

శ్రీ
స న త్పు జా త్రి య ము

శ్రీ శంకరాచార్యాది
షడ్భాష్యాంధ్రానువాద సహితము

Acc. No. 15674

అనువాదకులు :

సాహిత్య విద్యాప్రవీణ, భాషాప్రవీణ

శ్రీ తెలికిచర్ల రాజేశ్వరశర్మ

1601/11DL
Rop

ప్ర కా శ కు లు :

సా ధన గ్రంథ మండలి, తె నా లి.

కాపీరైటు]

: :

వెల : రు. 15-00

సర్వస్వామ్యములు
సాధన గ్రంథ మండలివి.
తొలి ముద్రణము :

121. 1/1/1
భాగ్యం

షడ్భాష్య సంకేతములు

1. శం. భా. శంకరభాష్యము
 2. నీ. భా. నీలకంఠభాష్యము
 3. స. భా. సర్వజ్ఞనారాయణభాష్యము
 4. దు. భా. దుర్ఘటార్థభాష్యము
 5. ల. భా. లక్షాభరణభాష్యము
 6. అ. భా. అర్జునమిశ్రీయభాష్యము
-

కల్యాణీ ప్రెస్ : తెనాలి :

అ శీ స్సు

జగద్గురు శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీమదభినవ విద్యాతీర్థస్వామివారు

(శ్రీ) శృంగేరి జగద్గురు మహాసంస్థానము
శారదాపీఠము - శృంగేరి.

తమరు పంపిన షడ్భాష్యాంధ్రానువాదసహిత
సనత్సుజాతీయము అందినది. శ్రీవారి సన్నిధిని
సమర్పించితిని.

శ్రీవా రా గ్రంథమును అవలోకించి, యనువాద
కుల కృషిని ప్రశంసించినారు. తమ సాధన గ్రంథ
మండలి, ఇట్లే ఉత్తమమైన వేదాంత గ్రంథములను
ప్రకటించుచు, అభివృద్ధి చెందుగాక యనియు,
శ్రీవా రాశీర్వదించినారు.

శృంగేరి }
6—7—74 }

కె. కృష్ణ మూర్తి.
పెర్సనల్ సెక్రెటరీ.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ జగద్గురు పుష్పగిరి శంకరాచార్య
శ్రీ పుష్పగిరి మహాసంస్థానమ్.

శ్రీ విద్యాశంకరః ప్రసన్నః

శ్రీ పుష్పగిరి సంస్థానమ్

విద్యాశంకర భారతీస్వామినః విద్యానృసింహ భారతీస్వామినః

శ్రీ మత్పరమహంస పరివ్రాజకాచార్యవర్య పదవాక్య
ప్రమాణ పారావారపారీణ యమనియమాసన ప్రాణాయామ
ప్రత్యాహార ధ్యాన ధారణ సమాధ్యష్టాంగ యోగానుష్ఠాన
నిష్ఠాగరిష్ఠ తపశ్చక్రవర్త్యనాద్యపిచ్ఛిన్న గురుపరంపరాప్రాప్త
సాంప్రదాయిక మణ్మత స్థాపనాచార్య వ్యాఖ్యాన సింహాసనా
ధీశ్వర సకల వేదార్థప్రకాశక సంఖ్యాత్రయీప్రతి పాలక సకల
నిగమాగమసారహృదయ వైదికమార్గప్రవర్తక సర్వ తంత్ర
స్వతంత్రాది రాజధాని విద్యానగర మహారాజధాని కర్ణాటక
సింహాసన ప్రతిష్ఠాపనాచార్య శ్రీమద్రాజాధిరాజ మహారాజ
గురు భూమండలాచార్య తుంగభద్రాతీరవాస ఋష్యశృంగ
గిరిపురవరాధీశ్వర శ్రీ శృంగగిరి శ్రీ విరూపాక్ష శ్రీ పుష్పగిరి,
పినాకినీ తీరవాస శ్రీశైల శ్రీ అలంపుర్యాది సమస్త
ఘోషాధీశ్వర శ్రీ మదభినవోద్దండ విద్యానృసింహభారతి గురుపాద
పద్మారాధక శ్రీ మదభినవోద్దండ విద్యాశంకరభారతీ కరకమల

సంజాత శ్రీమదభినవోద్ధండ విద్యాసృసింహ భారతీ స్వామిభిః.
 అస్మ దత్యంత ప్రియాన్తే వాసినాం,
 శ్రీ బులుసు సూర్యప్రకాశశాస్త్రిణాం విషయే కాలత్రయ
 విరచిత ఆశీః పరంపరా పురస్కరం ప్రేష్యతే నారాయణ
 స్మరణపూర్వకేయం పత్రికా.

అ న న్త ర మ్

శ్రీ తెలికిచర్ల రాజేశ్వరశర్మభిః విరచితః సనత్సు
 జాతీయస్య ఆస్థానివాసః వడ్డభిష్యవివరణోపేతః దృష్టః
 పరిశీలితశ్చ. ప్రసన్నగంభీరాః ఖలు ఉపనిషదః; తదర్థ మననా
 యేవ హి శ్రీశంకరభగవత్పాదైః బహవః ప్రకరణగ్రంథా
 విరచితాః. తేష్వన్యతమ మిదం సనత్సుజాతీయభాష్యమ్. అత్ర
 సూత్రపాయేణ ప్రతిపాదితా ఏవ అంశాః అన్యేషు భాష్యేషు
 ప్రాయేణ ప్రపంచితాః. క్వచిత్ సాధకానా ముపయుక్తా
 అన్యేఽపి విషయాః తత్ర సముల్లసంతి. ఏతాదృశస్య ఆధ్యాత్మిక
 కగ్రంథస్య అనువాదకానాం శ్రీరాజేశ్వరశర్మణాం, ప్రకట
 యిత్యాణాం శ్రీ సూర్యప్రకాశశాస్త్రిణాం చ అయ ముద్యమః
 ప్రశంసనీయః.

యాత్రాస్థానం - తెనాలి

ఇతి

నమామ వేదమాతరమ్

ప రి చ య ము

వ్యాకరణ విద్యాప్రవీణ, భాషాప్రవీణ

(శ్రీ) హరి సాంబశివశాస్త్రిగారు, యం. ఏ

భారతీయ వాఙ్మయమున మహాభారత మొక విచిత్ర
సృష్టి. జిజ్ఞాసువులై దరిజేసు పాఠకుల కెన లేని రత్నముల బ్రకా
శింప జేసెడి యనర్ఘ్యరత్నాకరము. కవులుగాని, శాస్త్రజ్ఞులు
గాని, భక్తులుగాని ఎవ రే దృష్టితో జూచిన నది యా రూప
మున సాక్షాత్కరించి తనియింప జేయును. ఇది యిట్టి లక్షణ
ములతో నొప్పుటకు గారణ మేమి ?

వేదము అధికారి భేదము ననుసరించి వివిధరూపము
లతో సాక్షాత్కరించు చుండును. యాజ్ఞకుల దృష్టిలో
యజ్ఞాది ధర్మస్వరూపమును వెలయింపజేయు ధర్మశాస్త్రము.
నైరుక్తు లనగా ఉపాసకులు. వారిదృష్టిలో దేవతాతత్త్వమును
భగవంతుని తత్త్వమును, దర్శింపజేయు పరమపావన భాగవత
గ్రంథమై వెలయును. అధియజ్ఞరూపమునను, ఆధి దైవిక
రూపమునను భాసించిన దంతయు ఆత్మస్వరూపము కంటె
భిన్నము కాదని ఆత్మవేత్తల దృష్టిలో పొడగట్టును. అనగా
బ్రహ్మవేత్తల దృష్టిలో కృతస్స వేదము ఉపనిషత్స్వరూపము -
“సైషా హ్యుపనిషద్భ్రాహ్మీ” - ఇత్యాది భాగవత వచనము
లీ విషయమును స్పష్టము జేయుచున్నవి.

మహాభారతము పంచమవేదము. కాన దాని యందు నీ వేదలక్షణములు సుప్రతిష్ఠితములై యున్నవి. కావుననే దానియెడ పంచమవేద మను సమాఖ్య యుపపన్నము. సాక్షాత్తుగగాని పరంపరగగాని పరమేశ్వర తత్త్వమును దర్శింప జేయుటయందే వేదముయొక్క దృష్టి (వేదం బ్రహ్మణం వేద యతీతి వేదః). మహాభారత లక్ష్యముగూడ నిదియే. భారత మున గల ఇతిహాసములకు, ఐతిహ్యమును బోధించుటయందే తాత్పర్యము గాదు. ఐతిహాసకుల దృష్టిలో నది యితిహాసముల బోధించునట్లు గన్నట్టినను ఆత్మవేత్తలదృష్టిలో నవి మంత్రా న్వాఖ్యానపరములు; ఆత్మతత్త్వ ప్రతిపాదన పరములు—ఈ విష యము మహాభారతవ్యాఖ్య-నీలకంఠీయమును బరిశీలించువారికి స్పష్టమే.

మహాభారతమున సాక్షాత్తు ఆత్మతత్త్వ ప్రతిపాదక ములు భగవద్గీత అనుగీత ఇత్యాదులు. అందు సనత్సుజాతీయ మొకటి.

ఈ గ్రంథమునకు నీలకంఠీయమే కాక శంకరాది మహా నీయుల భాష్యములనేకములు ప్రవర్తిల్లి యీ గ్రంథముయొక్క మహాత్త్వమునులోకమునకుచాటినవి. వీనిలో శంకరభాష్యము, నీలకంఠీయము ఎక్కువ ప్రచారములోనున్నవి. ప్రచారములో లేక మఱుగునబడిన భాష్యముల సహితము సులభగ్రాహ్య మగు ఆంధ్ర వివరణముతో వెలికిదెచ్చిన శ్రీ తెలికిచర్ల రాజేశ్వర శర్మగారి కృషి యెంతయు ప్రశంసనీయము.

అష్టనునివలె ధృతరాష్ట్రుడును మనీషి. ఆయును శోక మోహాభి సంతప్తుడు. శోకమోహములనుండి విడివడు మార్గమును, మృత్యుభయమును వీడి అమృతత్వప్రాప్తికి మార్గమును జూపుమని ధృతరాష్ట్రుడు సనత్సుజాతుని కోరుట గ్రంథారంభమునకు గారణము. ధృతరాష్ట్రుని నిమిత్తముగా జేసికొని శోకమోహాభితప్తులై మృత్యుభయముచే క్రుంగి పోయెడి జీవుల నందఱి నుద్దేశించి చేసిన మహోపదేశమే యీ ప్రకరణ గ్రంథము. గీతాశాస్త్రవిషయమున “పాశ్చో వత్సః సుధీ ర్భోక్తా”; ఇచట కూడ “ధృతరాష్ట్రో వత్సః సుధీ ర్భోక్తా”

శోకసంతప్తు లగు జీవుల దృష్టిలో మృత్యుస్వరూపము వేఱు. జ్ఞానులదృష్టిలో మృత్యువు వేఱు. మిథ్యాజ్ఞానము వలన రాగాదిదోషములు, దోషములవలన శుభాశుభకర్మల యందు ప్రవృత్తి; దానివలన పుణ్యపాపములు; పుణ్యపాప ఫలోపభోగముకొఱకై వివిధ శరీర పరిగ్రహము, తన్మూలమున శోకమోహములు జీవులకు సంభవించు చుండును. కాన శోకమోహములకు ప్రధానకారణము మిథ్యాజ్ఞానము ; ఇదియే ఆత్మస్వరూపమును మఱుగు పఱచి వివిధ విక్షేపములకు జీవుల గురిజేయుచు నిఖిల ప్రమాదములకు కారణమైయున్నది. ఈ యనర్థమునుండి యుద్ధరించుటకయియే శ్రుతి యావిర్భవించినది. కావుననేఅడుగడుగున “ధర్మా న్న ప్రమదితవ్యమ్; కుశలా న్న ప్రమదితవ్యమ్; భూత్యై న ప్రమదితవ్యమ్; స్వాధ్యాయ ప్రవచనాభ్యాం న ప్రమదితవ్యమ్” అనుచు శ్రుతి ధర్మాదుల విషయమున ఎంతమాత్రము ప్రమాదము కూడ దని హెచ్చరించి

నది. ధర్మాదుల విషయమున అప్రమత్తులై స్వాధ్యాయ ప్రవచనముల నొనర్చువారు సామాన్యముగా ప్రమాదమునకు గురికారని శ్రుతి తాత్పర్యము.

సనత్సుజాతుడుగూడ—

“ప్రమాదా ద్వా అసురాః పరాభవన్
అప్రమాదాత్ బ్రహ్మభూతాః సురాశ్చ”

అనుచు ప్రమాదమువలన ఆసురీ సంపత్తి యేర్పడుననియు, అప్రమాదమువలన దైవీసంపత్తి సిద్ధించుననియు సూచించుట గమనార్హము. కంటికి కనుబడని మృత్యుస్వరూపులగు యమాదులను గూర్చి భయపడుటకంటె ప్రత్యక్ష సిద్ధములైన క్రోధ-ప్రమాద-మోహ-రూపము లగు మృత్యుస్వరూపముల గూర్చి వివేకముతో బరిశీలించుట యుక్తమని సనత్సుజాతుని ఉద్బోధ. ఈర్ష్యా, క్రోధ, ప్రమాద, మోహరూప మృత్యుపాశములచే బద్ధుడై కింకర్తవ్యతా మూఢుడైన ధృతరాష్ట్రుని కీ మృత్యు స్వరూపమును గూర్చి చేసిన యీ యుపదేశ మెంతయు యుక్తముగాను, శ్రుతి తాత్పర్యానుగుణముగాను ఉన్నది.

సనత్సుజాత వచనములు ప్రసన్న గంభీరములు; శ్రుతి సార సముల్లసితములు; వివిధభావ స్ఫోరకములు. ఒక యుదాహరణము జూతము.

‘అయం మానస్య విషయో హ్యసౌ మానస్య తద్విదుః’ 1-41

అన్నాంగనాది భోగానక్తియే మానము; బ్రహ్మానంద
సుఖప్రాప్తిహేతువు మానము. మానమువలన సంసారప్రాప్తి.
మానమువలన బ్రహ్మప్రాప్తి. ఇంతేకాదు.

శ్లో॥ శ్రీ ర్హి మానార్థసంవాసాత్ సా చాపి పరివంధినీ
బ్రాహ్మీ సుదుర్లభాశ్రీ ర్హి ప్రజ్ఞా హీనేన క్షత్రియ' (1-42)

మానవంతులై విషయ విషాంధులైన వారి కబ్బిన
సిరియు శ్రేయోమార్గ విరోధియే. ప్రజ్ఞా హీనులకు - విషయ
వాసనా విష్టులకు-బ్రాహ్మీశ్రీ లభ్యముగాదు.

ఇటు సనత్కుజాతునిచే ఉద్దిష్టమైన బ్రాహ్మీశ్రీ యేది ?
'నిత్య - నిర్గుణ - చిద్భూతానందరూపిణి-యని శ్రీశంకర భగవ
త్పాదులు వివరించిరి. 'ఋగ్యజుస్సామ రూపిణి - యగు వేద
వాక్కు' అని నీలకంఠీయమున వివరింప బడినది. ఇం దెవరి
వివరణము యుక్తము ? రెండును యుక్తములే. చిద్భూతానంద
రూపిణి యగు సిరియు, తత్ప్రతిపాదక ఋగ్యజుస్సామాత్మక
మగు సిరియు-రెండును బ్రాహ్మీశ్రీ రూపములే. ఇట్టి
బ్రాహ్మీశ్రీ సంపన్నులు బ్రహ్మశ్రీ రూపులు. కావుననే
నేటికిని బ్రహ్మణ్యులును, పూజ్యులు నగు వారిని 'బ్రహ్మశ్రీ
వేదమూర్తు'లని సంబోధించుట సంప్రదాయముగా వచ్చు
చున్నది.

బ్రహ్మణా వేదేన శ్రీయతే, బ్రహ్మ వేదం శ్రయతీ
తివా బ్రహ్మశ్రీ రేవ - సా. భా. ప. బ్రా. (1-2-10)

(బ్రహ్మ (వేదము) చే నాశ్రయణీయు లగుటచేతను, లేక బ్రహ్మ (వేదము) నాశ్రయించు వారగుటచే గూడను వేద మూర్తు లగు బ్రహ్మణ్యులు బ్రహ్మశ్రీ శబ్దవాచ్యు లని భావము. ఇట్లు వేదమూర్తు లగు బ్రహ్మణ్యులే గాదు. పర మేశ్వరుడును తత్ప్రతిపాదక విద్యారూప మగు వేదవాక్కున కును బ్రహ్మశ్రీ అనునామ మన్వర్థము. ఇట్టి సిరి మానాసక్తు లకు- విషయవాసనాసక్తులకు-దుర్లభము. మానులకు సులభము -అని భావము.

ఇట నొక సందియము కలుగవచ్చును. పైన నుదాహరించిన నీలకంఠీయుము ననుసరించి, ఋగ్వజుః సామాత్మకమైన నిఖిల వేదరాశికి 'బ్రాహ్మీశ్రీ' యని ప్రసిద్ధి యున్నట్లు తెలియును. వేదములో కర్మకాండ యాగాదిరూప ధర్మప్రతిపాదకము; ఉపనిషత్కాండ బ్రహ్మతత్త్వ ప్రతిపాదకము. కాన ఉపనిషత్కాండకు 'బ్రాహ్మీశ్రీ' యను వ్యవహార మన్వర్థము. కర్మకాండకుగాదు-ఇట్టి సందియము కలుగుట సహజమే. కాని అధికారి భేదము ననుసరించి వేదము విభిన్న రూపములతో సాక్షాత్కరించుచుండును; ఆత్మవేత్తల దృష్టిలో వేదము ఉపనిషత్ రూపముననే గోచరించు చుండు నని పూర్వము వివరింప బడినది. విషయవాసనావిష్టు లగు వారికి వేదరాశి తత్తత్ఫలప్రద కర్మ ప్రతిపాదకముగనే గోచరించును. ఆత్మవేత్తలకు వేదమందు నిత్య-నిర్గుణ-చిద్దనానంద రూపిణియై బ్రాహ్మీశ్రీ సాక్షాత్కరించును. తాదృశ - బ్రాహ్మీశ్రీ స్వరూప ప్రతిపాదక మగుటచే ఋగ్వజుః సామా

త్మకమగు వేదవాణియు 'బ్రాహ్మీశ్రీ' రూపిణి యై వెలయును. 'ఋచః సామాని యజూంషిః సా హి శ్రీ రమృతా సతామ్' - అనుచు వేదముగూడ పై విషయము నుద్బోధించుచు తన స్వరూపమును తానే పివరించుకొనుట గనునార్హము ! సతాం సా అమృతా శ్రీః' - స త్వ సంపన్నులైన మహాత్ములకే తాను 'అమృతశ్రీ' రూపిణియై గోచరింప గలనని ఈ శ్రుతి చెప్పుచున్నది. ఈయమృతశ్రీయే బ్రాహ్మీశ్రీ.

'ఏకవేదస్య చాజ్ఞానా ద్వేదా స్తే బహ వోఽభవన్'

సనత్సుజాతీయము. 2-37

అద్వితీయ చిదానందాత్మక-వేదస్వరూపము (ప్రత్యక్షాది ప్రమాణములచే) తెలియనందున-ఆ వేదతత్త్వమును దర్శింపజేయుటకే ఋగాది రూపమున పెక్కు వేదము లావిర్భవించినవి. (చూ. శం. భా.) అని భావము. కాన నిఖిల వేదరాశి చిదానందాత్మక బ్రాహ్మీశ్రీ తత్త్వబోధకమే యగుటయు సనత్సుజాతీయాభిమతము.

ఉపనిషచ్ఛబ్దము సామాన్యముగా వేదశిరోరూప మగు ఉపనిష ద్గ్రంథ భాగమును బోధింపవచ్చును. కాని ఉపనిషచ్ఛబ్దమునకు ముఖ్యార్థము బ్రహ్మవిద్య. తత్ప్రతిపాదక మగుటచే గ్రంథజాతమునకును ఉపనిష చ్ఛబ్ద వ్యవహారము వచ్చినది. (తాదర్థ్యాత్ తచ్ఛబ్ద వ్యవహారః) ఇట్లు చెప్పుటయే శంకర భగవత్పాదాది సమ్మతము. ఇట్లు పరిశీలించి చూచుచో - ఆత్మవేత్తల దృష్టిలో నిఖిల వేదరాశి బ్రహ్మవిద్యా ప్రతిపాద

కము గాన నిఖిలవేదరాశిః ఉపనిష ద్వ్యవహార ముపపన్న మగును. శ్రుతియే ఉపనిషద్విద్య వేదమం దంతట వ్యాపించి యున్నట్లు స్వయముగ నిట్లు చెప్పుచున్నది.

‘తస్య వా ఏతస్య యజుషః రసవోపనిషత్. తస్మా ద్యావ న్మాత్ర ఇవాన్నస్య రసః. సర్వమన్న మవతి. సర్వ మన్న మనువ్యేతి’॥ శతపథబ్రాహ్మణము. 10-31-5-12.

‘యథా అన్నస్య యావాన్ రసః తావాన్ స్వాశ్రయ భూతం సర్వ మన్న మవతి; తర్పయతి; భోగయోగ్యం కరోతి; అనువ్యేతి వ్యాప్నోతి చ. అతః ఉపనిషత్ సకలం సాంగం వేదం వ్యాప్నోతి’॥ —సా.భా.

అన్నము యొక్క రసము అన్నము సంతయు వ్యాపించి తృప్తిహేతు వగుచున్నది; అన్నమును భోగయోగ్య మొనర్చు చున్నది. అట్లే వేదసార మగు ఉపనిషత్తుకూడ స్వాశ్రయ రూపము, కాండత్రయాత్మకము నగు సాంగవేదమునం దంతట సంతర్నిలీనమై వ్యాపించి యున్నది. తద్రసాభిజ్ఞులకు భోగ యోగ్యమై తృప్తిహేతు వగుచున్నది-అని భావము.

అజ్ఞాది దోషగ్రస్తులకు అన్నం సము భోగయోగ్యము గాదు. తృప్తిహేతువును కాదు; అట్లే విషయవాసనాన్విష్టుల కీ విద్య భోగయోగ్యమై తృప్తి హేతువు కాదు- అని భావము. అట్టి వారి కీ బ్రాహ్మీశ్రీ లభ్యముగాదు. కాన ‘బ్రాహ్మీసుదుర్లభా శ్రీ ర్హి ప్రజ్ఞాహీనేన క్షత్రియ’ అనెడి పై సనత్సుజాతీయ వచనము శ్రుతిసార సముల్లసితము: వేదోపనిష త త్వదీపనము.

శ్రీశంకరభగవత్పాద-నీలకంఠపండితులు చేసిన బ్రాహ్మీశ్రీ
స్వరూప వివరణముగూడ శ్రుతి సంప్రదాయానుగుణము.
కాన రెండు వివరణములును గ్రాహ్యములే.

ఇట సనత్సుజాతుడు ధృతరాష్ట్రుని 'క్షత్రియ'యని
సంబోధించుటయు సమంజసముగా నున్నది. 'నీవు క్షత్రియుడవు.
క్షత్రియ జాతి సాధారణమైన అంతఃకరణ ప్రవృత్తితో -
రాజ్యాది విషయభోగ వాసనావిష్టుడవై యుండుట జేసి
బ్రాహ్మీశ్రీ దూకుడవై - శోకమోహసంతప్తుడవై పరితపించు
చున్నావు' అను భావ మిట ధ్వనించుట గమనార్హము.

ఇట్లు చూపదలచిన గ్రంథ మంతయు నుదాహరణమే
యగును.

శ్రీశంకర-నీలకంఠీయ భాష్యములు సనత్సుజాతీయ
మునకు సమగ్ర వ్యాఖ్యానరూపములు, మిగిలినవి గచ్ఛద్వ్యాఖ్యాన
రూపములు. అయ్యును నవి కొన్నియెడల శంకర భాష్య
మునందు సంగ్రహముగా వివరించి చెప్పిన యంశముల విపులీక
రించుచు, కొన్నియెడల నూతనాంశముల వివరించుచు సనత్సు
జాతీయ హృదయమును గ్రహింపగోరు పాఠకుల కెంతయు
నుపయుక్తములు. కొన్నియెడల నా వ్యాఖ్యానములలో
మంత్రార్థ వివరణవిషయమై స్వతంత్ర ప్రవృత్తియు గన్పట్టును.

ఉదా॥ 'న ఛందాంసి వృజినా త్తారయంతి

మాయావినం మాయయా వర్తమానమ్' శి-5

అను సనత్సుజాతీయ వచనమునకు శంకరసీలకంఠ
భాష్యములు సంగ్రహముగా నున్నవి. కాని సర్వజ్ఞభాష్యమున
పై వచనమునకు పద్మంభకముగా (పే. 196లో)

‘ఉత త్వం సఖ్యే స్థిరపీత మాహుః

నై నం హిస్వస్త్వపి వాజసనేషు’—ఋ. 10-71-5.

అనెడి ఋగ్వేదీయ మంత్ర మొకటి యుదాహరింపబడి
దాని యర్థవివరణము చేయబడినది. ఈ మంత్రమున కీభాష్య
మున జేయబడిన యర్థవివరణము పదకొర్రానుగుణముగా గాని,
యాస్క సాయణాది భాష్యానుగుణముగా గాని కన్పట్టదు.

ఉత, త్వమ్-అని పదపాఠము. కాని ‘ఉతత్వం’ అనునది
యొకేపదముగా గ్రహించి, దానికి “త త్వజ్ఞానము”—అని యర్థ
వివరణము చేయబడినట్లు శ్రీ శర్మగారి తెలుగు వివరణము
వలన తెలియును. అట్లు ‘ఉత-త్వం’ పదముల నొకే పదముగా
గ్రహించుటకుగాని, దానికి ‘త త్వజ్ఞానము’—అను సర్థమును
వివరించుటకుగాని ప్రమాణము చూపబడలేదు. చూపి
యున్నచో యుక్తముగా నుండెడిది.

మఱియు నీభాష్యము ననుసరించి మంత్రార్థము సుగ్రా
హ్యముగా లేదుకూడ. యాస్కుడు ‘అప్యేకం వాక్సఖ్యే స్థిరపీత
మాహుః’ (1-20) అనుచు ఈ మంత్రార్థమును వివరించినాడు.

సాయణాదులును ఉత్త-త్వం-పదములకు 'అప్యేకం' అనియే వివరించుచు యాస్కు ననుసరించిరి.

యాస్కు సాయణాదుల ననుసరించి యీ మంత్రమున 'వాజినేషు' అని గలదు. ఈ భాష్యమున- 'వాజినేషు' - అని గ్రహించినట్లు కన్పట్టును. 'వాజినేషు' అను పాఠమున ఛందో భంగ దోషము వాటిల్లునుగాన 'వాజినేషు' అను పాఠమే గ్రాహ్య మేమో!

ఎడనెడ నిట్టి స్వతంత్ర ప్రవృత్తు లున్నను మొత్తము మీద నీ భాష్యములు విషయమును సుగ్రాహ్య మొనర్చు ననుటలో విప్రతిపత్తి యుండదు. ఈ భాష్యముల నన్నిటిని సేకరించి వాని యన్నిటిని సులభగ్రాహ్యమైన భాషలో పాఠక లోకమున కందించిన శ్రీ రాజేశ్వరశర్మగారి కృషి యెంతయు ప్రశంసనీయము.

శోధనగృహ - తెనాలి.

హరి సాంబశివశాస్త్రి

శ్రీః ఆ శీ స్సు లు

శ్రీమత్పురమహంస పరివ్రాజకాచార్యవర్య శ్రీమ
చ్చంకర భగవత్పాదప్రతిష్ఠిత శ్రీకాఞ్చీ కామకోటి పీఠా
ధిప జగద్గురు శ్రీమచ్ఛన్ద్రశేఖరేంద్ర సరస్వతీ శ్రీపాదా
దేశానుసారేణ శ్రీమజ్జయేంద్రసరస్వతీశ్రీపాదైః క్రియతే
నారాయణ స్మృతిః.

శ్రీమన్మహాభారతే ఉద్యోగపర్వణి ధృతరాష్ట్ర - సన
త్కుమార సంవాదరూపేణ ప్రవృత్తే సనత్కుజాతీయే
అవిద్యా-కామ-కర్మణాం బంధహేతుత్వం, ఏకస్యైవ పరమా
త్మనః అనాది మాయాయోగేన బహురూపత్వమ్, జగత్కార
ణత్వమ్, వజ్ర్యాః క్రోధాదిదోషాః గ్రాహ్యాః సత్యబ్రహ్మ
చర్యాది గుణాః, మోక్షస్వరూప మిత్యాదయః అద్వైత
సిద్ధాంత ప్రమేయాః సమ్యక్ నిరూపితాః. ఏతిద్దగ్ధస్య శ్రీ
శంకరభగవత్పాదాచార్యాః ప్రతిపదార్థ వివరణపూర్వక
ముపనిష ద్వచనాది ప్రమాణ స్రదగ్ధనఘటితం భాష్యం
రచయామాసుః. ఇతిరాః అనేకాః వ్యాఖ్యాశ్చ వర్తంతే.

ఏత దు త్తమగ్రస్థస్యార్థ మాస్థభాషాజ్ఞానికపే ప్రచా
రయితుం బద్ధశ్రద్ధైః సద్దగ్ధ ప్రకాశనపరాయణైః తెనాలి,

విరాజమాన సాధన గ్రంథ మణ్డలీనిర్వాహకైః ఏత ద్గ్రంథస్య
 వ్యాఖ్యానాం శ్రీశంకరభాష్యమ్, శ్రీనీలకణ్ఠకృత భావదీపః,
 శ్రీసర్వజ్ఞనారాయణకృత భారతార్థప్రకాశః, శ్రీమదద్వైపకాశీ,
 కృత దీపికా, శ్రీవిమలబోధకృతా దుర్ఘటార్థప్రకాశినీ,
 శ్రీవాదిరాజవిరచిత లక్షాభరణ మితి ఖ్యాతానాం పండిత
 శ్రీతెలికిచర్ల రాజేశ్వర శర్మద్వారా అన్యాయవాదం కార
 యిత్యా, ఏత త్పండితకృత తాత్పర్యవివరణేన చ ప్రకాశితమ్య
 న్నీతి విదిత్వా మోదామహే.

అన్ధీభాషాజ్ఞాః ఆస్తికాః ఏత ద్గ్రంథద్వారా అద్వైత
 సిద్ధాంత ప్రమేయాన్ విజ్ఞాయ “పుణ్యేన పాపం వినిహృత్య
 పశ్చాత్ స జ్ఞాయతే జ్ఞానవిదీపితాత్మా” ఇతి సనత్సుజాత
 వచనానుసార మీశ్వరప్రీత్యర్థం కర్మాణ్యనుతిష్ఠంతః చిత్త
 శుద్ధ్యాది పరమృతయా శ్రేయః ప్రాప్నుయు రిత్యాశాస్మహే.

యాత్రాస్థానమ్
 జంషడ్పూర్ (బిహార్)
 ఆనంద శ్రావణ శుద్ధపక్షమ్

ఇతి
 నారాయణస్మృతిః.

శ్రీ మాతేనమః

ప రి చ య ము

(శ్రీ) శ్రీయానందనాథ దీక్షానామకుఁడు

(శ్రీ) ఈశ్వర సత్యనారాయణశర్మగారు

(శ్రీ) కా కు శ ం

చిరంజీవి, తెలికిచెర్ల రాజేశ్వరశర్మ నాతోడ నాధ్యాత్మిక విద్య గఱచినవాఁడు. చిననాటఁగోలె భగవద్విషయిక జిజ్ఞాస వీనికి మెండు. సంస్కృతాంధ్రములందుఁ బాండితీ సంపాదనము కేవల భుక్తిప్రసమాత్రముగ నెంచి, చిరకాలము నుండి లోతులకుఁ బోలేడు.

వీరి తండ్రిగారు బ్రహ్మశ్రీ తెలికిచెర్ల కామేశంశాస్త్రిగారు, వేదాంత విశారదులు, ధర్మశాస్త్రాది మహాపండితులు, యథార్థశాస్త్రి నామధేయులు. నిర్గర్వి శిఖామణులు. శ్రీకాకుళ మండలమందుఁ బేరెన్నికఁగన్న మహాపండితులు మువ్వరిలో వీ రొకరు. కర్మయోగులు. నిపురు గప్పిన నిష్పవంటివారు. అట్టివారి గర్భశుక్తి ముక్తాఫలముగ మా రాజేశ్వరశర్మ జన్మించినాడు. వీరి మామగారు బ్రహ్మశ్రీ మోడేకుర్తి వెంకట సత్యనారాయణ శాస్త్రిగారు, వ్యాకరణశిరోమణులు. వేదాంతాది శాస్త్రజ్ఞులైన మహాపండితులు. వీరును నిర్గర్వి చూడామణులే. పై యిరువురు మహాపండితుల సదుపదేశముల నంది, మా శర్మ ఎంతో యాధ్యాత్మికానుభూతులతో

నిటీవల “శ్రీసనత్సుజాతీయ” మను నుపనిషదర్థ ప్రతిబోధక మగు మహాగ్రంథమును వడ్డాప్య సహితమును ఆంధ్రమున ననువదించి, తెలుగులకుఁ గానుక విచ్చినాడు. పూర్వకపు తెన్నో యాధ్యాత్మిక గ్రంథములను దెనిగించియు, శ్రీసనత్సు జాతీయమును దెనిగింపక విడిచిపెట్టుట వీని సుకృతముగఁ దోచుచున్నది.

ఏ బిడ్డనోట నెపు డే పల్కు పల్కించవలెనో ఆపలుకుల తల్లికే తెలియును. ఈతఁడు నాశిష్యుడనుటకంటె నా యనుంగు బిడ్డ డనుటయే పాడి. ఏమన? బాల్యాది నాయుంటనుండి, నాబిడ్డలతో సాపడి విద్య గఱచినవాఁడు. వీనిఁగూర్చి యింక నేనేమి వ్రాసినను స్వప్రశంసగనే పరిచితు లకుఁ దోపక మానదు. అయినను వీని నాశీర్వాదించుట నావిధి యని దోచి, రెండుమాటలు వ్రాయకుండ లేకపోతిని.

భగవద్గీత, సనత్సుజాతీయము, రెండును వేదవ్యాస కృతములే. భగవద్గీత కదళీపాకము. సనత్సుజాతీయము నారి కేళపాకము. వీని నుపదేశము చేయు నెలపులును వేరు.

గీత కైబ్య విషాద నిరాశాది మనోవికార జుష్టుడగు నర్జునునకు మనోబలము విచ్చిన లాకిక పారలాకిక విధిప్రబోధ సమ్మిశ్రిత మగు గ్రంథము.

సనత్సుజాతీయము విరాగియగు ధృతరాష్ట్రుఁడు ఆధ్యాత్మిక తత్త్వపు లోతుల నెఱుగఁగోరి విదురు నర్థించి, వాని

యోగబలముచే రావింపఁబడిన సనత్కుజాతుని వలనఁ దెలిసి
కొనిన బహువిషయ సంగ్రహిత మగు గ్రంథము. ఆతఁడు
ఆధ్యాత్మిక తత్త్వ పరిశోధనచేసి, బ్రహ్మత్వము నొందఁ గోరి
శ్రీసనత్కుజాతునిచే ఉపదేశము నొందెను.

మృత్యువు, కర్మ, సన్న్యాసము, తపస్సు, బ్రహ్మ
చర్యము మొదలగు విషయముల వివృతి, వేదపాఠమాత్రముచే
దెలియఁ జాలము. వేదమందివి కేవలము నూచితములు.
వివృతములు కావు. కావుననే వీనిని వివరించు నావశ్యకత
వ్యాసునకుఁ దోచి, “సనత్కుజాతీయ” మను నాధ్యాత్మికోప
దేశమును భారతమందు జొనిపినాడు. పై విషయముల వివృతి
గీతయందును సంతంత మాత్రమే. అధికారి భేదమును బట్టి
రెంటిని రెండుతావుల నాతఁడు గ్రహించినాడు.

మహాభారతము నాంధ్రీకరించిన శ్రీతిక్కన సోమయాజి
“సనత్కుజాతీయము నేలఁ దెనిగింపలేద” ను ప్రశ్న ఉదయింప
వచ్చును. దీనిని దెనిగింపఁబూనినచో మూలగ్రంథమునకు
మూఁడింత లగును. అయినను బహు వివృతాపేక్షము.
క్లిష్టవేద వేదాంతభావ బహుళము. సుబోధముకాని యుప
దేశ గ్రంథమును పై కారణములచే బుద్ధివూర్వకముగనే
విడిచి పెట్టియుండ నోవు. వ్రాయఁ బూనిన ఒక శ్లోకమునకు
అయిదా రనువాద పద్యము లావశ్యకము లగును.

భగవద్గీతయు సొంత మనువదింపఁబడక, భావసూచనా
ప్రాయము లగు కతిపయ పద్యములు మాత్రము గీతాగౌరవ

నూచకముగ గ్రధింపఁబడినవి. దీనికిని గారణ మింతే యయి యుండనోవును.

కవి వాక్యమును, శత్రు బాణమును దలపంకింపఁ జేయఁ గలవి కావలయును. చిరంజీవి రాజేశ్వరశర్మ చేసిన ఆంధ్ర వివృతి వ్యాసహృదయమును జక్కగ బయల్పెట్టినదో లేదో తెలియఁగోరి తొంబది యేండ్ల ముదిమిచే మూల్గుచున్న నేను నాపెద్దమనుమడు, చి॥ సీతారామ ధన్వంతరిచే జదివించి వింటిని. సాంతము వినిచినాడు. ఈ యాంధ్రవివృతి తలఁబం కింపఁజేయకమానదు. మూలము స్వయముగఁజదివి, తత్త్వము నర్థము చేసికొనఁ గల్గు పుణ్యాత్ములు కొందఱే. వివరించి చెప్పఁగల గురువులును అరుదే. అట్టిరిలకు మా రాజేశ్వర శర్మ మహాపకారము చేసినాడు. మూలగ్రంథవిషయ ప్రాశస్త్యమును, దెనుఁగుసేత సాబగును, ముచ్చటింపఁ బోవుచో నేండ్లు పూండ్లును, బట్టును. అలమ్.

ఆధ్యాత్మిక ప్రబోధకము లగు నిట్టి గ్రంథరచనము లను జేయించి, తనయొడి నిడికొని, సాకుగావుత మని, చి॥ రాజేశ్వరశర్మను నాయుపాస్యదేవత శ్రీ రాజరాజేశ్వరికి ఒప్పగించు చున్నాను.

ఇట్లు

బుధజన విధేయుడు

ఈశ్వర సత్యనారాయణశర్మ.

అ భి ప్రా య ము

శ్రీ డా. దివాకర్ల వేంకటాచార్యగారు

ఎం. ఏ, ఆనర్సు పి. హెచ్ .డి.

ఆంధ్రాచార్యుడు

ఉస్మానియా, విశ్వవిద్యాలయము, హైదరాబాదు.

సాహిత్య విద్యాప్రవీణ, భాషాప్రవీణత్యాది బిరుదాంచి
తులైన శ్రీ తెలికిచర్ల రాజేశ్వరశర్మగారు సతాత్పర్య భాష్యాను
వాదముగా రచించిన శ్రీ సనత్సుజాతీయము నాదృతిమై
నాద్యంతము పఠించి, ఆనందము నొందితిని. సనత్సుజాతీయము
శ్రీ మద్భగవద్గీతనలెనే ఉపనిషత్సార భూతమును, తత్త్వభావ
నిధానమును, సర్వజిజ్ఞాసు పఠనీయము నైన మహనీయగ్రంథ
భాగము. సనత్సుజాతుఁ డింత మహత్తర విషయమును జెప్పి
నను అది ధృతరాష్ట్రుని మనస్సున నెట్టి మార్పును కలిగింప
లేదనియో, భీష్మ పర్వమున భగవద్గీత యున్నదిగదా యనియో
తిక్కన తన భారతమున దీనిని విడిచి వైచెను. అందుచే
సంస్కృతానభిజ్ఞులైన ఆంధ్రులు దీనియందలి విషయము
గ్రహించుట కవకాశము లేకపోయినది. ఇప్పుడు శ్రీ రాజేశ్వర
శర్మగారు షడ్భాష్య సకల ప్రధాన విషయ సంపన్నముగా
దాని కాంధ్రవివరణము రచించి, ఆ లోపము లేకుండఁ
జేసినారు.

వారు మొదట ప్రతిశ్లోకమునకును దాత్పర్యము వివ
రించి తరువాత శంకర, నీలకంఠ, సర్వజ్ఞార్జునమిత్రాదుల

భాష్యములనుండి విశేషాంశములను క్రోడీకరించి, సులభమైన, శైలిలో విశదీకరించి యున్నారు. ఈ ఆంధ్ర వివరణమును బఠించినవారు ఆయా భాష్యము లాటింటఁగల సర్వవిషయములను గ్రహించి, యానందింతు రనుటలో సందేహములేదు. వారి వివరణము వ్యాఖ్యాన సాపేక్షములైన భాగముల నన్నింటిని సుస్పష్టము, సుబోధము సరళము నైన శైలిలో విశదీకరించుచు, గూఢమైన వేదాంత విషయమునుగూడ నాత్రముతో చదువవలయు నను నుత్కంఠ రేకెత్తించుచున్నది. దీని నిట్లు సర్వసుగమముగా రచించిన శ్రీ శర్మగారికిని, చక్కగా ముద్రించిన సాధన గ్రంథమండలి వారికిని ఆంధ్రు లెల్లరు కృతజ్ఞులై యుందురు.

శ్రీ శర్మగా రీవిధముగనే నమక, చమకములకుఁగూడ శ్రీ శివ, విష్ణు బీజాక్షర పరముగా సర్థత్రయముతోడను, భాషార్థ వివరణముతోడను గూడిన ఆంధ్రవ్యాఖ్యానము వ్రాయుచున్నారని విని, అపార సంతోషము నొందితిని. వారి విరాటోద్యోగపర్వ సభాష్యానువాదములతో నిదిగూడ త్వరలో ముద్రితమై ఆంధ్రుల కానందము కలిగించుననియు, వారి కృషి నిర్విఘ్నము, సార్థకము, సఫలము నగు ననియు నాశించుచున్నాను.

—దివాకర్ల వేంకటాచార్యుని

అ భి ప్రా య ము

శ్రీ భాగవతుల కుటుంబరావుగారు, ఎం. ఏ.,

అద్వైత వేదాంతమునందు సనత్సుజాతీయమున కొక విశిష్ట స్థాన మున్నది. శ్రీ శంకరులు దీనికి భాష్యము వ్రాసినారు. ఇంకను అయిదు భాష్యము లున్నవి. వేదాంతగ్రంథములలో నుండు సామాన్య విషయములేగాక, కొన్ని ప్రత్యేక విషయము లిందున్నవి. అందు మృత్యుస్వరూప వివరణము ముఖ్యము. మిగిలిన అనేక విషయములు సులభముగ బోధింపబడినవి. కొన్ని జటిల ప్రశ్నలకు సమాధానము లున్నవి — శ్రీ రాజేశ్వరశర్మగారి ఆంధ్రభావానువాదము; తెనుఁగు సాహిత్యమున అనిదంపూర్వము. మూలము, ఆరుభాష్యములు వీనికి తెనుఁగు సేతయున్నది. శ్రీ శర్మగారు స్వయముగ బృహద్వివరణమును వ్రాసినారు. అనేక గ్రంథావలోకన కృషి ఇందు గనుపడును. విషయమును తేట తెల్లము చేయుటలో విరు తీసికొనిన శ్రద్ధ ప్రశంసనీయము. శ్రీ శర్మగారింకను కొన్ని గ్రంథములను వ్రాయుచున్నారు. నమకముపై నున్న సర్వ భాష్యముల యనువాదము అందు ముఖ్యమైనది. అచిరకాలములో ఆ గ్రంథముగూడ సాధన గ్రంథ ముండలి లోనే ప్రకటిత మగునని ఆశించుచున్నాను.

1—8—74 }
మ చి లీ ప త్త నం }

వి ధే యు డు
భాగవతుల కుటుంబరావు

స్వాభిప్రాయ నివేదనము

శ్రీ సామవేదం సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారు
సాహిత్య విద్యాప్రవీణ - ఉభయభాషాప్రవీణ
రైల్వే సంస్కృతపండితులు యం. హెచ్. నూకలు
(శ్రీ) కా కు శం

శ్లో “శ్రీవాణీ సముపాసనా స్త వివిధ
ప్రజ్ఞాధురీణేన యః
శ్రీరాజేశ్వర శర్మణా విరచితో
గ్రంథోఽయ మాధ్యాత్మికః
కర్మోపాసన యోగ బ్రహ్మవిషయై
శ్రేష్ఠః పుమర్థావహః
శ్రీకాకూళ మహాత్మభిః ప్రకటితో
భూయా త్వరం శ్రేయసే॥”

“నుమైవాంశో జీవతో కే జీవభూత స్సనాతనః”

అని గీతానూక్తి.

దయామయు డగు భగవానుడు తన యంశలగు
జీవులు దుస్తర సంసారాంబుధిలో బడి వివశులై యుండగా
కరుణించి వారిని దరింపజేయుటకై వేదములను, వేదాంతము
లను ప్రసాదించెను. కాని చదువరులకు శాసన రూపము లగు
వానికంటె స్నేహితుల బోధవలె నుండు పురాణములు మిక్కిలి
యుపయోగకరము లని తానే శ్రీకృష్ణద్వైపాయనుడై యవత
రించి అష్టాదశ పురాణములను గూడ రచించెను. ఆ పురాణ

ములలో పంచమ వేద మగు మహాభారతము మహా త్కృష్టము. ఈ సనత్సుజాతీయము తదంతర్గత సుప్రసిద్ధాధ్యాత్మిక గ్రంథరాజము.

“అధ్యాత్మ విద్యా విద్యానామ్” అని శ్రీమద్భగవద్గీతలో శ్రీకృష్ణభగవానుడు విభూతి యోగములో అధ్యాత్మ విద్యను తన విభూతిగాఁ బేర్కొనెను. వేదవేద్య మగు నద్దానిని పంచమవేద మగు మహాభారతమున వ్యాసరూపు డగు మహాపిష్ణువు పురాణ పద్ధతిని సవిస్తరముగా నిరూపించెను. ఈ సనత్సుజాతీయ మజ్ఞాను లగు జీవుల నుద్ధరించుట కావశ్యకము లగు ప్రబోధములను సులభపద్ధతిలో లెస్సగా బోధించుటచే దీనికి వేదాంత గ్రంథములలో నగ్రస్థానము లభించెను.

“సాక్షా చ్ఛిన శృంగారః” అని ప్రసిద్ధులయిన పరమేశ్వర స్వరూపు లగు శ్రీశంకర భగవత్పాదులు, ప్రజ్ఞాన ఘను లగు శ్రీ నీలకంఠ దీక్షితాదులు షడ్భాష్యముల రచించి మనల ననుగ్రహించిరి. ఇట్లు షడ్భాష్యోపేతము, పంచమ వేదాలంకారమును, పారమార్థిక విషయ క్షీరసాగరము నగు నీ వేదాంతగ్రంథము తన గాంభీర్యమును తెలియ జేయుచున్నది. జిజ్ఞాసువులకు కర్మాచరణము, యజ్ఞములు, ధర్మములు, ధ్యానయోగాదులు-సవికల్పక నిర్వికల్పక సమాధులు మొదలగు నవి వివరింప బడుటయేగాక-సృష్టిక్రమము-జీవేశ్వరులు - పరమాత్మ స్వరూపము - జ్ఞానము - జన్మలు-జన్మరాహిత్యము - పరమాత్మను దర్శించుట కుపాయము లగు

యోగములు - బ్రహ్మను సంధానము, ఎట్టివారికి సంసారమే
గతియో, ఊర్ధ్వాధో లోకము లెవరు పొందుదురో, మృత్యు
వేదియో, మృత్యువునకు మృత్యువెనరో, ఎవరు బ్రహ్మ
భూతులో మొదలగు విషయములు, రహస్యములు కరతలా
మలకములవలె సులభావగాహములు జేయబడెను.

శ్రీకృష్ణభగవానుడు అర్జునుని ప్రశ్నములకు సదుత్త
రము లిచ్చినట్లు గీతాశాస్త్రము ప్రవర్తిల్లెను. శ్రీసనత్సు
జాతుడు ధృతరాష్ట్రుని సంశయములను దీర్చినట్టి మహాగ్రంథ
మారంభింపఁబడెను. శ్రుతిమాతయే అవాఙ్మానన గోచర మగు
బ్రహ్మతత్త్వమును “ఇది గాదిదిగాద”ని నిషేధ రూపమున
బోధించు చున్నది. బ్రహ్మవిద్యా ప్రతిపాదక మగు సనత్సు
జాతీయము గూడ బహు ప్రకారముల పరమాత్మను
బోధించెను.

“యోగిన స్తం ప్రపద్యంతే భగవంతం సనాతనం” అని
వష్టాభ్యాస మంతయు మోక్షపురుషార్థమునొందు విధమును
పాఠకుల కందఁజేసెను. చతుష్పాద బ్రహ్మచర్యము మొదలగు
సద్ధర్మములు, సులభముగా నుడువబడినవి. అంత శృత్రువులను
జయించుట, శోక మోహములను బొందకుండుట, మూఢుడుఁ
జ్ఞాని, మృత్యువు, అమృతత్వము, వేదములు, బ్రాహ్మణుడు,
పరబ్రహ్మ నిరూపణను గావింపఁ గుశలుడు, సవితృదేవతో
పాసనము, త్ర్యంబకమంత్రజపము, వ్రతములు, పరబ్రహ్మ
దర్శనము మొదలగు పారమార్థిక విషయములు భాష్యములతో
సుబోధముగా విమర్శింప బడినవి.

అయినను సంస్కృత భాషామయ మగు సనత్సు
జాతీయము కేవలాంధ్ర భాషాభిజ్ఞులకు దురవగాహ మయ్యెను.

అట్టి లోపమును దీర్చుటకై చి॥ శ్రీరాజేశ్వరశర్మ
బద్ధకంకణులై దేశభాషలో టీకా తాత్పర్యములను, భాష్యము
లతోబాటు స్వీయాభిప్రాయ వివరణమును వ్రాసి పాఠకులకు
క్లిష్ట రహస్యాంశములను గూడ సులభములు గావించిరి. శ్రుతు
లను, స్మృతులను, వేదాంతగ్రంథప్రమాణ శ్లోకములను యుక్తి
యుక్తముగా స్వీయానుభవముతో సమన్వయించి తన
అసాధారణ ప్రతిభతో పాఠకులచే గూఢార్థములను గూడ
గ్రహింపజేసిరి. ఇంతవఱ కీ యుద్గ్రంథమున కిట్టి తెనుగుసేత
వెలువడలేదు, స్వతంత్రము సుఖావగాహము అన్యూనాతి
రిక్తమగు చి॥ శర్మగారి రచన ప్రశంసార్హము. వేదవేత్త లగు
వీరికే యీరచన చెల్లుననుట యతిశయోక్తిగాదు. ఇందనేక
రహస్యములు సామాన్యులకు గూడ బోధపడు ననుట సర్వ
దూరము కాదు.

వీరు విద్యుత్కుటుంబమునకు జెందినవారు. ధార్మికత్వము
సదాచారసంపత్తి, వేదాధ్యయనము మొదలగు సద్గుణములూ
శ్రోత్రియ వంశజులగు వీరికి సహజములు. శ్రద్ధతో విద్య నభ్య
సించుచు సాహిత్యవిద్యాప్రవీణ, భాషాప్రవీణ అను బిరుదుము
లందుటయే గాక నేటికిని నిరంతర విద్యాకృషి పరులై విద్యా
ధికులయిరి. ముప్పది సంవత్సరములనుండి పురపాలక సంఘో
ష్ణత పాఠశాలలో పండితులుగా నుండుట “సువర్ణ స్యాపి పరి

మలః” అను నట్లు వీరి వై దువ్యమునకు వైశిష్ట్యమును సమ కూర్చెను.

ఇందు అద్వైతమే ముక్తిదాయక మని, సవికల్పక నిర్వికల్పక మయిన మనస్సును “అహంబ్రహ్మస్మి” అని నిశ్చయార్థక మయిన బుద్ధిలో లీనము జేయుటయే బ్రహ్మవిద్య అని, మోక్షపురుషార్థము జ్ఞానసాధ్యము గాని కర్మసాధ్యము గాదని, సత్యమే బ్రహ్మము: దాని నుండి జారని మనస్సుగల వాడే బ్రాహ్మణు డని, అట్టి గురువువలన శిష్యుడు “అహం బ్రహ్మస్మి” అను జ్ఞానమును పొంది స్వాభావిక సచ్చిదానందా ద్వితీయ పరమాత్మగా తాను జనింపబడితి నని భావన చేయవలె ననియు, యజ్ఞములు తరణోపాయము లనియు ననేక ముఖ్యాంశములు విపులముగా స్పష్టపరుప బడెను.

(శ్రీ) సనత్కుజాతులు “ప్రమాదంవై మృత్యు మహం బ్రవీమి తథాప్రమాద మమృతత్వం బ్రవీమి” అని అజ్ఞులకు జ్ఞానులకు గూడ ఏకై కోపదేశము గావించెను. ప్రమాదము మృత్యువు అప్రమాద మమృతత్వ మని వారి ఉపదేశము. ప్రమాదము కలవారికి పునర్జన్మ, ప్రమాదము లేనివారికి జన్మ రాహిత్య మని యర్థము.

ప్రమాద మనగా అజ్ఞానము, అ హం కార ము, మోహము, కామము, క్రోధము, లోభము, శోకము, తమస్సు, అవిద్య మొదలగునవి. అట్టి ప్రమాదము గలవారికి సంసారమే. ఇది దేహాత్మ బుద్ధిగల అజ్ఞానులకు గావించిన ప్రబోధము.

తరువాత “ఏవం మృత్యుం జాయమానం విదిత్వా
జ్ఞానే తిష్ఠ స్స బిభే తీహ మృత్యోః”

అని జ్ఞానులు నిరంతర బ్రహ్మను సంధానమున నుండి మృత్యువునకు మృత్యులగుచు దానినుండి భయపడకున్నారని జ్ఞానులకు నిరంతర బ్రహ్మను సంధానము బోధింప బడెను.

ఈవిషయమునే శ్రీమచ్ఛంకర భగవత్పాదులు తాము రచించిన వివేక చూడామణి యను వేదాంత గ్రంథమందు

శ్లో॥ ప్రమాదో బ్రహ్మనిష్ఠాయాం నకర్తవ్యః కదాచన ।

ప్రమాదో మృత్యురిత్యాహ భగవాన్బ్రహ్మణస్సుతః ॥

అనగా సాధకులు నిరంతరము బ్రహ్మనిష్ఠలో నుండవలెను. తమోగుణ ప్రాబల్యముచే మనస్సు బ్రహ్మనిష్ఠయందు నిశ్చలముగా నుండకుండుట, లేదా వారు బ్రహ్మధ్యానమును మఱచుట అనునవియే వారికి ప్రమాదములు. ఆ ప్రమాదమే వారికి మృత్యువు. చిత్తములో దృశ్యమునకు చోటియరాదు. అప్పుడు మనస్సు విషయాభిముఖ మగును. అందువలన వాటిల్లు అనర్థము లనంతములు. కనుక జ్ఞానులు నిరంతరము బ్రహ్మను సంధానమే చేయవలెను. గాని, దాని నుండి జారుట అను ప్రమాదమునకు గుటి కాకూడదు. అదే వారికి మృత్యువని సనత్సజాతీయములో జ్ఞానులను గూర్చి బ్రహ్మకుమారుడు బోధించెనని యాచార్యులవారు వారి గ్రంథములో జెప్పిరి.

ప్రకృతిగ్రంథమున ఏ పుట జూచినను అందున్న ఏ విషయ మైనను గ్రహింప దగినదే కాదుగదా, నిత్యము మననము చేయదగినదై యుండును. కాని యీ విశాలగ్రంథమును పరిశీలించు చుండగా గందరగోళమై యుద్ధివిభ్రాంతి నొందు చుండెను. అప్పు డాచార్యులవారి మఱియొక శ్లోకము జ్ఞాపకమువచ్చెను. అదేమనగా

శ్లో॥ “శబ్దజాలం మహారణ్యం చిత్తభ్రమణ కారణమ్ ।
అతః ప్రయత్నా జ్ఞాతవ్యం తత్త్వజ్ఞా తత్త్వ మాత్మనః”

వేదములు. ఉపనిషత్తులు, పురాణములు మొదలగు గ్రంథములు మహారణ్యముల బోలె బుద్ధికి భ్రమలనే కల్పించును. అట్టి గ్రంథరాశిని పరిశీలించి పరిశీలించి సారమును మాత్రమే గ్రహింపవలెను. తత్త్వమును మాత్రము బ్రహ్మవేత్త యగు సద్గురువువలన గ్రహింప వలెనని ఆచార్యుల వారి మతమున కర్థము.

భగవద్గీతలో యోగములు వలె నన్నియో విషయము లిందు విచరింప బడెను. విడువదగిన దోషములు అభ్యసింపదగిన సద్ధర్మములు వ్రతములు యజ్ఞములు నిరూపింప బడెను. దైవాసుర వంపద్విభాగములోవలె నుండును. దేహాత్మ బుద్ధిని వీడ వలె నని దూరముగా బోధింప బడెను. పరబ్రహ్మ దర్శన మెట్టివారి కగునో షష్ఠాధ్యాయమున విపులముగా జెప్పబడెను. సవికల్పక సమాధి, నిర్వికల్పక సమాధి అంశుబాటులో నున్నట్లు

బాగుగా విమర్శ పూర్వకముగా వ్రాయబడెను. “అసంప్రజ్ఞాత యోగోఽయం దుష్ప్రాప ఇతి మే మతిః” అని విద్యారణ్యుల వారనిరి. ఈ సందర్భమున తపస్సుచే క్షీణ జన్మాంతర పాపులును, పుణ్యపరిపాకముచే సిద్ధించిన నిర్వికల్పక సమాధిగల ధర్మాత్ములు పరదేవతా పుత్తులు మాగురువుగా రగులే ఈశ్వర సత్యనారాయణశర్మగారికి శ్రీశ్రీయానంద నాథులకు అంజలి ఘటించు చున్నాను.

చిత్తశుద్ధి కొరకు దురితక్షయము కొరకును నిష్కామ కర్మాచరణము గావింప వలెనని వ్రతములు, యజ్ఞములు వివరింప బడినవి. భగవద్గీతలో “యస్య సర్వే సమారంభాః కామ సంకల్ప వర్జితాః” అని యీవిషయమే కదా చెప్పబడెను. చిత్తైకాగ్రతకై ఉపాసనలు, ధ్యానము చెప్పబడినవి. బ్రహ్మ నిష్ఠయు నిరూపింప బడెను. అన్నియు నావశ్యకము అని భగవద్గీతలో వలె నిందును గలదు. కనుక ఒక రహస్యమును జెప్పి విరమించుచున్నాను.

భక్తి-జ్ఞాన - యోగ - నిష్కామ కర్మాచరణములను నాలుగు ముఖ్యములే -

“కర్మణై ఐహి సంసిద్ధి మాస్థితా జనకాదయః” అని నిష్కామ కర్మాచరణము వలన జనక మహారాజు మొదలగు వారు ముక్తి నొందిరి. అనన్య భక్తిచే శ్రీ నారదాదులు మోక్షము నొందిరి. వసిష్ఠాదులు జ్ఞానముచేతనే మృత్యువును

దరించిరి (ముక్తి నొందిరి). శ్రీ కపిల పతంజలాది యోగీశ్వరులు యోగము చేతనే సిద్ధి నొందినారు. అని తెలిసికొను చున్నాము. కాబట్టి నిష్కామముగా కర్మలను యజ్ఞములను జేసి దురితక్షయము గావించు కొనవలెను. భక్తితో భగవంతుని నిశ్చలముగా ధ్యానింపవలెను. ప్రాణాయామాది యోగములచే చిత్త వ్యాపారముల నరికట్ట వలెను. జ్ఞానమును సద్గురువువలన బోధింప బడి మోక్షము నొందవలెను. మీదను జెప్పినట్లు ఒక్కొక్క దానిచేతనే తరించి రనుట సాహసము. ఈ నాలుగు యోగములలో నిష్కామ కర్మాచరణము ముఖ్యము గాను, మిగిలినవి సామాన్యములు గాను జనకాదుల యెడ గలవనియు, అట్లే నారదాదుల కనన్య భక్తి ప్రధాన మని మిగిలిన మూడును అప్రధానము లని, వసిష్ఠాదులకు జ్ఞానమే సంపూర్ణముగా గల్గెనని మిగిలిన మూడును సహకారు లయ్యెనని, కపిలాది మహర్షులుగూడ నిష్కామ కర్మాచరణముచే దురితక్షయము కాగా భక్తి జ్ఞానములను సంపాదించి యోగముచే మృత్యువును జయించి రని అన్నియు ముఖ్యములుగాన ఉద్గ్రంథములలో వాని స్వరూపము లంతగా వర్ణింప బడెనని నాయాశయము - మరియు “యథేచ్ఛసి తథాకురు” అని ఏది ముఖ్యమై నీకలవడునో దానిని గ్రహించి తరింపు మని గీతలో గూడ వర్ణింప బడెను. కనుక అన్నియు సంగ్రహింప దగినవే.

ఇట్లు నాశిష్యులు చి॥ శర్మగారు శ్రద్ధతో నీగ్రంథమును రచించి శ్రమించి లోకోపకారమునకై ప్రకటించిరి. భగవంతుడు

దయతో జీవులను కటాక్షించి తరుణోపాయము లగు నిట్టి
సద్గ్రంథములను వీరు రచించునట్లు సహాయపడుచు వీరికి
వంశాభివృద్ధిని ఆయురారోగ్యైశ్వర్యాదులను ప్రసాదించి
సదా సంరక్షించుగాక.

ఇట్లు

సా॥ సూర్యనారాయణశాస్త్రి

ఓం నమోభగవతే శ్రీరమణాయ

ఆనంద నివేదనము

సాహిత్యవిద్య, ఉభయభాషాప్రవీణులు

కవిశేఖర, సాహిత్యాచార్య వేదాంత విమర్శన విశారద,

పంతుల లక్ష్మీనారాయణశాస్త్రి

(రిటైర్డ్ హెడ్ మాష్టరు గవర్నమెంటు యం. ఆర్. కాలేజి)

మహాభారతము నందలి భీష్మపర్వాంతర్గత మగు భగవ
ద్గీతవలె, ఉద్యోగపర్వము నందలి సనత్సుజాతీయముకూడా
ఆధ్యాత్మిక విజ్ఞాన ప్రబోధక మగుట వలన, బ్రహ్మవిద్యాసక్తు
లగు ప్రజల కందఱకును ప్రతి దినమునను పారాయణ

యోగ్యమే యగు చున్నది. కనుకనే శ్రీశంకర భగవత్పాదాల వారు భగవద్గీతకు వలె దీనిని భాష్యమును రచించియున్నారు. ఇందు పరమార్థశాస్త్రమును విదురుని యోగబలమువలన రావింపఁబడిన, సనత్సుజాతునిచేత ధృతరాష్ట్రుడు వినెను.

భగవద్గీత యందు శ్రోత అర్జునుడగుటవలనను, పాండవ ధార్తరాష్ట్ర పక్షములు రెండను మహాయుద్ధ సన్నద్ధములై యుండునపుడు అసంగతమగు, నిరుత్సాహస్థితి నతడు పొందుట వలనను, మహావిష్ణుని యవతార మగు శ్రీకృష్ణ భగవానుడు, అర్జునునకు సారథ్యమును చేయువాడు, జ్ఞాన ప్రబోధకు డగుట వలనను తద్బోధితమైన భగవద్గీత కత్యధిక మగు ప్రాముఖ్య మేర్పడినది. తస్మాదమున భీష్మపర్వము నందలి భగవద్గీత ప్రజాసక్తిని సంఘటించు కొనినట్లు సనత్సుజాతీయము భారత ప్రజాశక్తినిగూడ సంఘటించు కొనలేక పోయినది. దీని కితరము లగు హేతువులు పెక్కులున్నవి.

“ప్రమాదంవై మృత్యు మహం బ్రవీమి”

“నిచాయ్య తం మృత్యు ముఖా త్ప్రముచ్యతే”

ఇత్యాది నూక్తులు భగవద్గీతయందు కంటె దీనియందు మిగుల నాత్మ ప్రబోధహేతువులై యున్నవి.

శ్రీసనత్సుజాతీయమును నేను ఇరువది సంవత్సరముల క్రిందటనే శ్రీశంకరభాష్యము ననుసరించి, కొంతవఱకు ననువదించి కారణాంతరముల వలన విరిమించితిని. బ్రహ్మశ్రీ తెలికిచెర్ల రాజేశ్వరశర్మగారు దీనిని శ్రీశంకర భాష్యముతోడను

శ్రీనీలకంఠ విరచిత భావదీప వ్యాఖ్యతోడను, (1) సర్వజ్ఞ నారాయణకృత భారతార్థ ప్రకాశము (2) అర్జున మిశ్రయ దీపిక, (3) విమలబోధకృత దుర్ఘటార్థ ప్రకాశిని (4) వాదిరాజ తీర్థ విరచిత లక్షాభరణము అను భాష్యముల అనువాదము తోడను సరళమైన శైలితో ననువదించి యున్నారు. శ్రీరాజేశ్వరశర్మ గారు భాష్యానువాదములతో పాటుగ నొక వివరణమును వెలయించి యున్నారు. ఈ భాష్యాను నాదము లను, వివరణమును శ్రద్ధగల్గి సమీక్షించిన వారికి, బ్రహ్మ మానసపుత్రు డగు శ్రీసనత్సుజాతుని “మృత్యువులేద”ను మహాప్రబోధము సులభముగ నవగత మగునని తలచు చున్నాను. ఆత్మ విద్యాసక్తులగు భారతీయు లెల్లరును భగవద్గీతను వలె శ్రీసనత్సుజాతీయమును గూడ నిత్యమును బఠింప గోరుచున్నాను.

సంస్కృతభాషాజ్ఞానము లేని ఆంధ్రులకు ఆంధ్రభాషాను వాద రూపమున రచించిన శ్రీసనత్సుజాతీయము సులభభావ బోధమై అత్యధిక ప్రయోజన కారి యగు నని ధృఢముగ విశ్వసించు చున్నాను. శ్రీరాజేశ్వరశర్మగారు “నమక చమకము” లను అనువదించు చున్నారనియు, మహాభారతము నందలి విరాటోద్యోగ పర్వములను అనువదించు చున్నారనియు విని యుంటిని. ఇట్లే అనుశాసనిక పర్వము నందలి శ్రీవిష్ణుసహస్ర నామ, శివ సహస్రనామ భాష్యములను గూడ అనువదించి ప్రజోపయోగమును సంఘటించు రని విశ్వసించుచున్నాను.

ఏతత్కులదేవతయగు శ్రీరాజరాజేశ్వరీదేవికే దీనిని
వీ రంకితము గావించి యున్నారు. ఆజగన్నాథ వీరిని ఆయు
రారోగ్య భాగ్యభక్తిజ్ఞాన యుక్తులుగాను, బహుకృతి రచ
యితలుగాను, దేశ ప్రఖ్యాతులుగాను అనుగ్రహించు గావుత
మని నివేదించుచు నాయానంద నివేదనమును ముగించు
చున్నాను.

ఇట్లు

విజయనగరం

సజ్జనవిధేయుడు

14—7—1974

పంతుల లక్ష్మీనారాయణశాస్త్రి.

— • —

శ్రీ శ : శ ర ణ మ్

ప్రీ త్యు స్మి ల న ము

భా షా ప్ర వీ ణ :

శ్రీ ఆరవెల్లి లక్ష్మీనారాయణాచార్యులు

కార్యదర్శి, ఉపవిషన్మందిరము, శ్రీకాకుళపురపౌరిక సంఘాన్నత

పాఠశాలాంధ్ర పండితుడు.

“య ద్భక్తిం స వివా న్ముక్తిః య స్సేవ్యః సర్వయోగినామ్
తం వందే పరమానందఘనం శ్రీనందనందనమ్”

మహాభారతాంతస్థ రత్నమాలలో సనత్సుజాతీయ
ప్రకరణ మొకజాతిరత్నము.

మానవ జాత్యభ్యుదయము నాశించి, శ్రీకృష్ణద్వైపాయన
మహర్షి సర్వవేదసారము-వేదార్థోప బృంహణము నైన శ్రీ
మహాభారతేతిహాసమును నిబంధించినాడు.

అది యొక ధర్మరత్నఖని. విశ్వవిజ్ఞాన భాండారము.
నాటినుండి నేటిదనుక ఏబుద్ధినుంతు డేరత్నమును ప్రకాశింప
జేసినను, అవి యన్నియు నీరత్నఖనియందూ లభించినవే. ఇం
కెందఁ జెన్నాళ్లు తదేక వ్యక్తులై చూచినను నందు రత్నము
లకు కొదువ యనునది యుండదు.

అఖిల ధర్మమూల మగు వేదమొక ధర్మసాగరము.
అట్టి సాగరముల నాల్గింటిని తన గర్భమం దిముద్బుచ్చి కొన్న
మహాసాగరము శ్రీమహాభారతము. అందు, పైపై ఈదులాడు
వారికి తరంగముల శోభయే యనుభావ్య మగునుగాని, అందు
నిమగ్నులైన వారికి, దాని యగాధత తెలియుటతోబాటు
లోతులకు పోగా, పోగా తదంతస్థ రత్నము లెన్నియో లభింప
గలవు. ఆ రత్నదీధితులు-అవగాహన మొనర్చిన వానికి పరి
తృప్తి నిడుటతోపాటు, భారతులందఱి హృత్తమోషనుడ
మొనర్చి, వెలుగు బాటలను చూపగలవు.

విజ్ఞానము బహుముఖమైనది - అనంతమైనది. “సర్వతః
పాణి పాదం తత్ సర్వతోఽక్షి శిరోముఖం సర్వత శ్శ్రోత్రమ్”

అనునట్లు ఆ విజ్ఞాన భాండార మాన్యత చతువులైన వారికి,
విచిత్ర ద్వారము. మిదియున్నదైన మానవుడు సంస్కారాను
మానమైన నుది ప్రేరితుడై ఆ విశ్వవిజ్ఞాన భాండారమున
నడుగిడి, విజ్ఞాన తప్పియుండే, తృప్త్యాగంధము నశింపగ, నిత్య
తృప్తుడై ఆనుగ్రహవాక్రులైన తనవారి తాపోపశమన
మొనర్చుటగాని, వారి పిపాసాపరిహృతి నొనర్పగల విశ్వవిజ్ఞాన
భాండార మార్గమును వారికి చూపుటగాని చేయును.

ఎట్టి తెలివినైన నంతయు తెలిసి నట్లగునో ఆ తెలి
వికినే వేదాంత మందును. అనగా విజ్ఞాన దాయకము లగు
శాస్త్రము లన్నియు నెందు పర్యవసించునో అట్టి యనుభవ
పూర్వకముగు జ్ఞానమే వేదాంతము. అదియే “చదువులలో
మర్మము” అట్టి మర్మజ్ఞుడే జ్ఞాని, ఆతడే భక్తుడు, యోగి,
పండితుడు. “జ్ఞానీ త్వత్త్వైవ మే మత” మ్మని శ్రీకృష్ణ
భగవానుడు పల్కెనుకదా !

తననుగూర్చి, పరునిగూర్చి, గుణాత్మిక మగు సర్వ
ప్రకృతినిగూర్చి, తాను పరునితో కాక, ప్రకృతితో నుండు
టనుగూర్చి, తాను పరునిజేరి స్వస్వరూపముతో నుండగల
ఉపాయమునుగూర్చి, విశద మొనర్చునదియే వేదాంతము,
జ్ఞానము.

ఇట్టి ఘట్టములు శ్రీమహాభారతమున నడు గడుగునను
గవు. వానిలో భీష్మసర్వమండలి క్రీమచ్ఛగవద్గీత, ఆనుశాసనిక

పర్వమందలి శ్రీవిష్ణుసహస్రనామ స్తోత్రము, ఉద్యోగపర్వాం
తర్గత మగు శ్రీసనత్సుజాతీయము, భీష్మపర్వాంతర్గత దుర్గాస్తుతి
మున్నగు నవి మిగుల సేవ్యములుగ నున్నవి.

ఇందు భగవద్గీత- సనత్సుజాతీయము ఉపదేశగ్రంథ
ములు. తక్కిన రెండును స్తోత్రగ్రంథములు.

వేదాంత గ్రంథములలో ప్రధానములైనవి, ఉపని
షత్తులు, భగవద్గీత, బ్రహ్మసూత్రములు. వీనినే ప్రస్థానత్రయ
మందురు. భారతీయ తత్త్వవేత్తలలో అగ్రగాములైన
శ్రీశంకర, రామానుజ, మధ్వాచార్యులను త్రిమతాచార్యు
లును ప్రస్థానత్రయమునకే ప్రధానముగ భాష్యములను రచిం
చిరి. శ్రీశంకరులు విష్ణుసహస్రనామ, సనత్సుజాతీయ గ్రంథ
ములకును భాష్యములను వెలయించినారు.

శ్రీసనత్సుజాతీయము భగవద్గీతవలె విపుల ప్రచారము
నందకుండుటకు హేతువేమి? అని ప్రశ్నించుకొని, సమాధా
నము చెప్పవలెనన్న, పై రెండు గ్రంథముల తారతమ్యపరీక్ష
చేయవలెను.

స్థూలముగ చెప్పవలెనన్న ఉపదేశ్య అందునిందును
సనాతనుడే యైనను, ఉపదేశము గొన్న ధృతరాష్ట్రునకు,
అర్జునునకుగల అధికార తారతమ్యమే ఈ గ్రంథములం
దంతరమును సూచించుచున్నది.

బ్రహ్మమానసపుత్రుడైన సనత్సుజాతుడను సనాతన మహర్షి, విదురుని యోగ బలమున సాన్నిధ్యము ననుగ్రహించి, జిజ్ఞాసునగు ధృతరాష్ట్రునికు వేదాంతోపదేశ మొనర్చుట ఇందలి విషయము. ఇట్టి బహువిషయ విస్తృతమైన గ్రంథము ఆరుభాష్యవ్యాఖ్యలతో లభింపగా, శ్రీ తెలికిచర్ల రాజేశ్వరశర్మగారు తమ జనకుల ఆదేశానుసారము దానిని భాష్యానువాద స్వాభిప్రాయ ప్రకటనముతో ముద్రించి ఆంధ్ర పాఠక లోకమున కత్యంతోపకార మొనర్చినారు.

ఇహపరములను జెరచు ప్రమాదము మృత్యువే యను శ్రీసనత్సుజాతుని వాక్యము, అధర్మమూలుడు, నిత్యప్రమాది యగు ధృతరాష్ట్రునిలో శంకాంకురమును రేచెను. తదున్నూ లనమునకై సనత్సుజాత మహర్షి చేయునుపదేశమే ఈ సనత్సుజాతీయము.

శ్రీ రాజేశ్వరశర్మగారు తమ జనకులతో, శ్రీ సామ వేదం నూర్యనారాయణ శాస్త్రీగారితో విద్యగరిచిన వారగుట యిట్టి బహువిజ్ఞాన విషయవిలసిత మగు నుద్గ్రంథము ననువదింప గల్గిరి.

“ఓనరన్ నన్నయ తిక్కనాది కవు లీ యుర్విం బురాణావళుల్ తెనుగుల్ సేయుచు మత్పరాకృత శుభాధిక్యంబు దానెట్టిదో తెనుగుం జేయురు మున్ను భాగవతమున్ దీనిం దెనింగించి, నా జననంబున్ సఫలంబు చేసెద బునర్జన్మంబు లేకుండగన్ ॥”

అని పోతనగారన్నట్లు ఇది వారి భాగ్యవిశేష మనుటలో సందేహములేదు.

బహుశాస్త్ర పాండితీసాధ్యమైనది వేదాంత గ్రంథానువాదము. తేనెగున నాయెటిగి నంతవట్టు సనత్సుజాతీ యాంధ్రానువాదము ప్రకటితము కాలేదు.

అస్మద్గురువద్యులు, శ్రీరమణాంతేవాసి; వేదాంత విమర్శన విశారదులు- ఈశావాస్వాది బహూపనిష దాంధ్రీకర్తలు శ్రీ. వే. బ్రహ్మశ్రీ పంతుల లక్ష్మీనారాయణ శాస్త్రిగారు సనత్సుజాతీయాంధ్రీకరణమునకు బూనుకొనిరి. కాని నేటివర కది అసంపూర్ణముగనే మిగిలినది.

నాకు సోదరతుల్యులును, పూజ్యులైన శ్రీ రాజేశ్వర శర్మగారి ఈ యాంధ్రీకృతి తత్త్వజిజ్ఞాసువులగు నాంధ్రజనుల యాదరమునకును, తత్త్వవేత్తలు పండితులు నైన వారి ప్రీతికిని బాత్రమై- భారతీయ సనాతన ధర్మద్యోతకము లగు పెక్కు రచనలు చేయుటకై వారిలో నుత్సాహమును రేకెత్తించు గాక యని కోరుచున్నాను.

ధర్మస్వరూపు డగు భగవంతుడు తన శాసనముల నాయాకాలములం దెల్లుదరించెనో, అట్లే శ్రీ శర్మగారిచే తన పలుకుల నాంధ్ర మహాజనుల కందించుటకై సంకల్పించుగాక యని ఆ వాసుదేవుని సర్వదా ప్రార్థించు చుందును.

ఓం శాంతిః

ఇట్లు

ఆరవెల్లి లక్ష్మీనారాయణాచార్యులు.

అచ్చపు నేస్తుని మెచ్చు

(శ్రీ) డా. E. S. ధన్వంతరిగారు. L. I. M.

రిజిష్టర్డ్ మెడికల్ ప్రాక్టీషనర్

ధన్వంతరి క్లినిక్ - శ్రీకాకుళం

నీవ్రాసిన సనత్సుజాతీయము దునముట్ట చదివితని. ఇన్నేండ్ల నుండియు నీవు బడిలో తెనుగు, వేల్పు, బాసల గటపు నొక య్యవార వనుకొంటిని గాని ప్రాజదువుల సార మెరిగి సనత్సుజాతీయ మంత దానిని పసందుగ తెలిగించు పసగలదనుకొన లేదు. అసలు దాని చేవ నెఱుగ గవ్వమనియె గాబోలు శ్రీశంకరులు మత్తెదుగురు దానికి వివరణము బ్రాసిరి. వానిని తఱచి చూచి నీబుద్ధితో మెఱుగులు దిద్ది ఈ చక్కని తెనుగు సేత నాంధ్రకందిచ్చి మేలు చేసితివి. (సెబాసుగ తెనుగుసేసి తాంధ్ర)

వేల్పుబాస లోతులు తెలియని నాబోంట్ల కదిజేజ. తెలివి బాట జూపు దివ్యే. అదేమి నీవున్న మొ దానిని మును పటి తెలుగు కవులు ముట్టక నీకై విడిచిరి.

మన నేస్తము చిననాటిది. నెయ్యముతో వేల్పుబాస పసలేని నను నీపొత్తము జూడు మంటివి. తొలినుండి చదివితని. మఱొక తూటి చదువున మను పిచ్చ రేగినది. అసలు గ్రంథ మండున్న మెలికలు తెనుగునకు దేవలయునన్న

ఎన్ని శాస్త్రముల లోతులందో మునుగ వలెను. ఒక్కటే
మాట. నీపడిన కష్టము తెనిగింపు పసందెటిగిన కొందటికె
తెలియును. ఇవి నా పైపైమాటలు కావు. ఇంతకన్న హెచ్చు
వ్రాయబనిలేదు. నిను గన్న పితరులు శ్రీకామేశంశాస్త్రి,
లక్ష్మీకాంతమ్మ దీన నీస్మరణ మొంది ధన్యులైరి. నీ యప్పును
మఱికొంత తీసినది. నీవు నిచ్చలు బత్తిమొయి కొలుచు
శ్రీరాజరాజేశ్వరీ దేవి నిను నూరుపంటలు నెమ్మిత్తో సాకివిడి
నీచే నిట్టివి మఱి కొన్ని బయల్పెట్టించు మని వేడు

నీనేస్తుడు,

డాక్టరు ఈశ్వర సీతారామ ధన్వంతరి.

— 0 —

శ్రీమేధాదక్షిణామూర్తయే నమః

ని వే ద న ము

బ్రహ్మసృష్టిలోఁ బశుపత్యాదులకంటె నత్యుత్తమ
మైన దీమనుష్యజాతి. ఇది సృష్ట్యాదిలో దేవగంధర్వాదులతో
సమానముగాఁ బ్రాదుర్భవించినదే కాని భూలోకమునఁ
గొత్తగా నేర్పడినది కాదు. అనుటకు,

“తతో దేవమనుష్యాః పితరః
గంధర్వా పురస శోచ్యదత్తిష్ఠన్”

అ నెడి యారుణ మంత్రమే ఆధారము.

ఇట్లేర్పడిన మనుష్యులకే “మనువు సృష్టిలోని వారు కావున మానవులనియు” వ్యవహార మేర్పడినట్లు మనుస్మృతి వలనఁ దెలియు చున్నది. ఈ మానవు లెల్లడును భారతులే అనగా జ్ఞానరతులే. అందఱును అగ్న్యూపాసకులే అను విషయము

“ఉ త్తిష్ఠత మా స్వప్త, అగ్నిమిచ్ఛధ్వం భారతాః”

అ నెడి యారుణమంత్రము వలనఁ దెలియు చున్నది. కావున మానవజాతి అత్యుత్తమ మైనది. అటులనే విద్యులలో నెల్ల బ్రహ్మవిద్య అత్యుత్తమ మైనది. అది పూర్వజన్మ పుణ్య లభ్యమే కాని ప్రయత్న ప్రాప్యము కాదు. అది సామాన్యులకు దురవగాహము. అందుచేతనే, “ఇది యేమి బ్రహ్మ విద్యనూ?” యను నానుఁగి యేర్పడినది. ఇది సద్గుణకును సువిదితమే కదా! బ్రహ్మవిద్యకును మనుష్యులకునుఁ గల సంబంధము అవిచ్ఛేద్యము’ అనుసూతము కాని యతుకుల బొంత కాదు.

అట్టి బ్రహ్మవిద్యను బ్రతిపాదించు వాఙ్మయము వేద శాస్త్ర పురాణాదికము. పురాణగోటిలోఁ జేరిన గ్రంథరత్న మే పంచమవేదమైన మహాభారతము. బ్రహ్మవిద్యా ప్రతిపాదకమై

ప్రస్థానత్రయమునఁ జేరిన మహాగ్రంథమగు భగవద్గీత మహా భారతము లోనిదే.

ఈ సనత్సుజాతీయమును మహాభారతమందలి యుద్వ్యోగ పర్వము లోనిదే. నిజముగా సనత్సుజాతీయము “అయఃపిండ మే; విద్వదౌషధ మే” యని నేను స్వానుభవమున గ్రహించిన వాడను. అజ్ఞాన స్వరూపము, పునర్జన్మ, వేదశబ్ద నిర్వచనము, మఱానము, బ్రహ్మచర్యము, వైయాకరణము, గురుమహిమ, జీవేశ్వరస్వరూపము, యోగము, పరమాత్మ దర్శనము, మున్నగు ముఖ్యవిషయము లెన్నో తెలిసికొనఁ దగిన విందుఁ గలవు. ఇందుఁగల గుణదోషప్రకరణమును వివరించు సందర్భమున నాకుఁ దెలిసిన కథలను, జాత్రుక విషయములనుఁ బొందుపఱచితిని.

అద్వైతము, ద్వైతము, శైవము శాక్తేయము, యోగము మున్నగు మతముల స్వరూపమును భాష్యకర్త లాచిగారును సున్యక్త మొనర్చిరి. యథాశక్తి యథామతి వాని ననువదించితిని. సాంకేతిక పదములను, న్యాయములను, ఆయా భాష్యవిషయములందే కాక, వివరణమును పేర వేరుగా గూడ యథాబుద్ధి వివరించితిని. విజ్ఞానులును, విద్వాంసులు నగు పాఠకులు “గుణములను మాత్రమే గ్రహించి దోషములను నాకు విడతురు గాక” యని ప్రార్థించుచున్నాను.

ప్రస్థానత్రయ జ్ఞాన మార్జింపఁ దలచిన వారెల్లరకును మార్గదర్శకము సనత్సుజాతీయము. జీవులకు అజ్ఞానాంధకార

మున నొదవు కష్టములను నిర్మూలించు కరదీపము. సనత్సు
జాతీయ మందలి యీ విషయములను విజ్ఞాన ఖనులైన పాఠక
మహాశయులు గ్రహింపఁగలరు. పై రెండు విషయములను
దృష్టిలో నిడుకొనియే మహాభారతకర్త వ్యాసభగవానుఁడు
భీష్మపర్వములోని భగవద్గీతకంటె ముందుగా ఉద్యోగపర్వమున
దీనిని అనుసంధించినాడు. పై రెండు గ్రంథములను బరింపనిదే,
చక్కని యాధ్యాత్మిక జ్ఞాన మార్జింపనిదే, నిత్యపఠనీయము
లైన శివ, విష్ణు సహస్రము లందలి విషయములును, దుర్గా
స్తోత్ర మందలి విషయమును సువిదితములు కావను తలంపు
తోడనే వ్యాసమునీంద్రుఁడు ఉద్యోగ పర్వమున సనత్సు
జాతీయమును, భీష్మపర్వమున భగవద్గీతను, దుదకు ఆనుశాస
నిక పర్వమున దుర్గాస్తోత్రమును, శివవిష్ణు, సహస్రములను
అనుసంధించి యుండె నని నా తలంపు. ఇంతదనుక మహా
భారతము నాంధ్రీకరించిన కవిపండితు లెల్లరును దీని నేల
ఆంధ్రీకరించ లేదను విషయము నాకు దురూహముగా నున్నది.
రాష్ట్రభేదము ననుసరించి ఆయా గ్రంథము లందుఁ బాఠ
భేదము లుండుట యందఱు నెఱిగిన దే.

షడ్భాష్యములును అనువదింపఁ బడిన కారణమున
ఆయా తావులందలి పాఠాంతరముల భావము లన్నియును
ఆయా తావులందు అనువదింపఁ బడినవి. నేను బొంబాయిలో
ముద్రితమైన భారతప్రతి ననుసరించి యనువదించితిని. కావు
ననే సనత్సుజాత ధృతరాష్ట్ర సమాగమముగల ప్రథమా
ధ్యాయము నా యనువాద గ్రంథమునఁ గలదు. అందుచే నీ

గ్రంథమున ఆరధ్యాయములుగలవు. శ్రీరంగంవాణీవిలాసప్రస్ను
వారు, ఘోంక్ పూరు, గీతాప్రస్నువారునుఁ బ్రచురించిన
శంకరభాష్యసహితములై న ఐ దధ్యాయములే గలవు. బొంబా
యిలో ముద్రితమైన సనత్సుజాతీయమున ఆ రధ్యాయములు,
ఆరు భాష్యములు కలవు.

ఇంతటి మహాగ్రంథమును నావంటి యల్పుడు అనువ
దించుటకు కారణ మేమన? శ్రీమా నాయనగారు శ్రీకామే
శ్వరశాస్త్రిగారును, నాకుఁ బిల్లనిచ్చిన మామగారు శ్రీమోడే
కుర్తి వెంకట సత్యానారాయణ శాస్త్రిగారును, నన్నుఁ జేరఁ
బిలిచి, “శ్రీ శ్రీనివాస శిరోమణిగారి రామాయణమును
జదువవయ్యా! మహాభారతము నట్లు నీవును వ్రాయవయ్యా!
ఇహపర సాధక జ్ఞాన మార్జించు కొనవయ్యా!” అని పదేపదే
పురికొల్పి, మహాభారతాంధ్రానువాద రంగమునఁ బ్రవేశ
పెట్టిరి. వారిరువురును మహాపండితులే. మజ్జనకులు నాతోఁ
బాటు పెక్కురకు విద్యాదానము గావించిన ఘనులు. జ్ఞానోప
దేష్టలు. మా మామగారు జామిగ్రామ మందలి సంస్కృత
పాఠశాలలోఁ బ్రధానాధ్యాపకులై వందలాదిగాఁ బండితశిష్యు
లను దయారుచేసి, దేశము నలుమూలల కంపినవారు. వారి
యండ దండలు నాకుండగా భయమేల? యను కొంటిని.
18 సం॥కు బూర్వమే విరాటపర్వమును అష్టభాష్య సహిత
ముగా వచన రూపమున నాంధ్రీకరించితిని. ఉద్యోగపర్వమున
సనత్సుజాతీయము పరకును బంశభాష్య సహితముగా వచన
రూపమున వ్రాసితిని. ఇంతలో మాతల్లిగారు పరమపదించిరి.

మఱికొన్ని నాళ్ళలో బదునొకండేండ్లు ప్రాయముగలపుత్రుని, ఆ దినముననే ఒక సోదరిని గోల్పోయి, కష్టములకు గుటియై భారతాంధ్రీకరణమును వెనుకకు నెట్టితిని. ఇట్లుండగా తీ సంత్రీకరిందట మాతోటియల్లుడు, నవలారచయిత, శ్రీ కె. నాంబ శివరావుగారు శ్రీసమక, చమకములకు అర్థతాత్పర్యముల వ్రాసి యిమ్మనగా మొదటి పదునైదు మంత్రములకు 200 పేజీల భాష్యము నాంధ్రమున వ్రాసితిని. పిమ్మట రుద్రనామములకు శివ, విష్ణు బీజాక్షర సంపుట పరముగా మూడేసి యర్థములను వ్రాయఁ జొచ్చితిని. ఆపని జరుగుచున్నది. దానిని గాంచి శ్రీ మా పితృపాదులు భారతమున “సనత్సు జాతీయము” నై నఁ బూర్తిచేయరాదా? యని పట్టుబట్టిరి. తత్కారణమున “ఈ సనత్సుజాతీయమును” అనువదింప మొదలిడితిని. నిజమునకు శ్రీసనత్సుజాతీయాంధ్రానువాదము “ప్రాంశులభ్యే ఫలే లోభా దుద్బాహు రివ వామనః” అనెడి కాళిదాస నూక్తిలోఁజెప్పినట్లు ప్రాంశులభ్యమైన ఫలమే నాకుఁ గల జ్ఞానము. అజ్ఞఁడు సాగరతరణమున కుపయోగించు తెప్పనలె సత్యల్పమే. “గమిష్యా మ్యప హాస్యతామ్” అను నూక్తిలోఁ జెప్పినట్లు నగుబాటు పాలగుదునేమో యని సంశయించితిని. “అవమానం పురస్కృత్య మానమేవాభి రక్షతాత్” అవమానము ముందిడుకొని మానమును గాపాడుకొనుము. “నసాహస మనారుహ్య నరోభద్రాణి పశ్యతి” సాహసింపనిదే మానవునకు భద్రములు కలుగవు; అనుచు హెచ్చరించు పితృపాదుల వచనములు తరచుగాఁ జెవిని బడినవి. పితృజ్ఞా,

గుర్వాజ్ఞ అనుల్లంఘనీయములు కదా ! నాకు మాతండ్రిగారే ప్రధానగురువులు. అందుచే వారి యాజ్ఞ సనుసరించి శ్రీసనత్సు జాతీయమును పద్భాష్య సహితముగా అనువదించితిని. శ్రీసమకభాష్యమును, శ్రీసనత్సుజాతీయాంధ్రాను వాదమును శ్రీమానాయనగారు పూర్తిగాఁ జదివిన పిమ్మట పదునైదు దినములలోనే పరమపదవి నందిరి. వాడు భౌతిక దేహమును, బరిత్యజించుటకు ముందుగా నొకనాఁడు నన్ను జేరదీసి, ఈరెండు గ్రంథములును దప్పక ముద్రితములై వెలుగులోనికి వచ్చునని యాశీర్వాదించిరి. వారి యాశీర్వాద మమోఘము.

“తాకికానాం హి సాధూనా మర్థం వా గనువర్తతే

ఋషీణాం పునరాద్యానాం వాచ మన్థో ఽనుధావతి”

అను భవభూతి మహాకవిగారి సూక్తి నిత్యసత్యము. నిజముగా శ్రీ మాతండ్రిగారు తాకిక సాధువులే. కావుననే వారి వాక్కు అర్థవంతమైనది. వారి స్మారక చిహ్నముగా నీగ్రంథము వ్రాయబడి ముద్రింపబడినది. ఈ నా డీగ్రంథము ముద్రిత మగుట వారి యాశీర్వాచనఫలమే. సందియములేదు. ఈగ్రంథ మీ రూపము నొందుటకు నాప్రాణమిత్రులు శ్రీ. చి. A.L.N. ఆచార్యులుగారు ప్రధానులు.

ఆచార్యులుగారు చక్కని పండితులు, మాత్సర్యహీనులు, కవిపండిత ప్రోత్సాహకారకులు, వా రీగ్రంథమును చదివినది

మొదలు, 'అన్నగారూ! ఇది చాల చక్కగా వ్రాయబడినది. ఉత్తమ గ్రంథము. ఇంత దనుక ఇది ఆంధ్రమున వెలువడలేదు. దీని నొక మూల నిడుకొనుట కాదుసుమండీ' ముంద్రించితిరాలి. యని పట్టుబట్టి గ్రంథము నామూలాగ్రము పరిశీలన దృష్టితోఁ జదివి సంస్కరించిరి. శ్రీఉపనిషత్సూందీర సభ్యుల కీవిషయ మెఱుక పఱచి, వారి కోరికచే, నాచే తీరి దినములు శ్రీ సీతా రామస్వామి వారి సన్నిధి న ఉపన్యసింపఁ జేసిరి. తుది దినమునఁ బై సభ్యులచేతను, గ్రామస్థమహాశయులచేతను నాకు జక్కని సన్మానము జేయించిరి. దానితో ముద్రణకార్యక్రమమునకుఁ గడంగితిని. నా ప్రాచీన విద్యార్థుల కీ విషయము తెలిసి వారును ఈ గ్రంథముద్రణకుఁ దగురీతిని ఆర్థిక సహాయముచేయఁ జొచ్చిరి. నే నెంతయు వారిపట్ల ముదంబందుచు వారి నాశీర్వాదింపుచుంటిని. గ్రంథ ముద్రణకు ఆర్థికసహాయము గావించిన వారి నామములను గృతజ్ఞతా సూచకముగా గ్రంథాంతమునఁ బ్రకటించితిని.

ఈ సందర్భమున నాకు విద్యాజ్ఞాన జీవనదాతలైన, శ్రీ శ్రీ యానందనాథదీక్షానాములుబ్రహ్మశ్రీ ఈశ్వరసత్యనారాయణ శర్మగారికిని, నా కుద్యోగ జీవనముల నొసంగిన, శ్రీ ఈశ్వర వెంకటసూర్యనారాయణ శర్మగారికిని నా నిత్యాభివందనము లర్పించుచున్నాను.

నాకు మాతండ్రిగారితోబాటు విద్యనొసంగిన గురువ
రేణ్యులు శ్రీపన్న సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారికిని, శ్రీసామవేదం
సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారికిని, వ్యాకరణాలంకార శాస్త్రగురు
వులైన శ్రీ కట్టి శ్రీరామమూర్తి శాస్త్రిగారికిని, నా వేదా
ధ్యయన గురువులైన ఘనాపాతీ శ్రీ గంటి సూర్యనారాయ
ణావధానిగారికిని నా యభివందనములు.

ఈ గ్రంథముద్రణకై ధనార్జనలోఁ దోడ్పడిన మిత్రులు
చి॥ కె. విశ్వనాథంగారికి (మేనేజర్, మురళీటాకీస్) ని ముఖ్య
ముగా నీ గ్రంథ ప్రకటనకు నిదానమైన మిత్రులు, సోదర
పండితులు నగు చి॥ ఎ. యల్. యన్. ఆచార్యులగారికిని,
మఱియు పెద్దలకును, బిన్నలకును, భగవంతుడు చిరాయు
రారోఽశ్వశ్వశ్వాదుల నొసంగి రక్షించుగాక.

కోరినదే తడవుగా నన్నాశీర్వాదించి, ప్రోత్సాహ
వచనముల ననుగ్రహించిన జగద్గురువులు శ్రీ శృంగేరి పీఠాధి
పతులు శ్రీ శ్రీ శ్రీ మదభినవవిద్యాతీర్థస్వామివారికి, జగద్గురువులు
శ్రీ శ్రీ శ్రీ పుష్పగిరి పీఠాధిపతులు శ్రీ మదభినవోద్దండ విద్యా
నృసింహ భారతీస్వామివారికిని, సాష్టాంగ నమస్కారముల
వర్పించుచున్నాను.

కోరినదే తడవుగా బీరికను వ్రాసి యొసంగిన మహా
పండితులు శ్రీ హరిసాంబశివశాస్త్రిగారికిని, చక్కని యభి

ప్రాయము నొసంగి, నన్నాశీర్వదించిన బ్ర. శ్రీ ఈశ్వర
సత్యనారాయణశర్మగారికిని, గురువరేణ్యులు, బ్ర. శ్రీ సామవేదం
సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారికిని, గురుతుల్యులు, శ్రీ పంతుల
లక్ష్మీనారాయణశాస్త్రిగారికిని, ఆచార్య బ్ర. శ్రీ దివాకర్ల
వేంకటావధానిగారికిని, బ్ర శ్రీ భాగవతుల కుటుంబరావుగారికిని
నా సమస్కారములను సమర్పించుచున్నాను.

మఱియు చక్కని యభిప్రాయముల నొసంగిన
నామిత్రులు చి॥ A. L. N. ఆచార్యులగారికిని, చి॥ డాక్టరు
ఈశ్వర సీతారామ ధన్వంతరిగారికిని ఇతోధికాభివృద్ధి కల్గుగాక
యని యాశీర్వదించు చున్నాను.

ఈ నా గ్రంథముద్రణకు ప్రధాన కారకులైన, శ్రీ A.
శ్రీరంగనాయకులుగారికిని, (కమిషనర్) శ్రీ A. విద్యారణ్యులు
గారికిని (మేనేజర్), ముద్రణానుకూలముగా వ్రాతప్రతులు
వ్రాసిన, నా సోదరుడు, చి॥ టి. నారాయణమూర్తిగారికిని
(B. A. B. Ed.) ఇతోధికాభివృద్ధిని జేకూర్చుగావుత మని
భగవంతునిఁ బ్రార్థించుచున్నాను.

సాధన గ్రంథమండలి స్థాపించి, ఆధ్యాత్మిక గ్రంథ ప్రక
టన ప్రచారమే ప్రధానాశయముతో సుమారు ముప్పది సంవ
త్సరములుగా ఉత్తమ గ్రంథముల ప్రచురించుచున్న శ్రీబులుసు

నూర్యప్రకాశశాస్త్రిగారితో నాగ్రంథమును వారి మండలి
తరపున ప్రచురించవలసినదిగా కోరగా శ్రీ శాస్త్రిగారు
సంతోషముతో నంగీకరించి సర్వాంగసుందరముగా గ్రంథమును
ముద్రించి ప్రకటించిన శ్రీ శాస్త్రిగారికి నమస్కారములను
సమర్పించుచున్నాను.

నా యనువాదమునను, ముద్రణలోను తొరలిన లోప
ములను తెలియజేసిన మలి ముద్రణమున సవరించుకొన గలనని
పాఠకలోకమును సవినయముగా ప్రార్థించుచున్నాను.

ప్రధానాంధ్రోపాధ్యాయుడు

ఇట్లు

M. H. స్కూలు

బుధజనవిధేయుడు

శ్రీకాకుళము

తెలిఁచెర్ల రాజేశ్వరశర్మ

1—9—74

సాహిత్య విద్యాప్రవీణ, భాషాప్రవీణ

ఆ మో ద ము

కృష్ణాయ వాసుదేవాయ హరయే పరమాత్మనే,
ప్రణతక్లేశనాశాయ గోవిందాయ నమోనమః.

జన్మలలోకెల్ల మానవజన్మ అత్యుత్తమ మైనది. చిట్ట
చివరదికూడ. అనేక జన్మలలో చేసిన సుకృతఫలముగా నీ
మానవజన్మ లభించును. అట్టి మానవజన్మను చరితార్థమును
జేసికొనువాడె చరితార్థుడు.

మానవజన్మ సార్థకమగుటకు ఆచరించతగిన సాధన
ములు ఆయా వర్ణాశ్రమానుగుణముగా అనేకములుగలవు.
వానిని గురుముఖితః తెలిసికొని ఆచరించుట శ్రేయో
దాయకము.

కర్మ, భక్తి, జ్ఞాన, యోగాదులగురించి, స్త్రీ పురుష,
వర్ణాశ్రమములగురించి వేదములలో పురాణేతిహాసములలో
విశేషించి చెప్పబడినవి. ఆ విశేషములన్నియు మహాభారతమున
శ్రీవేదవ్యాసునిచే వివరించి చెప్పబడినవి. నాలుగువేదముల
సారము గలదిగనుకనే భారతము పంచమవేద మనబడెను.
వేదములవలెభారతము సరమపవిత్రము, పఠన శ్రవణములనలవ
భారతము ప్రత్యక్షఫలము నీయగలదని అనూచానముగావచ్చు
జనశ్రుతి.

మానవులు నిత్యము మననముచేయుచు ఆచరించతగిన
ధర్మములు, కర్మములు బహుళముగా భారతమునగలవు.

అర్జునునకు శ్రీకృష్ణుడు ఉపదేశము చేసిన భగవద్గీత, ధృతరాష్ట్రునకు సనత్సుజాతుడు ఉపదేశము చేసిన సనత్సుజాతీయము మహాభారతములోనివే. కాని భగవద్గీత, సనత్సుజాతీయముల ఉపదేశసన్నివేశములు పాఠకులను ఆశ్చర్యచకితులను జేయును.

మానవుడు, జన్మ కర్తృత్వ భోక్తృత్వములు, పుణ్య పాపములు, మొదలగువాని యధార్థమును అజ్ఞానముచే దుఃఖసాగరమున మునిగి తనధర్మమును తాను నిర్విర్తింపలేనని కూర్చున్న సమయమున అర్జునునకు శ్రీకృష్ణుడుచేసిన జ్ఞాన బోధయే భగవద్గీత.

మానవుడు మానవుడుగా సర్వసుఖముల ననుభవించుచు “తాను అనిత్యమని తెలిసియు సుఖభోగములలో మైమఱచి మృత్యుస్వరూపమును మఱచిన” - ధృతరాష్ట్రునకు మృత్యుస్వరూపమును ప్రధానముగా వివరించి సనత్సుజాతుడు చేసిన బోధయే సనత్సుజాతీయము.

అర్జున ధృతరాష్ట్రుల ప్రశ్నలు, వానికి శ్రీకృష్ణ సనత్సుజాతుల సమాధానములు మిక్కిలి ఆశ్చర్యజనకములుగాను, సత్యస్వరూపప్రదర్శకములుగాను జ్ఞానోదయ సమర్థములుగాను ఉండును. ఎంతవినిననుమరల వినవలయునను ఆసక్తిని కలిగించుచుండును, శ్రీకృష్ణ సనత్సుజాతుల ఉపదేశములు.

సనత్సుజాతీయమునకు శ్రీశంకరాచార్య నీలకంఠ మొదలగు మహనీయుల భాష్యములారు కలవు. అందు శంకరా

చార్య నీలకంఠుల భాష్యములు సమగ్రములు. తక్కిన భాష్యములు ప్రధానస్థానములలో తమ యభిప్రాయములను వ్యక్తపఱచుచుండును.

(శ్రీ) శంకరాచార్యులవారు డశోపనిషత్తులకు భాష్యములు వ్రాసి, వానిసారముగా సాధకులకుపయుక్తముగా అనేక ప్రకరణ గ్రంథములు, లఘుభాష్యములు వ్రాసిరి. అటులనే సనత్సుజాతీయమునకును భాష్యము వ్రాసిరి - సనత్సుజాతీయమును చక్కగా గురూపదేశముపొంది మృత్యుస్వరూపము తెలిసికొనినచో దాని భయమునుండి సాధకుడు ముక్తుడగును, సందియములేదు.

ఒకభాషనుండి - మరియొకభాషకు, గ్రంథమును అనువదించుట సామాన్యసాధ్యముగాదు. మూలగ్రంథభాష, అనువదింపబడుభాష - రెంటును, కడుసామర్థ్యము కలిగియుండవలయును, మరియు వేదాంతగ్రంథముల అనువాదమునకు ఇతరగ్రంథ (శాస్త్ర)ముల పరిచయముకూడనుండినగాని అనువాదము రాణించదు.

(శ్రీ) తెలికిచర్ల రాజేశ్వరశర్మగారు పండితవంశమునకు చెందినవారు. సంస్కృతాంధ్రములందు చక్కని పాండిత్యము గలవారు సద్గుణసంపన్నులు. చిననాటి నుండియు వేదాంతమున అభిరుచిగలవారు. నేటికిని విద్యాభ్యాసము, భాష్య శ్రవణము చేయుచుందురు. (శ్రీ) శర్మగారు తమ పితృపాదుల యాదేశానుసారము సనత్సుజాతీయమును-ఆరుభాష్యములతో

అనువదించిరి. ప్రధానఘట్టములందు శ్రుతి, స్మృతి పురాణ
ములనుండి అనేక ఉదాహరణముల జూపుచు తమ యభి
ప్రాయమును వివరణరూపమున వివరించుట వీరి యనువాద
మునకు ఒక ప్రత్యేకత. వీరి యనువాదము సరళముగానున్నది.
ఇట్టి ఈగ్రంథమును మామండలిలో ప్రకటించుట కంగీకరించిన
శ్రీశర్మగారికి కృతజ్ఞతాభినందనలు.

ఇంకను ఇట్టి గ్రంథములను రచించుశక్తి సామర్థ్యములను
ఆయురారోగ్య ఐశ్వర్యముల నిచ్చి శ్రీ శర్మగారిని రక్షించు
గాత మని పరమేశ్వరిని ప్రార్థించుచున్నాను.

ఇట్లు

ఆనంద అధికభాద్రపదము

తెనాలి 1974

బులుసు సూర్యప్రకాశశాస్త్రి

వ్యవస్థాపకుడు : సాధన గ్రంథ మండలి

వి ష య సూ చి త్ర

1. ననత్సజాత సమాగమము	3
2. మృత్యువుయొక్క నత్యానత్యముల నిర్ణయము	9
3. మృత్యు (అజ్ఞాన) స్వరూప నిరూపణము	17
4. మృత్యువువేరు - యముఁడువేరు	23
5. కర్మలు అనసరమా ? లేదా ?	25
6. కర్మలు మనః పరిశుద్ధ కారణములు	31
7. యోగానుష్ఠాన విధానము	36
8. బ్రహ్మజ్ఞాన ప్రయోజనములు	37
9. మృత్యుస్వరూప ప్రకటనము	43
10. అహంకార ప్రభావము	52
11. జీవుల జనన మరణ వివరణము	56
12. కర్మబంధహేతువు	62
13. దీకులమహిమ	71
14. మూఢప్రవృత్తి	77
15. మృత్యుస్వరూపము - మృత్యువినాశము	81
16. కర్మమార్గప్రశంస	85
17. బ్రహ్మజీవవాచవక్షము - సమాధానము	90
18. సన్న్యాసాశ్రమప్రశంస	113

19.	ఈశ్వరుడే జగత్కారణుడు	127
20.	పుణ్యపాపకర్మలు - పునర్జన్మ	133
21.	కర్మఫలము - జ్ఞానఫలము	147
22.	విద్వాంసుడు - సన్న్యాసి	151
23.	సన్న్యాసుల జీవనవైఖరి	153
24.	పరమాత్మ స్వరూపము	161
25.	బ్రాహ్మణుడు - బ్రహ్మవేత్త	168
26.	బ్రహ్మవేత్త మహిమ	170
27.	జ్ఞాని - అజ్ఞాని - మానము - మౌనము	179
28.	ధనశ్రీ - బ్రాహ్మీశ్రీ	181
29.	బ్రాహ్మీశ్రీ ప్రాప్తికి సాధనములు	183
30.	మౌన స్వరూపము	185
31.	వేదపఠనము పాపనాశకమా	193
32.	వేదపఠనము పాపనాశకముకాదు	194
33.	వేదములు సప్రయోజనములు పరమ పురుషార్థ ప్రతిపాదకములు	199
34.	తపస్సు - యజ్ఞము - జ్ఞానమును మోక్షసాధనములే	209
35.	తపోభేదములు	217
36.	తపస్సునకుఁగల కల్మషము	220
37.	పాపధర్మములు	228
38.	సప్తన్యకంసులు	231

39.	ద్వాదశ గుణములు	234
40.	గుణపరిమ	237
41.	దమదోషములు	238
42.	షడ్విధత్యాగములు	243
43.	అవ్రమాది - అష్టగుణుడు	251
44.	వ్రమాద దోషములు	255
45.	తపోవ్రతము	258
46.	వేదము అననేమి ?	259
47.	ఏకవేదులు - అన్యచులు	261
48.	అధ్యారోపాపవాదము అననేమి ?	264
49.	ఆరొపాది దృష్టిత్రయము	255
50.	బ్రాహ్మణుడు - వేదము	269
51.	సత్యభేదములు	273
52.	కర్మిత్ - సత్యము అనుపధముల నిర్వచనము	274
53.	యజ్ఞాచరణము	275
54.	యజ్ఞభేదములు	278
55.	స్వారాజ్యము - వాక్పతి - చక్షుష్పతి - శ్రోత్రపతి - విజ్ఞానపతి	279
56.	దీక్షిత వ్రతము	280
57.	ముఖ్యబ్రాహ్మణుడు	282
58.	చందస్సులు	285
59.	వేదవ్రయోజనము	289
60.	బ్రహ్మజ్ఞః దేవః	291

61.	ప్రమాత - బ్రాహ్మణుడు: అన నెపరు ?	297
62.	ఆత్మాన్వేషణపద్ధతి	308
63.	మునియన నెవఁడు	312
64.	వైయాకరణుఁ డననెవఁడు ?	314
65.	బ్రహ్మజ్ఞానియే సర్వజ్ఞుఁడు	317
66.	జ్ఞాన సత్యాది విచారము అవశ్య కర్తవ్యము	318
67.	బ్రహ్మచర్యము - గురుకులవాసము	
	బ్రహ్మజ్ఞాన సాధనములు	323
68.	గురువేతండ్రి - ఆతఁడే బ్రహ్మవిద్యాప్రదాత	331
69.	ఆచార్యుని మహత్త్వము	336
70.	చతుష్పాద బ్రహ్మచర్య వివరణము	339
71.	చతుష్పదీ విద్యావిరూపణము	344
72.	బ్రహ్మచర్యఫలము	345
73.	బ్రహ్మచర్యఫలము - స్తుతి	347
74.	బ్రహ్మచర్యమే అనేకవిధఫలసాధకము	348
75.	పురుషార్థ సాధకము జ్ఞానమే కావి కర్మకాదు	352
76.	బ్రహ్మస్వరూప విరూపణము	354
77.	బ్రహ్మదర్శన మార్గము	365
78.	బ్రహ్మపదార్థము - అద్వైతము - ముక్తిదాయకము	369
79.	ద్వాదశమహాదోషములు	372
80.	నృశంసుల ధర్మములు	374
81.	మహావ్రతములు	377

82.	మదదోషములు	380
83.	షడ్విధత్యాగములు	383
84.	యజ్ఞభేదములు	387
85.	అసంకల్పడు - ఉత్తముడు	388
86.	జ్ఞానమే ముక్తిదాయకము	391
87.	సత్యప్రాప్తి - బ్రహ్మప్రాప్తి	392
88.	ఆత్మస్వరూపము - యోగికి బ్రత్యక్షము	397
89.	జగదుత్పత్తివిధానము	405
90.	జీవేశ్వరుల భేదము	408
91.	జీవాత్మ - పరమాత్మ	415
92.	ఆత్మసిద్ధి మహాత్ములకే	422
93.	ఇంద్రియాసక్తి అనర్థహేతువు	424
94.	పునర్జన్మప్రాప్తి	431
95.	జీవుడు - ఈశ్వరుడు - ముక్తి	437
96.	జీవుడు - ఈశ్వరుడును బూర్ణులే సృష్టిప్రాదుర్భావోప సంహారకారణులే	443
97.	యోగమే పరమాత్మ దర్శనోపాయము	454
98.	పరమాత్మయే జీవాత్మ	462
99.	పరమాత్మ జీవాత్మయగుటకు లింగశరీరమే కారణము	470
100.	తాపత్రయము జీవులకే	472
101.	బ్రహ్మవిద్యావ్రభావము	473

102.	జ్ఞానియే బ్రహ్మత్వము పొందును	477
103.	పరమాత్మ నర్వాంతర్యామి	480
104.	జ్ఞాన - కర్మమార్గములు రెండును బరబ్రహ్మప్రాప్తికి సాధనములే	481
105.	మనీషులే ఆత్మస్వరూప మెఱుగగలవారు	487
106.	ఇంద్రియములు - వాని సుఖములును విఘ్నహేతువులే	490
107.	పంచకుల స్నేహము నష్టదాయకము	492
108.	సత్యాన్వతములే సదసత్తులు	494
109.	జీవన్ముక్తుల యమభవము	497
110.	జననమరణములు సామాన్యులకే	500
111.	అహం శబ్దవాచ్యుడు పరమాత్మ	500
112.	బ్రహ్మవిద్యాఫలము	501
113.	ఆత్మజ్ఞానకు ఆత్మదర్శనమే ఫలము	506
114.	జీవాత్మయే పరమాత్మ	507
115.	ఆధిభౌతిక పిత్రాది భావము	509
116.	ఆధిదైనిక పిత్రాది భావము	510
117.	సమస్తవ్రకృతీకివి ఆత్మయే స్థానము	511
118.	పరమాత్మయొక్క నిజస్వరూపము	512

శ్రీ మా త్రే స మ :

కృ తి స మ ర్ప ణ ము

శ్లో॥ హీరూపా స్రణవాధారా శక్తిత్రయ విలాసిని ।
యా భాతి భారతీ లక్ష్మీః పార్వతీతి పృథ క్పృథక్ ॥

శ్లో॥ యస్యా ఉచ్ఛ్వాస నిశ్వాసా వేదాకార మవాప్నువన్ ।
యస్యా నేత్రే ప్రకాశేతే చంద్రనూర్య స్వరూపతః ॥

శ్లో॥ భక్తై ర్యా పూజ్యతే సంధ్యా గాయత్రి నామ భేదతః ।
సైవ రాజేశ్వరీ దేవీ భాతి మత్కులదైవతమ్ ॥

శ్లో॥ ససత్సుజాతీయ మముం గ్రంథ మాంధ్రానువాదితం ।
తస్యై సమర్పయే సాపి లభతా త్కృతి నాథతామ్ ॥

శ్లో॥ రాజరాజేశ్వరీ దేవీ మచ్చిత్రే భాసతే సదా ।
రక్షతా దనిశం సామాం మద్వంశం చ ముదాన్వితా ॥

శ్లో॥ యత్ప్రసాదా దహం లక్ష్మీ కాంతా కామేశ్వరాత్మజః ।
ప్రాప్తవా నాయురారోగ్య విద్యోద్యోగాది సంపదమ్ ॥

—అనువాదకుఁడు.

(శ్రీ):

శ్రీ మేధాదక్షిణామూర్తయే నమః

శ్రీ స న త్పు జా తీ య ము

శ్రీ శంకరాచార్యాదిషడ్భాష్య

అం ద్రా ను వా ద ము

(పా ర్థ న

శ్లో॥ శుక్లాంబరధరం విష్ణుం శశివర్ణం చతుర్భుజం ।
ప్రసన్నవదనం ధ్యాయేత్ సర్వవిఘ్నోప శాంతయే ॥

శ్లో॥ శారదా శారదాంభోజ వదనా నదానాంబుజే ।
సర్వదా సర్వదాస్మాకం సన్నిధిః సన్నిధింక్రియాత్ ॥

శ్లో॥ గుంవే సర్వలోకానాం, భిషజే భవరోగిణాం ।
నిధయే సర్వవిద్యానాం దక్షిణామూర్తయే నమః ॥

శ్లో॥ గురు బ్రహ్మ గురు విష్ణు ర్గురుదేవో మహేశ్వరః ।
గురు స్సాక్షాత్ పరబ్రహ్మ తస్మై శ్రీగురవేనమః ॥

శ్లో॥ శుక్లాం బ్రహ్మవిచార సారపర
మాద్యాం జగద్వ్యాపినిం,
వీణా పుస్తక ధారిణీ మభయదాం
జాడ్యాంధకారాపహం ।
హస్తే స్ఫాటిక మాలికాం విదధతీం
పద్మాసనే సంస్థితాం
తాం యదే పరమేశ్వరీం భగవతీం
బుద్ధిప్రదాం శారదామ్ ॥

శ్లో॥ వ్యాసం వసిష్ఠ నవ్తారం శక్తేః పాత్ర మకల్మషం ।
పరాశరాత్మజం వందే శుకతాతం తపోనిధిమ్ ॥

శ్లో॥ వ్యాసాయ విష్ణురూపాయ వ్యాసరూపాయ విష్ణవే ।
సమోవై బ్రహ్మనిధయే వాసిష్ఠాయ సమోనమః ॥

శ్లో॥ సదాశివ సమారంభం శంకరాచార్య మధ్యమాః ।
అస్మదాచార్య పర్యంతాం వందే గురుపరంపరామ్ ॥

శ్లో॥ సమః పుంసే పురాణాయ పూర్ణానందాయ విష్ణవే ।
నిరస్త నిఖిలధ్వాంత తేజసే విశ్వహేతవే ।
సమ ఆచార్యేభ్యో బ్రహ్మవిద్యా సంప్రదాయ కర్తృభ్యః॥

శ్లో॥ ధర్మార్థ కామనిర్వాణ ఫలభార మనోహరం ।
సృజతే వాఙ్మయం వృక్షం కానీన మునయే సమః ॥

శ్రీ స న త్సు జా తీ య ము

ప్రథమాధ్యాయము

:- సనత్సుజాత సమాగమము :-

ధృతరాష్ట్ర ఉవాచ :-

శ్లో॥ అను క్తం యది తే కించిత్ వాచా విదుర విద్యతే ।

తస్మై శుశ్రూషతో బ్రూహి విచిత్రాణిహి భాషసే ॥ ౧

తా॥ ధృతరాష్ట్రుడు బ్రహ్మతత్వమును గూర్చి విదురు నితో నిట్లనెను. విదురుడా ! సాధన సంపత్తియే బ్రహ్మవిద్యాధి కారము నొసగు నని చక్కగా నిరూపించితివి. నీ ప్రసంగమున మధ్యమధ్య సంక్షిప్తముగా బ్రహ్మవిద్య సూచింప బడినది. దానిని విన గోరుచున్నాను. నీ వింకను జెప్పని దేమైన ఉన్నచో నీశుశ్రూషచేయు నా కెఱిగింపుము. నీవు మంచి విచిత్రములను జెప్పుచున్నాడవు. అనగా విని, విదురుడు ఇట్లు చెప్పెను.

విదుర ఉవాచ :-

శ్లో॥ ధృతరాష్ట్రకుమారోవై యః పురాణ స్సనాతనః ।

సనత్సుజాతః ప్రోవాచ మృత్యు ర్నాస్తీతి భారత ॥ ౨

శ్లో॥ స తే గుహ్యన్ ప్రకాశాంశ్చసర్వాన్ హృదయసంశ్రయాన్ ।

ప్రవక్ష్యతి మహారాజ ! సర్వబుద్ధిమతాం వరః ॥ ౩

తా॥ ధృతరాష్ట్ర ! సనాతనుమను, బురాణపురుషు
డును (అగు పిష్టువునుండి జన్మించిన) సనత్సుజాతుడు ఉత్త
ముడు జనన మరణాత్మక మగు సంసారము లేదనియు, ఎట్టి
వారి కది యుండదో ఆ సనత్సుజాతునివలన దెలిసికొనదగి
యున్నది. సనత్సుజాతుడు బుద్ధిమంతులలో శ్రేష్ఠుడు.
మహారాజా ! ఆతడే నీకు గోప్యములైన యోగశాఖాదులను,
బ్రహ్మశాస్త్రములైన శాఖాదులను, హృదయశ్రయములైన ధర్మము
లను జెప్పగలడు. అనగా విని ధృతరాష్ట్రు డిట్లనెను.

ధృతరాష్ట్ర ఉవాచ :-

శ్లో॥ కిం త్వం న వేద తద్భూయో యన్మే బ్రూయాత్

సనాతనః ।

త్వ మేన విదురబ్రూహి ప్రజ్ఞాశేషోఽస్మి చే త్తవ॥ ౪

తా॥ విదురుడా! నీవు విశేషమైన ప్రజ్ఞా కలవాడవు
నీవు ఎఱుగని దేమున్నది? సనాతనుడు నాకు జెప్పవిషయ
మును నీవే సవిస్తరముగాఁ జెప్పు మనగా విదురుఁ డిట్లనెను.

విదుర ఉవాచ :-

శ్లో॥ శూద్రయోనావహం జాతో

నాతోఽస్య ద్వక్తు ముత్సహే ।

ఉమారస్య తు యాబుద్ధి

ర్వేదితాం శాశ్వతీ మహమ్ ॥ ౫

శ్లో॥ బ్రాహ్మీం హి యోని మాపన్న

స్సుగుహ్య మపి యో వదేత్ ।

న తే నగర్వో దేవానాం తస్మా దేత ద్భవీమి తే॥ ౬

తా॥ రాజా నేను శూద్రయోగిలో జన్మించితిని. అందుచే బ్రహ్మవిద్యావిషయమును జెప్పట కుత్సహింపను. సనత్కుమారుని బుద్ధి శాశ్వతమైనదిగానే నెఱుగుదును. బ్రహ్మయోని సంపన్ను డాతడు. అందుచే నాతడు చాల గోప్యమైన బ్రహ్మవిద్యను జెప్పును. ఆతడు దేవతలకును గర్హ్యుడుకాడు. అందుచే నేను నీ కానంగతి చెప్పితిని. అనగా ధృతరాష్ట్ర డిట్లనెను.

ధృతరాష్ట్ర ఉవాచ :-

శ్లో॥ బ్రవీహి విదుర త్వం మే పురాణం తం సనాతనం ।

కథ మే తే న దేహేన స్యా ద్విహేవ సమాగమః॥ 2

తా॥ విదురుడా ! మానవదేహముతో నున్న నాకు, సనాతనుడు పురాణపురుషుడు నగు ఆతనితో సమాగమ మెట్లేర్పడును? చెప్పుమా !

శ్లో॥ చింతయామాస విదుర స్త మృషిం శంసిత వ్రతం ।

న చ తచ్ఛింశితం జ్ఞాత్వా దర్శయామాస భారత ॥ ౩

శ్లో॥ స చైవం వ్రతి జగ్రాహ విధి దృష్టేన కర్మాణా ।

సుఖోపవిష్టం విశ్రాంత ముద్ధైవం విమరో బ్రవీత్ ॥ ౪

తా॥ భారత! పంశితవ్రజుల పొగడ్తల నందిన వ్రతము లన్నీ సనాతనఋషిలో గలవు. అని విదురు డాతనినిధ్యానించెను. విదురుని ధ్యాన మెఱిగి ఆ సనత్కుజాతుడు తోడనే దర్శన మొసగెను. వెంటనే విదురుడు ఆమహర్షికి మధుపర్యాయది

షోడశ పూజలొసంగ స్వీకరించెను. పిమ్మట ఆమునిశేఖరుడు విశ్రాంతి నొందినవాడై సుఖముగా గూర్చుండి యుండగా జూచి విదురు డాతనితో నిట్లనెను.

శ్లో॥ భగవన్ సంశయః కశ్చిత్ ధృతరాష్ట్రస్య మానసః ।

యో న శక్యం మయాశక్తుంత్వ మస్మై వక్తుమర్హసి॥

శ్లో॥ యం శ్రుత్వా యం మనుష్యేంద్ర సర్వ

దుఃఖాతి గో భవేత్ ।

లాభాలాభౌ ప్రియద్యేష్యో యథై నం న జరాంతకౌ॥

శ్లో॥ విషహేతభయా మర్హౌ క్షుత్పిపాసే మదోద్భవౌ ।

అరతిం చైవ తంద్రీంచ కామక్రోధౌ క్షయా దయౌ ॥

తా॥ భగవానుడా! ఈ ధృతరాష్ట్రుని మానసమున, సంశయ మొకటి కలెను. ఆ సంశయము తీర్ప నాకు శక్యము కాదు. మీరే యాతని సంశయమును దొలగింప సమర్థులు. మీరు చెప్పిన యా విషయమును ఆలకించి, మహారాజు సర్వ దుఃఖములను దాటగలవా డగును. లాభాలాభములను, మిత్రమిత్రులను, జరామరణములను, భయము, అసహనము, ఆకలి, దప్పిక, మదము, మహేశ్వర్యము, అనాసక్తి, నిద్ర, కామము, క్రోధము, నాశము, అభివృద్ధి, వానికి హేతువులైన పుణ్యపాపములను, సహింపగల్గును.

అనిచెప్పిన పిమ్మట వైశంపాయన డిట్లు చెప్పెను.

వివరణ :-

ఇందు విదురుడు, ధృతరాష్ట్రుడు, సనత్కుజాతుడు అను మువ్వురు వ్యక్తులు కలరు. వారు మువ్వురును భారతులే. భా + రతులు = భారతులు. “భా” అను పదమునకు బ్రహ్మ, కనబడుట, ఆనందము, జ్యోతిరూపిణియగు జ్ఞానశక్తి అను నర్థములు కలవు. భాయాం రతాః = భారతాః; అను వ్యుత్పత్తి ననుసరించి పై మువ్వురును జ్ఞానశక్తి రతులే యని చెప్పవచ్చును. అంతేకాదు, వారిలో సనత్కుజాతుడు సనాతనుడు కాన జ్ఞానమూర్తియే యని చెప్పవచ్చును. “ఉత్పత్తిం చ వినాశం చ భూతానా మాగతిం గతిం, వేత్తి విద్యా మవిద్యాంచ సవాచ్యో భగవానితి ||” అను శ్లోకము ననుసరించి సనత్కుజాతుడు, జగదుత్పత్తి; వినాశములను, భూతముల ఆగమమును, గతిని, విద్యావిద్యలను జక్కగా నెఱిగిన భగవంతుడనియు దెలిసికొనవలసియున్నది. అంతేకాదు.

“విశ్వోఽత్య సమగ్రస్య ధర్మస్య యశస శ్శ్రియః ।

జ్ఞాన వైరాగ్య మోశ్చైవ షణ్ణాం భగ ఇతీరణా ||”

అనుశ్లోకమునఁ జెప్పిన, సమగ్రైశ్వర్యము, జ్ఞానము, యశస్సు, శ్రీ, ధర్మము, వైరాగ్యము అను నాఱును గలవాడు కాన సనత్కుజాతుడు భగవంతుడే, స్వయం ప్రకాశమానుడే అని చెప్పవచ్చును. కావున విదురుడు చెప్పినట్లు సనత్కుజాతుడే బ్రహ్మవిద్య నుపదేశింప నర్హుడు.

విదురుఁడు :- సాక్షాత్తు యమధర్మరాజే, మాండవ్యుని శాపకారణమున శూద్రయోనిలో జన్మించి విదురుడాయెను.

అయినను ఆతడు జ్ఞానశక్తి సంపన్నుడు కాన, భారతుడే. అంతేకాదు, మహాజ్ఞానకూడా. అయినను యుగధర్మము ననుసరించి తనకు బ్రహ్మవిద్యా రహస్యోపదేశార్హత లేదనుకొన్న నిరహంకారి.

ధృతరాష్ట్రుడుచు, భారతుడే. ఎట్లన? విదురుని హితబోధచే దాత్కాలికముగా జిత్తిశుద్ధి యేర్పడిన కారణమున జ్ఞానార్థి యాయెను. నిజమున కాతడు “ప్రమాద మోహా తమసో భవతో జ్ఞాన మేవచ” అను గీతాసూక్తిలో జెప్పిన ప్రమాద మోహజ్ఞానములకు ఆకర్షుడైన కారణమున దామస పురుషు డని చెప్పవచ్చును కావుననే సనత్సుజాతునిచే బ్రహ్మవిద్యా రహస్యముల నెఱిగినను దామరాకునకు నీరంట నట్లే ఆతనికిని జ్ఞానము అంటలేదు.

శ్రీ స న త్సుజా తీ య ము

ద్వీ తీ యా ధ్యా య ము

మృత్యువుయొక్క సత్యాసత్యముల నిర్ణయము.

వై శంపాయన ఉవాచ :-

శ్లో॥ తతోరాజా ధృతరాష్ట్ర మనీషీ

సంపూజ్య వాక్యం వినురేరితం తత్ ।

సనత్సుజాతం రహితే మహాత్మా

పప్రచ్ఛ బుద్ధిం పరమాం బుభూషన్ ॥

౧

తా॥ పిమ్మట రాజైన ధృతరాష్ట్రుడు, విదురుని హితబోధచే విద్వాంసుడై, ఆతడు చెప్పిన వాక్యమును జక్కగా ఆదరించి, అంగీకరించెను. తర్వాత, ఆ మహారాజు విదురునిచే నాహ్వనింపబడిన సనత్సుజాతుని రహస్యస్థలము నకు, గొవిపోయి జ్ఞానము పొందవలచి, ఈ క్రిందివిధమున బ్రశ్నించెను.

పీఠిక: శంకరభాష్యము :- ఇందు మృత్యువు సత్యము అసత్యము మున్నగు వానినిగూర్చి ప్రశ్నించిన ధృతరాష్ట్రునకు సనత్సుజాతుడు చెప్పిన సమాధానములు గలవు.

ఈ యాత్మ అద్వితీయ బ్రహ్మస్వరూపము. అది సచ్చి దానంద రూపము. దాని నాశ్రయించి అవిశ్వ యుండును. అది యాభాసతో గూడినది. అది స్వానుభవముచే మాత్రమే

తెలియుచు. అట్టి యవిద్యాయుతమగు ఆత్మ బ్రహ్మపదార్థము నుండి జాగినదై, ఆత్మస్వరూపములు కాని దేహదులలో జేరి, “నేనే ఆత్మను” అను భావము పొందును. అవిద్యా మహిమచే బ్రతి ప్రాణియును ఋగుషార్థములను బొందలేక, అనేకమైన అన్యములను బొందుచు; అవిద్యా కర్మకల్పితములైన, సాధనములచే నిష్ప్రాప్తి ఎట్లు? అనిష్టపరిహార మెట్లు? అని యాకాంక్ష నొందుచు. లోకములు, వైదికములు కార్యములనుష్ఠించియు, ‘బరమపురుషార్థమైన మోక్షమును బొంద జాలక మకరాదులను బోలిన రాగద్వేషములచే నాకర్షింపబడి, సురనర, తిర్యగాది యోనులలోబడి, ఆమారూపముల జన్మించి మోహ మొందును. ఎట్టకేలకు పుణ్యవశముచే వేదమున జెప్పినట్లు ఈశ్వరవిషయములైన కర్మల నాచరించును. దానిచే రాగద్వేషాది మలమును బోగొట్టుకొనును. బ్రహ్మ తే త్తయగు ఆచార్యు నాశ్రయించి, నిత్యానిత్యవివేకము, ఇహముత్ర ఫలభోగవిరాగము, వేదాంత విజ్ఞానమును బొంది, శమదమాది సాధనసంపత్తి నొంది, గురూపదేశముచే బ్రహ్మపదార్థమును గనుగొనుచు. అప్పుడు “అహం బ్రహ్మాస్మి” నేను బ్రహ్మను అగుచున్నాను; అనెడి అభేద భావము పొందును. అప్పుడు దానినుండి, అజ్ఞానము, తత్కార్యములును దొలగును. అప్పుడు జీవుడు బ్రహ్మత్వము పొందును. ఈ విషయమును సనత్సుజాతుడు క్రమముగా ధృతరాష్ట్రునకు దెలియజెప్ప దొడగెను, అని వైశంపాయనుడు చెప్పెను.

శం. భా. :- శోక, మోహ తప్తజ్ఞైన ధృతరాష్ట్రుడు బ్రహ్మవిద్యచే దప్ప, శోకము తొలగవని గ్రహించి నీ

శుశ్రూషచేయు నాకు బ్రహ్మవిద్యా రహస్యములను ఎఱిగింపుమని, విదురుని వేడెను. సర్వజ్ఞుడైనను విదురుడు శూద్రయోని సంజాతుడైన కారణమున దనకు బ్రహ్మవిద్యోపదేశాధికారము లేదని గ్రహించి, ఛాందోగ్యోపనిషత్తు నందలి కథను స్మరించి, ధృతరాష్ట్రునకు బరమాత్మ జ్ఞాన ముపదేశింపఁ జేయుటకై, భగవానుడైన సనత్సుజాతుని ధ్యానించి యోగబలముచే ఆహ్వానించెను. వెనువెంటనే ప్రత్యక్షమైన సనత్సుజాతుని బూజించి ధృతరాష్ట్రునకు ఆతనిని బరిచయ మొనర్చి, ఆ మహారాజునకు బ్రహ్మవిద్య నుపదేశింపు డని ప్రార్థించెను.

క్షత్రియుడైనను ధృతరాష్ట్రుని విదురుని హితబోధ జేసి నిత్యానిత్య వస్తువివేకముగల మనీషి ఆయెను. శాస్త్ర విషయ శ్రవణముచే నాతని బుద్ధి సంస్కరింప బడి బ్రహ్మోపదేశము పొందుట కర్హుమాయెను. అందుచే మహాత్ముడాయెను. సనాతనుడును, హిరణ్యగర్భుడు నగు బ్రహ్మ యొక్క మానస పుత్రుడు సనత్సుజాతుండు జ్ఞానవైరాగ్య సంపన్నుడు ఆతఁడే బ్రహ్మవిద్యను నీ కుపదేశింప గలడు. అని విదురుడు చెప్పిన వాక్యమును జక్కగా నాదరించిన వాడై, ధృతరాష్ట్రుడు “బ్రహ్మవేత్తయే బ్రహ్మ యగును” అని చక్కగా దెలిసికొనెను. అందుచే సనత్సుజాతుని ఏకాంత స్థలమునకు గొనిపోయి, ఆత్మజ్ఞానమును బొందదలచి ఇట్లు ప్రశ్నించెను.

వివరణ :- యోగబలము కలవాడు ఏ జాతికి జేందిన వాడైనను అణిచి ద్వ్యసిద్ధులు కలవాడగును. ఆతడు చేయ లేని పనియుండను. అందులకు విదుగుడే తార్కాణము. ఈ ణోవకు జేందినవారే రామకృష్ణపరమహంస, అరవిందయోగి, మున్నగువారు. అట్టి యోగశక్తి సముపార్జన మున కిట్టి గ్రంథ ములు ఎంతేని యుపయోగపడుచు ఎంతటి మహత్తర విషయ ములు పఠించినను. ఆలకించినను ధృతరాష్ట్రుని వలె లోభ మోహ సంపన్నులై రేసి, మానవులు నిర్మల చిత్తులు, నిశ్చల చిత్తులుచు గాలేరు. తరింప జాలరని తెలిసికొని, లోభ మోహ పరిత్యాగమునకు బద్ధకంకణులు కావలె నని గ్రహించ వలసి యున్నది.

ధృతరాష్ట్ర ఉవాచ :-

శ్లో॥ సనత్సుజాత యదిదం శృణోమి
న మృత్యు రస్తీతి తవ వ్రవాదం ।
దేవా సురాహ్మ్యచరన్ బ్రహ్మచర్యం
అమృత్యవే తత్ కతరం ను సత్యమ్ ॥

తా॥ సనత్సుజాత! “మృత్యువు లేకని” తమకు శిష్యుల కెఱిగించిన విషయమును కర్ణపరంపరయూ ఆలకించితిని. దేవతలును, రాక్షసులును, మృత్యువు లేకుండ జేసికొనుటకై బ్రహ్మచర్య మాచరించినట్లు వింటిని. మృత్యువు కలదు, లేదు, అను వాదములలో ఏది సత్యమో? ఎఱిగింపుము, అని ధృతరాష్ట్ర డడిగెను.

శం. భా. :- సనత్కుజాతుడా ! ఇంద్రుడు, విరోచనుడు అను దేవాసురులు ఇరువురను, మృత్యువు లేకుండ జేసికొనుటకు, అమృతత్వము పొందుటను, ముప్పదిరెండు సంవత్సరములు బ్రహ్మచర్య మొనర్చిరినియు, ఇంద్రుడు అమృతత్వము పొందుటకు వందసంవత్సరములు, ప్రజాపతి చెంత బ్రహ్మచర్య మాచరించె ననియు, ఛాందోగ్యోపనిషత్తు వలన దెలిసికొంటిని.

నీలకంఠభాష్యము:- “న నిరోధో న చోత్పత్తిః” అను వేదముతోకూడ బ్రహ్మచర్య మాచరించువారికి, నిరోధము, ఉత్పత్తి, బంధము మున్నగునవి ఉండవని చెప్పుట విని, ఇంద్రుడు బ్రహ్మచర్యము చేసెనని చెప్పగా వింటిని.

“మృత్యోః పురస్తా దమృతా భవన్తి, యే బ్రాహ్మణా బ్రహ్మచర్యం చరన్తి” అను వేదమంత్రార్థ మెఱిగిన విప్రులు అమృతత్వప్రాప్తికై బ్రహ్మచర్య మొనర్చి రనియు, వింటిని.

సర్వ - భాష్యము:- “అనిభ్యసేవ వేదానా మాచారస్య చ వర్జనాత్” అను భృగువచనముచే, వేదము లభ్యసింపని వారిని, బ్రహ్మచర్యవ్రత మాచరింపనివారిని అలసులు అన్న దోష మందినవారు నగు విప్రులను మృత్యువు హింసించునని తెలిసికొంటిని. దేవాసుర వృధయ మెఱిగినవారు, దేవతలు అమృతత్వమునకై అమృతము త్రాగిరనియు, రాక్షసులును అమృతత్వప్రాప్తికై రుద్రాదులను గూర్చి ఘోరతప మొనర్చిరనియు జెప్పగా వింటిని. కాన పై విషయములచే దేవతలు, రాక్షసులును మృత్యువును బోగొట్టుకొనుటకే

బ్రహ్మచర్య మొనర్చినట్లు స్పష్టమగుచున్నదికదా! దానివలన మృత్యువు కలదని తెలియును. అది లేకున్నచో దేవాదులు ఏల బ్రయత్నింతురు? తమకు తమ శిష్యులకు మృత్యువు లేదని చెప్పినట్లు విదురుడు చెప్పగా వింటిని. “మృత్యువు కలదు, లేదు” అను రెండువాదములలో ఏది సత్యమో తమరు తెలుపవలెను. అని ధృతరాష్ట్ర డడుగగా సనత్సుజాతు డిట్లు చెప్పెను.

వివరణ :- “మృజ్ = ప్రాణత్యాగే” అనుధాతువు నుండి “మృత్యువు” అను పద మేర్పడెను. దీనిని బట్టి ప్రాణ త్యాగమునకు హేతువులైన వన్నియును మృత్యువులే అని తెలిసికొన వలసియున్నది. “అహింసా సమతా తుష్టిః” మున్నగు గీతాసూక్తులలో జెప్పి అహింసాది గుణములు కల వారు దేవతలు, దేవాంశసంపన్నులు; అనియు “ఆధ్యోఽభిజనవా సస్మి కోన్యోఽస్తి సదృశో మయా” మున్నగు గీతా సూక్తు లలో జెప్పినట్లు ధనవంతుడనని, ఉత్తమకుల సంభూతుడనని భావించుట, గర్వించుట, అహంకారాది దుర్గుణములుగలవారే రాక్షసులు, రాక్షసాంశసంపన్నులు నని తెలిసికొనవలెను. ఏకార్యమందైనను దేవతలకు విజయము, రాక్షసులకు బరా జయము ప్రాప్తించుట వీనుచున్నారముకదా ! కావున దైవీ సంపద సంపాదించుటకే ప్రతిమానవుడును బ్రయత్నించుట మంచిది. తద్వారా జనన మరణ రూపమృత్యువు తొలగించు కొనవచ్చు నని తెలియుచున్నది. పరమాత్మను దెలిసికొనుట కును, జేరుటకును జేయు ప్రయత్నమే బ్రహ్మచర్యమనియు,

దీనిని నాల్గు ఆశ్రయములకు జెందినవారును ఆచరించుటయే మంచిదనియు దెలియుచున్నది.

ససత్పుజాత ఉవాచ :-

శ్లో॥ అమృత్యుః కర్మణా కేచిత్ మృత్యుర్నాస్తీతి చాపరే ।
శ్రుణుమే బ్రువతో రాజన్ యధైత స్మావిశం కిథాః ॥ 3

తా :- రాజా ! బ్రహ్మచర్య మనెడి కర్మచే మృత్యువు తొలగునా ? లేక స్వరూపతః మృత్యువే లేదా ? అనియే కదా, ప్రశ్నించితివి. అందులకై నేను జెప్పెడి సమాధానమును ఆలకించితివేని నీకు సందేహము తొలగును. వినుమని ససత్పుజాతుడు చెప్పదొడగెను.

శం. భా. :- రాజా ! కొండఱవిద్యచే నావరింపబడి, యథార్థముగా మృత్యువు కలదని తెలంచు చున్నారు. వారు వేదోక్తమైన పుణ్యకర్మను, బ్రహ్మచర్యము నాచరించి, మృత్యువును దొలగించుకొన బ్రయత్నించు చున్నారు. వారు సంసార బంధము సత్యమనియు, దానిని నశింప జేయుటకు గర్మయే ముఖ్యసాధనమనియు, దలంచి కర్మ లాచరించు చున్నారు.

“అపి బృందావనే శూన్యే సృగాలత్వం స ఇచ్ఛతు, సతు నిర్విషయం మోక్షం కదాచి దపి గౌతమ” అని రాగీతమున గలదు. గౌతమపక్ష మనుసరించినవారు, మోక్ష మెపుడును నిర్విషయము కాదు; సవిషయకమే అని తెలంచి, శూన్యమైనను బృందావనమున సృగాలత్వమును గోరు

చున్నారు. అనగా నీచసౌఖ్యమును వాంఛించు చున్నారు. వారు విషయ విషాంధులు. వారి మతమున మోక్షము నిర్విషయము కాదు. అందుచే వారు దేవతలవలె అమరత్వమును, స్వర్గ వాసమును గోరి కర్మ లాచరించుచున్నారు.

అట్లులనే మఱికొందఱు పరమాత్మకంటె మృత్యువు కలదని ఎఱిగినవారై, జ్ఞాన కర్మమార్గముల నాశ్రయించి, అమృతత్వమును బొందదలంచు చున్నారు. మఱికొందఱు అద్వితీయమైన ఆత్మజ్ఞాన మెఱిగినవారై, ఆత్మకంటె వ్యతిరేక ముగా ద్వితీయమైన మృత్యువును జూడక, మృత్యువే లేదను చున్నారు. తమను మృత్యువు లేనియేకదా బోధించు చున్నారు. కాన అమృతత్వము కర్మసాధ్యమా? జ్ఞాన సాధ్యమా? అనియేకదా, రాజా! నీ సందేహము రెండు పక్షములను బరస్పర విరుద్ధములనికదా! నీయూహ నా చెప్పిన విషయమును వినుము. శంకించకుము.

వివరణ:- ధృతరాష్ట్రుడు సంశయూత్మ “అజ్ఞశ్చ శ్రద్ధ దానశ్చ సంశయాత్మా విశ్రయతి” అను గీతాసూక్తిలో జెప్పిన లక్షణము లన్నియును వానిలో గలవు. అంతే కాదు. వాడు సకాముడేకాని, నిష్కాముడకాదు. నిష్కామకర్మ మార్గమే సంసార బంధనివారకమని యెఱుగడు. అందుచే విషయ విషాంధుడై, మృత్యువుయొక్క సత్యత్వా సత్యత్వములను గూర్చి బలువిధములఁ బ్రశ్నించెను. మోక్షకాములు ధృతరాష్ట్రునివలె మెలగరాదని తెలిసికొనవలెను.

—: మృత్యుస్వరూప నిరూపణము :—

శ్లో॥ ఉభే సత్య క్షత్రియైశ్చ విద్ధి యాద్యప్రవృత్తే
మోహో మృత్యు స్సమ్మతోఽయం కవీనాం ।
ప్రమాదం వై మృత్యు మాహం బ్రవీమి
తథా ప్రమాద మమృతత్వం బ్రవీమి ॥

౪

తా॥ క్షత్రియోత్తమా ! మృత్యువు కలదు, లేదు అను రెండువాదములును సత్యములే. మోహము వలననే మృత్యువు కల్గుచున్నదను వాదము కొందఱు కవులకు సమ్మతమైనది. కాని నేనుచూత్రము ప్రమాదమునే మృత్యువుగను, అప్రమాదమునే మోక్షముగను జెప్పుచున్నాను.

శం. భా. :- క్షత్రియశ్రేష్ఠా ! మృత్యువుకలదు, లేదు అను రెండుచు సత్యములే. సృష్ట్యాదునుండియు నున్నవే. కొందఱు కవులమతము మోహమే మృత్యువు, మోహమనగా మిథ్యాజ్ఞానము. అది ఆత్మకాని దేహదులందు ఆత్మ యను అభిమానము కల్గించును. కాని నామతమున మృత్యువు అది కాదు. నామతమున బ్రమాదమే మృత్యువు. స్వాభావిక మగు బ్రహ్మభావము నుండి వేరగుటయే ప్రమాదము. ఆత్మ అన నేమో నిశ్చయించుకొనలేని అజ్ఞానమే మిథ్యాజ్ఞానము. పైన జెప్పిన ప్రమాదముచే మిథ్యాజ్ఞానము కల్గుచున్నది. అదియే జననమరణా ద్యనర్థముల కెల్ల మూలకారణము. కావున బ్రమాదమే మృత్యువు. అప్రమాదమే అమృతత్వము. అనగా మోక్షము. స్వాభావికమైన బ్రహ్మస్వరూపముగా

నుండుటయే నామతిమున అప్రమాదము. ఈ విషయమునే “పరంజ్యోతి రుపసంపద్య స్వేవరూపేణాభి నిష్పద్యతే” అను శ్రుతి సూక్తి చెప్పుచున్నది.

శ్లో॥ “ఏకో యజ్ఞో నాస్తి తతో ద్వితీయో,
యో హృచ్చయ స్తమహా మనుబ్రవీమి.
యస్మిన్నిష్ట్యా, సర్వమిదం గ్రసిత్యా
స్వరూప సంస్థాశ్చ భవన్తి మర్త్యాః”

అను గీతాపద్యమునను బైవిషయమే స్పష్టముగా జెప్పబడినది. అదేమన ? యజ్ఞమనగా విష్ణువు. ఆతడే సర్వ జీవుల హృదయముననున్నాడు. వానికంటె ద్వితీయ మింకొకటి లేదు. ధ్యానాది మార్గముల వానినే సేవించి, తమకర్మజాతమును బోగొట్టుకొని, మర్త్యు లెల్లరు బ్రహ్మస్వరూపమునే పొందుచున్నారు. కావున స్వరూపావస్థాన రూపమగు మోక్షము చతుర్విధ క్రియాఫల విలక్షణము. అది కర్మసాధ్యముకాదు. జ్ఞానసాధ్యము మాత్రమే:

శ్లో॥ కర్మోదయే కర్మఫలానురాగా
తత్రతానుయాన్తి స తరంతి మృత్యుం ।
జ్ఞానేన విద్వాంస్తేజో భ్యేతి నిత్యం
నవిద్యతే హ్యన్యథా, తస్య పంథాః॥

అనుసూక్తిలోఁ జెప్పినట్లు కర్మల నాచరించినవారు, కర్మ ఫలానురక్తులై జననమరణము లందుదురు. మృత్యువును మీర

లేదు. విద్వాంసుఁడు జ్ఞాన మార్గము నాశ్రయించి, నిత్యమైన బ్రహ్మతేజమును బొందును. కావున రాజా? అమృతత్వసిద్ధికి జ్ఞానమే ముఖ్య సాధనమని యెఱుంగుము.

నీ. భా. :- ప్రతిప్రాణికి అవస్థాభేదము ననుసరించి, మృత్యువు అమృతత్వమును సంభవించుచున్నవి. పైరెండును సత్యములే. అవిద్యావస్థలోఁ బ్రాణికి గర్మబంధము కల్గుట సత్యము. విద్యావంతుఁడైన ప్రాణికి బంధము, “ఽజ్ఞాపుండు సర్పభ్రాంతి” వలెనే ఉండును. నిజమువకుఁ గాలత్రయమందును అది ఉండదు. మోహముచే భాసించినను అట్టి బంధము జ్ఞానముచేఁ దొలగును. “మృత్యు రైవ తమః” అను శ్లోకంలోఁ జెప్పినట్లు తమస్సేక దామృత్యువు. “జ్ఞానం సమ్యగవేక్షణమ్.” అను శ్లోకంలోఁ జెప్పినట్లుండు జ్ఞానమే కదా మోక్షము, కావున నిర్మోహులకు మృత్యువు లేదని ముమ్మాటికిని ఎఱుగుము.

వినంశము :- అర్జునమిశ్రీయాది భాష్యము ననుసరించి చూచినచో మృత్యువు కలదు; లేదు అను రెండు పక్షములకును వరుసగా (i) ఉపాధి (ii) నైసర్గికము అను వ్యవస్థలు రెండును గారణములు అని తోచును. సచ్చిదానంద స్వరూపము ఆత్మ అనునది జ్ఞానము. “దేహమే ఆత్మ” అనెడి విపరీత జ్ఞానమే మోహము. దేహము ఆత్మ అను మతమున దేహనాశముచేఁ గల్గు ఆత్మనాశము ఔపాధికము. అని ఎఱుగుము. బ్రహ్మపదార్థమే ఆత్మ. దానియందు గల ఏకాగ్రతయే అమృతత్వము. అది నై సర్గికము. కావున మోహము ప్రమాదము.

మోవాము లేకుండుటయే అప్రమాదము. అదియే అమృతత్వమునకు గారణము. కావున రెండును సత్యములే అని తెలిసికొన వలసియున్నది.

శ్లో॥ ప్రమాదా ద్వై అనురాః పరాభవన్
అప్రమాదాత్ బ్రహ్మభూతా స్సురాశ్చ ।
సవై మృత్యు ర్వాఘ్ర ఇవాత్తి జంతూన్
సహ్యాస్య రూప ముపలభ్యతే హి॥

తా॥ రాక్షసులు ప్రమాదము వలననే పరాభవము పొంది మృతులైరి. దేవతలు ఆ ప్రమాదమువలననే బ్రహ్మభూతులై ముక్తులైరి. పరికింపగా జంతువులను భక్షించువాఘ్రమునకువలె మృత్యువునకు రూపమన్నది ఒకటి లేదుకదా !

శం. భా. :- “అనుపలభ్యాత్మానం ... దేవావా, అనురాస్తే పరాభవిష్యంతి” అను శ్రుశ్చర్ధమును బరిశీలించినచో ఆత్మకాని దేహమందు ఆత్మభావమును బొంది, బ్రహ్మపదార్థమునకు, దూరమగుటయే ప్రమాదమని తెలియును. అట్టి ప్రమాదము పొందియే అనుకులైన విరోచనాదులు మృతులైరి. “బ్రహ్మైవసన్ బ్రహ్మ స్యేతి” అను శ్రుతి విషయమును జక్కగా నెఱిగి, ఇంద్రాదులైన సురలు బ్రహ్మజ్ఞానము పొంది, ప్రమాదహీనులై బ్రహ్మస్వరూపులైరి. బహ్మచ బ్రాహ్మణో పనిషత్తు నందలి” తస్మా న్నప్రమాద్యే త్తన్నాతీయా న్నహ్యత్యాయ న్పూర్వే యేఽత్యాయం సే పరా బభూవుః ... యీవై తా ఇమాః ప్రజా స్త్రిసోఽత్యాయ మాయం స్తా

నీమాని వయాంసి సంగావగథా శ్చేరషాదాః" అను మంత్రార్థమును బరిశీలించినచో అనువులందు అనగా బ్రాహ్మములు, ఇంద్రియములు, కామ, క్రోధ, లోభ, మోహ, మద, మాత్సర్యములు అను వానియందు ఆసక్తులై రమించువారే, అను + ర + లు = అసురులు అని తెలియుచున్నది. వారు అనాత్మవిదులై దేహమునే ఆత్మగా భావించి, పశుపక్ష్యాదుల యోనులను బొందుచుంకి రని తెలియుచున్నది. "తం వా ఏతం దేవా ఆత్మాన ముపాసతే, తస్మా చ్చ తేషాం సర్వే చ కామాః" అను శ్రుతిని బరిశీలించినచో, సచ్చిదానంద స్వరూపమగు ఆత్మను పాసించి, ఇంద్రాదిసురలు స్వలోకములను, సర్వకామములను బొంది, విజ్ఞానవంతులై, బ్రహ్మభూతులై నట్లు తెలియుచున్నది. అంతేకాదు.

శ్లో॥ ఆత్మస్యైవ రతి క్యేషాం స్వస్మిన్ బ్రహ్మణి చాచవే ।
తే సురా ఇతి విఖ్యాతా స్సూరయ శ్చ సురామతాః ॥

అను సూక్తిని బరిశీలించినచో "సు" అనగా ఆత్మయందు, బ్రహ్మయందు రతులై రమించుటచే సురలైరనియు, అటులనే విజ్ఞానులైన పండితులును సురలైరని తెలియుచున్నది. వారు బ్రహ్మజ్ఞానముచే శమదమాదులచే విధ్యాజ్ఞానమును దొలగించుకొని బ్రహ్మభూతులై రనుట స్పష్టము. అజ్ఞానస్వరూపమై మృత్యువు జీవులకు, సంసార సంకటమున బడఁద్రోసి నశింపఁ జేయుచున్నదే కాని, నిజమునకు దానికి, జంతువులను భక్షించు వ్యాఘ్రమునకువలె గూఢములేదు రజ్జుపర్ప

శ్రాంతివలె మృత్యువు కలదను భ్రాంతియే కాని, నిజముగా మృత్యువు లేదు. ప్రమాదమునే మృత్యువుగా భావించవలసి యున్నది.

వివరణము :-

శ్లో॥ త్రివిధం నరకస్యేదం ద్వారం నాశన మాత్మనః ।

కామః క్రోధస్తథా లోభ స్తస్మా దేతత్త్రయం త్యజేత్ ॥

అనెడి గవా సూక్తిని వివరము ప్రతిమానవుడు మన నము చేసికొనుచు నరక ద్వారములును ఆత్మనాశనకరములు నగు కామక్రోధలోభములను దప్పక విడువవలెను. ఆ మూడును జీవులచే దప్పక పనులు చేయించుచుఁ బ్రమాదమునకు గుఱి చేయుచున్నది. ప్రమాదమే మృత్యువు అని పై శ్లోకమునలని దెలియుచున్నదికదా ! కావున ప్రమాద కరములైన పనులను జేయరాదు. ప్రమాదమే నీకలతావును బాకువలెను, నస్తువును నీడవలెను, బ్రతిప్రాణిని వీడక యున్నదని తెలిసికొనవలసి యున్నది. ప్రమాదము యొక్క రూపాంతరమే తొందరపాటు. అదియే అవివేకము. అది పరమావదలకు నిలయము. దాని వలననే మానవుడు నశించును. అదియే మానవుల పాలిటి మృత్యువు అవివేకముచేతనే గంగాదేవి గర్వించి ఉన్న తపదము నుండి పాతాళమును జేరినట్లు “ఆకాశంబున నుండి శంభుని శిరం బందుండి శీతాద్రి పవనాంధోలోకమన్ జేరె, గంగా కూలంకష పెక్కుభాగులు వివేక భ్రష్ట సంపాతముల్” అను సుభాషితపద్యమువలన దెలియు చున్నది. భారవికథయుఁ

బై విషయమునకే తార్కాణము అని గ్రహించవలెను. “సహసా విదధీత సక్రియా అవివేకః పరమాపదాం పదమ్” అను భావవి నూక్తి తొందఱపాటు, అవివేకము ప్రమాదకరము అని తెల్పు చున్నది. కావున బ్రతిమానవుఁడు ప్రమాదరూప మృత్యువును దొలగించు కొనుటకు జ్ఞానమును దప్పక సంపాదించు కొనవ లెను. “మోక్షే ధీ జ్ఞానమ్” అను నూక్తిచే మోక్షము పొందఁ బ్రయత్నించుటకే జ్ఞానమని తెలియుచున్నది. జ్ఞానము చేతనే మానవుఁడు పరమాత్మను జేరును. అని తెలిసికొనవలెను.

—: మృత్యువు వేరు - యముఁడు వేరు:—

శ్లో॥ యమం త్వేకా మృత్యుమతోఽన్యమాహుః
ఆత్మా వా సమమంతం బ్రహ్మచర్యం ।
పితృలోకే రాజ్య మనుశాస్తి ర్దేవః
శివశ్శివా నామ శివోఽశివానామ్॥

౬

తా॥ సత్యవంతుని కథను ఎఱిగిన కారణమున, కొందరు అజ్ఞానులు యమునే మృత్యువుగాఁ జెప్పుచున్నారు. అది పొట పాటు. యమునికంటె వేఱుగా మృత్యువుకలదు. అదియే ప్రమాదము. బ్రహ్మజ్ఞానసంపన్నుఁడై యుండుటయే అమృత త్వము. అనగా మోక్షము. అదియే బ్రహ్మచర్యము. పితృ లోకమున రాజ్యమేలు దేవుఁడు యముఁడు అతఁడు పుణ్యాత్ము లకు శివుఁడు గాను, బాహత్ములకు అశివుఁడు గాను ఉండును.

శం.భా. :- అయ్యా! మృత్యువు యమరూపమున వచ్చి,

అంగుష్ఠమాత్ర పుకషుని సత్యకంతుని శరీరమునుండి గైకొని
 పోయెనని, సావిత్రిదేవి చక్రత్రవలన దెలియుచున్నదికదా !
 మృత్యువునకు రూపమే లేదనుట యెట్లు ? అని యడిగితిరేని
 వినుఁడు. 'యముఁడు సాక్షాత్తుగా మృత్యువుకాఁడు. రూపము
 లేని మృత్యువునకే ప్రమాదమనియు, అజ్ఞానమనియు నామ
 ములుకలవు. "అజ్ఞానమే వినాశహేతువు" అను విషయము
 తెలియనిచో గొప్ప నష్టము కలుగునని, "న చే దిహి వేదాన్మ
 హతీ వినష్టిః" అను మంత్రమువలన దెలియుచున్నది. "మృత్యు
 ర్వై తమో జ్యోతి రమృతమ్" అను బృహకారణ్యక మంత్ర
 మున మృత్యువును తమస్సుగాను, అమృతమును అనగా మోక్ష
 మును జ్యోతిస్సుగాను జెప్పెను. తమస్సు అనగా అజ్ఞానము.
 అదియే మృత్యువు. అదియే సర్వాసర్థములకును మూలము.
 "అజ్ఞానేనాపృతిం జ్ఞానం తేన ముహ్యంతి జంతవః" అను గీతా
 నూక్తిచే అజ్ఞానము జ్ఞానమును ఆవరించి అడంచి జంతువులను
 మోహబద్ధులను జేయుచున్నదని తెలియుచున్నది. కావున
 అజ్ఞానము బంధహేతువు నిజ్ఞానము మోక్షహేతువు అని
 తెలిసికొనవలెను.

“ఏవ నిత్యో మహిమా బ్రాహ్మణస్య న కర్మణా వర్ధతే
 నో కనీయాన్ తస్యైవ స్యా త్పరవిత్తః విదిత్వా నర్హిణః
 కర్మణా పాపకేన” అను శ్రుతిచే బ్రహ్మాదమే మృత్యువు.
 అప్రమాదమే మోక్షము. ఆ మోక్షము కర్మసాధ్యము, స్మృ
 తిపాత్యమును గాకని తెలియుచున్నది. జ్ఞానమే మోక్షసాధన
 యని తెలిసి కొనివలసి యున్నది పై విషయమునే “త మేవ

విదిత్వా తిమృత్యుషేతి, నాన్యఃపంథా విద్యజే య నాయ”
“తమేవ ధరో విజ్ఞాను ప్రజ్ఞాం కుర్వత బ్రాహ్మణః” అను
మంత్రములు సైతం తెలియఁ జేయుచున్నవి.

“న చక్షుషా గృహ్యతే, వాపి వాచా, నాన్యై రేవై
స్తపశా కర్మణా వా జ్ఞానప్రసాదేన విశుద్ధసత్వ స్తతస్తు తం
పశ్యతే నిష్కలం ధ్యాయమానః” అను మంత్రార్థము నెఱి
గితిమేని మోక్షము కన్నులకుఁగానరాదు. వాక్కులచే వాఙ్మన
శక్యమకాదు. జ్ఞానముచే మాత్రమే దానిని విశుద్ధ సత్త్వము
పొందగలఁడు; అని స్పష్టమగును.

:- కర్మలు అవసరమా ? లేదా ? :-

వ్యాసభగవానుఁడును “అంతవంతః క్షత్రియతే జయన్తి
లోకాన్ జనాః కర్మణా నిర్మితేన” “ఏవం మృత్యుం జాయ
మానం విదిత్వా జ్ఞానేన తిష్ఠన్ బిభేతి మృత్యోః” అని పలు
చోట్ల జ్ఞానమే మోక్షసాధకమని వివరించి చూపెను. పార
దర్శులగు యతులు కర్మను బంధకమనియు, విద్యను విముక్తి
సాధన మనియు నెఱిగి, కర్మలు నావరింపరు. యజ్ఞాది కర్మల
కంటె జ్ఞానమునే గొప్పదని యెఱిగిరి. అను నీ విషయము
మోక్ష ధర్మమునందు గల “కర్మణా బధ్యతే జంతుర్విద్యయా
న విముచ్యతే తస్మా త్కర్మ సమర్థస్త్వి యతయః పారదర్శినః”
“జ్ఞానం విశిష్టం న తథా హి యజ్ఞాః. జ్ఞానేన దుర్గం తరతేన
యజ్ఞైః” అను సూక్తులచే వెల్లడి యగుచున్నది. వేదాచార్యు

జైన మనువు తాను జెప్పిన “యథోక్తాన్వపి కర్మాణి పరి
హాప్య ద్విజోత్తమః ఆత్మజ్ఞానే శమే చ స్యాద్వేదాభ్యాసే చ
యత్నవాన్” అను శ్లోకమున జ్ఞానమే మోక్షసాధనము కాన
సర్వకర్మపరిత్యాగము మంచిదని పేర్కొనెను.

శ్లో॥ “జ్ఞానం తు కేవలం సహ్య గపవర్గ ఫలప్రదం ।
తస్మా ద్భవద్భి ర్విమలం జ్ఞానం కైవల్య సాధనమ్ ॥
విజ్ఞాతవ్యం ప్రయత్నేన శ్రోతవ్యం దృశ్య మేవచ ।
ఏక స్సర్వత్రగో హ్యత్మా కేవల శ్చితిమాత్రకః ॥
ఆనందో నిర్మలో నిత్య స్స్వా దేత త్సాంఖ్యదర్శనం ।
వీతదేవ పరం జ్ఞాన మేతన్మోక్షో ననుగాయతే ।
వీతతై క్కవల్య మమలం బ్రహ్మభావశ్చ వర్ణితః ॥
ఆశ్రిత్యై తత్ పరం తత్త్వం తన్నిష్ఠా స్తత్పరాయణాః ।
గచ్ఛన్తి మాం మహాత్మానో యతయో వీతమత్సరాః”

అను శ్లోకములందుఁ బరమేశ్వరుఁడు చక్కగా మోక్ష
తత్త్వమును వివరించెను. కావున ఆర్యా! జ్ఞాన మొక్కటియే
మోక్షప్రదము. బాగుగాఁ బ్రయత్నించియైన జ్ఞానమార్గమును
గూర్చియే తెలిసికొనుట, వినుట, చూచుట మంచిది. ఆత్మ
ఏకము. సర్వవ్యాపకము, ఆనందస్వరూపము, నిర్మలము,
నిత్యము అని తెలిపెను. జ్ఞానమునే బ్రహ్మభావముగాఁ జెప్పెను.
కావున వీతమత్సరులైన యతులు నిష్ఠతోఁ బ్రయత్నించినచోఁ
నన్ను దప్పక చేరుదురని పరమేశ్వరుఁడు జెప్పెను. కావున ఈ
విషయమును జక్కగా ఎఱుగుము.

అనగా విని, అయ్యా! “కర్మలకు ఏల అనుష్ఠించవలెను. జ్ఞానులు కర్మలను ఆచరింప నక్కఱలేదుకదా?”

శ్లో॥ యస్త్యాత్మరతిరేవస్యాత్ ఆత్మతృప్తశ్చ మానవః |
ఆత్మన్యేవ చ సంతుష్ట స్తస్యకార్యం నవిద్యతే॥

అను గీతానూక్తిలో వాసుదేవుడు కూడ ఆత్మరతికిల్లి ఆత్మతృప్తుడైనవాడు కర్మల నాచరింప నక్కరలేదనియే కదా చెప్పెను. బ్రహ్మాండ పురాణమందలి శ్లోకమును,

“కి మద్య సశ్చాధ్యయనేన కార్యం
కి మర్థవంత శ్చ మఖై ర్యజామః |
ప్రాణం హి వాప్యనలే జోహవీయః
ప్రాణానవే జుహవీమతి వాచమ్”

అను దానిని బఠించినచో బ్రాణమును అనలమందు హోమము చేసిన వారికిఁ అనగాఁ దేజస్వరూపునందే నిమగ్నుడైన వానికి అధ్యయనము యజ్ఞము మున్నగునవి ఆచరింప ననవరములేకని చెప్పినట్లు తెలియుచున్నదే? ఏమందుకు? బహ్వచ బ్రాహ్మణోపనిషత్తుకూడ బైవిషయమునే చెప్పినట్లు “కిమర్థం వయమధ్యేష్యామహే” అని నూక్తిచేఁ దెలియుచున్నదికదా!

“ఏతద్ధస్మవై తత్పూర్వే విద్వాంసః ప్రజాన కామయన్తే కిం ప్రజయా కరిష్యామో యేషాంనో ఽయమాత్మాయం లోక ఇతితేహస్మ పుత్రైషణాయా శ్చ విత్తైషణాయా శ్చ

లోకైషణాయా శ్చ వ్యతాయాధ భిక్షాచర్యంచరన్తి” అను బృహదారణ్యక మంత్రమువలన విద్వాంసులకు గర్మాచరణమును విధించినట్లు తెలియుచున్నది.

శ్లో॥ జ్ఞానామృతేన తృప్తస్య కృతకృత్యస్య యోగినః ।
నైవాస్తి కించిత్కర్తవ్య మస్తి చేన్నసతత్త్వవిత్ ॥

అను లింగపురాణ శ్లోకమును, “నైతద్విద్వాన్ ఋషిణా విధేయేన కర్తవ్యతే విధినా శబ్దకారః” అను అథర్వణ మంత్రమును బరిశీలించినచో జ్ఞానికి గర్మాచరణము యొక్క అవసరము లేనట్లే తెలియుచున్నది.

శ్లో॥ లోకేఽస్మిన్ ద్వివిభా నిష్ఠా పురాప్రోక్తా మయానఘ !
జ్ఞానయోగేన సాంఖ్యానాం క్షయోగేన యోగినామ్
ఆరుదుక్షో ర్మునే ర్యోగం క్షయకారణ ముచ్యతే ।
యోగారాధస్య తస్మైవ శమః కారణ ముచ్యతే॥

అను గీతాసూక్తులు సైతము ఆరుదుక్షువైన అజ్ఞానికే గర్మాచరణము ముఖ్యము జ్ఞానికిఁ గర్మాచరణ మనవసరమనియే చెప్పుచున్నవికదా ?

శ్లో॥ ద్వా విమా వధపంథానే యత్ర వేదాః ప్రతిష్ఠితాః ।
ప్రవృత్తి లక్షణో ధర్మో నివృత్తౌ చ వ్యవస్థితః॥

అను వేదవ్యాస సూక్తియు నివృత్తి ధర్మనిరూపణ సంబంధమున బైవిషయమునే నిరూపించెను. అయ్యూ ! అంతే కాదు. “కర్మణా బధ్యతే జంతుర్విద్యయా చ విముచ్యతే” అను

సూక్తిచే ఆరుదాక్షువుకూడ బంధహేతువులైన కారణమున గర్మలను ఆచరింప నవసరము లేనట్లు తెలియుచున్నదే? ఏమందు? సత్యమే. కాని నిష్కాముడై ఈశ్వరార్పణముగాఁ గర్మల నాచరింప వచ్చును. అవి సంసారబంధ హేతువులు కావు అను విషయము.

శ్లో॥ యజ్ఞార్థాత్కర్మణోఽన్యత్ర లోకోఽయం కర్మబంధనః |
తదర్థం కర్మకాంతేయ ముక్త సంగ స్సమాచర॥

అను గీతా సూక్తిచే వ్యక్తమగుచున్నది. కావున గర్మలను బూర్ణముగా విడువరాదు. ఆత్మశుద్ధికై యోగులు కర్మలను ఆచరించుచున్నారు. అది, విజ్ఞానులను బవిత్రము చేయును; అను విషయము.

శ్లో॥ కాయేన మనసా బుద్ధ్యా కేవలై రింద్రియైరపి |
యోగినః కర్మకుర్వన్తి సంగం త్యక్త్వాశుద్ధయే॥
యజ్ఞో దానం తపశ్చైవ పావనాని మనీషిణామ్”
“గతసంగస్య ముక్తస్య జ్ఞానానస్థిత చేతనః |
యజ్ఞాయా చంతః కర్మ సమగ్రం ప్రవిలీయతే ॥
కషాయపక్తిః కర్మాణి జ్ఞానంతు పరిమాగతిః
కషాయే కర్మభిః పక్వే తతోజ్ఞానం ప్రవర్తతే ॥

అనెడి గీతా సూక్తులు మున్నగు వాని వలన దెలియుచున్నది. ఫలాపేక్షవిడిచి, ఈశ్వరార్పణముగాఁ గర్మల నాచ

రించుట మంచిది. అంతేకాదు. “కర్మలు మోక్ష హేతువులు” అను విషయము కూడ -

“విద్యాంచావిద్యాంచ యస్తద్వేదో భయం సహ కుర్వన్నే వేహ కర్మాణి జిజీవిషే చ్చతగ్ం సమాః” అను సూక్తుల వలన దెలియు చున్నది. ఆ విషయమునే మనువు “అపో విద్యాచ విప్రస్య నిశ్శేయస క రేడభే” అను నూక్తిచే స్పష్టపఱచినాడు. కావున మోక్షార్థి తపస్సు మున్నగు కర్మ లను ఆచరింపవలెననియే కదా తెలియుచున్నది.

అయ్యా ! నిజమే కాని ఈ విషయమున బూర్వపర ములను జక్కగా అనుసంధించుకోలేక, భ్రమపడుచున్నారు. కావున ఇది పూర్తిగా సరిపడదు. కారణమేమన ? కర్మ జ్ఞానములు రెండును చిన్నవిషయములు. సముచ్చయముగా విధింపబడినవి కావు అను ఈవిషయము “విద్యాంచావిద్యాంచ యస్తద్వేదో భయంసహః” అని చెప్పిన పిమ్మట జేర్కొనిన “అవిద్యయా మృత్యుం తీర్త్వా విద్యయా మృతమశ్ను తే” అను శ్రుతిచే దేట తెల్ల మగుచున్నది. అనగా నవిద్యచే మృత్యువును విద్యచే అమృతత్వమును బ్రాప్తించు చున్నవని దెలిసికొనవలసి యున్నది. ఈ విషయమునే “తపసా కల్మషం హన్తి విద్యయా మృతమశ్ను తే” అను నూక్తిచే మనువు స్పష్టపఱచెను. కావున తపస్సు అనెడి కర్మ, నిత్యము, నైమిత్తికము అని ద్వివిధమై అంతఃకరణ శుద్ధికి విషయోగ పడునని, యెఱుగవలెను. ఈ విషయమే ఈశావాస్యోపనిషత్తులో స్పష్టముగా నిరూపింపఁ బడెను. ఎట్లన ? “ఈశావాస్య మిదంసర్వం” అని తొలుత

సామాన్యముగాఁ జెప్పి, “తేన త్యక్తేన భుంజీథాః” అని మఱల ప్రత్యేకముగాఁ ద్యాగబుద్ధితోఁ, గర్మల నాచరించి తరించవలె ననిచెప్పెను. ఇది ఆత్మవాదులకే జ్ఞానులకే చెల్లును. అతదాత్మ వేదులకెల్లు ? అని శంకించి వారు తరించు నుపాయమును, “కుర్వన్నేవేహ కర్మాణి జిజీవిషే చ్ఛతగ్ం సమాః” అను మంత్రమున స్పష్టముగాఁ బేర్కొనెను. అయ్యా ! మీపంటి వారు అతదాత్మవిదులు నరమాత్రాభిమానముగల అజ్ఞులు. అట్టివారు అవిద్యచే నాచరించిన ఉత్తరపూర్వ పాపములు, ఒక్కసారిగా నశింపవు. కర్మనాశము కానిదే జ్ఞాన ముదయిం పదు. అందుచే వారు ముక్తిఁబొంద జాలరు. అట్టివారు సైతము శుద్ధులై తరించుటకు యావజ్జీవము కర్మలనాచరించి తీరవలెను. అని ఈశావాస్యమున స్పష్టముగాఁ బేర్కొనెను.

—: కర్మలు మనఃపరిశుద్ధి కారణములు :—

పై విషయమును బరిశీలించినచో గర్మలు మనఃపరిశుద్ధిచే కూర్చుటకు సాధనములు కాని, మోక్షసాధనములు కావని తెలియుచున్నదే ? ఎట్లందురేని ? వినుఁడు. శ్రుతి వినియో గము ననుసరించి, “బ్రహ్మవేత్త పుణ్యకర్త తైజసుఁడు” అను భేదములు కనబడుచున్నను గర్మలు మనఃపరిశుద్ధిని జేయుట ద్వారా మోక్షసాధనములగునని తెలిసి కొనవలెను. ఈ విష యము “అనుగీతాసూక్తుల”చే స్పష్టమగు చున్నది. ఎట్లన ?

శ్లో॥ “నిత్యనైమిత్తికై శుద్ధైః ఫలంగ వివర్జితైః।

సత్త్వశుద్ధి మవాప్యథ యోగారాధో భవిష్యతి॥
 యోగారాధ స్తో యాతి తద్విష్ణోః పరమం పదం।
 గురుభక్త్యాచ ధృత్యాచ ధర్మభక్త్యా శ్రుతే నచ।
 విష్ణుభక్త్యా చ సతతం జ్ఞాన ముత్పద్యతే మలం।
 తస్మాద్ధర్మ పరోభూత్వా వేదా స్యైక్య సమన్వితః॥
 కుర్వాన్ తైఃత్యకర్మాణి యథాశక్తి సబుద్ధిమాన్ ।
 ఫలాని పరాసాద్య వాసుదేవే పరాత్మని ।
 శుద్ధపత్వో భవత్యేవ యోగారాధ శ్చ జాయతే॥

కర్మలు నిత్యములు, నైమిత్తికములని రెండు విధములు. ఆ రెండింటిని ఫలాపేక్ష లేకుండా ఆచరించినచో సత్త్వశుద్ధి యేర్పడును. సత్త్వమనగా జీవితము. సత్త్వమనగా మతి. (చిత్తమన్నమాట), అందుచే జితశుద్ధిగల యోగారాధునకే విష్ణుపదము ప్రాప్తించును. గురుభక్తిచేగాని, ధైర్యముచేగాని, ధర్మభక్తిచేగాని, వేదాభ్యాసముచేగాని, విష్ణు భక్తిచేగాని, నిర్మలజ్ఞానము కలుగును. కావున వేదాస్యైక్య బుద్ధితో ధర్మపరుడై యథాశక్తి నిత్యకర్మల నాచరించినవాడే బుద్ధిమంతుడు. అతడే వాసుదేవునిపై నిష్ఠనిల్పి, సత్త్వశుద్ధుడు, యోగారాధుడును అగును. సనత్సుజాతుడును గర్మలకు జితశుద్ధి ద్వారా మోక్షసాధనత్వమును.

“తదర్థ ముక్తం తేవసైన కర్మణా
 తాభ్యా మనౌ పుణ్య ముపైతి విద్వాన్ ।

పుణ్యేన పాపం వినిహత్యపశ్చాత్
స జాయతే జ్ఞానవిదీపితాత్మో
జ్ఞానేన చాత్మాన ముపైతి విద్వాన్॥

అను శ్లోకరూపమున వివరించెను. అదేమన ? తపః
కర్మచేఁ బుణ్యమును బొందును. పుణ్యముచేఁ బాపమును
బోగొట్టుకొని, తర్వాత జ్ఞానవంతఁ డగును. పిమ్మట జ్ఞానము
ద్వారా, ముక్తిని బొందును. అని. అయ్యా ! సూటిగా జ్ఞాన
ముచేతనే మోక్షము కలుచుండగా, జ్ఞానమునకు సత్త్వశుద్ధిని
ద్వారముగా జెప్పనేల ? అని శంకింపఁ బనిలేదు. కారణ
మేమన ? సత్త్వశుద్ధి లేనిదే జ్ఞానమెవ్వరికిని గలుగదుగదా ?

శ్లో॥ “జ్ఞాన ముత్పద్యతే పుంసాం క్షయా త్వాపస్య కర్మణః ।
నాక్షీణే జాయతే పుం సాం గోవిందాభిముఖే మతిః ॥
జన్మాంతర సహస్రేషు తపో ధ్యాన సమాధిభిః ।
నరాణాం క్షీణపాపానాం కృష్ణే భక్తిః ప్రజాయతే ॥

అను సూక్తులకూడ, సహస్రముల కొలది జన్మలలో
లభించిన పాపము, తపోధ్యాన సమాధులచే నశించినపిమ్మటనే
నరులకుఁ కృష్ణభక్తి గల్గును. పిమ్మట మోక్షము లభించును;
అని చెప్పుచున్నవి. ఈ విషయమే గీతలో సైతము —

శ్లో॥ “అనేక జన్మసంసిద్ధ స్తతోయాతి పరాంగతిం ।
తపస్విభ్యోఽధికో యోగీ జ్ఞానిభ్యోఽపి మతోఽధికః ॥
కర్మిభ్య శ్చాధికో యోగీ తస్మాద్భ్యోగీ భవాద్భవ ।

స్వేస్వే కర్మణ్యభిరతః సంసిద్ధిం లభతే నరః ॥ .

స్వకర్మనిరత సిద్ధిం యథా విందతి తచ్ఛృణు ।

యతః ప్రవృత్తి ర్భూతానాం యేన సర్వ మిదం తతం ।

స్వకర్మణా త మభ్యర్చ్య సిద్ధిం విందతి మానవః॥

అను శ్లోకములలో వివరింపబడెను. ఎట్లన ? లోకమున తపస్సులకంటెను, జ్ఞానులకంటెను, కర్మమలకంటెను యోగి గొప్పవాడు. కావున అర్జునా ! యోగివి కమ్ము. స్వకర్మ నిరతుడైన మానవుడు సిద్ధిని బొందును. అనేక జన్మలలో సిద్ధిపొందినవాడే ఉత్తమ గతిని బొందును. అట్టి సిద్ధి నరునకుఁ గర్మాచరణముచేతనే కల్గును. సర్వభూతములకును బ్రవృత్తి కల్గించిన పరబ్రహ్మయే అంతటను వ్యాపించియున్నాఁడు. అట్టి పరమపురుషుని, దమకర్మమార్గముద్వారా పూజించి, నరుఁడు సిద్ధిని బొందును. అట్టి సంసిద్ధునకే ఉత్తమగతి ప్రాప్తించును. కానఁ బ్రతిమానవుఁడు తమతమ కర్మలను వీడరాదు. అని భగవంతుఁడు కర్మలకుఁ గల ప్రాధాన్యమును గీతలోఁ జక్కగా నిరూపించెను.

ఈ విషయమునే యాజ్ఞావల్క్యుఁడును, “తథావిపక్వ కరణ ఆత్మజ్ఞానస్య నక్షమః” అను సూక్తిమూలమునఁ గర్మల నాచరించి, చిత్తము పరిపక్వదశ పొందనిదే ఆత్మజ్ఞానము కల్గదు, అని వివరించెను. అందువలన మోక్షసాధనమైన జ్ఞానము పొందుటకు, నిత్యానిత్య వివేకము ద్వారము. అది యును అనగా మోక్షము, విశుద్ధసత్త్వనకే కాని ఇతరులకు

లభింపదు. కావున సత్త్వశుద్ధి కొఱకు సర్వేశ్వరు నుద్దేశించి, వాఙ్మనః కాయములతో శ్రౌతస్మార్త కర్మల నన్నిటిని, ఆచరించవలెను. ఇహముత్రఫలభోగ విరాగుడైన యోగారాధుడే విశుద్ధసత్త్వః = డగును. ఈ విషయమునే భగవంతుడు గీతలో

శ్లో॥ ఆరురుక్షో ర్మునే ర్యోగం కర్మ కారణ ముచ్యతే ।

సన్న్యాస స్తు మహాబాహో యఃఖ మాప్ను మయోగతః॥

అను సూక్తులలో నిరూపించెను. అనగా మోక్షకామి యైన ముని తొలుత కర్మయోగియై సన్న్యాసము పొంది, పిమ్మట ముక్తుఁ డగును అని. ఇంద్రియార్థములందుఁగాని, కర్మలందుఁగాని, అసరాగము చూపరాదు. సర్వసంకల్పము లను వీడవలెను. అట్టివాడే యోగారాధుఁడగును. ఇది యోగారాధుని లక్షణము.

శ్లో॥ యదా హి నేంద్రియాథేషు నకర్మ స్వనుషజ్జతే ।

సర్వసంకల్ప సన్న్యాస యోగారాధ స్తథోచ్యతే ॥ -గీత.

యజ్ఞదానాది కర్మలచే విశుద్ధసత్త్వఁడైనను, ఇహముత్ర ఫలభోగ విరాగుడైనను, యోగారాధునకు, శమమే కారణముకాని, కర్మమాత్రము కారణము కాదు. అను విషయము పై తము, గీతలో “యోగారాధస్య తస్యైవ శమః కారణ ముచ్యతే” అను శ్లోకమునఁ జెప్పఁబడెను. కావున యోగారాధుడు, శమదమాది సంపన్నుడై, శ్రవణ మననా

నులతోఁ గూడినవాఁడై, రహస్య ప్రదేశమున నున్నవాఁడై, సతతము ఆత్మానుసంధానము చేసికొనవలెను. అట్టి వాఁడు నిరాశియై, యతచిత్తుఁడై, యతాత్ముఁడై, పరిగ్రహముల నెల్ల విడిచినవాఁడై, యుండవలెను. పై విషయము గీతలో నిల్లు చెప్పబడెను.

“యోగ యుంజీత సతత మాత్మానం రహసిస్థితః ।
నిరాశీ ర్యత చిత్తాత్మా త్యక్త సర్వపరిగ్రహః ॥”

—: యోగానుష్ఠాన విధానము :—

కావున యోగారాధనకుఁ జెందిన యోగానుష్ఠాన మును గూర్చి చెప్పుచున్నాను వినుము. యోగాభ్యాసమునకు వలయు దేశము, నిమోన్నతముకాక, సమముగా శుచిగా నుండవలెను. అందు శీలలు, అగ్ని, ఇసుక, సరస్సు, ధ్వనులు, మున్నగునవి యుండరాదు. అట్టి నేలపై స్థిరమైన ఆసనము నమర్చవలెను. ఆ యాసనము ఎత్తుగా గాని, లోతుగా గాని ఉండరాదు. తొలుత దర్భాసనము, దానిపైఁ జర్మాసనము, దానిపై విస్త్రాసనమును ఉండవలెను. అట్టి యాసనముపై యోగి స్వస్తికాసనమునో, పద్మాసనమునో దాల్చవలెను. శరీరము, గ్రీవము, శిరస్సు సమముగా (తిన్నగా) నుంచుకొన వలెను. పూర్ణాత్ముఁడైన భగవంతుఁడు కార్యకారణ వినిర్ముక్తుఁడు. వానియం దీ విశ్వాదులుగలవని భావించి, తానును నిందుమనంబున నుండ్లి, దైవమును ధ్యానించవలెను. దైవమనఁ బరమాత్మ. ఆతఁడే నవద్వారమో (లేక) ఏకాదశద్వారమో

యగు దేహమున ఆత్మరూపుడై కలఁడు. ఆతఁడు నిరంజనుఁడు పూర్ణానందస్వరూపుఁడు. పూర్వాపరములు లేనిది బ్రహ్మ పదార్థము. అశనాయీసాదులు దానికి లేవు. ఉదయాస్తమయములతో దానికి సంబంధములేదు. అది కేవలము జ్ఞాన స్వరూపము. నేతి, నేతి, లక్షణము, అనగాఁ గరచరణాదులతో ఒక్కొక్కటియే నేను గాదు, నేను గాదు, అని తర్కించుకొని జెలిసికొనదగినది. అట్టి బ్రహ్మపదార్థమే “ఓం”కార మని గ్రహించవలెను.

—: బ్రహ్మజ్ఞాన ప్రయోజనములు :—

(బ్రహ్మంశ పురాణమందలి కావషేయగీతలోఁ గల-

శ్లో॥ “తస్మాద్విమోక్షాయ కురు ప్రయత్నం
దుఃఖాద్విముక్తో భవితాసి యేన ।
ఓం బ్రహ్మ, శూన్యం పరమం ప్రధాన
మానంద మాత్రం ప్రణవం శివస్వ” ॥

ఈ శ్లోకమున స్పష్టముగా బ్రహ్మస్వరూపము పేర్కొనఁబడెను. ఏమనఁ? ఓంకారమే (ప్రణవమే) బ్రహ్మపదార్థము. అది శూన్యము పరమప్రధానము. ఆనందస్వరూపము. దానిని జక్కగాఁ జెలిసికొనినచో మోక్షము కల్గును దుఃఖనాశము జరుగును.

ఈ ప్రకారముగ నిరంతరము తనను (ఆత్మను) పరమాత్మగ భావించు మానవుఁడు, అజ్ఞానమును, అజ్ఞానకార్య

జాతమును, బోగొట్టినాని, వీతశోకఁ డగును. కృతకృత్యుఁ డగును. బృహదారణ్యకమునగూడ-

శ్లో॥ ఆత్మానం చే ద్విజానీయా దయమస్మీతి పూరుషః ।

॥ మిచ్ఛన్ కస్య కామాయ శరీర మనుసంజ్వరేత్ ॥

అను మంత్రమునఁ జెప్పఁబడెను. “అయమస్మి” ఈ పర బ్రహ్మయే నేను, అని పురుషఁ డాత్మవస్తువు నెఱిగెనేని, వానిఁ శరీరమును స్వీకరించు కష్టమే యుండదు. అని మరియు ఈ కావాస్యములో గూడ-

శ్లో॥ “యస్మిన్ సర్వాణి భూతాని ఆత్మైవాభూ ద్విజానతః ।

తత్ర కో మోహః కశోక ఏకత్వ మనుపశ్యతః ।

ఈ మంత్రమున సర్వభూతములును ఆత్మయే యని ఎఱిగినవానికి, భిన్నత్వమున ఏకత్వమును గ్రహించిన వానికి, శోక, మోహము లుండవని జెప్పఁబడెను. అటులనే కరోప నిషత్తులోగూడ-

శ్లో॥ తం దుర్దర్శం గూఢ మనుప్రవిష్టం

గుహహితం గహ్వరేష్ఠంపురాణం ।

అథాత్మ యోగాధిగమేన దేవం

మత్వాధీరో హర్ష శోకా జహతి ।

నిచాయ్యతం మృత్యుముఖాత్ ప్రముచ్యతే ॥”

ఈ మంత్రములందు దేవుఁడు చూడ శక్యముకానివాఁడు. గూఢముగా లో నిమిషియున్నాఁడు. గుహలందును, గహ్వరము

లందు నున్నవాఁడు. పురాణపురుషుఁడు. అని యోగశక్తితో ఆత్మతో ధ్యానించి, తెలిసికొనఁ దీరుఁడు హర్షశోకములను విడుచును. అపుడు ఆస్మత్స్వరూపమును, ఎఱిగి మృత్యుముఖము నుండి విముక్తుఁ డగును. అని చెప్పఁబడెను.

“ఆనందం బ్రహ్మణో విద్వాన్ నబిభేతి కుతశ్చన” అని ఉపనిషత్ సంత్రమున, బ్రహ్మయొక్క ఆనందస్వరూపమును గుర్తించినవాఁడు దేనివలనను భయపడఁడని చెప్పఁబడెను.

శ్లో॥ “భిద్యతే హృదయగ్రంథి శ్చిద్యస్తే సర్వసంశయాః ।

క్షీయస్తే చాస్య కర్మాణి తస్మిన్ దృష్టే పరావరే ॥

ఈ మంత్రమునఁ బరావరుఁడైన పరమాత్మ నెఱిగినచో ఆతని హృదయగ్రంథి, భేదింపఁబడు ననియు, ఆతని సంశయము లెల్ల ఛేదింపఁబడు ననియు, ఆతని కర్మలన్నియును క్షీణించుననియుఁ జెప్పఁబడెను.

“అన్యక్త్వైయ మచింత్యైయ మవికార్యైయ ముచ్యతే ।
తస్మా దేవం విద్విశ్వేనం నానుశోచితు మర్హసి ॥

ఏతద్బద్ధ్యా బుద్ధిమాన్ స్యా త్కృతకృత్య శ్చ భారత”

అని గీతలో సైతము, బ్రహ్మస్వరూపము, అవ్యక్తము అచింత్యము దానికి సద్భావ వికారము నుండవు అట్టి తత్త్వము నెఱిగిన వాఁడు దుఃఖింపఁడు. భారత దాని నెఱిగినవాఁడే, బుద్ధి మంతుఁడై కృతకృత్యుఁ డగును; అని చెప్పఁబడెను.

శ్లో॥ “ఆత్మన శ్శోక సంతీర్ణో నబిభేతి కుతశ్చన ।
 మృత్యో స్స కాశాశ్మశ్శా దధవాన్యః కృతాద్భయాత్ ॥
 న జాయతే న మ్రియతే న వధ్యో న చ ఘాతకః ।
 న బద్ధో బద్ధకారీవా న ముక్తో న చ మోక్షదః ॥
 పురుషః పరమాత్మాఽయం యత్తతోఽన్య దసచ్ఛతిత్ ।
 అజ్ఞాన పాశే నిర్భిన్నే ఛిన్నే మహతి సంశయే ॥
 శుభాశుభేచ సంకీర్ణే దగ్ధే బీజే చ జన్మనాం ।
 ప్రయాతి పరమానందం తద్విష్ణోః పరమం పదమ్ ॥

అను కావషేయ నూ కులను బరిశీలించినచో ఆత్మజ్ఞాన సంపన్నుడు శోకసంతీర్ణుడై దేనివలనను భయపడడు. మృత్యువుచెంత నున్నను జ్ఞానియైన కారణమున మరణమునలన భీతి చెందడు, అన్యకృతమైన భయ మాతని కసలే లేదన్న మాట.

జ్ఞానికి జననమరణములు లేవు. జ్ఞాని యెన్నడును ఘాతకుడు కాడు. అందుచే నాతఁ డెప్పుడును వధ్యుడును కాడు. జ్ఞాని తాను బద్ధుడు కానందున లోకులను బద్ధులనుగాఁ జేయడు. అందుచే నెట్లు బంధవిముక్తుడగు నను ప్రశ్నయే వానిపట్ల యుదయింపదు. బ్రహ్మతో లీనుడైన కారణమున మఱల విముక్తుఁ డగుట, పరులకు మోక్ష మొసఁగుట ఆనునవి, వానికి లేనే లేవు. పరమపురుషుడే పరమాత్మ ఆత్మకంటె భిన్నమైన దంతయు, అసత్తు (అశాశ్వతము), అఁబడును. మానవులకుఁ గల యజ్ఞాన పాశము పూర్ణముగా భిన్నమైనచో (నశించినచో) వానికిఁ గల మహాసంశయము, ఛేదింపఁ బడినచో

శుభాశుభములు, సంక్షేపములై నశించినచో, వానిజన్మములకుఁ గల కర్మఫలము (మూలము) పూర్ణముగా దగ్ధమగును. అపుడు మానవుఁడు మహాజ్ఞానయై పరమానందమును బొంది తీరును. విష్ణువుయొక్క పరమపదమును దప్పక పొందును. అని కావషేయ గీతలలో జక్కగాఁ జెప్పఁబడెను.

శ్లో॥ “సర్వేషా మపిచై తే షా మాత్మజ్ఞానం సరంస్మృతం ।
తద్వ్యగ్ర్యం సర్వవిద్యానాం ప్రాప్యతే వ్యామృతం తతః ॥
ఏతద్ధి జన్మసాఫల్యం బ్రహ్మణస్య విశేషతః ।
ప్రాప్యైతత్ కృతకృత్యోహి ద్విజో భవతి నాన్యథా ॥

అని భగవంతుఁడైన మనువు చెప్పిన సూక్తులను బరిశీలించినచో ఈ జీవులందఱును ఆత్మజ్ఞానమే గొప్పది. ముఖ్యమైనది విద్యలన్నిటిలో బ్రహ్మవిద్యయే గొప్పది. ఈ విషయ మెరిగినచో, దప్పక అమృతము (మోక్షము) ప్రాప్తించును. బ్రహ్మజ్ఞానముగల బ్రహ్మణుని జన్మ విశేషించి అప్పుడే సఫలమగును. ఇట్టి బ్రహ్మజ్ఞానము పొందినప్పుడే ద్విజుఁడు కృతకృత్యుఁ డగును. ఇంకొక విధముగాఁ గానెరఁడని దెలియుచున్నది.

విజ్ఞానమువలననే పరమపురుషార్థము ప్రాప్తించును. అందువలన ఆ పరమాత్మను బూర్ణానందస్వరూపునిగా ఆత్మగాఁ దెలిసికొనవలెను. “అహమస్మి” నే నున్నాను. అని అహంకార బుద్ధితో నేనాత్మము ఇతరులును జింజింపరాదు. పై విషయమునే—

“తమేవధీరో విజ్ఞాయ ప్రజ్ఞాం కుర్వీత బ్రాహ్మణః ।
 నానుధ్యాయేత్ బహూన్ శబ్దాన్ వాచోవిగ్లాపనంహీతత్ ।
 త మేవై కం జానథాత్మాన మన్యావాచో విముంచథ ।
 ఏత జ్ఞేయం నిత్యమేవాత్మ సంస్థం నాతః పరవేదితత్వం హే
 కించిత్ ॥

అని కొన్ని మంత్రములు తెలియుఁ జెప్పుచున్నవి. ధీరుడైన బ్రాహ్మణుడు ఆ బ్రహ్మతత్వమునే, తెలిసికొని, దానిని గూర్చియే తన ప్రజ్ఞను, వినియోగించవలెను. ఇతర శబ్దములను. ధ్యానించినను, అది మాటలపేర్చే అగును. ఆ బ్రహ్మవస్తువునే ముఖ్యమైనదిగాఁ దెలిసికొనుము. ఇతర వాక్కులను విడనాడుము. అందఱి యాత్మలలో నున్నది ఈ పరబ్రహ్మతత్వమే. దానినే నిత్యవస్తువుగా ఎఱుంగుము. అంతకంటే తెలిసికొనఁదగు వస్తువే లేదని యెఱుగుము. ఇదియే పై మంత్రములందలి విషయము.

శ్లో॥ “సంకల్ప ప్రభవాన్ కామాన్ త్యక్త్వా సర్వా స శేషతః ।
 మనసై వేంద్రియ గ్రామం వినియమ్య సమం తతః ।
 శనై శ్చనై రుపరమే ద్భుధ్యా ధృతి గృహీతయా ।
 ఆత్మసంస్థం మనః కృత్వా నకించిదపి చింతయేత్ ॥”

అను గీతా సూక్తులను బరిశీలించినచో గోరికలున్నా, సంకల్పముల వలననే కల్లును. వానినెల్ల సంపూర్ణముగా విడువ వలెను. ఇంద్రియముల వన్నింటిని వశీకృతమైన మనస్సుతో నరికట్టి, మెలమెల్లగా ధైర్యము నొందిన బుద్ధితోఁ గోరికల

నుండి వానిని దొలగింపవలెను. పిమ్మట యింద్రియములను, మనస్సును ఆత్మయందే నిల్పవలెను. ఇతరములను ఏ మాత్రమును జింతింపరాదు. అని తెలియుచున్నది. ఈ విధముగా మృత్యువు, జ్ఞానము, కర్మ, బ్రహ్మవస్తువు మున్నగు విషయములను, ఆయా మంత్రముల ద్వారా, చక్కగాఁ దెలిసికొని మఱి ప్రకృతమును, మృత్యువును గూర్చి, సవివరముగాఁ దెలిసికొనుము. ఎట్లన ?

—: మృత్యుస్వరూప ప్రకటనము :—

సర్వానర్థములకు బీజమైన ప్రమాదమే నామతమున మృత్యువు. కాని యముఁడు మృత్యువుకాఁడు. విషయ విషాంధులును, అవిద్యారూఢులు నగు కొందఱు యముని మృత్యువుగాఁ జెప్పుచున్నారు. యముఁ డెచ్చటనో లేఁడు. మన ఆత్మలోనే, మన బుద్ధియందే గలఁడు.

శ్లో॥ “యమో వై వస్వతో రాజా యంత్ర వైష హృది స్థితః ।
తేన చే దవివాదస్తే మా గంగాం మాకురూన్ గమః ॥”

అను మను వచనము కూడ వై వస్వతుఁడైన యముఁడు మానవ హృదయమందే కలఁడని చెప్పుచున్నది. అమృతమనగా బ్రహ్మచర్యము. అనగా బ్రహ్మజ్ఞాన సంపన్నుఁడై యుండుట అమృత మన్నమాట.

“క స్తం మదామదం దేవం మదన్యో జ్ఞాతు మర్హతి”

అను కఠవల్లి సూక్తి పై విషయమునే దృఢపఱచు

చున్నది. దేవుడైన యముడు పితౄలోకమం దుండి, పుణ్య కర్మ లాచరించువారికి సుఖప్రదుడైన శివుడుగా నుండి, పాప కర్ములకు అసుఖప్రదుడైన అశివుడుగా నుండి శాసించు చున్నాడు.

నీ. భా.: - చీకటిలో రజ్జువును జూచి సర్పమని భ్రమపడి నట్లే అంగుష్ఠమాత్ర పురుషుని సత్యవంతుని శరీరమునుండి గైకొనెను. అను కథ ననుసరించి, యమధర్మరాజును మృత్యువుగా ఆత్మలో గల్పించుకొని, కొందఱు మూఢులు భ్రమ ప్రమాద పతితులై అజ్ఞానమును మృత్యువుగా గ్రహించ లేక అజ్ఞలై పల్కిరి. యమప్రశమోపాయమైన జ్ఞానమే అమృతము. అనగా యమ నియమాదులకును, శమాదుల కును ఉపాయమైన జ్ఞానమన్నమాట. అదియే బ్రహ్మచర్యము. అనగా ఆత్మాను సంధానము. దానివలననే అఖిల కల్పనా జాలమును దొలగిపోవును. అదియే మోక్షహేతువు. “న తస్య రోగో న జరా న మృత్యుః,” అను శ్రుతిని బరిశీలించినచో ఆత్మానుసంధానముగల యోగులకు రోగము, జర, (ముసలి తనము) మృత్యువు అనునవి లేవని స్పష్టమగుచున్నది. మృగజల మునకు (ఎండమావికి) దాహార్థ నివారణ క్రియాకారిత్వమును జెప్పినట్లు, యమునకు మృత్యుక్రియా కారిత్వమును జెప్పు చున్నారు. ఎండమావిలోని నీరు జంతువుల దాహమును దీర్చలేదు. అటులనే యముడు జీవులకు మృత్యువును జేగూర్చ లేడు. పరికింపగా యముని మృత్యువుగా భావించుట కల్పితమే కాని సత్యముకాదు. “యాదృశో యక్ష స్తాదృశో బలిః” అను

న్యాయమునకు యత్నుఁ డెంతటి వాఁడైన వాని కొసంగు బలి యును అంతమాత్రమే ! అని యర్థము. పై న్యాయమునను రించి ఆత్మలో గల్పింపఁబడిన, గరుఁడునకు విషనివారకత్వమును జెప్పినట్లు, ఆత్మలోఁ గల్పితుఁడైన యమునకును జీవుల శివా శివముల ననుసరించి, వారికి శుభాశుభములను గూర్చుట చెప్పఁ బడినది. కాని పరిశీలింపగా ఒకే జలమున శీతోష్ణ భావములు కలవు. అట్లే ఒకే యమునిలో, సత్యములును; విరుద్ధధర్మములు నగు, శివాశివములు కలవని చెప్పట అసంభవము. చీకటిలోని రిజ్జువునందు సర్ప దండాదులువలె, ఒకే యమునిలో శివత్వా శివత్వములు కల్పితములే కాని యథార్థముగాఁ గలవి కావని తోచు చున్నవి.

వివరణము :-

పై శ్లోకమున సామాన్యముగా సర్వులు భావించు నట్లు యముఁడే మృత్యువు కాఁడు. యముఁడు వేరు, మృత్యువు వేరు అను విషయము భాష్యములలో వివరింపఁబడినది. మృత్యు ననగాఁ బ్రమాదము, అజ్ఞానము అని పై శ్లోకమువలన దెలియ చున్నది. యముని మృత్యువుగాఁ దలంచుట చీకట్లో గాంచిన త్రాటిని సర్పముగా దండముగా భావించుటవలె భ్రమ కల్పితమే కాని యథార్థము కాదని తెలియచున్నది. యథార్థముగా మృత్యువననేమో ? యముఁడన నేమో తెలిసి కొనుటకు జ్ఞాన మవసరము. జ్ఞానము చేతనే సూటిగా మృత్యువును దొలగించుకొని. ఆమృతత్వమును బొంద వచ్చును. కాని కర్మలచేఁ గాదు. కర్మలమృతత్వము పొందుటకుఁ బరంపరయూ

సాధనములు. కర్మలు మనఃపరిశుద్ధికిఁ గారణములై చిత్తశుద్ధి ద్వారా జ్ఞానము జేకూర్చి జ్ఞానముద్వారా జీవులకు ముక్తిని జేకూర్చుచున్నవి. కర్మ లీశ్వరాచ్ఛణ బుద్ధితోఁ జేసినపుడే ముక్తి సంధాయకములు. అని భాష్యకర్తలు చక్కగా వివరించి చెప్పిరి.

కర్మ అవసరమా ? అనవసరమా ? అని చర్చించి “యజ్ఞ దాన తపః కర్మ నత్యాజ్యం కార్య మేవ తత్” అని గీతలో జెప్పినట్లు యజ్ఞదాన తపోరూపములై న కర్మలు చేసి తీరవలెనని, చక్కగా వివరించిరి. కర్మలు చిత్తశుద్ధి నెట్లు చేకూర్చునో సైతము చక్కగా వివరించి భాష్యకర్తలు చెప్పిరి. యోగాభ్యాస రూపమైన కర్మ చేయువిధానము శంకరభాష్యమునఁ జక్కగాఁ దెలియఁ జెప్పఁ బడినది. కర్మాచరణముద్వారా జీవులకుఁ బ్రాప్తించు బ్రహ్మజ్ఞానముయొక్క ప్రయోజనములను శంకరులవారు సప్రమాణముగాఁ జక్కగాఁ దెలియఁజెప్పిరి. శంకరమార్గ గాములైన నీలకంఠులవారును, మృష్యపు, యముఁడు, అను వానికి జెందిన విషయములను జక్కగా వివరించి చెప్పిరి. పైభాష్యమందలి విషయమును వరించు సందర్భమునఁ బేర్కొనఁ బడిన కొన్ని పారిభాషిక విషయములను ఇంచుకంత సులభముగా దెలిసికొనుటకు గాబుద్ధికిఁ దోచినరీతిని వివరించు చున్నాను.

(1) యముడు :- “యమయతీతి యమః” అను వ్యుత్పత్తి ననుసరించి, జీవులను నియమించువాఁడు, శిక్షించు వాఁడు యముఁడని తెలియుచున్నది. ప్రతిప్రాణికిని 1. ఆగామి

2. సంచితము శి. ప్రారబ్ధము, అను మువ్విధములఁ బుణ్యపాప కర్మలు కలవని తెలియుచున్నది. “బుద్ధిః కర్మాను సారిణీ” అను, నూక్తి ననుసరించి, జీవులబుద్ధి కర్మానుసారముగా ప్రవర్తిల్లు నని తెలియుచున్నది. బుద్ధి ఆదిత్యరూపము; మనస్సు చంద్రరూపము. ఆదిత్యునకువలె, ఆదిత్యపుత్రుడైన యమునకు బుద్ధిపైని ఆధిపత్యము కలదు. కావున యముఁడు జీవులకర్మల కనుకూలముగా బుద్ధిని నియమించి, బుద్ధి ప్రేరితములైన కర్మల నాచరించు నట్లు జీవుల నియమించి, వారికర్మ ఫలముల ననుభవింపఁ జేయునని దెలియు చున్నది.

(1) ఆగామి :- కర్మ యనగా కర్మాచరణ సమయము మొదలు భావికాలమున జేయు పుణ్యపాపకర్మ సముదాయము.

(2) సంచితము :- అనగా గడచిన జన్మలందు ఆచరించిన పుణ్యపాపకర్మల సముదాయము.

(3) ప్రారబ్ధము:- అనగా జీవుఁడు తానున్న జన్మలోఁ అనుభవించు, అత్యుత్కృట పుణ్యపాప సముదాయము. అది అనుభవించునిదే తీరదు. కావున జీవుని, వర్తమాన జీవనమునకుఁ జెందిన దన్నమాట. అది సంచిత కర్మనుండి విభజింపఁ బడి, వర్తమాన కాలమున జీవుని యనుభవమునకు దైవముచే నిర్ణయింపఁ బడిన దన్నమాట, “నా భుక్తం క్షీయతే కర్మ” అనుభవింపఁ బడనిదే కర్మ క్షీణింపదు. “అత్యుత్కృటైః పుణ్య పాపై రిహైవ ఫల మశ్నుతే” అనగా ఘోరములైన పుణ్య

పాపముల ఫలమును ఈ జన్మయందే ఈ లోకముననే జీవులనుభవించుదురు. అని పై సూక్తుల భావము.

(2) అంగుష్ఠమాత్ర పురుషుడు:- పుర మనగా శరీరము. దాని నాశ్రయించి యుండు నాతడే పురుషుడు. ఆ పురుషుడే సనాతనుడు. ఆతడు డంగుష్ఠమాత్రుడు. బొటన వ్రేలు పరిమాణమున నున్నవాడు. ఆతడే జీవుడు డన్నమాట. ఆతని హృత్పుండరీకమున, నీవార శూకమువలె (ధాన్యము చినరంగలముల్లువలె) నూత్నమై వెలుగు తేజస్సే పరమాత్మ. “నీవార శూకవృత్తస్వీ పీతాభా స్స్వ స్త్యహపమా” అను శ్రుతియే పై విషయమునకు బ్రమాణము. పరమాత్మయే జీవుడై ప్రకృతిలో గలడు. అట్టి జీవేశ్వరులకు భేదము లేదని తలంచుటయే భిన్నత్వమున ఏకత్వమును గాంచుట. అట్టి జీవరూప పరమాత్మయే అంగుష్ఠమాత్ర పురుషుడు. ఆతడే సదా జనుల హృదయమున నున్న వాడు. జ్యోతీ రూపుడు. అను విషయమే. “అంగుష్ఠమాత్రః పురుషోఽన్త రాత్మా సదా జనానాం హృదయే స స్థివిష్ఠః” “అంగుష్ఠమాత్రః పురుషో జ్యోతిరివా ధూమకః” అను శ్రుతుల వలన దెలియు చున్నది.

3) “ప్రాణానలే జహవీమీతి వాచమ్” ప్రాణమును అనలమందు (అగ్నిలో) హోమము చేయుట. అనగా బ్రాణాయామ ప్రక్రియలో అపానయుక్తమైన ప్రాణవాయువును, జంద్రరూపమైన మనసుతో జోడించి, సూర్యరూపమగు బుద్ధిలో లీనము గావించి, “సోఽహం భావముతో” అనల

రూప పరమాత్మతో ఏకాకారమై సమాధిస్థితిలో నుండుట యని తెలిసి కొనవలెను.

4) ఈషణత్రయము :- దారేషణ, ధనేషణ, పుత్రేషణ అని ఈషణ మున్విధము. ఈషణ యనగాఁ గోరిక. దారేషణ = భార్యాపిషయకమైన గోరిక. ధనేషణ = ధన వాంఛ. పుత్రేషణ = పుత్రవాంఛ.

5) కర్మసన్న్యాసము :- సత అనగా శాశ్వతుఁడైన పరమాత్మయందే న్న్యాసముంచుటయే సన్న్యాసము. కర్మల యొక్క సన్న్యాసము. అనగాఁ గర్మల నన్నింటిని ఈశ్వరార్పణ బుద్ధితో నిష్కామముగా నొవర్చుట యని యర్థము. అంతే కాదు. కర్మల నన్నింటిని జక్కగా నొకచోట నుంచుట (అనగాఁ విడుచుట) యనియు గలదు. అనగా గర్మలను బూర్ణముగా విడిచి పెట్టవలె ననికాదు. కర్మలుచేసి తీరవలసినదే. “కామ్యానాం కర్మణాం న్యాసం సన్న్యాసం కవయో విదుః” అను గీతా నూక్తిలోఁ గామ్యకర్మ పరిత్యాగమే సన్న్యాసమని చెప్పఁ బడినది. కావున మానవుఁడు నిష్కాముఁడై కర్మలు చేయుట, (లేక) ఈశ్వరార్పణ బుద్ధితోఁ గర్మలు చేయుట ముఖ్యము. అదియే కర్మసన్న్యాస మని తెలిసికొనవలసి యున్నది. కర్మలు చేయనిచోఁ జిత్తశుద్ధి యేర్పడదు. చిత్తశుద్ధిలేనిదే జ్ఞానము కల్గదు, జ్ఞానము కల్గినదే ముక్తియు లభించదు. కావునఁ గర్మలను దైవార్పణబుద్ధితోఁ జేసి తీరవలెను. కర్మలు చేయకున్నచో మానవుఁడు తరించుట సున్న. ఈ విష

యమే “ఆశా సంహరణంబు నోర్మియు మద త్యాగంబు”
దుర్దోష వాంఛాశూన్యత్వము” అని సుభాషితములలోఁ
గలదు.

కర్మలన నేమి? :- (1) కర్మలు శ్రౌతములు వేదోక్త
ములు. (2) స్మార్తములు (స్మృతులలోఁజెప్పబడినవి). (3) నిత్య
ములు (సంధ్యావందన దైవప్రార్థనాదులు). (4) నైమిత్తికములు
(జాతకానుసారముగా దైవప్రీతికై చేయునవి) మున్నగునవి.
(1) కర్మ, (2) అకర్మ, (3) వికర్మ అని మువ్విధములు గలవు.

మరియు కర్మ- వీనిలో అకర్మ, వికర్మలు మంచివికావు.
కర్మగతి యతి గహనమైనది.

శ్లో॥ “కర్మణ్యోఽహ్యపి బోధవ్యం, బోధవ్యం చ వికర్మణః ।
అకర్మణశ్చ బోధవ్యం గహనా కర్మణోగతిః” ॥

అని గీతనూక్తిలోఁ బైవిషయము చెప్పబడినది.
కర్మలను గూర్చి వ్రాయఁదలచినచో ప్రత్యేక గ్రంథమగును.

6) యోగారూఢుఁడు :- అనగా ఇంద్రియ వాంఛ
లందును, కర్మలందును ఆసక్తి లేనివాఁడు. నిష్కామ కర్మచే
జిత్తుకొని కలవాఁడని యర్థము.

7) విశుద్ధసత్త్వుఁడు :- అనగాఁ బవిత్రమైన చిత్తము
గలవాఁడు.

8) సవద్వారము (లేక) ఏకాదశ ద్వారము.

“నవద్వారేపురే దేహి, పురమేకాదశ ద్వారమ్” అను శ్రుతిసూక్తులను బరిశీలించినచోఁ బురమునకు (దేహమునకు) నవద్వారములు, పదునొకండు ద్వారములు కలవని తెలియుచున్నది. అవేవన ? శ్రవణరంధ్రములు (2) నేత్రరంధ్రములు (2) నాసారంధ్రములు (2) నోరు (1) మలమూత్ర ద్వారములు (2) నాభీరంధ్రము (1) కపాలరంధ్రము (1) మొత్తము పదునొకండు రంధ్రములు. దేహమున ద్వారములుగా నున్నవని తెలియుచున్నది. నవద్వారపక్షమున, నాభి, కపాలరంధ్రములు తెక్కింపబడుటలేదు.

9) షడ్భావ వికారములు :- అనగా జీవునిలోఁ గలుగూర్చు లారని తెలియుచున్నది. 1. అస్తి, 2. జాయతే, 3. వర్ధతే, 4. విపరిణమతి, 5. క్షీయతే, 6. నశ్యతి అనునవేవికారములు.

1. అస్తి = జీవుడు మాతృగర్భమునఁ బిండరూపమున నుండుట.

2. జాయతే = మాతృగర్భమునుండి వెలువడుట.

3. వర్ధతే = పెరుగుచుండుట.

4. విపరిణమతి = బాల్య, యౌవన, కౌమార, వార్ధక దశలుగ మార్పుచెందుట.

5. క్షీయతే = క్షీణించుచుండుట.

6. నశ్యతి = నశించుట.

—: అహంకార ప్రభావము :—

శ్లో॥ అస్యా దేవ నిస్సరతే సరాణాం
క్రోధః ప్రమాదో లోభరూపశ్చ మృత్యుః ।
అహంగతే నైవచరిన్ విమార్గన్
నచాత్మనో యోగముపైతి కశ్చిత్ ॥ 2

తా॥ యముని యాజ్ఞవలన సరుల హృదయములలో మృత్యువు, క్రోధప్రమాద లోభరూపముల, ఉద్భవించుచున్నవి. వానివలన అహంకారము కలుచున్నది. అహంకార సంపన్నులైన మానవులు, శౌతస్మార్త విపరీతములైన, అనగా, వేద శాస్త్ర విరుద్ధములైన మార్గములలో సంచరించు చున్నారు. అందుచే ఎవఁడును బరమాత్మకుఁ జెందిన యోగమార్గమును జెందకున్నాఁడు.

శం. భా. :- ప్రమాదమే మృత్యువు. అది అజ్ఞాన స్వరూపము. దానినే అజ్ఞానులు యమునిగా అభివర్ణించు చున్నారు. అట్టి అజ్ఞాన మనెడి మృత్యువుయొక్క ముఖము నుండి అభిమానాత్మకమైన అహంకారము జనించు చున్నది. ఆ అహంకారము మృత్యువున కాస్యము. అందు సకలానర్థములు, సకలాక్షేపములును గలిసి యున్నవి. ఆ అహంకారము అతి ఘోరమైనది. అది యన్నిటిని మ్రింగివేయును. అందు చేతనే దానిని మృత్యువున కాస్యముగాఁ జెప్పిరి.

శ్లో॥ సర్వార్థాక్షేప సంయోగా దనుధాతు సమన్వయాత్ ।
ఆస్య ఇత్యుచ్యతే ఘోరో హ్యహంకారో గుణోమహాన్ ॥

అను నార్యోక్తియును పైవిషయమునే స్పష్టపఱచుచున్నది. కావున లోకమున బ్రమాదరూపమైన మృత్యువు అహంకార స్వరూపమున నుండి, నరులలోఁ గామక్రోధ లోభ రూపములను, బొందుచున్నది. అహంకారముచేతనే మానవుఁడు, నేను బ్రాహ్మణుఁడను, నేను క్షత్రియుఁడను, నేను గృశించితిని, నేను వీని పుత్రుఁడను, అను కొనుచు, రాగ ద్వేషాదులతోఁబాడి శ్రౌతస్మార్త విపరీతములైన, కుమార్తముల ననుసరించుచున్నాఁడే కాని, పరమాత్మను జేరుటకు, యోగ్యమైన సమాధి రూపముగా నున్న యోగమార్గమును జెంద కున్నాఁడు. ఆధ్యాత్మికముగాఁ జూచినచో అజ్ఞానమే మృత్యువు. ఆధిదైవికముగా జూచినచో అహంకారమే మృత్యువు. ఆధి భౌతికముగా జూచినచోఁ బ్రమాదమే మృత్యువు. ఈ యవిద్యాత్మకమైన మృత్యువు, కామక్రోధ లోభమోహ రూపములతో జీవుల నాశ్రయించి, సంసారమునఁ బడఁద్రోయుచు, బాధించు చున్నది.

శ్లో॥ “కామ ఏష క్రోధ ఏష రజోగుణ సముద్భవః ।

కామాత్ క్రోధోఽభిజాయతే క్రోధాద్భవతి

సంమోహః” ।

ఈ గీతా వచనములు పై విషయముననే ప్రకటించుచున్నవి.

నీ. భా. :- యముని యాజ్ఞవలన మృత్యువు నరుల మృదయములలో, వారి మరణమునకు హేతువుగాఁ, క్రోధ

రూపమునను, బ్రహ్మద రూపమునను, లోభ రూపమునను, ఉద్భవించు చున్నది. అజ్ఞానాభిమానియైన దేవతయే మృత్యువు. దాని దాసులే క్రోధము, ప్రమాదము, లోభము ననునవి. అవియే మానవుని బీజించును. ఇది యాధిదైవికముగా జెప్పఁ బడిన విషయము. ఆధ్యాత్మికముగాఁ బరిశీలించినచో అజ్ఞానము వలననే మానవునిలోఁ గ్రోధ ప్రమాద లోభములు ఉద్భవించు చున్నవి. వానివలననే మానవుఁడు, మృత్యుచెందు చున్నాఁడని తెలియు చున్నది. అజ్ఞానమున కహంకారము నిదానము. అజ్ఞానమున కాత్మయే నివాసమైనచో ఆత్మకంటె భిన్నముగా అవి సంభవించునా? (లేక) అభిన్నముగా సంభవించునా? దానికి ఆత్మతో సంబంధమున్నచో ముక్తులకు సైతము మఱిల సంసారబంధమును సమకూర్చునే? సాంఖ్యములోఁ బ్రకృతికి వలె దానికిని, వినాశ మేర్పడునే? ఎట్లు? అని సందేహింప నక్కఱలేదు. మృత్యువు నకులలో అహంకార రూపమున నుండి, వారిని ఆత్మకుఁ జెందని తప్పుమార్గములకుఁ దరలించి, వారిచే విషయముల ననుభవింపఁ జేయుచున్నది. ఆ యహంకారము, చిదాభాసము. అజ్ఞానము నాశ్రయించి యున్నది. అది ముక్తిలో నశించును. అందుచే ఆ యజ్ఞానము శుద్ధాత్మ నుండి మఱి యుదయింపదు. దానికంటె భిన్నముగా నుండనే యుండదు. సుషుప్తిలో సైత మహంకారము నశింపదు. అప్పు డది నూత్నరూపమున నుండును. అందుచే నెట్టి మానవుఁ డైనను, జ్ఞానము కలుగనిదే ఆత్మయోగమును బొందనేరఁడు. అందుచే సహంకార నాశముకంటె ముందు ఆత్మనుండి క్రోధాది

రూపమైన మృత్యువు తప్పక ఉదయించును. అందుచేఁ బ్రమాదరూపమైన మృత్యువునకుఁ గ్రోధ మోహములు కలుగును సహకారు లని తెలిసికొనవలసి యున్నది.

వివరణము :-

శ్రీలక్ష్మణభరణ భాష్యములోఁ జెప్పిన ట్లజ్ఞానావిష్టాఁడైన మానవుఁడు, నేనే, సర్వము చేసితి నను కొనును. అట్లను కొనుట పొరపాటు. కారణమేమన ?

శ్లో॥ “ప్రకృతేః క్రియమాణాని గుణైః కర్మాణి సర్వతః ।
అహంకార విమూఢాత్మా కర్తాహ మితి మన్యజే” ॥

ఈ గీతాసూక్తిని బరిశీలించినచో లోకమున సమస్త కార్యజాతమును బ్రకృతిచే జరుగు చుండగా అహంకార విమూఢుఁడు, తానే కర్త ననుకొనుచున్నట్లు దెలియు చున్నది. అహం + కారః = నేనే చేయువాఁడ ననుకొనుటయే అహంకారము. దీని ప్రభావముచేతనే ప్రతిమానవుఁడును “ఆఘోఽభిజనవా నస్మి కోఽన్యోఽస్తి సదృశో మయా” అని గీతలోఁ జెప్పినట్లు నేనే ప్రభువను, నేనే ఉత్తమకుల సంభూతుఁడను, నావంటివాఁ డన్యుఁడు లేఁడు అనుకొనును. అది నారాయణుని ఆజ్ఞాశక్తిచేఁ, బ్రమాదాహంకారరూప మగు మృత్యువు గ్రోధ లోభ రూపముల నందుచు, మానవుల నోటినుండి పరుష వచనాది రూపమున బహిర్గత మగును. దానిచేఁ దప్పు మార్గములం జరించు మానవుఁడు మృత్యువునుండి తరించవలెననిన

నహంకార విహీనుడై, వివేకియై గురు దేవతాదులను నిందింపక,
రాజసభలలో విద్యత్సభలలో వెడలి, సర్మ-జ్ఞాన భక్తియోగ
తత్త్వములను దెలిసికొని మోగవలెను అహంకారమును
వీడనిచో, బైమూఁడు యోగములచే యొక్కదానినైనను,
మానవుఁడు పొందజాలఁడు.

—: జీవుల జనన, మరణ వివరణము :—

శ్లో॥ తే మోహితాస్త దృశే వర్తమానా
ఇతః ప్రేతాస్తత్ర పునః పతంతి ।
తతస్తాన్ దేవా అనువిప్లవనే
అతో మృత్యు ర్మరణాఖ్యా ముపైతి ॥

౮

తా॥ మానవు లహంకార రూపమృత్యువుచే, మోహి
తులై మృత్యువశమున మెలఁగు చున్నారు. సిమ్మట నాగు
ప్రేతలై ధూమాది మార్గమునఁ బోయి, స్వర్గమునఁ గొంత
కాల ముండి, మఱిల బ్రామిపై మాతృగర్భమునఁ బడు
చున్నారు. నేలపై దేహము నొందిన అవస్థలో నున్నపుడు,
దేవులు, అనగా ఇంద్రియములు జీవుల నాశ్రయించి, కర్మలలోఁ
దేలియాడించు చున్నవి. అందువలన అహంకార రూపమైన
మృత్యువు మరణమును పేరు పొందుచున్నది.

శం. భా. :- ఆత్మయోగము లేని మానవుఁడు, మృతుఁ
డైన విధమును, మఱిల జనన మందిన రీతిని వినరించుచున్నాఁడు.
ఎట్లన ? ఆత్మయోగము లేని మానవు లహంకారాది రూప
మునఁ బరిణతి నొందిన అజ్ఞానముచే మోహితు లగుదురు.

వారు దేహదులనే ఆత్మగా భావించి, ఆహంకార రూపమున మార్పుచేంది నట్టియు, ప్రమాదమును పేరుగల మృత్యువునకు నశులై మెలఁగు చున్నారు. పిమ్మటఁ బ్రేతలై ధూమాది మార్గమునఁ బోయి, పరలోకమునఁ గొంతకాలము నివసించు చున్నారు. తర్వాత వారు పరలోకమునుండి, ఆకాశమును, దానినుండి వాయువును, దానినుండి వృష్టిని, వర్షము ద్వారా సస్యములను బ్రవేశించు చున్నారు. పిమ్మట వారు సస్యముల నుండి అన్నమును, దానినుండి శుక్రధాతువును, దానినుండి శోణితమును, జేరు చున్నారు. క్రమముగా దేహమును బొంది, భూమిపై అవతరించు చున్నారు.

“తస్మిన్ యావత్సంసౌత ముషిత్యా
ధైతమేవా ధ్యానం పునర్నివర్తతే”

అను శ్రుతియుఁ బైవిషయమునే ప్రబోధించు చున్నది. దేహము నొందిన అవస్థలో, దేవులనగా నింద్రియములు జీవుల నాశ్రయించి, వారిని గర్మలలోఁ దేలియాడించు చున్నవి. మఱల ఆ జీవులే చక్రభ్రమణము రీతిని మరణాఖ్యమైన మృత్యువును, జన్మాంతరమును బొందు చున్నారు. పై విధమున మానవులు, జనన, మరణ, ప్రబంధమును అధిరోపించి ఎన్నటికిని, విముక్తులు కాఁజాలకున్నారు. తమ యజ్ఞానము కాఠణ్యమునఁ బ్రతిప్రాణికిని సంసారము ప్రాప్తించును. సంసార పతితుడైన ప్రాణి, పరమాత్మనే ఆత్మగాఁ దెలిసికొన నంత కాలము తాపత్రయముచేఁ బరాభూతుడై, మకరాదులవంటి

తాగజ్యేమామలచే నాకర్షింపఁబడి, మోహితుఁడై సుసారము నందు మునిగి, తేలు చుండును.

సీ. భా. :- మానవు లాత్మయోగము లేని కారణమునఁ గ్రోధాదులచే మోహితులగు చున్నారు. మృత్యువు గ్రోధాది రూపము. అట్టి మృత్యువు వశమున నున్న మానవులు, ఈ లోకమునుండి నరక లోకమునఁ బడుచున్నారు. నరకలోకము నుండి పతితులైన, మానవులను ఇంద్రియములు చేరుచున్నవి.

“త ముత్కాంతిం ప్రాణోఽనూత్కామితి, ప్రాణ మనూత్కామంతం సర్వే ప్రాణా అనూత్కామన్తి”

అను శ్రుతి ప్రకారము, మఱిల యింద్రియ బద్ధులైన జీవులను బ్రాణము నాశ్రయించును. ప్రాణవంతులైన వారు, మఱిలఁ గొంతకాలమునకు మరణగతు లగుదురు. “మృచ్ఛే = ప్రాణత్యాగే” అను ధాతువునుండి మృత్యువు అనుపద మేర్పడును. దానిని బరిశీలించినచో మృత్యు వనగాఁ బ్రాణ త్యాగము చేయించు అజ్ఞాన మని తెలియును. అజ్ఞానము చేతనే మానవు లన్నింటిని, విస్మరించుటయేకాక, ప్రత్యగా నందమైన ఆత్మను సైతము, విస్మరించి, దేహమునే ఆత్మగా భావించి, పతితు లగుచున్నారు. “మృత్యు రత్యంత విస్మృతిః” అను స్మృతియు, దీనినే స్పష్టపఱచు చున్నది. మానవుని బ్రత్యక్షార్థమును, అనగాఁ దప్పత్రోవను బట్టించు నదియును మృత్యువే. దానినే యమునిగా అభివర్ణింతురు. అజ్ఞాన రూప మగు మృత్యువు ముఖ్యము. యమరూప మగు మృత్యువు

గౌణము. అనగా అప్రధానము; అని తెలిసికొనవలెను.

దుర్ఘటార్థభాష్యము:-జంతు వనగాఁ బ్రాణి, మోక్షము నెట్లు బొందుచున్నది? మోక్షప్రాప్తికి, “జ్ఞానము, కర్మ, స్వాధ్యాయము” అనునవి ప్రత్యేకముల గారణములా? లేక మూడును సమిష్టిగా గారణములా? మోక్షస్థాన మెట్టిది? ఆత్మ యేలక్షణములతో నొప్పుచున్నది? దానిని తెలిసికొనుట ఎట్లు? ఆ మోక్షస్థానము నెవరు చూచు చున్నారు? జ్ఞానికి ఆత్మదర్శనమునఁ గారణములేవి? జంతువునకు బంధ మోక్షము లెట్లు కలుచున్నవి? అను విషయముల నెఱుఁగ గోరన ధృత రాష్ట్రునకు, సనత్సుజాతుఁడు క్రమముగా సమస్తము నెఱిగించుచు, మృత్యు స్వరూపమును వివరించి చెప్పఁదొడగెను.

అయ్యా! ప్రమాదమే మృత్యువు. కామక్రోధములచే మోహితులైన మానవులు దానిని గుర్తింపలేక, మృత్యువశమున మెలఁగుచున్నారు. అదియే మానవుల కాత్మదర్శన విషయమున, అడ్డుగా నుండి జ్ఞానహీనుల గావించి జనన, మరణములను జేకూర్చుచున్నది. ఒక దేహము నుండి వేరొక దేహమును అంటగట్టుచున్నది. శరీరభేదము వాటిల్లు ముందు మానవులు మరణించు చున్నారు. మృతులైన పిమ్మట దేహాంతర ప్రాప్తిసమయమున, మానవులను దేవులనగా ఇంద్రియములు చేరుచున్నవి. కాని స్వవిషయములను గ్రహింప లేకున్నవి. ఈ శరీరభేదమే ప్రమాదము. అదియే మృత్యువను సంజ్ఞను బొందుచున్నది.

శ్లో॥ “ప్రకాశో విషయాకారో దేవద్యాయో న వాక్యచిత్ ।

ప్రబోధవ్యక్తి హేతుత్వాత్ దోషో మృత్యు ర్మతిర్మమ” ॥

అను స్యాఖ్యసూక్తివి బరిశీలించినచో శరీరమున విషయరూపములై తొమ్మిదియో, పదునొకండో ద్వారములు గలవని తెలియును. అవియే దేవులనగా ఇంద్రియము లని యును, ప్రబోధవ్యక్తి హేతువైన దోషమే మృత్యు పనియును విదితమగును. వ్రాణులు కామ్యకర్మలను జేసి, వానిఫలమైన స్వర్గమును జేరి, ఫలమనుభవింతురు. కర్మఫలాను భవము పూర్తియైన పిమ్మట మఱల మఱల సంసారమునఁ బడుచుండుదురు. ఆత్మగర్భనము లేకుండుట యను ప్రమాదముచే వాడు మృత్యువును దాటలేకు అని యెఱుగుము.

లక్షాభరణ భాష్యము:- మృత్యువశమున నున్న వారికి సంసార చక్రభ్రమణము తక్కు వేరుగతి లేదు. మృత్యువునకు రూపాంతరమైన మోహమునకు వశులై ప్రవర్తించు మానవులు, భౌతికదేహమును వీడి, యనులోకమున కేగి, అట నుండి మఱలి, భూలోకమునఁ బడుచున్నారు. పృథివ్యాది తత్త్వములం దభిమానముగల దేవులు (ఇంద్రియములు) పరమాత్మ ననుసరించియే జీవుని జేరును. పిమ్మట ఆ జీవులను, మాతృగర్భమునఁ బడవైచి, వారి నాక్రమించి, తేప్పవలెఁ దేలుచుండును. పై శ్లోకమందలి “విప్లవంతే” అనుపద మందలి “ప్లవ” పదము జీవులకు సంభవించు పాదఘాతములను, గర తాడనములను, అయోగ్య జీవనమును నూచించును. ఇంద్రియ

ములు జీవులచే బాపము చేయించుటకే వారిని జేరును. కాని వారి కుపకారము చేయించుటకు జేరలేదను విషయమును, “స్లనస్తే” అను బదమందలి ఆత్మనే పదప్రత్యయము నూచించును. కావున మారక దేవతయైన మృత్యువు జీవుల శిఖాస్థానమున నుండగాఁ బ్రమాద మోహాదులు ఇతర స్థానములందుఁ బ్రవేశించి యుండును. కావున జ్ఞానహీనులైన ప్రాణులకు, మృత్యువు, మఱల జన్మలును దప్పవు; అని తెలిసికొనవలసి యున్నది.

వివరణము :-

పరికింపగా నరులకు మృత్యువునకు అవినాభావ సంబంధము కలదు. “నరుడు, మృత్యువు” అను పదముల యర్థమును గమనించిన అది తేటతేల్ల మగును. ఎట్లన? నృణన్తి = నయన్తి సర్వం స్వవశ మితి నరాః = అను వ్యుత్పత్తి ననుసరించి చూచినచో నరుఁడు కామ, క్రోధ, లోభ, మోహ, ప్రమాదములకు స్థానముకాన అహంకార పూర్ణుడై సమస్తమును దమవశము చేసికొనుటకే ప్రయత్నించును. కామ, క్రోధాదులు ఆకును మృత్యువు రూపాంతరములే. వాని వశమున మెలఁగు మానవుఁడు నిత్యము మృత్యువు నోట నున్నట్లేకదా? మృత్యువు పసియేమి? తన వశమున నున్న వారి ప్రాణములను దొలగించుట, మఱల జన్మయెత్తించుటయే కదా! జ్ఞానులు, యోగులు, తపోనిధులు తప్ప ఇతరులు మృత్యువును దప్పించుకొనలేరు.

పై మువ్వురు కొంతకాలమున కైనను మృత్యువును దొలగించు కొనఁగలరు. అందులకు ముఖ్యకారణము వారికిఁ గల జ్ఞానమే. వారు తమ జ్ఞానముచేఁ దమకర్మలను, అజ్ఞానమును బోఁగొట్టుకొనఁ గలరు. పరికింపగా బతనాది రూపము గల దుఃఖమునకు నిలయ మగు స్వర్గము కూడ నరక తుల్యమే. కాన స్వర్గవాసులైన దేవతలు నిత్యము అమృతు లగు చున్నారనుట కవకాశము లేదు. కారణ మేమన ? దేవతలు కూడఁ గర్మఫలాను సారముగాఁ బ్రమాదాది వశులై, యముని అనుసరించి పోవుచు, దేవైశ్వర్యములను బొందలే కున్నారు. దేవతలందును జ్ఞానులు మాత్రమే అమృతు లగుచున్నారు. యముఁడు విదురఁడై అప్టవసువు భీష్ముఁడై జన్మించి మృతి చెందలేదా ? జ్ఞానముచేతనే కదా వారు తరించిరి. అవిచ్ఛేదముగా దుఃఖము వాటిల్లుటయే మరణము. అట్టి మరణము దేవతలకును గలదు. కావున వారు కర్మవిశేషముచే దేవైశ్వర్యము పొందినను, మానుషతోకము జేరుట యను దుఃఖము కొంతకాలమునకు వారికిని గలదని దెలిసి కొనవలసి యున్నది. ఈ విషయమే అర్జునమిశ్రీయ, సర్వజ్ఞ నారాయణీయ భాష్యములందును గలదు.

—: కర్మ బంధహేతువు :—

శ్లో॥ కర్మోదయే కర్మఫలాను రాగా

స్త్రతాను యాన్తి న తరంతి మృత్యుం ।

సదర్థయోగా నవగమా త్సమంతాత్

ప్రవర్తతే భోగయోగీ న దేహః ॥

౯

తా॥ కర్మల నాచరించిన మానవులు కర్మఫలాసక్తులై స్వర్గాదుల కేగుచున్నారు. స్వర్గసుఖ మనుభవించిన పిమ్మట మఱల భూమిపై జన్మించుచున్నారు. అందుచే మానవులు జనన మరణ రూపమైన మృత్యువును మీఱలేక పోవుచున్నారని తెలియుచున్నది. అట్టి దేహులు సదర్థమైన పరమాత్మను బొందలేక భోగాభిలాషచే నానాయోనులలో జన్మించుచున్నారు.

శం. భా. :- అవిద్యాకామములు బంధహేతువు లని తెల్పి, వానివలెఁ గర్మయు బంధహేతువే యను విషయము తెలియఁ జెప్పుచున్నాఁడు. “అమృత్యుః కర్మణా కేచిత్” అను నూక్తి ననుసరించి, కేవలము కర్మమార్గముచేతనే అమృతత్వమును బొందవచ్చు ననుకొనుట పొటపాటు. యజ్ఞాది కర్మల నాచరించిన తోడనే మానవులు కర్మ ఫలాసక్తులై, తదనుకూల మగు జన్మలను అందుచున్నారే కాని, మృత్యువును బోఁగొట్టు కొనఁజాలకున్నారు. మఱల మఱల జననమరణాత్మకమైన సంసారమందే ప్రవర్తించు చున్నారు. పరికింపగాఁ జిదానందాద్వితీయ మగు బ్రహ్మపదార్థమే సదర్థము. అదియే పరమాత్మ. అని తెలిసికొనలేక దానితో యోగమును బొందఁ జాలకున్నారు. అంధులు నిమ్నోన్నతము లగు కంటక స్థలాదులందే సంచరించు చున్నట్లు, దేహమందిన ప్రాణులు

కూడ, వివేకహీనులై, విషయా సుఖ మపేక్షించు వారై సంసార మనెడి ముండలకంచె లందే సర్వదా సంచరించు చున్నారు.

నీ. భా. :- కర్మలు భోగప్రదములు. అందుచే గర్మ లాచరించిన మానవులు, కర్మఫలమైన భోగమునం దానకులై భోగము లొనఁగఁ న్వర్గాదులకుఁ బూర్వదేహమును వీడి పోవుచున్నారు. భోగము లనుభవించిన పిమ్మట మఱల భూమిపై జన్మించు చున్నారు. ఇట్లు యాతామూతులై మృత్యువును దాట లేకున్నారు.

“యే యం ప్రీతే విచికిత్సా మనుష్యేఽస్తీ త్యేఽకే
నాయమస్తీతి చైకే”

“యోని మన్యే ప్రపద్యంతే శరీరత్వా యదేహి నః ।
స్థాణు మన్యేఽనుసంయన్తి యథా కర్మ యథా శ్రుతం ।
అస్తీ త్యేహోపలబ్ధవ్యం” ॥

అను కథశ్రుతులలోఁ జెప్పినట్లు, దేహులు కొందఱు మృత్యువు కలదు. లేదు; అను తర్కవితర్కములను బొందు చున్నారు. అందుచే గొందఱు, వారి వారి కర్మల ననుసరించి నానాయోనులం దుద్భవించు చున్నారు. స్థాణురూపమును బొందు చున్నారు. దేహాంతరిములను బొందుచున్నారు. అంతే కాని బ్రహ్మప్రాప్తి సాధనములైన, యమదమా ద్యష్టాంగము లను, అలవఱచు కొన లేకున్నారు. భోగేచ్ఛచేఁ బరిభ్రమించుచు

ఊర్ధ్వయోనులనో, అధోయోనులనో, తిర్యగ్యోనులనో పొందు
చున్నారే కాని మృత్యువును మీఱలేకున్నారు.

వివరణము :

“సర్ల = గతౌ” అను ధాతువుచుండి పుట్టిన ‘సత్’
అనెడి పదమునకు సర్వగతుఁడును, శాశ్వతుఁడు నగు పర
మాత్మ యని యర్థము. “సతం ధీః ప్రత్యేగాత్మాన మైచ్ఛత్
ఆవృత్త చక్షు రమృత త్వ మిచ్ఛన్” అను శ్రుతిలో బరమాత్మ
ప్రత్యేగాత్మ యని పేర్కొనబడెను. అస్పృహమాత్మను “యమా
దులచే” “ఆవృత్త చక్షువులైన ధీరులే తెలిసి కొనుచున్నారు;
చేరుచున్నారు. నిష్కామముగా గ్రహమార్గమునుసరించువారే”
ధీరులు. సకాములై కర్మ లాచరించువారు ధీరులుకారు. వారు
సకామ కర్మాచరణ శీలరు. వారు స్రక్చందన వనితాది గ్రామ్య
విషయ భోగాను రాగులై జన్మసరంపరల నందు చున్నార
కాని, ముక్తి నంద లేకున్నారు. అని తెలిసికొన వలసియున్నది.
అర్జున మిశ్రాదులు పైవిషయమునే తమ భాష్యములందుఁ
బేర్కొనిరి.

శ్లో॥ త ద్వై మహామోహన మింద్రియాణాం
మిధ్యార్థ యోగస్య గతి ర్హి నిత్యా ।
మిధ్యార్థయోగాభి హతాంత రాత్మా
స్మర న్నుపాస్తే విషయాన్ సమం తాత్ ॥

౧౦

తా॥ కరచరణాదులు నేత్రాదులు నగు ఇంద్రియముల
యొక్క వాంఛలకు వశులై మెలఁగుటయే మహామోహనము.

అట్లు మోహమందిన వానికి మిథ్యావిషయములైన శబ్దాదుల తోడనే, సంబంధ ముండుటచే సంసారపతనమే నిత్యమై వాటిల్లును. అట్లు సంసారబంధ ముండుటయే మిథ్యార్థ యోగము. అట్టి యోగముచే మానవుడు తన మనంబున నిత్యము పనితాది విషయములనే, స్మరించు చుండునుగాని, మోక్షమును గూర్చి చింతింపడు.

శం. భా. :- ఇంద్రియములనే విషయులు, అందురు. వాటికి జేందిన కోరికలే విషయవాంఛలు. ఎవ్వనికి, విషయవాంఛల నుండి బుద్ధి తొలంగునో వాని మనస్సు ఎల్లప్పుడును బ్రత్యగత్మయైన బ్రహ్మయందే ప్రపర్తిల్లును. వానికి మోహమే యుండదు. మాటిమాటికిని, ఇంద్రియ వాంఛలందు బ్రపర్తిల్లుటయే మహామోహానము. మహామోహానము పొందినవాడు శ్రీ సంపర్కముచే, కలషీకృత చిత్తుడై బ్రహ్మపదార్థమును ఎఱుగఁ జాలఁడు. హవిస్సుచే (హోమముచేయు వస్తువుచే,) అగ్ని బాగుగా నృద్ధిచెందును. కాని చల్లారదు. అట్లే కామోపభోగముచేఁ గామ మెక్కువగునే కాని తక్కువగాదు. అట్టి వానికి బ్రహ్మజ్ఞానము కలుగ నేరదు.

శ్లో॥ “స జాతు కామః కామానా ముపభోగేన శామ్యతి ।

హవిషా కృష్ణవర్త్యేన భూయవవాభివర్ధతే ॥

అను మనువచనము బైవిషయమునే ప్రకటించెను. మహామోహము పొందినవాడు అవిద్యచేఁ గల్పింపఁ బడినట్టియు, మిథ్యావిషయములైన శబ్దాదులతోడనే యోగమును

పొందును. అట్టి దేహికి సంసారగతియే నిత్యము. అందుచే
వానికి తిర్యగాది యోనులందుఁ పశుపక్ష్యాదుల యోనులందుఁ
జనన మరణాదులు తప్పవు. మోక్షము లభించదు.

శ్లో॥ యా వై తా ఇమాః ప్రజా స్తి సోఽత్యాయ మాయం |
స్తా నీమాని పయాంసి వంగానగధా శ్చేర పాదాః ||
“కామాను సారీ పురుషః కామా ననువినశ్యతి ||

అను బహ్వచ బ్రాహ్మణోపనిషత్తు నందలి వచన
ములు పై విషయమునే ప్రకటించు చున్నవి. విషయవాంఛా
లంపటుడై యుండుటయే మిథ్యార్థ యోగము. అట్టి వాని
అంతరాత్మ, నిత్యమను వనితాది విషయములనే స్మరించుచు,
అంతటను దిరుగు చుండును. అందుచే నట్టి అంతరాత్మలో
బ్రహ్మజ్ఞానము ఎన్నడును అంకురింపదు.

వివరణము:- కన్ను, ముక్కు, చెవి, మున్నగు జ్ఞానేంద్రి
యములకుఁ జక్కని వస్తువు చూడవలెను. చక్కని వాసన పీల్చు
వలెను; చక్కని ధ్వని వినవలెను. మున్నగు కోరికలు కల్గును.
కాలు, సేతులు మున్నగు కర్మేంద్రియములకు, జక్కని
చోటున కేగవలెను. చక్కని వస్తువును దాకవలెను. మున్నగు
కోరికలు కల్గును. పై కోరికలందు మనోబుద్ధులు గాఢముగా
బ్రవర్తిల్లుటయే మహామోహనము. అట్లు మహామోహము
పొందుటయే మిథ్యార్థ యోగము. మహామోహము కలవాఁడు
సంసార మనెడి ముటికి గుంటలో మునిగి యుండునే కాని
బ్రహ్మజ్ఞానము పొందలేడు. తరింపఁ జాలఁడు. అని తెలిసికొన
వలసి యున్నది.

శ్లో॥ అభిధ్యా వై ప్రథమం హ స్తి చై నం
కామ క్రోధా వనుగృహ్య శుపశ్చాత్ ।
ఏ తే బాలాన్ మృత్యవే ప్రాపయంతి
ధీరా స్తు ధైర్యేణ తరింతి మృత్యుమ్ ॥ ౧౧

తా॥ ఇంద్రియ వాంఛల కనుకూలముగాఁ గామ క్రోధాలు గలుగుటయే అభిధ్య, అనఁ బడును. అది లోకులను మొదట హతమార్చును. అనగా అది వారిని దనవశమున నుంచుకొనును. కామక్రోధాదులకు వశులై మెలగు వారు, విద్యావంతులైనను, వివేక హీనులైనను బాలురుగా నుందురు. అందుచే వారు క్రమముగా మృత్యువునే పొందుదురు. ఇంద్రియ నిగ్రహముగల ధీకులు మాత్రము ధైర్యముచే మృత్యువును మీరుచున్నారు.

శం. భా. జ్ఞాన హీనులైన బాలురు, ఇంద్రియములనే ఆత్మగా భావించి వానినే నిత్యము స్మరింతురు. దాని ననుసరించి, వారిలోఁ గామము జనించును. కామమునకు భంగము కల్గినచో వారిలోఁ గ్రోధము జనించును. తదనంతరమే వారిలో లోభము ప్రవేశించును. ఇట్లు విషయములను స్మరించుట, తదనుకూలముగాఁ గామక్రోధములు కల్గుటయును, అభిధ్య, అనఁబడును. ఈ యభిధ్యలే ఆత్మజ్ఞానము కలుగ నీయక, మానవ హృదయములలో అడ్డు గోడలుగా నుండును. అవి లోకులను, వివేకహీనులను గావించి, బాలురుగా మార్చును.

అందుచే వారు బాలురవలె అజిత చిత్తులై, కామ క్రోధాది వశులై మెలంగుదురు. అందుచే మానవులు, అభిధ్యా

మూలముగా మృత్యువును బొందుదురు. నిష్కాములైన ధీరులు శాస్త్రజ్ఞాముచే బండ్లితులై, మోక్షప్రాప్తికిని, ఆత్మజ్ఞానమునకును, ధర్మమునే సాధనముగా గ్రహింతురు. ధైర్యమును నహింతురు. ధైర్యముతో నింద్రియములను జయింతురు. జ్ఞానము పొందుదురు. అందుచే ధీరులే మృత్యువును దొలగించు కొందురు.

శ్లో॥ “పరాచః కామా ననుయన్తి బాలాస్తే
మృత్యో ర్తాన్తి వితత స్వపాశం ।
అథధీగా అమృతత్వం విదిత్వా ధ్రువ
మధ్రువే స్విహా నప్రసార్థయన్తే”

“నిచాయ్యతం మృత్యుముఖాత్ ప్రముచ్యతే”

అను కథోపనిషత్సూత్రములలో బాలురనగా అజ్ఞానులు వివేకహీనులై కామ, క్రోధ, లోభముల ననుసరించుచున్నారు. అందుచే వారు సర్వవ్యాప్తమయిన మృత్యువుయొక్క పాశమును జేరు చున్నారు. అనగా దానిచే బాధింప బడుచున్నారు. ధీరులు జితిచితులై నిష్కాములై శాస్త్రపఠనముచే బండ్లితులై పరమాత్మ తత్త్వమును జితించువారై అమృతత్వమునే ధ్రువమైనదిగా నెఱింగి, అధ్రువములైన విషయములను బ్రార్థింపరు. పరమాత్మనే ధ్రువమైనదిగా నిశ్చయించి మృత్యుముఖము నుండి విముక్తులగుచున్నారు.

వివరణము :- పై విషయము పరిశీలింపగా సామాన్యముగా మానవులు 1 ధీరులు, 2 బాలురు, 3 అని రెండువిధములుగా

మున్నట్లు తెలియు చున్నది. ధీరు లనగా జ్ఞానులు, బాలు రనగా అజ్ఞానులు.

“వికారహేతౌ సతి విక్రియస్తే యేషాం స చేతాంసి తవీవ ధీరాః ।” అని మల్లినాథనూరి పేర్కొనిన సూక్తి ననుస రించి, చూచినచో అందకత్తెలు, రుచిగలవస్తువు మున్నగునవి, కానవచ్చినను ఎవరి మనస్సులు చలింపవో వారే ధీరులు అని తెలియును. త్రిలోకసుందరి పార్వతి కానవచ్చినను చెక్కు చెదరని చిత్తము కల్గుటచేతనే మహాశివుడు ధీరుడైనాడు. మాండ్లెందులు, ధ్రువుడు, హరిశ్చంద్రుడు మున్నగువారు ధీరులతోటిలో జేసదుడు కదా ! అట్టివారి నాదగ్గముగా నిడు కొని చిత్తమును జలింపజేయు అభిధ్యులకు (కామ క్రోధ లోభములకు) వశులుకాక, ఇంద్రియ నిగ్రహము కల్గియున్న వారే ధీరులు. వారే స్థిరచిత్తముతో బరమాత్మను జింతించుచు ముక్తిని జెందఁ గలరు. రావణుడు, కర్ణుడు, దుర్యోధనుడు మున్నగువారు రెండవతెగకుఁ జెందినవా రనగా బాలురు అజ్ఞా నులు అట్టివారు వివేకహేనులై ఆశకు దాసులై సర్వలోకము నకును దాసు లగుచున్నారు. ఆశను దాసురాలుగాఁ జేసికొనిన శంకరుడు రమణమహర్షి వంటివారికి లోకమంతయు దాసోఽహ మ్మనును.

శ్లో॥ ఆశా యై దాసా యేతే దాసా స్సర్వలోకస్య ।

ఆశా దాస యేషాం తేషాం దాసాయశే లోకః ॥

అను సూక్తి పైవిషయమునే వెల్లడి చేయుచున్నది. కావున ధీరులు మృత్యువును మీటి ముక్తులగు చున్నారు.

బాలురు మితిమీరిన కోరికలు పొంది, మృత్యు ముఖముననే పడుచు జన్మపరంపరలు పొందుచున్నారు. అని తెలిసి కొనవలసి యున్నది.

—: ధీసుల మహిమ :—

శ్లో॥ సోఽభిధ్యాయ న్నుత్పత్తితాన్నిహన్యా
దనాదరేణా ప్రతిబుధ్య మానః ।
నైనం మృత్యు ర్మృత్యురివాత్తి భూత్వా
ఏనం విద్వాన్ యో వినిహన్తి కామాన్ ॥ ౧౨

పాఠాంతము.

శ్లో॥ యోఽభిధ్యాయ న్నుత్పత్తిష్ఠాన్నిహన్యా
దనాచారేణా ప్రతిబుధ్య మానః ।
సవై మృత్యుం మృత్యురివాత్తి భూత్వా
హ్నినం విద్వాన్యోభిహంతీహ కామాన్ ॥ ౧౩

తా॥ ధీసుడు పరబ్రహ్మ స్వరూపమునే చక్కగా ధ్యానించుచు, గామక్రోధాదులకుఁ గారణములై తనపైఁబడు ఇంద్రియములను జయించును. కామక్రోధాదులకు ఆశ్రయములైన వనితాదులను, అనాదరముగాఁ జూచును. వనితాదుల వలని లాభములను ఏ మాత్రమును దలంపడు.

అందుచే వానిని మృత్యువు వీక్షింపజాలదు. అతఁడే మృత్యువునకు మృత్యువుగా నుండును. ఇట్లు మృత్యుంజయుడై కామాదుల నడంబినవాడే విద్వాంసుఁ డగును.

శం. భా. :- ధీరులు ధైర్యముతో ఇంద్రియములను జయించి, మృత్యువు నెట్లు దాటుచున్నారో వివరించి చూపుచున్నాడు. ఎట్లన ? మృత్యువును దొలగించుకొనఁ గోరిన మానవుఁడు; యోగియైనను, గాకున్నను, సంసార సుఖము ననిత్యముగా, అశుచిగా, గుఱిఖపూర్ణముగాఁ దలంచును. ఎల్లప్పుడు నాత్మనే ధ్యానించును. అతఁడు పైఁబడుచున్న ఇంద్రియములను, ఇంద్రియవాంఛలను, కామము కల్గించు వనితాదులను అపేధ్యము నలె అనాదరముగాఁ జూచును. మార్గమునఁ బడిన తృణాదులనలె, వనితాదులను, దుచ్చుములుగాఁ దలంచును. అట్టి మానవుఁడు విద్వాంసుఁడు కాన ఇంద్రియాదులను జయించుటయే కాక నాశనము చేయును.

శ్లో॥ విషయ ప్రతిసంహారం యః కరోతి వివేకతః ।

మృత్యో ర్మృత్యుఁడైతి ఖ్యాతః సవిద్వా నాత్మ విత్క విః ॥

అను నార్యో కిలోఁ జెప్పినట్లు వివేకముతో విషయములను సంహరించినవాడు, మృత్యువునకు మృత్యువుగా నుండి, ఆత్మజ్ఞానము కల విద్వాంసుఁడుగా, కవిగా విఖ్యాతుఁ డగును. అట్టి మానవుని ఆజ్ఞానరూపమైన మృత్యువు మ్రింగలేదు. అందుచే నిష్కామునకు మృత్యుభయమే లేదన్నమాట.

అర్జున భాష్యము :- ఉత్తమ మానవుఁడు గురువు నాశ్రయించి, ఆతని దయచే నాత్మస్వరూపమును జక్కగాఁ దెలిసికొనును. ఆత్మస్వరూపమునే చక్కగా ధ్యానించుచు, విషయములైన స్రక్చందన వనితాదులలోఁ గల దోషము నెఱిగి, వానిని అనాదరముగాఁ జూచును.

“నిమిత్తాపాయే నైవిత్తికస్యా శ్యపాయః” అను న్యాయము ననుసరించి, వనితాదులను అనాదరము గాఁ జూచి, విడుచుటచేఁ గారణములైన వనితాదులు తొలఁగుటచే, వాని కార్యమైన అనురాగము వానితో నశించును. అందుచే రాగ హీనుఁడైన మానవుఁడు మృత్యువున కే మృత్యువుగా నుండును. విద్వాంసుఁడు కానఁ గామాదులను ఖండించి, మృత్యువును మీఱఁ గలుగును.

వివరణము :- ఇంద్రియములను జయించి, సంసార సుఖమును, వనితాదులను నీచముగాఁ జూచువాఁడే వివేకి. ఆతఁడే ధీరుడు. ఆతఁడెల్లప్పుడు పరమాత్మ ధ్యానముతో నుండుటచే వాని చెంతకు మృత్యువు చేరనొల్లదు. సరేకదా ? వానిని జూచి మృత్యువు భయపడును. ఆతఁడు హృక్షముకోరువాఁడై, యోగమార్గమునఁ బరిబ్రహ్మనే సతతము ధ్యానించును. దైవ ధ్యానము కామక్రోధాదులకు విరోధి యగుటచే వానిలోఁ గామక్రోధాదులు జనింపవు. ఆత్మాతిరిక్తమైన వస్తువును అనగా వనితాదులను దలంచువానిలోఁ దప్పక కామక్రోధాదులు సంభవించును. అట్టివాఁ డజ్ఞాని కావున మృత్యువు కామాది రూపమున వానిపైఁ బడి అవలంబించును. “ప్రీత్య బాధ ని తే చ తాన్” అను పంచనములోఁ జెప్పినట్లు కామ, క్రోధ, లోభ, మద, రూపములతో నున్న మృత్యువు భూతములనువలె (సామాన్య ప్రాణులనువలె) అజ్ఞానిని భక్షించును. ధీరుఁడు జ్ఞాని యగుటచే గామాదులనే తాను భక్షించును. అనగా నణగఁ ద్రొక్కును. అందుచేఁ బ్రతిమానవుఁడును ధీరుఁడై,

ఆత్మజ్ఞాన మార్జించుకొని, ఆ పరమాత్మనే నిత్యము ధ్యానించుట మంచిది. సర్వజ్ఞ నారాయణవాదీ, రాజతీర్థులును బైవిషయమునే ప్రకటించిరి.

శ్లో॥ కామానుసారీ పురుషః కామా నను వినశ్యతి ।

కామాన్ వ్యదస్య ధునుతే యత్కించిత్ పురుషోరజః ॥

తా॥ కామాదుల ననుసరించి అపేక్షించు మానవుడు, కామాదుల చేతనే నశించుచు. కామాదులను విడనాడిన మానవుడు, వివేకవంతుడై, పుణ్యపాపకర్మ ఫలమైన, రజస్సును ధ్వంసము చేయుచు. అనగా మృత్యువును మీఱగల డన్నమాట.

నీలకంఠ భాష్యము :- కామాదుల ననాదరముగాఁ జూడక, దుఃఖహేతువులైన కామక్రోధ ప్రమాదముల ననుసరించువాడు, కామాదులచేతనే నశించును.

శ్లో॥ “కురంగ మాతంగ పతంగభృంగ

మీనాహతాః పంచభి రేవ పంచ”

అను నూక్తిని బరిశీలించినచో కురంగము (లేడి) మాతంగము (ఏనుగు) పతంగము (పక్షి) భృంగము (తుమ్మెద) మీనము (చేప) అను నైదును శబ్దము, స్పర్శము, రూపము, రసము. గంధము అను నైదింటిచే నాకర్షింపఁబడి, వరుసగా వానిచేతనే నశించునని తెలియు చున్నదికదా ! కావున వివేకముతో గామాదులను విడిచిన పురుషుడే జన్మాంతరమున

గూడబెట్టఁబడిన పుణ్య పాపరూపకర్మలను ధ్వంస మొనర్చును. పుణ్యపాప రూపమైన, కర్మయే రజస్సు, అనఁబడును. అదియే దుఃఖమును, దుఃఖ హేతువు నగు మృత్యువని వివేకి, తెలిసికొనఁగలడు రజోరూపమైన పుణ్యపాపకర్మల ఫలమనుభవించుటకే ప్రతిప్రాణియును జనన మరణములను బొందుచున్నాడు.

శ్లో॥ తమోఽప్రకాశో భూతానాం నరకోఽయం ప్రదృశ్యతే,
ముహ్యంత ఇవ ధావంతి గచ్ఛంతః శ్వభవ త్సుఖమ్॥ ౧౪

తా॥ ప్రాణులకు గ్రామమును, గామాశ్రయమైన దేహమును, జీకటివలె నుండి నారికిఁ గల వివేకమును బోఁగొట్టును. అది నరకమువలె దుఃఖమునే కల్పించును. కామమునకు వశులైనవారు, మత్తెక్కిన వారినలె దుచ్చ సుఖములకై పలువులిడెదరు. అంధులవలె సంసారకూపమునఁ బడుదురు.

శం. భా. :- శరీరము ఎముకల స్తంభము. అది స్నాయువులచే బద్ధమై యున్నది మాంస శోణితములు దానిని, బెనవేసికొని యున్నవి. పైచాగము చర్మకవచముచే గప్పఁబడి యున్నది. మూత్రపురీషముల దుర్గంధము దానిలోఁ బూర్ణముగాఁ గలదు. అందుచే శరీరము జరాశోకముల కాశ్రయము. రోగములకు బుట్టినిల్లు. మలినభూయిష్టము. అనిత్యము అఖిలభూతములకు నివాసము. కావున మానవుఁడు దేహబంధమును వీడవలెను అను విషయమునే.

శ్లో॥ “అస్థి స్థూణం స్నాయు బద్ధం మాంస శోణిత వేష్టితం ।
 చర్మాపినద్ధం దుర్గంధి పూర్ణం మూత్రపురీషయోః ।
 జరా శోక సమావిప్లవం రోగాయతిన మాతురం ।
 రజస్వల మనిత్యంచ భూతావాస మిమం త్యజేత్ ॥

పై శ్లోకమున మనువు చక్కగా వివరించి చెప్పెను. అందుచే రాజా! కామము కానిమ్ము, కామనిలయమైన దేహము కానిమ్ము. అది సకలభూతములచే నజ్ఞాన కార్యము లను ఆచరింపఁ జేయును. కావున దానిని అవిద్యా స్వరూపమైన తమస్సుగాఁ దెలిసికొనవలసియున్నది. అది యనిత్యమును, అశుచి యును, దుఃఖకరమునై యుండును, మానవులకు, నిత్యమును, శుచియు నగు సుఖముగా స్ఫురించును. అది యప్రకాశ మగుటచేఁ (చీకటివంటి దగుటచే) మానవులకు విషయ వివేక మును, దత్త్వజ్ఞానమును గలుగనీయదు. కామావృతమైన ఈ దేహము “శ్లేష్మము, రక్తము, క్రిములు, మలమూత్రములు” అను వానితో నిండియుండుటచే నరకమై, స్థావర జంగమ ప్రపంచమునకు దుఃఖమునే ఒసగును. నరుల కిదియే నరకము. ఈ కామప్రభావముచే జీవులు మదిరముచే మత్తెక్కి నట్లు పఱువు లిడెదరు. శత్రువులచేఁ దఱుచుఁబడినట్లును, గ్రహములచే గ్రహింపఁబడినట్లును, అంధులవలె బోవుచు, మహారంధ్రమును బోలిన సంసారకూపమునఁ బడుచున్నారు. సంసారము శ్వభ్రము వంటిది. అనగా మహారంధ్రము వంటిది.

వివరణము :- పై రెండు శ్లోకముల భావమును బరిశీలించినచోఁ బ్రతిమానవుడు కామక్రోధాదులను వీడి, వివేకియై

జ్ఞానముచే బూర్వజన్మకృత పుణ్యపాప కర్మఫలములను నశింపఁ జేసికొని ముక్తుఁడగుటకుఁ బ్రయత్నించ వలెనని దెలియుచున్నది. లేకున్నచోఁ బాములను బట్టువాడు పాములచేతనే మరణించు నట్లు, కామాదుల నాశ్రయించువాఁడు కామాదుల చేతనే నశించును. కామము, కామాద్యాన్మృత దేహమును, జీకటివంటివి. చీకటిలో నున్న వానికి, మంచిచెడ్డలు వస్తువుల జాడలును దెలియనట్లే, కామాదులు కలవానికి మంచిచెడ్డలు తెలియవు. అందుచే దప్పుపనులు చేసి వాఁడు దుఃఖరూప మృత్యువునే పొందును. కాముకునకు, మత్తెక్కిన వానికి, అంధునకును భేదము లేదు. అట్టి వానికి సంసారకూపమునఁ బడుట తక్క, వేరొక్క గతిలేదు. కామమునకు వశుడై రాజుఁడు నశించెను. క్రోధమునకు లొంగి దుర్యోధనుఁడు నశించెను. లోభమునకు గుటియైన చిత్రగ్రీవాదులగు శావురములు చిక్కులలోఁ బడెను. మోహ పరవశుఁడగుటచేతనే దశరథుఁడు మరణించెను. అందుచేఁ బ్రతిమానవుఁడును గామ క్రోధాదులను వీడి ధీమఁడై జ్ఞానియై తరించవలెనని తెలిసికొనవలసియున్నది.

:— మూఢ ప్రవృత్తి :—

శ్లో॥ అమూఢవృత్తేః పురుషస్యేహ కుర్యాత్
కిం వై మృత్యు స్తార్ణ ఇవాస్య వ్యాఘ్రః ।
అమన్యమానః క్షత్రియ కించి దన్యం
నాధీయత నిర్ణదన్నివాస్య చాయః ॥

తా॥ సకాముడై యుండుట మూఢవృత్తి, నిష్కాముడై యుండుట అమూఢవృత్తి. నిష్కాముడైన అమూఢవృత్తిని, మృత్యువు గడ్డివులివలెనుండి యేమియును బీడింపఁజాలదు. క్షత్రియుడా ! మూఢుడు దేహముకంటె భిన్నమైనదియును, ఉత్కృష్టమైన బ్రహ్మవస్తువు కలదని యెఱుగఁడు. అందుచే ఆధ్యాత్మిక విద్యను అభ్యసించఁడు. కావున వానికిని వానిదేహమే నిరర్థకమై మృత్యువై పీడించు నని యెఱుఁగుము.

శం భా. :- కామాన్యత మనస్కుడు మూఢవృత్తి యగును. నిష్కాము డమూఢ వృత్తియగును. అమూఢవృత్తి యైన పురుషుని, మృత్యువు, తృణముతో నిర్మింపఁబడిన వ్యాఘ్రమువంటిదై, సర్పమువంటిదై, ఏమియును బాధింపలేదు. మూఢవృత్తి నే మృత్యువు పీడించును. ఎనితాదులను గాంక్షించు మానవుడు విషయ విషాంధుడు. వానికి దేహముకంటె ఆత్మ భిన్నమైనదని, ఉన్నతమైనదని, తెలియదు. అందుచే వాడాత్మనస్తువు నెఱుగఁ యత్నింపడు. ఆధ్యాత్మిక శాస్త్రము నభ్యసించడు. వాడు వేదవేదాంగ విద్యుడైనను వానికి దేహము, తృణనిర్మితమైన, వ్యాఘ్రమువలె నిరర్థకమే యగును. అట్టి వాడు వేదవిద్వాంసుడైనను, వేదార్థమును బ్రహ్మజ్ఞానమును ఎఱుగని కారణమున, బ్రాహ్మణ గర్వభుండగును. అనగా భారము మోయు గాడిదవలెనుండు నన్న మాట. శ్లో॥ “ఛతుర్వేద్యపి యోవిప్రః సూక్ష్మం బ్రహ్మ నవిందతి, వేదభారం భరాక్రాంతః సవై బ్రాహ్మణ గర్వభః” అను సూక్తిలో జ్ఞానవాసిష్ఠమున పసిష్ఠుఁ డీవిషయమునే వివరించెను.

నీ. భా. కావున మూఢవృత్తిని దేహమే మృత్యువై పీడించును. అజ్ఞాని, మూలచ్ఛేదము గావించు కామమును, నీచముగా భావింపక, జగమున జన్మించి, భ్రమించును ఆకాశమును ఆవరించు రంగులవలె నుండు దేహమును, గామమును క్షణికములని యెఱుగడు. కావున మూఢుఁ డేనాటికైనను, గామాదులను విస్మరింపనిదే వానికి స్వాస్థ్యము కలుగదు.

శ్లో॥ “భ్రమస్య జాగ్రతస్యాస్య జాతస్యా కాశ వర్ణవత్ ।
అపున స్మరణం మన్యే సాధో విస్మరణం వరం ।
తథా పి తవ న స్వాస్థ్యం సర్వవిస్మరణాదృతే ॥

అను సూక్తిలో వసిష్ఠుఁ డీ విషయమునే వివరించి చెప్పెను. అల్పచేతనుఁడైన బాలుఁడు తాతిపులివలె అచేతనుఁడై యుండును. కామ కుండును వానితో సమానుఁడుగనే స్మరింపఁబడును. అందుచేతనే వాఁడు బ్రహ్మజ్ఞానమును బడయఁజాలడు.

ఇట్లు జ్ఞాన స్వరూపమును జెప్పినపిమ్మట, రాజా నీకును ఈ మృత్యువు కలదు సుమా ! అని చెప్పఁదొడగెను

శం. భా. :- అయ్యా ! దేహము కేవలము నిరర్థకము కాదుసుమా! అదియే అజ్ఞానులపాలిటి మృత్యువని యెఱుఁగుము. క్రోధ లోభముల మూలమున మోహ సమన్వితమై ఆత్మయే జీవులపాలిటి మృత్యువు. జితేంద్రియులు కానివారి కిదియే ముమ్మాటికిని, వినాశ పేతువైన మృత్యువుగా నుండును. ఆత్మయే ఆత్మకు బంధువు. ఆత్మయే, ఆత్మకు శత్రువు అను

భావమును, “ఆత్మైహ్యత్మనో బంధు రాత్మైవ రిపురాత్మనః” అను గీతావచనము తెలుపుచున్నది.

సీ. భా. :- “అహం” అనుపదముచే దెలియఁదగినది. అంతరాత్మయైన బ్రహ్మతత్త్వము. అది యన్ని వస్తువులందును గలదు. బాహ్యముగా గానవచ్చు శరీర మా యా వస్తువులకు మాత్రమే ఁందియుండును. “తత్” అనుపదముచే దెలియఁదగినది బ్రహ్మపదార్థము. బ్రహ్మపదార్థము కానిదానిని అజ్ఞానముచే బ్రహ్మపదార్థ మనుకొను బుద్ధియే మోహము. మోహవంతుడైన అజ్ఞాని ఆత్మకాని దేహదులను ఆత్మగా భావించును. అందుచే వానిలో గ్రోధలోభములు జనించును. అవియే అజ్ఞానికి మృత్యువులు “శుక సలికా న్యాయమును” అనుసరించి, మోహవంతుడైన మానవుఁడు స్వయముగా బంధహీనఁ డైనను, అజ్ఞానముచేఁ గన నేదియో బంధించి నట్లు భావించి, బంధవిముక్తిని గోరును. అందుచే వాఁడు కామాది వశుఁడై జననమరణాదులను బొందును. రథ గజాదుల సన్నిహితము యోధుఁడు, శుకసలికమును అస్త్రస్పర్శచే, మోహితుఁడై, భయము లేకున్నను, భీతుఁడై, తనవాహనముల నంటుకొనియుండి, శత్రువుల నెదుర్కొనలేక, మృతుఁడగును. అట్టిగతియే, శుకసలికా న్యాయముచే మోహవంతునకుఁ బ్రాప్తించును. శుకసలికము, మోహోత్పాదక మగు సస్త్రము. కావునఁ బ్రతిశరీరమందును మోహరూపమైన మృత్యువు కలదని యెఱుఁగుము. ప్రతి జీవినిఁ గామ క్రోధ లోభమోహము లావరించి యుండును. అందుచే వానికిఁ బ్రమాదము తప్పదు.

అట్టి “ప్రమాదమే మృత్యువు” అని తెలిసికొనవలెను.

-: మృత్యు స్వరూపము - మృత్యు వినాశము :-

శ్లో॥ (1) సక్రోధ లోభా మోహవాన్ అంతరాత్మా

సవై మృత్యుః త్వచ్ఛరీరేయ ఏషః ॥

(2) ఏవం మృత్యుం జాయమానం విదిత్వా

జ్ఞానే తిష్ఠన్ న బిభేషీహ మృత్యోః॥

వినశ్యతే విషయే తస్య మృత్యుః

మృత్యో ర్భూతా విషయం ప్రాప్యమర్త్యః ॥ ౧౬

తా॥ (1) అయ్యా! మృత్యువన నెచ్చటనో లేదు. క్రోధ లోభ మోహముల రూపమునను, వానిచే జనించిన అహంకారముతోఁ గూడి యున్న అంతరాత్మ రూపమునను మృత్యువు నీలోనే కలదు. అది నీ శరీరమునే ఆశ్రయించి యున్న దని యెఱుఁగుము.

(2) పై విషయములను బట్టి, కామము, క్రోధము, లోభము, మోహము, అహంకారము, ప్రమాదము అను నవియే మృత్యు స్వరూపములని యెఱుఁగుము. జ్ఞానమార్గమున నుండి, ఆత్మపదార్థము నెఱిగిన మానవుఁడు మృత్యువునుండి భయపడడు. మృత్యువిషయమైన సంసారమును బొందిన మర్త్యుఁడు మృత్యువువలన, నశించినట్లే, జ్ఞాని చెంతకు వచ్చిన మృత్యువుకూడ, జ్ఞానముచేతనే నశించును.

శం. భా. :- ప్రమాదాఖ్యమైన మృత్యువు, క్రోధాది

రూపమున జన్మించి, జననమరణాది సర్వానర్థములకు మూల మగుచున్నది. కావున మానవుడు, క్రోధాదులను వీడి, జ్ఞానము నొంది, తానే సచ్చిదానందా ద్వితీయమైన బ్రహ్మ వస్తువు నని భావించు కొనవలెను. అట్టి యాత్మజ్ఞానము కల వాడు మృత్యువునుండి భయపడడు.

“ఆనందం బ్రహ్మణో విద్వాన్ న బిభేతి కుత శ్చ న” అను శ్రుతియు బైవిషయమునే ప్రకటించు చున్నది. మృత్యు వెట్లు కల్గుచున్నదో తెలిసికొని జ్ఞానమార్గమున నున్నవాఁ డెన్నడును మృత్యువునుండి భయపడడు. మృత్యువిషయక మైన సంసారమును బొందిన మర్త్యుడు, తప్పక అజ్ఞానమనెడి మృత్యువునుండి, సప్తము పొందును. అట్లే బ్రహ్మసాక్షా త్కారము పొందిన జ్ఞానివిషయమై వచ్చిన మృత్యువుకూడ జ్ఞానమువలన నశించి తీరును. జ్ఞానమువలననే మానవుడు సద్భావమును బొందును. అందుచే జ్ఞానాగ్నియై, జ్ఞానవజ్రము చేతఁదాల్చి, వీతమత్సరఁడై ధర్మవీరుఁడై మృత్యువును దప్పక నశింపఁ జేయునను విషయము.

శ్లో॥ “జ్ఞానసంస్థాన సద్భావో జ్ఞానాగ్నిర్జ్ఞాన వజ్రభృత్ ।

మృత్యు హస్తేతి విఖ్యాతః సవీరో వీతమత్సరః” ॥

జ్ఞానమహోదధి యందలి యీ శ్లోకముచే విదిత మగుచున్నది.

వివరణము :- పై శ్లోకము లందు మూ థుఁ డు, అమూఢుడు, మృత్యుస్వరూపము, మృత్యువినాశము అను వానిని గూర్చి చక్కగా వివరింపఁబడినది. ఎట్లన ! కామసహి

తుఁడు మూఁడు. నిష్కామఁడు, అమూఁడు. మూఁడు
లకు మొండిపట్టుదల యెక్కువ. ఈనాడు మూఁడు లధికమగుట
చేతనే భారతదేశము ఈతిబాధలకుఁ బెక్కింటికి గుఱియగు
చున్నది. మూఁడులను మృత్యువు నిజమైన పులివలె, సర్పము
వలె బట్టి పీడించు చున్నది. అందుచేతనే ఈనాడు కాల మరణము,
హఠా న్మరణ మనెడి అపమృత్యువు బాధ అధికమైనది.
మన పెద్దలు అపమృత్యు భయము నొప్పించుటకు, మూఁడులను
జ్ఞానులుగా మార్చుటకు నై -

“త్ర్యంబకం యజామహే సుగంధిం పుష్టివర్ధనం ।

ఉర్వారుక మివ బధనాత్ మృత్యో ర్ముక్తీయ

మామృతాత్” ॥

“అపమృత్యు మపక్షుధం అపేత శ్శపథం జహి”

“యో రుద్రో అగ్నో యో అప్సయ ఓషధీషు”

అనెడి మంత్రములను జపింపఁ జేసెడివారు. అపమృత్యు
పరిహారమునకు జప హోమాపధాదులు కారణములు కాగా,
ఈనాడు జపహోమములను వీడి, కేవలము ఔషధములనే
పట్టుకొని వ్రేలాడుచున్నారు. అందుచే భగవంతుని దయ
జీవులపట్ల దిగజారు చున్నట్లున్నది.

మూఁడులు నిజముగా జ్ఞానులుగా మారినచో వారిచేత
మృత్యువు గడ్డివులివలె, గడ్డిపామువలెనే యుండను. ఏమి
యను జేయలేదు. సాత్త్వికేవి, సుమతీకేవియ అపమృత్యువు

నుండి తమ భర్తలను తప్పించుకొన లేదా! మార్కండేయుఁడు,
నత్కిరుఁడును మృత్యుబాధను మీఱలేదా? మనమును
నిష్కాములమై అట్లేలఁ బ్రయత్నింపరాదు?

జ్ఞాని నైతి నని కేవలము వేదమంత్రములను నల్లవేసి
నను లాభము లేదు. వేదమంత్రార్థ మెఱిగి, బ్రహ్మజ్ఞాన
మార్జించిన వాఁడే వేదమంత్ర పఠనము సార్థక మగును.
మూఢులు, కాముకులు, జ్ఞానులుగా మాఱలేక దేహ మోహ
మును వీడ లేకున్నారు. నిజమాటయ యీ దేహ మా కాశ
మందలి రంగులవలె అశాశ్వతమే. క్షణభంగురమే. ఆ విషయ
మెఱిగినచోఁ బ్రతిప్రాణికిని, దేహ మోహము తగ్గును. అప్పుడు
మృత్యువును వానికి దూరముగనే యుండును. మృత్యుస్వరూ
పము వారికిఁ దెలియును. మృత్యువనగానే లోకులు భయ
పడుదురేకాని, మృత్యుస్వరూపము తెలిసి కొన యత్నింపరు.
జ్ఞానాన్నిచే దానిని నశింపజేసి కొనలేరు. మృత్యువన నేమో
తెలిపి, మృత్యు భీతిని దొలగించుటకే, వ్యాసభగవానుఁడు
భగవద్గీతకంటె ముందుగా ససత్సజాతీయము వ్రాసినాడు.
ధర్మరాజు ధర్మవీరుఁడు. మాత్సర్య హీనుఁడు. జ్ఞానవజ్రము
చేతఁ దాల్చినవాఁడు. కావుననే మృత్యువును మీరీ స్వశరీర
ముతో స్వర్గమున కేగ గల్గినాడు. కావునఁ బ్రతిమానవుఁడును
జ్ఞానమార్గమున మృత్యువును మీఱుటకు యత్నించుట
మంచిది.

—: కర్మమార్గ ప్రశంస :—

ధృతరాష్ట్ర ఉవాచ :-

శ్లో॥ యానే వాహు రిజ్యమా సాధు లోకాన్
ద్విజాతీనాం పుణ్యతమాన్ సనాతనాన్ ।
తేషాం పరార్థం కథయంతీహ వేదాః
ఏత ద్విద్వాన్ నోపైతి కథంను కర్మ ॥

౧౭

తా॥ శం..భా.:— మోక్ష సాధనములలో జ్ఞానమే కర్మలకంటె గొప్పదని యెఱిగియు, ధృతరాష్ట్రుడు, మరిల కర్మమార్గమును గూర్చి ప్రశ్నింపఁ దొడగెను. అయ్యా ! విప్రులు జ్యోతిష్తోమము, అశ్వమేధము మున్నగు యజ్ఞకర్మల నాచరించి, ఆచరింపఁజేయుచు, స్వర్గము మొదలు బ్రహ్మ లోకము వరకును గల ఉత్తమ లోకములను బొందుచుఁ బొందింపఁ జేయుచున్నారు. అవియే అన్నిటికంటెను బవిత్రములు; నిత్యములును. ఆ యుత్తమ లోకములే మోక్షప్రాప్తికి సాధనము లని వేదములు చెప్పుచున్నవి. వేదవేత్తలును జెప్పుచున్నారు, పరమపురుషార్థప్రాప్తికి, గర్మలే సాధనములని యెఱిగిన విద్వాంసుఁడు కర్మమార్గము నెట్లు పొందక యుండ గలఁడు ? అని మఱి మఱిఁ బ్రశ్నింపగా సనత్సుజాతుఁ డిట్లు చెప్పెను.

శ్లో॥ ఏవం హ్యవిద్వా నుపయూతి తత్ర
తత్రార్థ జాతంచ వదన్తి వేదాః ।

స నేహాయాః పరం సరాత్మా

ప్రయాతి మార్గేణ నిహంత్య మార్గాన్ ॥

౧౮

తా॥ అయ్యా! విద్వాంసుడు కానివాడు జ్ఞాన హీనుడు బ్రహ్మలోకాది సాధనభూతమైన కర్మమార్గమునఁ బ్రవేశించును. ఆనందాది లోకము లందలి ప్రయోజనములు, కేవలము, అజ్ఞానికి, అసగా సకామునకుఁ జెందినవిగా వేదములు చెప్పుచున్నవి. విద్వాంసులు పరమాత్మ స్వరూపులు, కాన వారు నిష్కాములై పరమాత్మనే పొందుచున్నారు. జ్ఞానులు సంసారబంధ హేతువులైన మార్గములను విడనాడి జ్ఞానమార్గమునఁ బరమాత్మనే పొందుదురు.

శం. భా. :- విషయ విషాదుడు విద్వాంసుడు కాడు. ఆతఁడు బ్రహ్మలోకాదుల సుఖము సాధ్యమని తలంచును. అందుచే వాఁ డవిద్యా దోషముచే బ్రహ్మలోకాదులు చెందుటకు సాధనము కర్మమార్గమే, అని తలంచి కర్మమార్గమునఁ బ్రవర్తించును. కాని విద్వాంసుడు మాత్రము, అట్టి మార్గమునఁ బ్రవర్తింపడు. వివేకహీనుఁ డజ్ఞానముచే నావరింపఁబడిన “అనందము”లని ప్రసిద్ధిఁ జెందిన లోకములనే చేరి, మఱల మానవలోకమునకు వచ్చుచున్నాడు. ఈ విషయమే-

శ్లో॥ అనందానామ తే లోకా అంధేన తమసా వృతాః ।

తాం స్తే ప్రీత్యాభిగచ్ఛ త్యవిద్వాం సోఽబుధాజనాః ॥

అని బృహదారణ్యక మాత్రమునఁ జెప్పఁబడినది. అనందాది లోకములందుఁ గల ప్రయోజనములు కేవలము

వివేకహీనునకుఁ జెందినవే యని వేదములు చెప్పుచున్నవి. విద్వాంసుఁడు మాత్రము, బ్రహ్మలోకా ద్యనిత్య సుఖమునకు సాధనమైన కర్మమార్గమునఁ బ్రవర్తింపడు బ్రహ్మవేత్త బ్రహ్మయే యగును. అతఁడే నిష్కాముఁడు. వానినే అనీహుఁడందురు. అతఁ డాత్మజ్ఞానముచేఁ బరాత్మయై, పరమునే పొందును. అతఁడు ధర్మాధర్మోపాసనా రూపములైన మార్గములను, సంసారబంధ హేతువులుగా గ్రహించి, విడనాడి, ఉత్తమ మార్గమున బరబ్రహ్మనే చేరును.

కొండలు విద్వాంసులు సగుణ బ్రహ్మను ఉపాసనా మార్గమున ఆరాధించి, బ్రహ్మలోకాదులలో ఉపాసనా ఫలమునే పొందుదురు. వారికిఁ జెందిన ప్రయోజనములను గూర్చి వేదములు చెప్పుచున్న మాట నిజమే. అట్టివారీ లోకమునఁ గర్మల నాచరించువారుగా జన్మింపరు. వారు సంసారహేతువులైన విరుద్ధమార్గములను విడనాడి పరమాత్మ రూపులై కాలాంతరమునఁ బరబ్రహ్మను బొందుదురు.

నీ. భా. :- అజ్ఞాని కర్మమార్గముద్వారా, చిత్తశుద్ధిని బొందును. చిత్తశుద్ధి యేర్పడిన పిమ్మట జ్ఞానము పొంది, తద్వారా మోక్షము పొందును. ఇదియే క్రమముక్తి యనఁబడును. కర్మ మార్గము నాశ్రయించు వానికిఁ జెందిన భోగ మోక్ష రూపసామాన్య ప్రయోజనములను గూర్చియు వేదములు చెప్పుచున్నవి. అత్మకాని దేహాదులను, అవిద్యచేఁ నాత్మగా గ్రహించువాఁడు జీవుఁడు. వాఁడే “పరాత్మ” అనబడును. అట్టి జీవుఁడు నిష్కాముడై పరమైన నిర్గుణాత్మనే

ముఖ్యముగాఁ బొందును. అనగా నిష్కాముఁడు, ఆయా యుపాధుల యాకారమును వీడి, నిష్కలమైన రూపముతోడనే యుండునన్నమాట. ఇంకొక రీతిగాఁ జెప్పవలె నన్నచో ఆ జీవుఁడే సుషుమ్నానాడి మార్గమునఁ బరమాత్మను ధ్యానించి, ఆయా యధోలోకములను జేర్చు మార్గములను దొలగించు కొని, బ్రహ్మలోకముద్వారా, పరమును, అనగా మోక్షమును అమృత త్వమును బొందుచున్నాడని తెలిసికొనవలసి యున్నది. ఈ విషయమే “తయోర్ద్వ మాయ స్సమృతత్వ మేతి” అను శ్రుతిచే వ్యక్త మగుచున్నది. స్వర్గకారుని బేళన్కాని యందురు. బంగారు పనివాఁడు బంగారు ముక్కను గైకొని కల్యాణకరమైన క్రొత్త వస్తువు గావించి, దానికిఁ జక్కని రూపమును జేకూర్చును. భ్రమరము ఒక కీటకమును దన గూటిలోఁ జేర్చి, దానికి గ్రొత్తరూపమును గూర్చును. అటు లనే పరబ్రహ్మ పై న్యాయములలో జెప్పినట్లు జీవునకుఁ గల పూర్వశరీరమును దొలగించి, జ్ఞానము నొసఁగి, కల్యాణకరమైన క్రొత్తరూపమును గూర్చును. ఆ క్రొత్తరూపము, పితృమో, గాంధర్వమో, దైవమో, ప్రాజాపత్యమో, బ్రాహ్మమో కావచ్చును. అట్టి రూపము ఏ లోకమునకుఁ జెందినదైన నేమి? ఆజీవి సకాముఁడైనను, నిష్కాముఁడైనను, ఆప్తకాముఁడైనను గావచ్చును. ఎవఁడైనను వాని బొందినుండి ప్రాణము తొలగుట, క్రొత్తబొందిలో దూరుట తప్పదు. వాఁడు సంపూర్ణ బ్రహ్మభావము పొంది నిష్కాముఁ

దై నచో బ్రాణోత్థాంతి కల్గినను, వాని ప్రాణముల కీలోక ప్రాప్తి యుండదు.

వివరణము :- “నాన్యఃపంథా విద్యతే యనాయ” ఉత్తమలోక ప్రాప్తికి గర్మమార్గము కంటె వేరు మార్గము లేదు. “నాన్యకృతః కృతేన” కర్మల నాచరించినచో అకృత మన్నదే యుండదు. “క్షీణే పుణ్యే మర్త్యలోకం విశిన్తి” పుణ్యము క్షీణింపగనే జీవులు మర్త్యలోకమును బ్రవేశించు చున్నారు. అని యిట్లు వేదమంత్రము లెన్నియో కామ్యకర్మ లకు ఫలము, ఉత్తమలోకములు పొందుటయే యని తెలియఁ జేయుచున్నవి. కావున అందఱును సామాన్యముగాఁ గామ్య కర్మలనే ఆచరింతు రని తెలియుచున్నది. కామ్యకర్మములకుఁ జెందిన లోకము లపార్థములు. అనగా మోక్షప్రయోజన శూన్యములు. అని యెఱిగిన విద్వాంసుఁడు నిష్కామ కర్మ లందే ప్రవర్తించును. నిష్కామముగా యజ్ఞాది కర్మల నాచ రించువారు సోమరసము త్రాగి అమృతం లగుదురు. వారు కర్మమార్గముచే చిత్తశుద్ధిని, తద్వారా జ్ఞానమును బొందు దురు. పిమ్మట వారు ముక్తి బొందుదురు.

“అపామ సోమ మమృతా ఆభూమ” “కర్మణా జ్ఞాన మాతనోతి” మున్నగు వేదమంత్రములు పై విషయమునే వివరించి చెప్పుచున్నవి. నిష్కాముఁడు జ్ఞానియైనచోఁ గామ్య కర్మల చేంత చేరడు. స్వర్గాది మార్గములు, మఱిల మరణ మును జేకూర్చునని తెలిసికొని, ప్రవృత్తి మార్గములను విడ నాడును. ఆతఁడు పరమాత్మయందే మనసు నిల్పి, అర్చిరాది

మార్గముల ద్వారా పరమపురుషునే చేరును. సగుణోపాసకులకు, అసగా దమతమ యిష్టదేవతల నారాధించు వారికి జిత్ర శుద్ధిద్వారా క్రమముక్తి లభించును. ఉపాసనా విధానము కర్మమార్గమే యైనను, ఆ మార్గము నాశ్రయించువారు షట్చక్రారాధనమున సుషుమ్నామార్గమునఁ బరమాత్మ నారాధింతురు. అప్పుడు వారు సోహం భావరూప సమాధిలో బ్రహ్మభావము పొంది ముక్తు లగుదురు. కావునఁ కర్మమార్గము కూడ ఉత్తమమైనదే యని తెలిసికొన వలెను. ప్రతిమాన పుండు నిష్కామముగాఁ గర్మల నాచరించుట ఉత్తమ పద్ధతి.

—: బ్రహ్మ జీవ వాద పక్షము - సమాధానము :—

దృతరాష్ట్ర ఉవాచ :-

శ్లో॥ కోఽసౌ నియుం క్తే తమజం పురాణం

సచే దిదం సర్వ మనుక్రమేణ ।

కిం వాస్య కార్య మథవా సుఖం చ

తం మే విద్యన్ బ్రూహి సర్వం యథావత్ ॥ ౧౯

తా॥ అయ్యా ! పరమాత్మ జననమరణాది రహితుఁడు, పురాణపురుషుఁడు. ఆతడే క్రమముగాఁ బొంద భౌతికమైన జగత్తును సృష్టించి, అందుఁ బ్రవేశించు చున్నాడు అని చెప్పితి రేని? పరమాత్మను సంసారమునఁ బ్రవేశింపుమని, నియోగించు వాఁ డెవఁడు ? లేదా స్వయముగాఁ బరమాత్మయే లోకమునఁ బ్రవేశించె నంటి రేని, ఆతనికిఁ గల్గు లాభమేమి ?

అందుచే నాతనికిఁ గల్గు సుఖమేమి ? విద్వాంసుఁడా ! సమస్తమును యథార్థముగా నెఱిగింపుమని ధృతరాష్ట్రుఁ డడిగెను.

శం. భా. :- సనత్కుజాతుఁడు ప్రమాదరూపమైన యజ్ఞానమే మృత్యువు. అప్రమాదమే అమృతత్వము, అను విషయమును “ప్రమాదం వై మృత్యు మహం బ్రవీమి” అను శ్లోకమున వివరించెను. కా ర్యాత్మగాఁ బరిణతి చెందిన, మృత్యువు మోహమై, సర్వానర్థములకు హేతువగును, అను విషయమును “అస్యా దేశా నిస్సరతి” “సవై మృత్యు స్త్వచ్ఛరీరే య ఏషః” అను శ్లోకములలో వివరించి చెప్పెను. ఆత్మజ్ఞానముచే మృత్యు పినాశము జరుగును. అను విషయమును- “ఏవం, మృత్యుం జాయ మానం విదిత్వా, జ్ఞానేన తిష్ఠన్ న బిభేతీహ మృత్యోః” అను శ్లోకమున వివరించెను. “యా నేవాహు రిజ్యమా” మున్నగు శ్లోకములలో బ్రహ్మలోకాదులకుఁ బురుషార్థత్వము శంకించియు, “ఏవం హ్యవిద్వాన్” అను సూక్తిలో ఉత్తమ లోకాదులు, అవిద్యానంతులకు విషయములు కానఁ బురుషార్థహీనములే యని చెప్పెను. “పరం పరాత్మా ప్రయాతి మార్గేణ” అను దానిలో జ్ఞానమార్గమే మోక్షప్రదమని వివరించి చెప్పెను. జీన పరబ్రహ్మలు రెండును ఒకటే యను విషయమును “పరం పరాత్మ ప్రయాతి” అను సూక్తిలో వివరించెను. అవన్నియు విని, సహింపఁ జాలక, ధృతరాష్ట్రుఁడు మఱిలఁ బ్రశ్నించెను.

అయ్యా ! సత్యాది లక్షణములు గల పరమాత్మ, క్రమముగా, ఆకాశాది పంచభూతములతో నిండిన జగత్తును

సృష్టించి, అందుఁ బ్రవేశించి, అన్నమయూది కోశరూపమున నున్నచో, అంతటను వ్యాపించుచో, జన్మరహితుడైన పురాణ పురుషుని, సంసారమునఁ బ్రవర్తింపఁ జేయువాఁడెవఁడు ? తానే స్వయముగా సంసారమునఁ బ్రవేశించు చున్నాడంటి రేని, నానాయోనులలో జన్మించుటవలన నాతని కేమి ప్రయోజనము కలదు ? నానాయోనులలో జన్మించియుఁ దూష్టింబూతుడై, తనమహిమతో మెలఁగు వానికిఁ సంసారమునఁ బ్రవేశింప కున్నఁ గల్గు అనర్థమేమి ? విద్వాంసుడా ! తమకు సర్వము తెలియుచు. గావునఁ నాకు యథార్థ మెఱిగింపుడు. బ్రహ్మవేత్తలకు హృష్పంఢరీకమున నుండు బ్రహ్మనస్తువు ఒక్కటే ప్రధానము. అయినను భగవంతుడైన యాజ్ఞావల్క్యుడు, ఆ బ్రహ్మనస్తువు నుండే సృష్టి జరిగినట్లు చెప్పి, వానికి జీవత్వమును ఆరోపించి,

శ్లో॥ యద్వేదం సకథం బ్రహ్మన్ పాపయోనిషు జాయతే ।
స ఈశ్వరః కథం భావై రనిష్టై స్సంప్రయుజ్యతే ॥

అని వాక్రుచ్చెను.

దీని భావమేమన ? బ్రహ్మణ్యుడా ! ఆ బ్రహ్మ వస్తువే ఈ విధముగా సృష్టి గావించినపుడు ఆ పరమాత్మ పాపయోనులలో నెట్లు జన్మించు చున్నాడు ? అందఱకును ఈశ్వరుడైన ఆతఁ డనిష్టమైన భావముతో నెట్లు మేళవింపఁ బడుచున్నాడు ? అని “కో ౭ సౌ నియుంక్తే” అను శ్లోకము నాధారముగాఁ జేసికొనియే కదా యాజ్ఞావల్క్యుడు మహా

వక్తలనుఁ బోధ్యమగు నట్లు బ్రహ్మజీవవాద వక్తమును స్పష్టముగాఁ జెప్పెను.

నీ. భా. :- పరమాత్మ సర్వనియోజకుఁడు, కాన జీవత్వమును బొందినఁ బొందవచ్చును. సామాన్యులలో నొకఁడు ఇంకొకని రూపము పొందుట పొసగదు. కాన జీవుఁడు పరబ్రహ్మరూపము పొందు చున్నాడనుట యుక్తము కాదుకదా ! జన్మరహితుఁడును, బురాణ పురుషుఁడు నగు పరమాత్మ జీవుఁడుగా బరిణమించు చున్నాడనుట ఎన్నడును బొసఁగదు. కానఁ బరమాత్మ యెవని నియోగముచే దుఃఖ భాగుఁ డగుచున్నాడు. పరమాత్మకు నియోజకుఁ డున్నచో ఆ నియోజకునకు వేరొక నియోజకుఁ డుండవలసి వచ్చును. అట్లు నియోజకుల కానన్త్యము ప్రాప్తించును. నియోజకులు పెక్కురుండుట తటస్థించును. అది లోకవిరుద్ధము. “తత్సృష్ట్యా త దేవాను ప్రావిశత్” అను శ్రుతిలో దత్పదార్థమైన బ్రహ్మయే సృష్టికావించి, ఆ సృష్టిలోఁ దాను బ్రవేశించు చున్నాడు, అని చెప్పబడినది. దాని నాధారముగాఁ గొని, వేరొక నియోజకుఁ డక్కఱలేకయే, పరబ్రహ్మయే, చేతనా చేతనరూపమగు విశ్వముగాఁ గ్రమముగా మారు చున్నాడనుటయఁ బొసఁగదు. కారణమేమన ? ఆప్తకామఁ డగుటచే నిష్కామఁడైన పరబ్రహ్మకుఁ బ్రకృతిలోఁ గర్తవ్య మేమున్నది ? ఏమియును లేదు. ఐనచో “ప్రయోజన మనుద్దిశ్య న మందోఽపి ప్రవర్తతే” అనగాఁ బ్రయోజన ముద్దేశింపక, మందుఁడైనను బ్రవర్తింపడు అను న్యాయమనఁ జెప్పినట్లు ప్రయోజనమే

లేనపుడు పరమాత్మకు ఈ లోక ప్రవృత్తి యేల ఉండవలె ?

“లోకవత్తు లీలాకై వల్యమ్” అను న్యాయము ననుసరించి, లోకమున నిష్ప్రయోజన మైనను, జతురంగాది క్రీడ జరుగుచున్నట్లే పరబ్రహ్మకును, జగత్సృష్టి అందుఁ బ్రవేశించుట మున్నగు నవి విలాసార్థమే జరుగు చున్నవని చెప్పుటయును గుదరదు. కారణ మేమన ? చతురంగాది క్రీడ సుఖము కొఱకు విలాసమునకు జరుగుచున్నది. పరబ్రహ్మకు అట్లు సుఖము పొందవలె నను కాంక్ష లేదుగదా ! తనను దానే సంకటమునఁ బడఁద్రోచు కొన్నచో అట్టి వానికి సుఖముండదు గదా ! పరాత్పరునకు సహజముగా సృష్టిలోఁ బ్రవృత్తి సంభవింపదు. పరమాత్మతో జీవున కభేదమును సంభవింపదు. జీవ పరబ్రహ్మలకు భేద మున్నపుడు జీవునకుఁ గల అదృష్టాచారోధముచేఁ బరబ్రహ్మ రాజువలె జీవ భోగము కొఱకు స్వకృత మర్యాదను బరిపాలించుటకు సృష్ట్యాదిలోఁ బ్రవర్తించుచున్నా డనుట పొసఁగు చున్నది. అందువలన జీవ పరమాత్మల కభేదము సంభవింపదు. కాన యథార్థ మెఱిగింపు డనిన ధృతరాష్ట్రునకు సనత్సుజాతుఁ డిట్లు చెప్పెను.

సనత్సుజాత ఉవాచ :-

శ్లో॥ దోషో మహా నత్ర విభేదయోగే

హ్యనాదియోగే న భవన్తి నిత్యాః ।

తథా స్య నాధిక్య మపైతి కించి

దనాదియోగేన భవన్తి పుంసః ॥

తా॥ జీవబ్రహ్మవాదమును గూర్చి సనత్సుజాతుఁ డిట్లు చెప్పఁదొడఁగెను. రాజా ! జీవపరబ్రహ్మలు వేరు, అనెడి విభేదయోగమున గొప్ప దోషము కలదు. అట్లు వాదించు వారికిఁ గొప్ప భయమును, నష్టమును గలవు. అనాదియైన ప్రకృతియొక్క సంబంధముచే జీవుఁడు నిత్యుఁ డగుచున్నాడు. ప్రకృతి కార్యము, పురుషుఁడు కారణము. కార్యకారణ స్వరూపుఁడు, పరమాత్మయే. కావున జీవబ్రహ్మ లొకటే యని చెప్పిన మాత్రాన బ్రహ్మపదార్థమునకుఁ గల యాధిక్యము లేశమంతైనను దొలఁగదు. అనాదియైన ప్రకృతియొక్క యోగముచేతనే జీవరూప పురుషులు పెక్కు రేర్పడుచున్నారు.

శం. భా. :- రాజా ! నీవు నియోజకుఁడు వేరు; నియోజ్యుఁడు వేరు అను భేదమును జూపుచున్నావు. అట్టి భేదము కూటస్థుఁడును, నిత్యుఁడు నగు పరమాత్మకు సంభవింపదు. ఒకప్పుడు నీవు, పరబ్రహ్మకే నానాత్వమును, అనగా నానారూపధారిత్యమును, అంగీకరించి చెప్పితివేని, నీవు చెప్పిన విభేదయోగమున, అనగా బ్రహ్మకు నానాత్వము కలదు. అనుటలోఁ జాల గొప్ప దోషము సంభవించును. నీవు చెప్పిన పక్షము నంగీకరించినచో అద్వైతులు, అయథార్థవాదులు, అవైదికులును నగుదురు. పరమార్థ మగు అద్వైతమును, వేదహృదయమును బాధ్యములగును. అది పోనఁగదు. పరమాత్మకు నానాత్వమును జెప్పినచోఁ బరమాత్మ కనిత్యత్వము మున్నగు నవి సంభవించును. పరమాత్మ స్థూలరూపుఁడు కాదు, అని

చెప్పిన మహావాక్యములతో విరోధము సంభవించును. పర బ్రహ్మకు నానాత్వమును మే మంగీకరింపము. అంతే కాదు, జీవబ్రహ్మలకు భేదము కలదు, అని నీవు చెప్పిన మతమున దోషమును, నష్టమును గలవు.

“యదా హ్యేవైష వతస్మి న్నుదర మంతరం కురుతే, అథ తస్య భయం భవతి” పండితైః ధైర్యం, బ్రహ్మ యందు ఇంచుకంత భేదబుద్ధిని గాంచినచో వానికి భయము కలుగును.

“మృత్యో స్సమృత్య మాప్నోతి | య ఇహ నానేన పశ్యతి”. ఈ పరబ్రహ్మకు నానాత్వమును జూచువాఁడు కల్పించువాఁడు మృత్యువువలన మృత్యువు పొందును.

“అథ యోఽన్యం దేవతా ముపాస్తే అన్యోఽసా వన్యోఽహమస్మీతి స సవేద యథా పశుః || ఏవం బ్రహ్మ కంటే భిన్నదేవత నుపాసించునో, “బ్రహ్మవేరు, నేనువేరు” అని యెవండు భావించునో, వాఁడు పశువువలె బ్రహ్మను దెలిసి కొనలేక బాధపడును.

“అథ యేఽన్యథాతో విదు రన్యరాజా న స్తే క్షయ్య లోకాభవంతి” ఎవరు బ్రహ్మకంటే వేరు వస్తువును దెలిసి కొందురో, భిన్నప్రభువులు కల్గియుందురో వారు క్షీణింప దగు లోకములను జేరుదురు.

“సర్వం తం పరాదాద్యోఽన్యత్రాత్మనః సర్వంవేద” పరాత్మకంటే ఆద్యుఁడు కలఁడను వాఁడు బ్రహ్మలోకమును జేరక, వేరొక లోకమును జేరి, ప్రమాదము పొందును. అని

యెన్నియో మంత్రములు భేదబుద్ధిగలవారికి నష్టము కల్గునని చెప్పుచున్నవి.

“తత్త్వ మసి” నీవు తత్పదార్థ మగు బ్రహ్మవగు చున్నావు. “అహం బ్రహ్మస్మి” అహం శబ్దవాచ్యుడ నగు నేను బ్రహ్మ యగు చున్నాను. “అయ మాతాబ్రహ్మ” బ్రహ్మయే ఈయాత్మ. “యత్సాక్షా దపరోక్షా ద్బ్రహ్మ” సాక్షాత్తుగానో, అపరోక్షముగానో అంతయును బ్రహ్మస్వరూపమే. “య ఆత్మా సర్వాంతరః” ఆత్మవస్తు సంతట నున్నది. “ఏషత ఆత్మాంతర్యామ్యమృతః” నీలో నున్నది అమృత మగు ఈ యంతరాత్మయే. “త్వం వా అహమస్మిభగవో దేవతే, అహం వై త్వ మసి” ఓతల్లీ! నీవు నేనే, నేను నీవే, మనమిరువురము దేవుని తేజస్సులమే; “అయ మేవ సయోఽయ మాత్మేద మమృతమ్” ఇదం శబ్దవాచ్యుడగు వీడు, ఈ యాత్మ ఇదంతయును ఆ యమృత స్వరూపమే. “ఇదం బ్రహ్మేదం సర్వమ్” ఇదియే బ్రహ్మము. ఇదియే సకలమును, “ఇదం సర్వం యదయ మాత్మా” ఈ సమస్తమును, ఈ యాత్మయే, “ఏషత ఆత్మా సర్వాంతరః” ఈ నీ ఆత్మ యంతటను గలదు; “సవా ఏష మహానజ ఆత్మా జరోఽమృతోఽభయో బ్రహ్మ భయం వై బ్రహ్మ భయం హి వై బ్రహ్మేతి” బ్రహ్మ పదార్థము భయహీనము; ఆబ్రహ్మయే తచ్ఛబ్దవాచ్యుడు, ఇదం శబ్దవాచ్యుడు, షుభాచ్ఛబ్దవాచ్యుడు, అదియే జన్మరహితము; జరారహితము, అమృతము నై యున్నది; అనెడి పై మంత్రములను స్మృతేతిహాస పురాణవచనములను బరిశీలించినచో,

జీనపరబ్రహ్మలకు భేదము కలదనువాదము విరుద్ధము, అవైదికము, మహాదోషభూయిష్ఠము నని చక్కగాఁ దెలియును.

అయ్యా! నీపక్షమున సై తము లోకమునఁ గల జీవేశ్వరాది వ్యవహార మెట్లు పొసగు చున్నది? జీవేశ్వరాదులకు నిత్యత్వ మెట్లు ఘటిల్లుచున్నది, యన చెప్పెద వినుము. “అనాదియోగేన భవంతి నిత్యాః” అని చెప్పితిని. అనాది యనగా అవిద్యాఖ్యయైన మాయ. ప్రకృతిపురుషు లిద్దరును అనాదులు, అను విషయము - “ప్రకృతిం పురుషం చైవ విద్యనాదీ ఉభావపి” అను గీతాసూక్తిచేఁ దెలియుచున్నది.

శ్లో॥ ఇయం హి సాక్షా జ్జగతో యోనిరేకా

సర్వాత్మికా సర్వనియామికా చ ।

మాహేశ్వరీశక్తి రనాదిసిద్ధా

వ్యోమాభిధానాది విరాజతీవ ॥”

అనుసూక్తిని బరిశీలించినచో మాహేశ్వరియైన శక్తి, అనాది సిద్ధయై యున్నది. అది వ్యోమాఖ్యయై దివిలో (అంతరిక్షమున) విరాజిల్లుచున్నది. ఈ శక్తియే జగత్తునకు సాక్షాత్తుగా యోని యగుచున్నది. అదియే ముఖ్యమైనది. సర్వాత్మికయై, సర్వ నియామిక యగుచున్నది. కావున అనాదియైన, ఈ మాయయొక్క యోగముచేతనే జీవాదులు నిత్యు లగుచున్నారు. అద్వితీయమైన పరమాత్మకు, ఈ మాయా యోగముచేతనే బహురూపత్వము సంభవించు చున్నది.

“రూపంరూపం ప్రతిరూపో బభూవ” నిత్యమైన పర

బ్రహ్మ అనేక రూపములను చాల్చు చున్నది. “ఇంద్రో మాయాభిః పురురూప ఈయతే” ఇంద్రుడు మాయాశక్తి చేతనే పురురూపము పొందెను. “ఏకో దేవ స్సర్వభూతేషు గూఢః” ఒకే దేవుడు సకలభూతములందును గూఢముగ నుండెను “ఏకం సద్విప్రా బహుధా వదన్తి” సద్రూపమైన ఏకవస్తువునే విప్రు లనేక విధములు కలదిగాఁ జెప్పుచున్నారు. “ఏకం సంతం బహుధా కల్పయంతి” ఒకే సద్వస్తువునకే, అనేక రూపములను గల్పించు చున్నారు.

“ఏకోదేవో బహుధా నివిష్టః” స్వయం ప్రకాశుడై ముఖ్యుడై న పరబ్రహ్మ అనేకరూపములను బొంది యుండెను. “ఏకస్సన్ బహుధా విచారః” ఒకే సద్రూపమైన బ్రహ్మ అనేక విధముల సంచరించెను “త్వమేకో ఽసి బహూ ననుప్ర విష్టః” దేవా ! నీ వొక్కడవే అయియున్నను అనేక వస్తువు లలోఁ బ్రవేశించి యున్నావు. “అజాయమానో బహుధా విజాయతే” జన్మరహితుడై యుండియు ననేక విధముల జన్మించు చున్నాడు. అని పైనఁ జెప్పిన మంత్రములన్నియును నిత్యమైన పరబ్రహ్మకు అనేక రూపము లున్నట్లు చెప్పుచున్నవి. శ్లో॥ ఏక ఏన హి భూతాత్మా భూతే భూతే వ్యవస్థితః ।

ఏకధా బహుధా చైవ దృశ్యతే జలచంద్రవత్ ॥

చంద్రుఁ డొక్కఁడే యైనను ఆయాజలములం దనేక చంద్రులుగాఁ గనఁబడు చున్నట్లే భూతాత్మ (పరమాత్మ) ఒక్కఁడే యైనను, అనేక భూతములందుండి అనేక రూపములఁ జూడఁ బడుచున్నాడు, అని మోక్షధర్మమునఁ జెప్పఁబడినది.

శ్లో॥ “ఆకాశ ఏకోహి యథా ఘటాదిషు పృథగ్భవేత్ ।

తథాత్మైకో ఒప్యనేక శ్చ జలధా రేష్వివాంశుమాన్ ॥

ఒకే యాకాశము, ఘటపటా ద్యాధార భేదముచే నానాత్వమును బొందుచున్నది. సూర్యుఁ డొక్కడే యైనను, జలధారలలో అనేక రూపముల గోచరించు చున్నాడు. అటు లనే ఒకే యాత్మ ఆధారభేదముచే ననేక రూపములను బొందు చున్నదని యాజ్ఞవల్క్యుఁడు చెప్పెను.

శ్లో॥ ఏక శ్చ సూర్యో బహుధా జలధా రేషు దృశ్యతే !

ఆభాతి పరమాత్మా పి సర్వోపాధిషు సంస్థితః ॥

బ్రహ్మ సర్వశరీరేషు బాహ్యే చాభ్యంతరే స్థితం ।

ఆకాశ ఇవ కుంభేషు బుద్ధిగమ్యం నచాన్యథా ॥

ఒకే సూర్యుఁడు జలధారలలో ననేక విధములఁ గనఁ బడును. అటులనే ఒకే పరమాత్మయు, సర్వోపాధులలో నుండి, సకలవిధముల గనఁబడును. సర్వశరీరము లందును, బాహ్య ప్రపంచమునను, ఆభ్యంతర ప్రపంచమునను, ఒకే బ్రహ్మకఁడు. అది యనేక కుంభములలో గల ఆకాశమువలె, అనేక విధముల బుద్ధికి గోచరించును. అంత మాత్రాన అన్యథా భావించరాదు. అని కావషేయ గీతలలో జెప్పఁబడెను.

శ్లో॥ నిత్య స్సర్వగతో హ్యత్మా కూటస్థో దోషవర్జితః ।

ఏకస్సన్ భిద్యతే శక్త్యా మాయయా సర్వభావతః ॥

కూటస్థుఁడును, దోషవర్జితుఁడును, అగు ఆత్మ సర్వ గతుఁడైనను నిత్యుఁడే. ఒకే రూపమున నున్న పరమాత్మ

మాయాశక్తిచే ననేక భావములతోఁ గానవచ్చును. అని పరమేశ్వరుఁడు చెప్పెను.

ఒకే పరమాత్మకు మాయాశక్తిచే బహురూపత్వము సంభవించును. అందువలనఁ గాఢాత్మయైన ఆ పరమేశ్వరుఁడే, మాయచే ననేక ప్రయత్నములను గావించి, కార్యాత్మయైన జీవాత్మను, అనేక రూపములలో నుండునట్లు నియోగించుచున్నాడు. యధార్థముగాఁ బరమాత్మ, తానై మాయా సంపర్కము లేక, అంతటను సంచరించ లేదు. జీవాత్మను సంచరింపఁ జేయలేదు.

శ్లో॥ న జాయతే న మ్రియతే న వధోఽస్య న చ ఘాతకః ।
న బద్ధో బంధకారీవా న ముక్తో న చ మోక్షదః ॥

పురుషః పరమాత్మా తు యత్తతోఽన్యదసచ్ఛతత్ ॥

అను కావషేయ గీతలలోఁ బై విషయమే వివరింపఁ బడినది. అదేమన పరమపురుషుఁడైన పరమాత్మ జన్మించ లేదు. మరణించ లేదు. ఆతఁడు వధ్యుఁడు కాదు, ఘాతకుఁ డును గాదు; బద్ధుఁడు కాదు. బంధకారియును గాదు. ముక్తుఁడు కాదు. మోక్ష మొసఁగు వాఁడును గాదు. అట్టి పరమాత్మకంటె, అన్యమైన దంతయు, అసత్తనఁబడుచున్నది. పరమాత్మ ఒక్కఁడే సత్తు అనఁబడును. ఈ విషయమునే భగవంతుఁడైన పరమేశ్వరుఁడు—

శ్లో॥ “అహం ప్రశాంతా సర్వస్య మాయాతీత స్వభావతః ।
నచాప్యయం సంసరతి నచ సంసారయే త్స్వభుః ॥

అను నూక్తిలో వివరించి చెప్పెను. అదేమన? మాయా
తీత స్వభావమువలన (నేనే) పరమాత్మయే సర్వమును
శాసించు చున్నాడు. ఆ యీతఁడు ప్రభువైనను స్వయముగా
సంచరించలేదు. దేనిని సంచరింపఁ జేయలేదు కూడ అని
చెప్పెను. అంతేకాదు. మాయానిమిత్తముచేఁ గల్గు భేదము
గోచరించినను గార్యకారణాత్మగా నున్నప్పటికిని, ఈ పరమాత్మ
కాధిక్యముకాని, స్వరూపాధిక్యము కాని లేశమంతైనను
దొలఁగలేదు. సంసారము మాయాత్మక మగుటవలన, బర
మాత్మ పూర్వమువలె గూటస్థుడే యగుచున్నాడు. ఆదిరహిత
మైన అవిద్యయొక్క సంబంధముచేతనే పురుషులును, జీవులును,
అనేకు లగుచున్నారు. పూర్ణపురుషుడైన పరమాత్మకుఁ
జెందిన మాయ, అనాది సిద్ధమైనది. దానియోగము చేతనే
పరమ పురుషుఁడు బహురూపుఁ డగుచున్నాడు. దీనికిఁ జెందిన
విషయ మంతయు, అనుగీతలలోఁ జక్కగాఁ జెప్పఁబడినది
అదెట్లన ?

శ్లో॥ ఆజ్ఞాను గుణరూపేణ తత్త్వరూపేణ చ స్థితః ।
మమత్వే యది సంసారో నోచ్చిద్యేత కథంచ న ॥
అవిద్యాశక్తి సంపన్న స్సర్వయోనిషు వర్తతే ।
తత్త్వాజ్యం సర్వవిదుషాం మోహనం సర్వదేహినాం ॥
తన్నాశేన మహా నాత్మా రాజతే నాత్ర సంశయః ।
అహంకారస్య విజయే హ్యత్మా సిద్ధో భవిష్యతి ॥
సిద్ధే చాత్మని నిర్దుఃఖీ పూర్ణబోధో భవిష్యతి ॥”

అనగా అవిద్య మానవులలో మోహరూపముగాను అహంకార రూపముగను గలదు. అది పరమాత్మ యాజ్ఞ కనుగుణమగు రూపముతోను, తత్త్వరూపముతోను, సకల మానవులందును, బండితులందు నున్నది. అవిద్యాధీనులై, మమకారముతో నున్నంతకాలము, మానవుల సంసారబంధ మేవిధముగను ఛేదింపఁబడదు. పరమాత్మ యవిద్యాశక్తి సంపన్నుడై సర్వయోనులందును బ్రవర్తించు చున్నాడు. సకలదేహులందును, మోహరూపముతో నున్న యవిద్య, పండితు లెల్లరకును బరిత్వాజ్యమే. అహంకారము నశించి నచో మహత్స్వరూపమైన ఆత్మ, అంతటను, అందఱిలోను, విరాజిల్లు ననుటలో సంశయములేదు. అహంకారమును జయించినచో ఆత్మ సాక్షాత్కారము, తప్పక సిద్ధము కాఁగలదు. ఆత్మ సాక్షాత్కారము సిద్ధించినచో మానవుఁడు దుఃఖహీనుఁ డును, బూర్ణజ్ఞానియును గాఁగలడు.

శ్లో॥ “పూర్ణబోధం పరానంద మనంతం లోకభావనం
భజ త్యన్యభివారేణ పరమాత్మాన మచ్యుతం
తద్భక్త స్తత్రప్రసాదేన జ్ఞానానల సమన్వితః ॥”

పరమాత్మ పూర్ణజ్ఞానియు, పరానందుఁడు, అనన్తుఁడు లోకులచే భావింప బడువాఁడు, నాశరహితుఁడు. అట్టి పర మాత్మను జ్ఞానాగ్ని సహితుడైన భగవద్భక్తుఁడు, ఆ భగ వంతుని కరుణచే, ఇతర దృష్టిలేని మార్గమునఁ దప్పక పొందును.

శ్లో॥ అఖిలం కర్మదద్వాన్వైర్విజ్ఞాన్వఖ్య మమృతం శుభం
ప్రాప్నోతి సర్వసిద్ధార్థ మితి వేదాను శాసనమ్ ॥”

పరమాత్మ విష్ణువు. అమృతుడు, శుభుడు, సకలార్థములును ఆతనికి సర్వదా సిద్ధములే. అట్టి పరమాత్మను జేరుటకు జ్ఞానమార్గమే ఉత్కృష్టమైనది. అయినను అన్యములైన యోగ, తపో మార్గములచే మానవుడు తమ కర్మలను దగ్ధమొనర్చుకొన్నచోఁ దప్పక యా పరమాత్మను బొందును. ఇది వేదాను శాసన మని తెలిసికొనవలెను. భగవంతుడును బరమ గురువు నగు పరాశరుడు పై విషయమును స్పష్టపరచుచు ఆత్మకంటె భిన్నమైన దంతయు మిథ్యయే యని ప్రదర్శించెను.

శ్లో॥ జ్ఞానస్వరూప మత్యంత నిర్మలం పరమార్థతః ।

తమేవార్థ స్వరూపేణ భ్రాంతి దర్శన తస్మిన్ ।

జ్ఞానస్వరూప మఖిలం జగ దేత దబుద్ధయః ।

అర్థస్వరూపం పశ్యంతో భ్రామ్యంతే మోహసంప్లవే ॥

పరమార్థదృష్టితోఁ జూచినచో జ్ఞానస్వరూప మంతయు, అత్యంతము నిర్మలమైనదే. భ్రాంతిజ్ఞానముచేఁ గొందఱు అట్టి జ్ఞానస్వరూపమునే అర్థస్వరూపముతోఁ (ప్రకృతితో) నున్నదిగాఁ జెప్పుచున్నారు. వారు అబుద్ధులు. అనగా జ్ఞాన హీనులు. కావుననే వారు జ్ఞానస్వరూపమైన సకల జగమును, మోహ సంప్లవమున నుండి అర్థస్వరూప మగు ప్రకృతిని జూచి, అదియే ఆత్మస్వరూప మని భ్రమించు చున్నారు.

శ్లో॥ “యేతు జ్ఞానవిద శుద్ధచేతన స్తేఽఖిలం జగత్ ।
జ్ఞానాత్మకం ప్రపశ్యంతి త్వద్రూపం పరమేశ్వర ॥

పరమేశ్వరుడా ! జ్ఞానవేత్తలు శుద్ధచేతనులు అగుదురు. వారు ఈ జగత్తునంతటిని జ్ఞానాత్మకమైన నీరూపముగా జక్కగాఁ జూచుచున్నారు.

శ్లో॥ జ్ఞానస్వరూపో భగవాన్ యతోఽసా
వశేషమూర్తి ర్నతు వస్తుభూతః ।
తతో హి శైలంబి ధరాది భేదాన్
జానీహి విజ్ఞాన విజృంభితాని ॥

భగవంతుఁడు జ్ఞానస్వరూపుఁడు. చరాచర ప్రపంచమంతయు నాతని మూర్తియే కాన ఆతఁ డేదో యొక వస్తువుగా మాత్రమే యున్నవాఁడు కాడు. ఆతనినుండియే శైలములు, అబ్బులు, భూమి, మున్నగున వన్నియును వెలసినవి. ఈ శైలాది భేదము లన్నియును; విజ్ఞానమునుండి విజృంభించినవిగాఁ జెలిసికొనుము.

శ్లో॥ యదాతుశుద్ధం, నిజరూపి, సర్వ
కర్మక్షయే జ్ఞాన మపాస్త దోషం ।
తదా హి సంకల్పతరోః ఫలాని
భవంతి నో వస్తుషు వస్తుభేదాః ॥

దోషరహితమైన జ్ఞానమే పరిశుద్ధ మైనట్టి నిజమైన బ్రహ్మస్వరూపము. అట్టి శుద్ధజ్ఞానము సర్వకర్మక్షయమైన

నాఁడే మానవునకుఁ గల్గును. అప్పుడే జ్ఞానస్వరూపమైన బ్రహ్మవస్తువుయొక్క సంకల్ప ము నెఱి తరువునుండి, సకలఫలములును సంభవించు చున్నవి. సామాన్య వస్తువులందు వస్తు భేదము లేన్నడును సంభవింపవు.

శ్లో॥ “వ స్త్వ స్తి కిం ? కుత్ర చిదాది మధ్య
పర్య స్తహీనం సతతైకరూపం ।
యచ్చాన్యథా త్వం ద్విజ ! యాతి భూయో
స తత్తథా తస్య కుతోహి తత్త్వమ్” ॥

బ్రహ్మకంటె భిన్నమైన వస్తు వేదైన, ఆదిమధ్యాంత రహితమైనది ఎచ్చటనైనఁ గలదా ? కాన బ్రహ్మవస్తువు ఒక్కటే శాశ్వతమైనది, నిత్యమైనది, ముఖ్యమైనది. అందుచే విప్రుఁడా ! అన్యథాత్వమును, అనగా ఆదిమధ్యాంతములను బొందిన దేదో, అది బ్రహ్మవస్తువునలె ఉండదు. అందుచే సామాన్య వస్తువునకుఁ దత్త్వము, అనగా బ్రహ్మాత్వ మెట్లు లభించును ?

శ్లో॥ మహీఘటత్వం, ఘటతః కపాలికా
కపాలికా చూర్ణ రజ స్తతోఽఘః ।
జనై స్వకర్మ స్తిమితాత్మ నిశ్చయై
రాలక్ష్యతే బ్రూహి కి మత్ర వస్తు ?

భూమియే ఘటరూపము పొందును. ఘటములను విడఁ గొట్టినచోఁ గపాలము లభించును. కపాలమును విడఁగొట్టినఁ బిండి యగును. పిండిని బిండిచేసినచోఁ జూర్ణము లభించును.

ఆ చూర్ణమునుండి అణువు లభించును. అట్టి యణువునందును బ్రహ్మవస్తువు కలదు. అట్టి బ్రహ్మవస్తువు కర్మరహితమైన దాత్మజ్ఞానము కలవారికి మాత్రమే గోచరించును. కాని ప్రారబ్ధాది కర్మరహితమైన ఆత్మనిశ్చయముగల జనులచే అట్టి యణువులలో గల బ్రహ్మవస్తువు చూడఁబడునా యేమి ? చెప్పుము ?

శ్లో॥ “తస్మాన్న విజ్ఞానమృతేఽస్తి కించిత్
క్వచిత్ కథాచిత్ ద్విజవస్తు జాతం ।
విజ్ఞాన మేకం నిజకర్మభేద
విభిన్న చిత్తైర్బహుధాభ్యుపేతమ్ ॥

లోకమందలి వస్తుజాత మంతయు, విజ్ఞాన విలసితమే. అట్టి ముఖ్యమైన విజ్ఞానము కూడ, తనుతమ కర్మభేదములచే, విభిన్న చిత్తులగు జనులచే అనేక విధములుగా స్వీకరింపఁ బడుచున్నది. అందువలన విప్రఁడా ! అట్టి విజ్ఞానము లేనిదే, ఎప్పుడును. ఎచ్చటను, గొంచెమైనను వస్తుజాత ముండదని తెలిసికొనుము.

శ్లో॥ జ్ఞానం విశుద్ధం విమలం విశోక
మశేష దోషాది నిరస్తసంగం ।
ఏకం సదైకం పరమః పరేశః
సవాసుదేవో నయతోఽన్యదస్తి ॥

జ్ఞానము విశుద్ధమైనది. నిర్మలమైనది. అట్టి జ్ఞాన స్వరూపమే బ్రహ్మవస్తువు. దానికి శోక మన్నది లేదు. సకల

దోషశూన్యమైనది. లోకముతోడి సంగము (సంబంధము) దాని కేమాత్రమును లేదు. అ బ్రహ్మవస్తువు ఏకము. సదా ముఖ్యము అట్టి జ్ఞానస్వరూపుడే వాసుదేవుడు. ఆతడే పరముడు. పరేశుడు. అంతయును వాసుదేవ మయమే. వాసుదేవుని కంటే భిన్నమైన నేదియును లేదు.

శ్లో॥ సద్భావ ఏవ భవతో మయోక్తో
జ్ఞానం యథా సత్య మసత్య మన్యత్ ।
ఏతత్తు య త్సంవ్యవహార భూత
మత్రాపి చోక్తం భువనాశ్రయంతే ॥

ఈ సత్పదార్థము మొక్క యునికి నాచే నీకుఁ జెప్పఁబడినది. జ్ఞాన మెట్లు సత్యమో, జ్ఞానేతరమంతయు నట్లసత్యమని తెలిసికొనుము. కారణము బ్రహ్మవస్తువు. కానవచ్చు ప్రకృతియంతయు దానికార్యమే. సంవ్యవహార మనగాఁ గార్యమైన ఈ ప్రపంచము. ఈ ప్రకృతి విలాసము అందుచేతనే కార్యమైన వస్తుజాతము, భువనాశ్రయ మని చెప్పఁబడినది.

శ్లో॥ “పరమార్థస్తు భూపాల సంక్షేపా చ్ఛ్చాయతాం మమ ।
ఏకో వ్యాపీ సమశ్శుద్ధో నిర్గుణః ప్రకృతేః పరః ॥

“మమ” అనగా నాకు, అనగా ఆత్మవస్తువునకుఁ జెందిన పరమార్థమును సంక్షేపముగాఁ జెప్పుచున్నాను. వినుము. ఏకమైన బ్రహ్మవస్తు వే అంతటను వ్యాపించియున్నది. అది సమము. శుద్ధము. నిర్గుణము నై యున్నది. అది ప్రకృతి కంటేఁ బరమైనది. అని తెలిసికొనుము.

శ్లో॥ జన్మ వృద్ధ్యాది రహితో హ్యత్మా సర్వగతోఽవ్యయః ।

పరజ్ఞాన మయోఽసద్భి రామజాత్యాదిభి ర్విభుః ॥

ఆత్మ జన్మవృద్ధ్యాది రహితము. సర్వగతము. అవ్యయము. అనగా నాశరహితము. ఉత్కృష్టమైన జ్ఞానస్వరూపము. అసత్తులైన, నామజాత్యాదులచే అది విభువై యున్నది.

శ్లో॥ న యోగవాన్ న యుక్తోఽభూ నైవ పార్థివ యోక్ష్యతి ।

తస్యాత్మ పరదేహేషు సతో ప్యేక మయం హితత్ ॥

పార్థివ ! ఆత్మవస్తువు యోగవంతము కాదు. అన్యవస్తువుతో యుక్తమై యుండలేదు. ఇంకొక దానితోఁ గూర్చి బదునదియును గాదు. ఆత్మ జీవరూపమునఁ బరదేహము లందున్నప్పటికిని, బూర్ణ మేకదా !

శ్లో॥ విజ్ఞానం పరమార్థోఽసౌ ద్వైతినోఽతిథ్య దర్శినః ।

తదేత దుపదిష్టం తే సంక్షేపణ మహమతే ॥

ఇదియే పరమార్థమైన విజ్ఞానము. ద్వైతభావము కల వారు తత్త్వమును దర్శింపలేరు. మహమతివి కావున నీ కి పరమావధి రూపమైన అద్వైత విజ్ఞానము సంగ్రహముగా నుపదేశింపబడినది.

శ్లో॥ “పరమార్థ సారభూతం యదద్వైత మశేషతః ।

సితనీలాది భేదేన యథైకం దృశ్యతే నభః ।

భ్రాంతి దృష్టిభి రాత్మా పి తథైక స్సన్ పృథక్కృతః ॥

సారభూతమైన పరమార్థము సంపూర్ణముగా, అద్వైతమే కాని, ద్వైతము కాదు. ఆకాశము సిత, నీలాది భేదములచే భిన్నముగాఁ గానవచ్చినను, ఒక్కటియే సదా ! ఆత్మ ఒక్కటియే యైనను, భ్రాంతి దృష్టిగలవారిచే భిన్నముగాఁ జూడఁ బడుచున్నది.

శ్లో॥ ఏక సమస్తం యదిహ స్తి కించిత్
తదచ్యుతో నా స్తి పరం తతో ఽన్యత్ ।
సోహం స చ త్వం స చ సర్వమేత
దాత్మస్వరూపం త్యజభేద మోహమ్ ॥

బ్రహ్మపదార్థము సమస్తమును ఏకమే కాని విభిన్నము కాదు. ఇట గించిత్తుగాఁ గానవచ్చునదియు, బ్రహ్మపదార్థమే. ఆ బ్రహ్మపదార్థము అచ్యుతము. నాశరహితము. దానికంటెఁ వరమైనది కాని భిన్నమైనది కాని ఇంకొకటి లేదు. అహం అనగా నేనుఁ త్వం అనగా నీవు. అనఁ బడునదియును, ఆ బ్రహ్మ వస్తువే. దానినే “తత్వమసి” “అహ మస్మి” అందురు. ఇదంతయును, ఆ యాత్మ స్వరూపమే. కాన దానిని గూర్చి భేద భావమును, మోహమును వీడుము.

శ్లో॥ “ఇతీరిత స్తేన, సరాజవర్య
స్తత్యాజభేదం పరమార్థ దృష్టిః ।
స చాపి జాతిస్మరణాప్త బోధ
స్తత్రైవ జన్మ న్యపవర్గమాప” ॥

ఈ విధముగాఁ బరాశరునిచేఁ జెప్పబడిన వాఁడై ఆ రాజవర్యుఁడు మైత్రేయుఁడు పరమార్థ దృష్టి కలవాఁడై భేద బుద్ధిని విడనాడెను. ఆ మహారాజు జాతిస్మరణ మాత్రాన జ్ఞానము పొందినవాఁడై ఆ జన్మలోనే మోక్షమును పొందెను.

శ్లో॥ జ్యోతీంషి విష్ణు ర్భువనాని విష్ణు
ర్వనాని విష్ణు ర్గిర్యోదిశశ్చ ।
నద్య స్సముద్రా శ్చ స ఏవ సర్వం
యదస్తి యన్నాస్తి చ విప్రవర్య ॥

విప్రవర్యా ! విష్ణు వనగా అంతటను వ్యాపించిన వాఁడని కదా యర్థము. ఈ కానవచ్చు నక్షత్రములు, భువనములు, వనములు, గిరులు, దిశులు, నదులు, సముద్రములు అన్ని యును విష్ణువే. అన్నిటియందును విష్ణువు కలఁడు. ఏదికలదో, ఏదిలేదో అదంతయును ఆ విష్ణు స్వరూపమే.

శ్లో॥ “విస్తార స్సర్వ భూతస్య విష్ణో ర్విశ్వమిదం జగత్ ।
ద్రష్టవ్య మాత్మన స్తస్మా దభేదేన విచక్షణైః” ॥

సర్వభూత ప్రపంచమును ఆ విష్ణు సంబంధమైనదే. విశ్వము, ఈ జగత్తు కూడ ఆ విష్ణు సంబంధమే. కాన విచక్షుణులచే ఆ యాత్మకంటె అభేదముగనే అంతయును జూడఁ దగియున్నది.

శ్లో॥ “విభేద జనకే జ్ఞానే నాశ మాత్యంతికం గతే ।
ఆత్మనో బ్రహ్మణో భేద మసంతః కః కరిష్యతి” ॥

విభేద జనకమైన అజ్ఞానము అత్యంతము నాశమును బొందగా, ఆత్మకును బ్రహ్మకును, భేదము గలదను అసత్తును ఎవఁడు అచరింపఁ గలఁడు.

శ్లో॥ “తద్భావ భావ మాపన్న స్తదాసౌ పరమాత్మనా ।

భవత్య భేదీ భేదశ్చ, తస్యా జ్ఞాన కృతోభవేత్” ॥

అప్పుడు ఆ బ్రహ్మ సత్తును బొందిన మానవుఁడు పర మాత్మతో భేదము లేనివాడే యగును. అందుచే భేదభావము వానియొక్క అజ్ఞానకృతమే యగును.

శ్లో॥ జ్ఞానమేవ పరం బ్రహ్మ జ్ఞానం బంధాయ చేష్యతే ।

జ్ఞానాత్మక మిదం సర్వం నజ్ఞానా ద్విద్యతో పరం ।

విద్యావిద్యే చ మైత్రేయ ! జ్ఞాన మేవోపధారయః ॥ ఇతి జ్ఞానమే పరబ్రహ్మ. జ్ఞానమే బంధకరము ఇదంతయును జ్ఞానాత్మకమే. జ్ఞానముకంటెఁ బర మింకొకటి లేదు. కావున మైత్రేయ ! విద్యావిద్యలు రెండును జ్ఞానమే యని నిశ్చ యించు కొనుము, అని పరాశరుఁడు చెప్పెను. అటులనే భగ వంతుఁడైన సనత్సుజాతుఁడును బ్రహ్మాండపురాణమందలి కావ షేయ గీతాప్రసంగమున ఈ సమస్త విషయమును స్పష్టముగాఁ జెప్పెను. అదెట్లన !

శ్లో॥ “వేదాన్ పఠధ్వం విధివ ద్రవ్యతాని

కృత్వా వివాహంచ మఖై ర్యజధ్వం ।

ఉత్పాద్య పుత్రాన్ వయసో విరామే

దేహం త్యజధ్వం నియతా స్తపోభిః ॥

మహాజనులారా ! వేదములను బఠింపుడు. యథావిధిగా వివాహమును, వ్రతములను, గావించుకొని, యజ్ఞములచే దేవతలను బూజింపుడు పుత్రులనుగని, వయస్సు క్షీణించు సమయమున నియతులై తపంబు లొరిన్చు, దేహమును విడిచెదరుగాక.

శ్లో॥ “కి మద్య న శ్చాధ్యయనేన కార్యం
కి మర్థవంతిశ్చ మతై ర్యజామః ।
ప్రాణం హి వాప్యనలే జోహవీయః
ప్రాణాన లే జోహవీమీతి వాచమ్ ॥

ఇప్పుడు అధ్యయనముచే జేయఁదగిన దేమి ? పురుషార్థాపేక్షతో మనము యజ్ఞములు చేసి, దేవతలను బూజింతుమా ? ప్రాణమును, అగ్నికి, ఇంధనముగా (సమిధగా) నొసర్చుదుమా ? ప్రాణాగ్నిలో నైనఁ బ్రాణములను హోమ మొనర్చెద నని చెప్పెను. ఇట్లు సార్థకముగా యజ్ఞాదులను అనుష్ఠించినను, ఆత్మకుఁ బ్రయోజనము లేదని చూపెను.

—: సన్న్యాసాశ్రమ ప్రశాసన :—

శ్లో॥ స్వర్గాత్తు వేశ్యాగృహ సన్నివేశా
త్పణ్యక్షయాన్తే పతనం న్యా దవశ్యం ।
మనుష్యలోకేవిజరావిదుఃఖమ్ ॥

యజ్ఞాదుల ఫలముగా లభించినట్టియు, వేశ్యాగృహ సదృశమైన స్వర్గమునుండి యైనను, బుణ్యక్షయము కాగానే

అవశ్యము పతనము జరుగును. పరికింపగా ఈ మనుష్య లోక మున ఎవ్వని కై నను విశేషముగా, జరాబాధయు, దుఃఖమును గలుగక మానవు. అని యీవిధముగా, యజ్ఞాది సాధ్యమైన స్వర్లోక సౌఖ్యముకూడ, అనిత్యత్వము మున్నగు దోషములచే దుష్టమైన కారణమున, హేయమైనదే, అని చూపి, యజ్ఞ ర్చేదోపనిషత్తుగు తైత్తిరీయమున “సత్యంపరంపరమ్” అను నది మొదలగు మంత్రములలో సత్యాదుల మహత్వమును జూపెను. పిమ్మట “న్యాసః” అనునది మొదలు “తానివా ఏతా న్యవరాణి, తపాంసి, న్యాస ఏవాత్యరే చ యత్” అను వరకును గల మంత్రములలో, నిత్యసిద్ధ, నిరతిశయానంద బ్రహ్మ ప్రాప్తికి, సాధనమైన సన్న్యాసమే, ముఖ్యమనియు, అనిత్యఫల సాధనము నగు యజ్ఞాదులకంటె ఉత్కృష్టమైనదనియు చెప్పెను.

శ్లో॥ స కర్మణా స ప్రజయా ధనేన

త్యాగే నై కే అమృతత్వ మానశుః ।

పరేణ నాకం నిహితం గుహాయాం

విభ్రాజతే యద్యతయో విశంతి ॥

అను మంత్రమునఁ గర్మచే గాని, సంతానముచేఁ గాని ధనముచేఁ గాని, మోక్షము లభింపదు. కొందఱు జ్ఞానులు కామ్యకర్మ త్యాగముచేతనే మోక్షమును బొందుచున్నారు. యతీశ్వరులు పొందు, అమృతత్వము అనగా మోక్షము స్వర్గముకంటె శ్రేష్టమైనది. అది బుద్ధిగుహలో నున్నదై ప్రకాశించుచున్నది.

శ్లో॥ వేదాంతవిజ్ఞాన సునిశ్చితార్థా
సన్న్యాసయోగా ద్యతయ శుద్ధసత్వాః ।
తే బ్రహ్మలోకేషు పరాంతకాలే
పరామృతా త్పరిమృత్యున్తి సర్వే ॥ ఇతి.

నియమ శీలురగు మానవులు, వేదాంతములైన ఉపనిషత్తు లందలి విజ్ఞానముచే నిశ్చితమైన సత్త్వియు జీవబ్రహ్మైక్య లక్షణముగల విషయమును జక్కగాఁ దెలిసికొను చున్నారు. వారు సన్న్యాసమువలనను, యోగము వలనను, విషయ పరాజ్ముఖులై శుద్ధసత్త్వలగు చున్నారు. అపుడు వారు, బ్రహ్మసాక్షాత్కారము చేసికొనఁ గల్గుచున్నారు. వారు అజ్ఞాననాశముచేఁ గల్గిన పరాంతకాలమునందుఁ బరామృతమైన కారణశరీరము నుండి విముక్తు లగుచున్నారు. పై మంత్రము లందు సన్న్యాసముయొక్క ఘనత ప్రకటింపఁ బడినది.

అటులనే బృహదారణ్యకమునందును సర్వకర్మ సన్న్యాసమును గూర్చి వివరింపఁ బడినది. అదెట్లన ?

శ్లో॥ ఏవం వైతమాత్మానం విదిత్వా
బ్రాహ్మణాః పుత్రైషణా యాశ్చ.
వితైషణాయాశ్చ, లోకైషణాయాశ్చ
వృథాయాథ భిక్షాచర్యం చరన్తి ॥ ఇతి.

బ్రాహ్మణులు ఈ పరమాత్మను దెలిసికొని, పుత్రైషణ, ధనైషణ, లోకైషణ, అను మూడింటినుండి విముఖులై

పిమ్మట భిక్షాచర్యమును గూర్చి, సంచరించుచున్నారు. అనగా సన్న్యాసమును స్వీకరించుచున్నారు. అని చెప్పబడెను అటు లనే భగవంతుడైన వాసుదేవుడు గీతలో సర్వకర్మ సన్న్యాసమును గూర్చి వివరించి చెప్పెను. ఎట్లన ?

శ్లో॥ “నిరాశీ ర్యతచిత్తా క్మా త్యక్త సర్వపరిగ్రహాః ।

శారీరం కేవలం కర్మ కుర్వ న్నాప్నోతి కిల్బిషమ్॥”

తన చిత్తమును, దేహమును, నియమబద్ధ మొనర్చుకొని, సర్వ పరిగ్రహములను ద్యజించి, కేవల శారీరికములగు కర్మల నాచరించువాడైనను, నిరాశియగు మానవుడు, కిల్బిషమును బొందడు.

శ్లో॥ అనపేక్ష శుచిర్మృక్ష ఉదాసీనో గతవ్యధః ।

సర్వారంభ పరిత్యాగీ యో మద్భక్త స్స మే ప్రియః ॥

అపేక్ష లేనివాడును, శుచియును, దక్షుడును, ఉదాసీనుడును, వ్యధలొలగినవాడు నెవ్వడో ఎవ్వడు నాయందు భక్తికలవాడో, ఆతడే నాకు బ్రിയుడు.

శ్లో॥ యో న హృష్యతి న ద్వేషి న శోచతి న కాంక్షతి ।

శుభాశుభ పరిత్యాగీ భక్తిమాన్య స్స మే ప్రియః ॥

ఎవడు సంతోషింపడో, ద్వేషింపడో, దుఃఖింపడో కాంక్షింపడో, ఎవడు శుభాశుభములను రెంటినీ బరిత్యజించునో, ఎవడు భక్తికలవాడో, ఆతడే నాకు బ్రിയుడు.

శ్లో॥ మానావ మానయో స్తుల్య స్తుల్యో మిత్రారిపక్షయోః ।
సర్వారంభ పరిత్యాగీ గుణాతీత స్స ఉచ్యతే ॥

ఎవఁడు మానావమానములను, సమముగాఁ దలంచునో, మిత్ర శత్రుపక్షములందు సమముగాఁ బ్రవర్తించునో, సర్వ కార్యారంభములను ఎవఁడు పరిత్యజించునో, ఆతఁడే త్రిగుణాతీతుఁడుగాఁ జెప్పఁబడు చున్నాడు.

శ్లో॥ అసక్త బుద్ధి స్సర్వత్ర జితాత్మా విగతస్పృహః ।
నైష్కర్మ్య సిద్ధిం పరమాం సన్న్యాసీ నాధిగచ్ఛతి ॥

సర్వత్ర ఎవ్వనిబుద్ధి ఆసక్తిలేక యుండునో, ఎవఁడు జితాత్ముఁడో, ఎవఁడు స్పృహను విడనాడునో ఆతఁడు సన్న్యాసముచేతనే నైష్కర్మ్య సిద్ధిని బొందును.

శ్లో॥ సర్వధర్మాన్ పరిత్యజ్య మా మేకం శరణం వ్రజ ।
అహం త్వా సర్వపాపేభ్యో మోక్షయిష్యామి మా శుచః॥

సర్వధర్మములను పరిత్యజించి, నన్ను ఒక్కనినే శరణు పొందుము. అట్లేచో నేను నిన్ను సర్వపాపముల నుండి విడిపించగలను. కావున దుఃఖింపకుము. అని ప్రేరేతిని వాసుదేవుఁడు, సర్వకర్మసన్న్యాసముయొక్క ఘనతను బేర్కొనెను.

అటులనే భగవంతుఁడు, అనుగీతలలోఁ గర్మయందలి ప్రయోజనాభావమును బ్రదర్శించెను. ఎట్లన ?

శ్లో॥ “నైవం ధర్మీ న చాధర్మీ నచైవహి శుభాశుభీ ।
యస్యాస్య దేకాసనే లీన స్త్వాష్ఠీం కించి దచింతయన్” ॥ ఇతి

ముఖ్యమైన యాసనమున లీనుడై, కొంచెమైనను జింతింపనివాడై, ఊరకనే యెవడుండునో, వాడు ధర్మియును గాడు, అధర్మియును గాడు. శుభాశుభములు కలవాడును గాడు. అనగా గేవలము యోగనిష్ఠలో నుంకి, లేశమంతైన జింతలేక, ప్రయోజనాభావముచే, ధర్మాధర్మకార్యములతో నంబంధములేక యుండును. అతడు శుభాశుభముల జోలికిఁ బోవడు.

శ్లో॥ “ప్రవృత్తి లక్షణో యోగో జ్ఞానం సన్న్యాస లక్షణం ।
తస్మాత్ జ్ఞానం పురస్కృత్య సన్న్యసే దిహ బుద్ధిమాన్” ॥

లోకప్రవృత్తియే, లక్షణముగాఁ గలది యోగము. సన్న్యాసమే లక్షణముగాఁ గలది జ్ఞానము. అందువలన బుద్ధి మంతుఁడు, జ్ఞానమును బురస్కరించుకొని, ఇహలోకమున సన్న్యసింపును అని చెప్పెను.

భగవంతుడైన వ్యాసుఁడు శాంతిపర్వమున, శుకుని గూర్చి, ఈ విషయమునే ఉపదేశించెను. ఎట్లన ?

శ్లో॥ “కర్మణా బధ్యతే జంతు ర్విద్యయా చ విముచ్యతే ।
తస్మాత్ కర్మ నకుర్వన్తి యతః పారదర్శినః” ॥

ప్రతిప్రాణియును గర్మచే బంధింపఁ బడుచున్నది. విద్యచే (జ్ఞానముచే) బంధవిముక్త మగుచున్నది. అందువలననే పారదర్శిలైన యగులు, కర్మను ఆచరింపదు.

శ్లో॥ “ఏషావై విహితా వృత్తిః పురస్తాద్భ్రహ్మణా స్వయం ।
ఏషా పూర్వతరై స్సద్భి రాచీర్ణా పరమర్షిభిః” ॥

పూర్వము బ్రహ్మస్వయముగా ఈ వృత్తినే విధించెను ।
ప్రాచీనులును సన్మార్గులు నగు పరమముషులు, ఈ వృత్తినే
ఈ పద్ధతినే పరిశీలించి, ఆచరించిరి.

శ్లో॥ “ప్రప్రజే చ్చ పరం స్థానం పారివ్రాజ్య మనుత్తమం ।
తద్భవా నేవ మభ్యస్య వర్తతాం శూయతాం తథా” ॥

సకలమును వీక్షి, పరమపదవిని దప్పక చేరవలెను.
సన్న్యాసమే చాల యుత్తమమైనది. కావున ఓశుఁకుడా! నీవు
ఈ పద్ధతిని గూర్చి, చక్కగా వినుము. ఇట్లు అభ్యసించి,
చక్కఁగా బ్రవర్తింపుము. అని చెప్పెను.

అటులనే భగవంతుఁడైన నారదుఁడును, సర్వకర్మ
సన్న్యాసమును శ్రేష్ఠమైనదిగాఁ జెప్పెను.

శ్లో॥ సన్న్యస్య సర్వకర్మాణి సన్న్యస్య విపులం తపః ।
సన్న్యస్య వివిధావిద్యాః సర్వం సన్న్యస్య వైవహి ॥
శక్యం త్వేకేన ముక్తేన కృతకృత్యేన సర్వశః ।
పిండమాత్ర ముపాశ్రిత్య చరతుం సర్వతో దిశమ్ ॥

సర్వకర్మలను, విపులమైన తపస్సును, వివిధ విద్యలను
సన్న్యసించి, ఇటులనే సర్వమును సన్న్యసించి సర్వవిధములఁ
గృతకృత్యుఁడైన కేవల ముక్తునకు చూత్రమే పిండాంధమును

మాత్రమే ఆశ్రయించి, సర్వదిశలందును సంచరించుటకు శక్యమగును.

శ్లో॥ హిత్యాగుణమయం పాశం కర్మహిత్యా శుభాశుభం !
ఉభే సత్యాన్యతే త్యక్త్వా ఏవం భవతి నిర్దుణః ॥
పరిగ్రహం పరిత్యజ్య భవ తాత ! జితేంద్రియః ।
అశోక స్థాన మాతిష్ఠ ఇహచాముత్ర చాభయమ్ ॥

త్రి శుణాత్మకమైన పాశమును, శుభాశుభకర్మలను, సత్యాన్యతములను రెంటిని విడిచి పెట్టిన సిమ్మటనే, మానవుడు నిర్దుణుడగుచున్నాడు. తాత ! పరిగ్రహమును బరిత్యజించి, జితేంద్రియుడ నగుము. దుఃఖరహితమైన స్థానమును బొందుము. అప్పుడే నీవు ఇహపరలోకములలో భయవిముక్తుడవగుదువు.

సర్వకర్మ సన్న్యాసము గావించిన వానికే జ్ఞానమందధికారము లభించునుగాని, ఇతరునకు లభింపనని, భగవంతుడైన బృహస్పతి చెప్పెను. ఎట్లన ?

శ్లో॥ ప్రస్మతై రింద్రియై ర్దుఃఖీ తై రేవ నియత స్సుఖీ ।
రాగవాన్ ప్రకృతి హ్యేతి విరక్తో జ్ఞాన మాప్నుయాత్ ॥

అంతటను వ్యాపించిన ఇంద్రియములు గల మానవుడు దుఃఖవంతుడగును. ఇంద్రియ నిగ్రహము కలవాడే సుఖము కలవాడగును. రాగవంతుడు ప్రకృతిని బొందును విరక్తుడు జ్ఞానమును బొందును.

శ్లో॥ గృహస్థో బ్రహ్మచారివా వానప్రస్థోఽథవా పునః ।

య ఇచ్ఛేత్ శ్మశ్శానాత్ ముత్తమాం వృత్తి

మాశ్రయేత్ ॥

బ్రహ్మచారియైనను, గృహస్థుడైనను, వానప్రస్థుడైనను మోక్షమును బొందఁ గోరినచోఁ దప్పక యుత్తమమైన సన్న్యాసవృత్తిని ఆశ్రయించవలెను.

శ్లో॥ ఏతత్తు బ్రాహ్మణం వృత్త మాహు రేకవదం సుఖం ।

ఏషా గతి ర్విరక్తావా మేషధర్మ సనాతనః ॥

ఇదియే మోక్షసుఖమునకు ముఖ్యస్థానము. ఇదియే బ్రాహ్మణ వృత్తము. ఇదియే విరక్తు య గతి. ఇదియే సనాతనధర్మము. అని సకలాశ్రమముల వారికిని సర్వకర్మ సన్న్యాసమున అధికారము కలదనియు, అశ్వమేధ ఘట్టిముత, బ్రహ్మ, మునులకుఁ జక్కగా బోధించెను. బ్రహ్మజ్ఞాన మార్జింపఁ గోరువారికిని, ముముక్షువునకును, సర్వకర్మ సన్న్యాసమునందే అధికారము కలదని దీనినిలనఁ దెలియుచున్నది.

సీ. భా. :- అయ్యా ! జీవాత్మ పరమాత్మలకు విశేష భేదము కలదు. అట్లు విభేదము గలవారికి భేదములేకని, విశ్వమును జెప్పితివేని మహాదోషము వాటిల్లుచు. ఒకఁడు ఇంకొకఁడగుట అసంభవముకదా ? అందువలన జీనపరబ్రహ్మలకుఁ దాత్త్వికమైన అభేదము యుక్తముకాదు. భోగ్యవర్గమునకు భక్షణశీలము లేదు కావున స్థూలసూక్ష్మ దేహద్వయూత్మక

ములైన క్షేత్రములు అనాదు లగుచున్నవి. అట్టి యనాదుల యోగముచే జీవులు ఘటాకాశ, జలచంద్రాది న్యాయము ననిత్యములగు చున్నవి.

శ్లో॥ ఏక ఏవతు భూతాత్మా భూతేభూతే ప్రకాశతే ।

ఏకథా బహుథా చైవ దృశ్యతే జలచంద్రవత్ ॥

భూతాత్మ ఒక్కండే యైనను జలచంద్రునివలె ఆ యా భూతములందుఁ బ్రకాశించు చున్నాడు. ఒక్కఁడుగా, అనేకు లుగాఁ జూడఁబడు చున్నాడు.

శ్లో॥ యథా హ్యయం జ్యోతిరాత్మా

వివస్వా నపోభిన్నా బహుధైకో ఽనుగచ్ఛన్ ।

ఉపాధినా క్రియతే భేదరూపో

దేవః క్షేత్రే ప్స్వేపమజో ఽయమాత్మా ॥

జ్యోతిస్వరూపుడైన ఒకే నూర్యుఁడు విభిన్నస్థలములందలి జలముల ననుసరించి, అనేక నూర్యులుగా గనఁబడు చున్నాడు. అటులనే స్వయంప్రకాశ మానుఁడును, అజుఁడు నగు పర మాత్మ ఆ యా క్షేత్రములందు ఉపాధిభేదము ననుసరించి, భేదరూపుఁ డగుచున్నాడు.

శ్లో॥ “ఘటసంవృత ఆకాశో నీయమానే యథా ఘటే ।

ఘటో నీయేత నాకాశః తద్వజ్జీవో నభోపమః” ॥

ఘటమం దాకాశము సంవృతమై యున్నది. ఆ ఘట మును వేరొక తావునకుఁ జేర్చినచో ఘటము తొలగునే

కాని, ఆకాశము తొలగదు. అటులనే జీవాత్మయు ఆకాశము ఉపముగాఁ గలదై ఉపాధులు తొలగినను అది మాత్రము తొలగకయే యుండును. అందుచే జీవపరములకు గల ఆధిక్యము బొసాధిక భేదముచే లేశమంతైనను దొలగదు (నశింపదు.) జలచంద్రుఁడు కదలుచున్నను ముఖ్యచంద్రుఁడు కదలుచున్నాడా? లేదే. ఘటాకాశము చలించినను, ముఖ్యాకాశము చలంపలేదే. పై విషయమును బరిశీలించినచో శుద్ధుఁడైన ఆత్మ ఈశ్వర రూపమున ఒక్క విధముగనే యున్నను, జలాశయ తరంగచంద్ర న్యాయము ననుసరించి, జీవరూపమున బహుధా ప్రకాశించు చున్నాఁడు. కావున జీవుఁడు వేరు, ఈశ్వరుఁడు వేరు. అను సమస్త న్యవహారమును స్థిరమగుచున్నది. అందుచే క్షేత్రసంబంధము అనాది యోగాభ్యము. అనాదియైన అజ్ఞానము కారణముగఁ బురుషులు జననమరణాదులను బొందుచున్నారు.

వివరణము :

1. “బహుస్యాం ప్రజాయే యేతి” అను శ్రుతి సనుసరించి, చూచినచో సృష్టి కార్యము నిర్వహించు బ్రహ్మపదార్థమునందే జీవత్వము ఆరోపింపబడెను. అట్టి యారోపవాదముచే జీవ బ్రహ్మలు ఒకటియే యను తలంపు ఏర్పడినదని తెలియును.

2. “తత్సృష్ట్యా తదేవాను ప్రావిశత్” అను శ్రుతిలోఁ బరబ్రహ్మయే జగమును సృష్టించి, అందుఁ దాను బ్రవేశించినట్లు చెప్పెను. అనగా బ్రహ్మపదార్థమే జీవుఁడుగా మారి

నట్లు చెప్పెను. దీనినే పరిణామ వాద మందురు. ఈ వాదము ననుసరించి చూచినచో నిష్కాముడైన పరమాత్మకు జీవుడుగా మారుటచే గల్గు లాభమేమి ? యను శంక కల్గును. పై కారణములచే జీవబ్రహ్మలు ఒకటియా ? లేక వేర్వేరుగా నున్నవా ? అని శంకించిన భృతరాష్ట్రునకు సనత్సు జాతుఁ డొసఁగిన సమాధానములను శంకర నీలకంఠులు ఎట్లు పశ్చిలించి చెప్పిరో తెలిసికొందము. భూమ్యాకాశాది రూప మున నున్న సామాన్య ప్రకృతియు, బ్రహ్మయోని యైన మూల ప్రకృతియు కార్యములు. పురుషుఁడగు పరబ్రహ్మ కారణము. కార్య కారణములు రెండును బరమాత్మ స్వరూ పములే. అందుచే గాఢమైన జీవుఁడును, గాఢమైన పర బ్రహ్మయు నొక్కటియే. వానికి భేదము లేదు. ప్రకృతి సంబంధముచే పరబ్రహ్మకు నానాత్వము కలదన్నవారికి మృత్యు భయము వాటిల్లును. ప్రకృతిపురుషులు ఇరువురును అనాదులే యని గీతలో వినఁపఁ బడినది. జలచంద్ర న్యాయమున ఘటా కాశ న్యాయమున, జెప్పినట్లు ప్రకృతి సంబంధముచే బురుషుఁడైన పరమాత్మకు నానాత్వము ఏర్పడు చున్నది, కాని కేవల పురుషునకు నానాత్వము లేదు. అట్టి నానాత్వము ఔపాధికము. కావునఁ బరమాత్మకు నానాత్వముచే గల్గు అనిత్యత్వమును వాటిల్లదు ఉపాధిభునగా ఆధారము. జలమునకు ఘటము ఆధారము కాన ఆ ఘటము (కుండ) జలమునకు ఉపాధి యన్నమాట. అట్టి యుపాధి అనేకవిధములుగా నుండుటచే, వానియందలి జలమునకును, జలములందు గానవచ్చు చంద్రు

నకును నానాత్వముఁ గలుగుచున్నది. కాని యథార్థమైన చంద్రునకు మాత్రము నానాత్వము లేదు. అటులనే ఉపాధులైన జీవులచే వానియందుండు బ్రహ్మకు మాత్రము నానాత్వము కలుగుచున్నది. కాని మూలమైన పరబ్రహ్మకు మాత్రము నానాత్వము లేదు.

పరమాత్మ సత్తు, అనగా శాశ్వతము. పరమాత్మకంటె వేరుగా నున్నదంతయును అసత్తే. అనగా అశాశ్వతమే. పరమాత్మకుఁ గల రామకృష్ణాది భేదము ప్రకృతియైన మాయ యొక్క సంబంధముచేఁ గల్గినది, కాని సహజముగాఁ గల్గలేదు. అందుచే ఆత్మకుఁ (బ్రహ్మకు) గల ఆధిక్యము సశంకదు. లోకమునఁ గానవచ్చు సంసారము ప్రకృతికిఁ జెందినదే, కాని ఆత్మకుఁ జెందినది కాదు. ఆత్మయొక్కటియే సత్యము (శాశ్వతము) ఆత్మేతర మంతయు మిథ్యయే (అశాశ్వతమే). ప్రకృతిలోఁ గూడిన పరమాత్మయొక్క ప్రభావముచేతనే మనకుఁ గానవచ్చు కొండలు, నదులు మున్నగు నవన్నియును సృష్టింపఁ బడినవి. ఈ నాఁడు వ్యోమనాకలయందు, ఆయుధము లందు, రోగ నివారికములగు ఔషధములందు, భారీపరిశ్రమ లరీదు, విద్యుత్పరికరములందు ఉపయోగింపఁబడుచున్న అణువు పరమాత్మయొక్క స్వరూపమే. “అణోరణీయాన్ మహతో మహీయాన్” అను శ్రుతియుఁ బైవిషయమునే వ్యక్తము సేయుచున్నది.

సర్వాంతర్యామియు, సృష్టికి గారణమునగు పరబ్రహ్మ జీవరూపమునఁ వివిధ దేహములం దున్నప్పటికిని బూర్ణమే.

అద్వైతమే. భ్రాంతిదృష్టి గలవారికి జీవుడు వేరు, బ్రహ్మ వేరు అను ద్వైతభావము ఏర్పడినను భ్రాంతి తొలగిన తోడనే అట్టి ద్వైతభావము, భేదభావము తొలగిపోవును. ఆకాశము ఒకచోట నల్లగా, మరొకచోటఁ దెల్లగా, ఇంకొకచోట ఎఱ్ఱగాఁ గనబడుటచే ఆకాశమున భిన్నత్వము గోచరించినను, అట్టి భేదభావము రంగులచేత ఏర్పడినదే కాని యధార్థము కాదు. ఆకాశము ఒక్కటియే యని అందఱికిని దెలిసిన విషయమేకదా? ఆకాశము వలెనే పరబ్రహ్మయును ఒక్కటియే యని తెలిసి కొనవలసి యున్నది. అజ్ఞానులు ప్రకృతి వేరు, పురుషుడు వేరు అని భావించుదురు. జ్ఞానిమాత్రము అట్లు తలంపడు. అందుచే నందఱును జ్ఞానము సంపాదించుకొని “తత్త్వమసి” మున్నగు మహావాక్యముల యర్థము చక్కగా నెఱిఁగిరి, వారికిఁ గల యజ్ఞానమును, భ్రాంతి దృష్టియు, మోహాహంకారములును బూర్ణముగా నశించును. అపుడు తప్పక వారికి ముక్తి కల్గును. అందుచేఁ బ్రతిజీవియును, యోగ, తపో, జ్ఞాన మార్గములలో, నేదేని యొకదానిని అలవఱచుకొని, తనకుఁ గల బ్రాణబాధి కర్మలను దగ్ధము చేసికొనవలెను. ఆత్మ సాక్షాత్కారము పొందవలెను. ఆత్మ సాక్షాత్కారము చేసి కొనఁ గల్గినవారికి శైల, వనాదులలో అంతటను విష్ణుస్వరూపుడైన పరమాత్మయే గోచరించును శుద్ధచేతస్కు లగునట్టి వారికిఁ జక్కని జ్ఞానము కల్గును. జ్ఞానముచే జీవులు కామ్య కర్మలను బరిత్యజించి సన్న్యాసు లగుదురు. ముక్తు లగుదురు. జ్ఞానహీనులైన వారికి మాత్రము జనన మరణాదులు తప్పవు.

వారెన్నడును ముక్తులు కాలేరు. పరికింపగాఁ గర్మమార్గము కంటె యోగమార్గము, జ్ఞానమార్గమును గొప్పనని తోచుచున్నది. జ్ఞానులగుటచేతనే ధర్మవ్యాధుఁడు మున్నగువారు శాశ్వత ప్రతిష్ఠ నందఁగల్గిరనియు తరించిరనియుఁ దెలియుచున్నది.

∴ ఈశ్వరుఁడే జగత్కారణుఁడు :-

శ్లో॥ య ఏత ద్వా భగవాన్ సనిత్యో
వికారయోగేన కరోతి విశ్వం ।
తథా చ తచ్ఛక్తి రితి స్మ మన్యతే
తదార్థయోగే చ భవన్తి వేదాః ॥

౨౧

తా॥ ఈ జగత్తులను సృష్టించు చున్నట్లు కానవచ్చు భగవంతుఁడు నిత్యుఁడు. ఆతఁడు వికారమైన మాయయొక్క యోగముచే, విశ్వమును గావించు చున్నాడు. ఆ పరమాత్మ శక్తి, పరమాత్మభిన్నమై కానవచ్చు చున్నదని వేదములు చెప్పుచున్నవి. జగత్తునకు ఉపాదాన కారణమైన భగవంతునికి, ఆతని శక్తియైన మాయకును భేదము లేదు; అనుటలో వేదములే ప్రమాణములు.

శం. భా. :- ఒకే పరమాత్మ అనాది మాయాయోగముచే బహురూపములను ఎట్లు పొందుచున్నాడో, అట్లే ఈశ్వరుఁడు మాయోపాధిచే జగత్కారణుఁడగుచున్నాడు. ఎట్లన! పరమార్థ భూతుఁడైన భగవంతుఁడు ఐశ్వర్యాది సమన్వితుఁడైనను, నిత్యుఁడే. ఆతఁడు తన యధీనమందున్న మాయయొక్క

యోగముచే, సాక్షియై విశ్వమును నిర్మించు చున్నాడు. పరమాత్మ శక్తియైన మాయయే జగత్సృష్టికీ, గారణము. కాని పరమాత్మ కాదు. పరమాత్మయొక్క మాయార్థ యోగమే జగత్సృష్టికీ ఉపాదానకారణమనుటలో వేదములే ప్రమాణము. ఎట్లన?

“ఇంద్రో మాయాభిః పురురూప ఈయతే” ఆత్మయైన ఇంద్రుడు మాయా బలముచేతనే పురురూపము దాల్చెను. “అస్మా న్మాయీ సృజతే విశ్వ యేతత్” మాయా సంబంధముగల ఆత్మయే ఈ విశ్వములను సృజించు చున్నది.

“మాయాఽతు ప్రకృతిం విద్ధి మాయినం తు మహేశ్వరమ్” ప్రకృతిని మాయగను, మహేశ్వరుని మాయగలవానిగా నెఱుఁగుము. “దేవాత్మ శక్తిం స్వగుణైర్నిగూఢమ్” దేవునితోగల ఆత్మశక్తి సత్వాది గుణములచే నిగూఢముగా నున్నది. అని పైనఁ బేర్కొన్న మంత్రము లన్నియు, “జగ దుత్పత్తికీ, బరమాత్మ మాయాశక్తియే ఉపాదాన కారణ”మని ప్రకటించు చున్నవి.

శ్లో॥ “దైవీ హ్యేషా గుణమయీ మమమాయా దురత్యయా ।
అజోఽపి సన్నవ్యయాత్మా భూతానా మీశ్వరోఽపిసన్ ॥
ప్రకృతిం స్వామధిష్ఠాయ సంభవా మ్యాత్మ మాయయా ।
మయాధ్యక్షేణ ప్రకృతి స్సాయతే సచరాచరమ్ ॥”

ఈ నా మాయ దేవసంబంధమైనది. సత్వరజస్తమో గుణాత్మకము. దాని నెవరును అతిక్రమింపఁ జాలరు. పరిబ్రహ్మ

నగు నేను జననమరణ రహితుడ నైనను, సకల భూషేశ్వరుడ నైనను, నాప్రకృతి నధిష్ఠించి, నామాయచేతనే రామకృష్ణాది రూపములతో సంభవించు చున్నాను. అధ్యక్షుడనగు నాపర్యవేక్షణలోఁ బ్రకృతి చరాచరములను సృష్టించుచున్నది.” అని గీతలోనై తము చెప్పఁబడినది.

శ్లో॥ “మాయాతవేయ మజ్ఞాత పదార్థా నతిమోహినీ ।

అనాత్మన్యాత్మ విజ్ఞానం యయా మూఢో ఽధిరోహతి ॥

ఇయ మస్య జగద్ధాతు ర్మాయాకృష్టస్య గహ్వరీ ।

ధార్య ధారక భావేన యయా సంపీడితం జగత్ ॥

అహోస్మ దుస్తరా విష్ణో ర్మాయేయ మతి గహ్వరీ ।

యయా మోహిత చిత్తస్తు న వేత్తి పరమేశ్వరమ్” ॥ ఇతి.

అత్యంతము మోహింపఁ జేయు ఈ నీమాయ అజ్ఞాత పదార్థములను సృష్టించు చున్నది. ఈ మాయాప్రభావము చేతనే మూఢుడు, ఆత్మకాని దానియందు ఆత్మనారోపించి, దానికిఁ జెందిన విజ్ఞానము నధిరోపించు చున్నాడు. జగద్ధాతయైన ఈ కృష్ణునియొక్క మాయ, గహ్వరమైనది. ధార్య ధారక భావముతో ఈ మాయ జగత్తును బాగుగాఁ బీడించుచున్నది. ఏమి యాశ్చర్యము! అతి గహ్వరమైన ఈ విష్ణుమాయ, ఎట్టివారికిని దుస్తరమైనదే. ఈ మాయచేతనే మోహితచిత్తుడై మానవుడు పరమేశ్వరుని దెలిసి కొనలేకున్నాడు. పై ప్రమాణములచేఁ బరమాత్మ యధీనమున మాయ కలదనుట స్పష్టపడుచున్నది.

నీ. భా. :- పరిదృశ్యమానమైన ఈ జగత్తంతయు, జగత్తువలె భాసించు ఆ పరమాత్మయే. అది నిత్యము, అవికారి, సర్వైశ్వర్య సంపన్నము నగు పరమాత్మ యొక్క మాయా స్వరూపమే. అందుచే నది స్వప్నమున గాంచగజమువలె మిథ్యయైనను, బ్రకృతిబలముచే నిత్యముగా గోచరించును.

“ఇదం సర్వం యదయ మాత్మా, బ్రహ్మైవేదం విశ్వమ్; సర్వం ఖల్విదం బ్రహ్మ” మున్నగు శ్రుతులు బ్రహ్మకంటఁ బ్రపంచము అన్యము కాదను విషయమును తెప్పించున్నవి. అంత మాత్రమున బ్రహ్మకు ద్వైతభావము కలదనుటకు వీలులేదు. “అట్టి ద్వైతభావన మిథ్యయే” అను విషయమును స్ఫురింపఁ జేయుటకే, వైశ్రుతివాక్యమున “వా” శబ్దము ప్రయోగింపఁ బడినది. ఆ “వా” శబ్దము ఉపమార్థమునే తెలియఁ జేయును. “జగమే బ్రహ్మ” అని చెప్పినచో బ్రహ్మ కనిత్యము ప్రాప్తించును. అందుచే జగద్రబ్బహ్మలకు బరమార్థతః వికార వికారి భావమేలేదు. వికార మనగా అన్యమైన మాయ. పరబ్రహ్మ, అట్టి వికార యోగముచేతనే స్వప్నేంద్ర జాలమువలె విశ్వమును నిర్మించుచున్నాఁడు. కావున జగద్రబ్బహ్మలు కనకకుండలములవలె వికార, వికారి భావము కలవికావు. విశ్వవిలాసమునకుఁ దచ్చక్రియే కారణము.

“దేవాత్మశక్తిం స్వగుణైర్నిగూఢాం
పరాస్యశక్తిర్వివిధైః శ్రూయతే”

మున్నగు శ్రుతులు తదర్థయోగమును, అనగా బ్రహ్మ శక్తియగు ప్రకృతియొక్క యోగమును దెలియుఁ జేయు చున్నవి ఆత్మ భోక్త, శక్తి భోగ్యము. అని భావించి. శక్తి బ్రహ్మకంటె భిన్నమైనదని చెప్ప నలవికాదు. వహ్నియును (అగ్నియును) దానియందుఁ గల దహన ప్రకాశన శక్తియును బృథక్కుగా లేవుకదా ! అటులనే శక్తియును శక్తిమంతుఁడైన బ్రహ్మయుఁ బృథక్కుగా లేదు. (అనగా వేరుగాలేవు.)

“బహుస్యాం ప్రజాయేయేతి; సచ్చ త్యచ్ఛా భవత్” అనుశ్రుతులవలన శక్తిమంతుఁడైన బ్రహ్మయే బహురూపము లను దాల్చినట్లును, సత్తైన బ్రహ్మయే, సత్తులైన పృథివీ సలిల తేజస్సులుగాను, త్యత్తులైన వాయ్వాకాశములుగాను విలసిల్లు చున్నట్లును దెలియుచున్నది. పై మంత్రములు శక్తి శక్తిమంతులకు అభిన్నత్వమును ఋజువు సేయుచున్నవి.

వివరణము :- ఇట మాయ, అవిద్య, పరమాత్మ, వికారము, పరమాత్మశక్తి అనునవి ప్రకృతికిఁ బర్యాయపద ములుగాఁ గానవచ్చుచున్నవి. ప్రకృతి, 1. సామాన్యప్రకృతి, 2. మూలప్రకృతి అనఁగా బరాప్రకృతి అని రెండు విధము లుగాఁ గలదు.

శ్లో॥ భూమిరాపోఽనలో వాయుః ఖం మనో బుద్ధిరేవచ ।

అహంకార ఇతీయం మే భిన్నా ప్రకృతి రష్టధా ।

అనుగీతానూక్తిలో సామాన్యప్రకృతి 1. భూమి; 2. నీరు; 3. అగ్ని; 4. వాయువు; 5. ఆకాశము; 6. మనస్సు;

7. బుద్ధి; 8. అహంకారము, అని యెనిమిది విధములుగా నున్నట్లుగా చెప్పబడినది.

శ్లో॥ అపరేయ మిత స్త్వన్యాయం ప్రకృతిం విద్ధి మే పరాం ।

జీవభూతాం మహాబాహూ యయేదం ధార్యతే జగత్ ॥

అను గీతాసూక్తిలోఁ బరాప్రకృతి పరబ్రహ్మకు నూటిగాఁ జెందినదిగా, జీవరూపమును దాల్చునదిగాఁ, జగత్తును ధరించునదిగా) చెప్పబడినది. “మమయోని ర్మహద్భ్రష్మా” అను గీతాసూక్తిలో మూలప్రకృతియే పరమాత్మయోనిగాఁ బేర్కొనఁ బడినది. పరమాత్మ అట్టి మూల ప్రకృతితోఁ గూడియుండుటనే అనాది మాయాయోగమనియు, వికారమనియుఁ దెలిసికొనవలసి యున్నది. అట్టి మాయతోఁ గూడిన సృష్టికి హేతువైన పరమాత్మనే ఈశ్వరుఁ డని శంకరాచార్యులవారు చెప్పియున్నారు. ఆ యీశ్వరుఁడే మాయాసంబంధముచే జగత్కారణుఁడై బహురూపములను జెందుచున్నాడు. ఇట్లు బహురూపములు చెందుట జౌహాధికము. కావున అంతమాత్రాన బరమాత్మ కనిత్యత్వము వాటిల్లదు. మాయయే శక్తి. మాయగల ఆత్మయే శక్తిమంతుఁడు. అగ్నికిని, దానియందుఁ గల దహనశక్తికిని భేదము లేనట్లే శక్తి శక్తిమంతులకును భేదములేదు. శక్తిశక్తిమంతులైన ప్రకృతి పురుషులు ఇరువురును అనాదులే యని ఇంతకు మున్ను చెప్పబడెనుగదా ! ప్రకృతి జగత్తును ధరించి యుండును. కావున జగత్తు ధార్యము. ప్రకృతి ధారకము, అందుచే వీనికి ధార్యధారక భావరూప సంబంధము కలదు. మాయా ప్రభావముచే

మోహితృడైన మూఢుడు, పరమాత్మ స్వరూపమును గాంచలేడు. కావున బ్రతిమానవుడును మూఢుడు గాక, ప్రహ్లాదునివలె జ్ఞానిగా నుండుటకు బ్రయత్నించ వలసియున్నది.

—: పుణ్య పాపకర్మలు - పునర్జన్మ :—

ధృతరాష్ట్ర ఉవాచ :-

శ్లో॥ యే లస్మిన్ ధర్మా న్నాచరంతీహ కేచి
తథా ధర్మాన్ కేచి దిహా చరంతి ।
ధర్మః పాపేన ప్రతిహన్యతేస్య
దుతాహో ధర్మః ప్రతిహన్తి పాపమ్ ॥

—

తా॥ ఈ లోకమున అగ్నిహోత్రాది ధర్మములను గొంద తాచరించు చున్నారు. కొందఱు అధర్మముల నాచరించుచున్నారు. ధర్మము పాపముచే బ్రతిహత మగుచున్నదా? అనగా నశింప జేయుచున్నదా? లేక ధర్మమే పాపమును నశింప జేయుచున్నదా? అని ధృతరాష్ట్రుడు అడిగెను.

నీ. భా. :- జీవేశ్వరులకు భేదములేదు. జగత్తు మిథ్య అయినను జగత్సృష్టికి నిమిత్తమైన ప్రకృతి బ్రహ్మకంటె అన్యము కాదు. అను విషయములచే, బ్రహ్మద్వైతము సిద్ధమనియు, అందుచే మృత్యువు లేదను పక్షము స్థిరమనియు, ధృతరాష్ట్రుడు తెలిసికొనెను. అయినను వానికి గొన్ని సందేహములు కలెను. అవేనన ?

ధర్మమును అధికముగా నాచరింపనివారు కొందఱు

కలరు కదా ! వారి ధర్మము పాపముచే నశించునా ? పాపమును అధికముగా నాచరింపనివారు కొందఱు ఉందురు. వారి పాపము ధర్మముచే నశించునా ? ఇహలోకమునఁ గొందఱు మాత్రమే అగ్నిహోత్రాది ధర్మముల నాచరింతురు. కొందఱు అధర్మములనే ఆచరింతురు. వారి గతియేమి ? అని ధృతరాష్ట్రుఁడు, కర్మ స్వరూప విజ్ఞానమునకై పెక్కువిధములఁ బ్రశ్నించెను. యజ్ఞాది కర్మలచేఁ గొందఱు మృత్యువును బోగొట్టుకొని, క్రమముక్తిని బొందుచున్నారుకదా ! ఆ పక్షమునఁ గర్మ మోక్ష హేతవు కదా ? అయినను ఆపక్షమునకుఁ జెందిన కొందఱు, మోక్షము నిమిత్తము, అగ్నిహోత్రాది ధర్మకర్మల నాచరింపకున్నారు. మోక్షమునకై సన్న్యాసమునే స్వీకరించు చున్నారు. కొందఱు క్రమముక్తికై ఉపాసనా సహితములైన కర్మలనే ఆచరించు చున్నారు. వారందఱియొక్క ధర్మము రాగద్వేషాది పాపముచే నశించునా ? లేక ధర్మమే పాపమును నశింపఁజేయునా ? అని పరిపరివిధములఁ బ్రశ్నింపగా సనత్సుజాతుఁ డిట్లు చెప్పెను.

సనత్సుజాత ఉవాచ :-

శ్లో॥ ఉభయ మేవ తత్రోపయుజ్యతే ఫలం ।

ధర్మస్య వై కర్మణశ్చేతరస్య చ ॥

— ౨౩

తా॥ సన్న్యాసము, ఉపాసన అను రెండును మోక్ష విషయమై ఉపయోగ పడుచున్నవి. స్వర్గము ధర్మమునకు ఫలము. ఇతరమైన అధర్మమునకు నరకము ఫలము.

శం. భా. :- సన్న్యాసము, ఉపాసనతోఁ గూడిన కర్మ

అను రెండును మోక్ష విషయమై ఉపయోగపడుచున్నవి. స్వర్గము, చిత్తశుద్ధి అనునవి ధర్మకర్మకు ఫలముగా నున్నవి. ఇతరమైన అధర్మమునకుఁ గాని, నిత్యకర్మత్యాగమునకుఁగాని, నరకమే ఫలముగా నున్నది.

లక్షాభరణ భావ్యము :- అజ్ఞానికి ధర్మము, పాపము అను రెండింటియొక్క అనుభవమే తప్ప, మతేమియును దెలియదు. ధర్మముచేఁ బాపమునకుఁ గాని, పాపముచే ధర్మమునకుఁ గాని, నాశ మెన్నడును లేదు. విద్వాంసుఁడు మాత్రము తన జ్ఞానాన్నిచే ధర్మపాపములను రెండింటిని నశింపఁజేయఁగలడు. అని చెప్పుచు సందేహ నివృత్తి చేయుచున్నాడు.

శ్లో॥ తస్మిన్ స్థితౌ వా పుణ్యభయం హి నిత్యం

జ్ఞానేన విద్వాన్ ప్రతిహన్తి సిద్ధం ।

తథా న్యథా పుణ్య ముపైతి దేహీ

తథాగతం పాప ముపైతి సిద్ధమ్ ॥

౨౪

తా॥ పుణ్యపాప రూపకర్మల నిర్వహణమున నున్నను, జ్ఞాని, ధర్మాధర్మములను బుణ్యపాపములను దనజ్ఞానముచే నశింపఁ జేయును. ఆ విషయము వేదాదులలో సిద్ధమై యున్నది. ఆతఁడు జ్ఞానహీనుఁడైనచో, బుణ్యపాపముల ననుభవించుటకై దేహియగును. అనగా మఱిలమఱిల జన్మించును. అది నిశ్చయము.

శం. భా. :- పుణ్యపాపకర్మలను ఆచరించుచున్నను, విద్వాంసుఁడు ఆ యుభయమును నిత్యము తన జ్ఞానాన్నిచే

నశింపఁ జేయుచునే యున్నాఁడు. శ్రుతి స్మృతీశిహాసపురా
ణములందు ఈ విషయము ప్రసిద్ధమై యున్నది. ఎట్లన ?

“భిద్యతే హృదయగ్రంథిః” అను శ్రుతిలో హృదయ
గ్రంథి భేదింపఁ బడుచున్నదని కలదు. అనగా జ్ఞాని, తనజ్ఞాన
ముచే అన్నమయాది కోశముల గ్రంథులను భేదించుకొని,
పుణ్యపాపములకు దూరుడై ముక్తుఁ డగుచున్నాఁడని పైశ్రుతి
వలన తెలియుచున్నది.

“యథా పుష్కరపలాశ ఆపో నశ్లిష్యంతే ।

ఏవమేవ విదిత్వా పాపం కర్మ నశ్లిష్యతే ॥”

అను సూక్తిచే దామరాకు నీటిలో నున్నను దానికి
నీరు, అంటనట్లే జ్ఞానికీఁ బుణ్యపాప కర్మలఫలము అంటదు.
అని తెలియుచున్నది.

“తద్యధేషీక తూల మగ్నో ప్రోతం ప్రదూయే తైవం
హాస్యసర్వే పాప్మానః ప్రదూయంతే”

అను సూక్తిలో రెల్లుగడ్డి చివరను గలదూది, అగ్నిలో
బడి, నామరూప విహీనమైనట్లే జ్ఞానియొక్క పుణ్యపాపము
లన్నియును జ్ఞానాగ్నిచే నశించునని వివరింపఁబడెను.

“తథా విద్వాన్ పుణ్యపాపే విధూయ ।

నిరంజనః పరమం సామ్య ముపైతి”.

అను సూక్తిలో విద్వాంసుఁడు పుణ్యపాపములను

బోఁగొట్టుకొని, నిరంజనుడై పరమాత్మను బొందును, అని చెప్పఁబడెను.

“అశ్వ ఇవ రోమాణి విధూయ పాపమ్” అను సూక్తిలో అశ్వము తన రోమములను వలె, జ్ఞాని పాపమును బోఁగొట్టుకొనును అని చెప్పఁబడెను.

“యథైవాంసి సమిద్ధోఽగ్ని ర్భస్మ సా త్కురుతేఽర్జున”

అను సూక్తిలో రగులొన్న అగ్ని, సమిధలను భస్మము చేయునట్లు, జ్ఞానాగ్ని సర్వకర్మలను భస్మముచు జేయునని, చెప్పఁబడెను. పె నూత్తులచే జ్ఞాని పుణ్య పాపములను రెండింటిని నశింపఁ జేయునని రూఢ మగుచున్నది.

జ్ఞాన విహీనుడైనచోఁ బ్రాణి తప్పక పుణ్యపాపకర్మ ఫలములను బొందియు, ఇహలోకమును దప్పక చేరును. ఈ విషయముకూడ శ్రుత్యాదులలోఁ బ్రసిద్ధమై యున్నది. ఎట్లన ?

శ్లో॥ ఇష్టాపూర్తం మన్యమానా పరిష్టం

నాన్య (చ్ఛే)యో వేదయంతే ప్రమాధాః ।

నాకన్య పృష్టే సుకృతేన

భూక్త్యే మంలోకం పునరేవా విశన్తి” ఇతి.

యజ్ఞయాగాదులను ఇష్టములందురు. తటాకాదులు త్రవ్వించుటను బూర్తము అందురు. ఈ యిష్టాపూర్తములనే శ్రేష్ఠములైనవిగా మూఢులు తలంచుచున్నారు. వారు వీని కంటే గొప్ప శ్రేయస్సు లేదనియే చెప్పుదురు. సుకృతముచేత

నాకమును (స్వర్గమును) బొందినను, బుణ్యాక్షయము కాగానే మఱల యీలోకమునే ప్రవేశించు చున్నారు. అని పై శ్రుతి వలనఁ దెలియుచున్నది.

శ్లోః “అనందా నామ తే లోకా అంధేన తమసాఽఽవృతాః ।
తాం స్తే ప్రేత్యాభిగచ్ఛన్తి యే | కే చాత్మహనో జనాః”॥

అనుఃశ్రుతివలన ఆత్మజ్ఞానహీనులై న జనులు అంధతమ సముచే (గాఢాంధకారముచే) ఆవరింపఁబడిన లోకములను బొందుదురు. అవియే అనందలోకము లని ప్రసిద్ధములై యున్నవి. అట్టి లోకముల నందినను మఱల వారు పెనుకకు వచ్చుచున్నారు. అనఁగా బునర్జన్మకై ఇహలోకమును బొందు చున్నారు అని తెలియుచున్నది.

శ్లో॥ తై విద్యా మాం సోమపాః పూత పాపా
యజ్ఞైరిష్ట్యా స్వర్గతిం ప్రార్థయంతే ।
తేతం భుక్త్వా స్వర్గలోకం విశాలం
క్షీణే పుణ్యే మర్త్యలోకం విశంతి॥

ఋగ్యజు స్సామవేదములను “తై విద్య” అందురు. అందుఁ జెప్పఁబడిన రీతిని యజ్ఞము లాచరించి, సోమపాన మొనర్చి, పవిత్రులై స్వర్గమును బొందు చున్నారు. అట దివ్య భోగములను అనుభవించు చున్నారు. అట్టివారు కూడ పుణ్యము క్షీణించినతోడనే మర్త్యలోకమునకు, మఱల మఱలు చున్నారు. అని గీతానూక్తిలో వాసుదేవుఁడు చక్కఁగాఁ జెప్పెను.

కావున జ్ఞానహీనుఁడు, పుణ్యపాప ఫలానుభవమునకై మఱల జన్మలను పొంది తీరునని పై నూక్తులవలన దెలియుచున్నది.

సీ. భా. :- ధర్మాధర్మములను రెండును సన్న్యాసోపాసనా కర్మస్వరూపములై, మానవుని, నిత్యము అనుసరించియే యుండును. సన్న్యాసపూర్వకమైన జ్ఞానమే ధర్మము. దానిచే మానవుఁడు విద్వాంసుఁడై సిద్ధముగానున్న బ్రహ్మపదార్థమును జేరును. ముక్తుఁ డగును. ఈ విషయము గత్యర్థకమైన “ప్రతిహన్తి” అను పదముచేఁ దెలియుచున్నది. జ్ఞానహీనుఁడై స్వర్గకాంక్షియైన నరుఁడు, ఆ యా దేవతలకుఁ జెందిన ఉపాసనాకర్మల నాచరించి, బ్రహ్మస్థానమునకు భిన్నమైనట్టియు, బ్రశస్తము నైన దేవతాభావమును బొందును. ఆ నరుఁడే దేహాభిమాని యైనచో సిద్ధమైన పాపమును, దత్తులమైన నరకమును బొంది, పిమ్మట మానవలోకమున జన్మించును. కేవల కర్మాసక్తులకు జన్మము తప్పదు. జయవిజయులు దేవతలైనను అహంకారముచే భ్రష్టులైరి. కావున జ్ఞానమే శ్రేష్ఠమైన దని ప్రతిమానవుఁడు తప్పక తెలిసికొనవలెను.

వివరణము :-

శ్లో॥ ప్రకృతేః క్రియమాణాని గుణైః కర్మాణి సర్వశః ।

అహంకార విమూఢాత్మా కర్తాహ మితి మన్యతే ॥

అను గీతావచనమును బరిశీలించినచో బ్రకృతి బలముచే జన్మించిన ప్రతిప్రాణియునుఁ బ్రకృతికిఁ జెందిన సత్త్వ రజస్తమో గుణముల స్పర్శచేతనే, పుణ్యపాపరూప కర్మలను

ఆచరించును. అహంకారముచే ఆవరింపఁ బడిన కారణమున ఆ విషయమును విస్మరించి, ప్రతిప్రాణియును మూఢుడై తానే కర్మలను ఆచరించితి ననుకొనును. సత్య హరిశ్చంద్రుఁడు, శ్రీరామచంద్రుఁడు, ధర్మరాజు మున్నగు మహానుభావులు తప్ప సామాన్యముగా నెవ్వఁడైనను ధర్మాధర్మ స్వరూపములైన పుణ్యపాపముల రెండింటిని ఎక్కువతక్కువ పాశ్వలో జేయుచుండునన్న విషయము సర్వవినితమే. అట్టి పుణ్యపాపములలో బుణ్యముచే బాపముకాని, పాపముచే బుణ్యముకాని ఎచ్చటను నశింపవు. విద్వాంసుఁడు మాత్రము తన జ్ఞానాగ్నిచే, బుణ్యపాపకర్మలను రెండింటిని నశింపఁ జేసికొనఁ గలఁడు.

“తథా విద్వాన్ పుణ్యపాపే విధూయ నిరంజనః పరమం సామ్య ముపైతి” మున్నగు నూక్తులెన్నియో, పైవిషయమును బ్రకటించు చున్నవి. ఇట్టి ప్రమాణము లెన్నియో భాష్యములందుఁ బేర్కొనఁబడినవి.

జ్ఞానహీనుల పుణ్యపాపకర్మలఫలము అనుభవింపనిదే నశింపదు. అజ్ఞానుల పుణ్యపాపములు మాత్రము ఒకదానిచే నొకటి నశింపవు. అట్టివారికిఁ బునర్జన్మయుఁ దప్పదు. నిష్కామముగా, దైవార్పణబుద్ధితోఁ గర్మ లాచరించినవారికిఁ గర్మ ఫలము లేకమంతైనను అంటదు, సరేకదా, వారు తప్పక ముక్తులగుదురు. నిత్యము పరమాత్మయందే స్థిరచిత్తుడైనవాఁడు పుణ్యపాపఫలములైన స్వర్గనరకములను జక్కగా గుర్తించఁగలఁడు. అపరోక్ష జ్ఞానియైన కారణమున విద్వాం

నుఁడు తన పుణ్యపాపములను రెంటిని బోగొట్టుకొనును. దేహాభిమానియైన జీవుఁడు మాత్రము అజ్ఞాని యగుటచే బుణ్యపాపముల ఫలములను బొందితీరును, అని తెలిసికొనవలసి యున్నది.

శ్లో॥ గత్వోభయం కర్మణా యజ్యతేఽస్థిరం

శుభస్య పాపస్య సచాపి కర్మణా ।

ధర్మేణ పాపం ప్రణుదతీహ విద్వాన్

ధర్మో బలీయా నితి తస్య సిద్ధిః ॥

—౨౫

తా॥ మానవులు పుణ్యకర్మ లాచరించి, పరలోకమును జేరి, కర్మానుసారముగాఁ బుణ్యపాపఫలములను బొందును. ఆ ఫలము అస్థిరములని యెఱిగి, విద్వాంసుఁడు ఈశ్వరప్రీతిగాఁ జేయు ధర్మకార్యముచేఁ బాపమును బోగొట్టుకొనును. పరికింపగా ధర్మాధర్మములలో ధర్మమే బలీయమైనదని తెలియుచున్నది.

శం. భా. :- అజ్ఞానికిఁ బుణ్యపాపకర్మల యనుభవము తప్పదా ? లేక వాడు పుణ్యముచేఁ బాపమును, పాపముచేఁ బుణ్యమును సరింపఁ జేసికొనునా ? అను సందేహమును దొలగించుట కీక్రింది విషయమును జెప్పుచున్నాఁడు. అదేమన ? అజ్ఞాని పరలోకమును జేరి, కర్మానుసారముగా అచ్చట అస్థిరమైన పుణ్యపాపఫలములను అనుభవించును.

యో వా వీతదక్షరం గార్గ్య ! విదిత్వాఽస్మిన్ లోకే

జుహోతి.

గార్హుఁడా ! అక్షరమైన బ్రహ్మనస్తువు నెఱిగియు ఇహ లోకమున యజ్ఞముల నాచరించు వాఁడు అస్థిరమైన పుణ్యము పొందును. అని బృహదారణ్యక సూక్తిలోఁ జెప్పఁబడెను.

“అథ యేనృథాతో విదురన్య రాజాన స్తేక్షయ్య
లోకాభవన్తి”

పరబ్రహ్మకంటె భిన్నమైన క్షరవస్తువు నెఱిగినవాఁడు, అన్యరాజు నాశ్రయించిన వానివలెఁ బరాధీనుఁడుకానఁ దన పుణ్యలోకములను క్షీణింపఁ జేసికొనును. అని చెప్పు శాందోగ్య సూక్తియు బై విషయమునే బలపఱచుచున్నది. జ్ఞానియైనవాడు నిష్కాముడై ఈశ్వరప్రీతికై, కర్మలను ఆచరించును. అందుచే వాఁడు తన ధర్మకర్మచే అనగా సన్న్యాస పూర్వకమైన జ్ఞానముచేఁ బుణ్యపాపఫలములను బోఁగొట్టుకొనుటతోఁబాటు పాపమును సైతము నశింపఁ జేసికొనును.

శ్లో॥ తదర్థ ముక్తం తపవత దిజ్ఞా
తాభ్యా మసౌ పుణ్యముపైతి విద్వాన్
పుణ్యేన పాపం వినిహత్య పశ్చా
స్సజాయతే జ్ఞాన విదీపితాత్మా
జ్ఞానేన చాత్మాన ముపైతి విద్వా
నథాన్య థా స్వర్గఫలాను కాంక్షీ ।
అస్మిన్ కృతం తత్పరి గృహ్య సర్వ
మముత్ర భుంక్తే పునరేతి మార్గమ్ ॥

ఈశ్వరప్రీతికై తపస్సును యాగమును జేయుట ఉత్తమము. అట్టి తపోయాగములచే విద్వాంసుఁడు పుణ్యమును బొందును. అట్టి పుణ్యముచే బాపమును నశింపఁ జేసికొని, పిమ్మట జ్ఞానమనసేమో యెఱుఁగును. అపుడే ఆతఁడు ఆత్మ వస్తువును బడయఁ గోరును, జ్ఞానముచేతనే విద్వాంసుఁడు బ్రహ్మపదార్థమును బొందును. జ్ఞానహీనుఁడై తపోయాగముల నాచరించువాఁడు స్వర్గఫల కాంక్షియగుటచే స్వర్గమును బడయును. పుణ్యము నశించినతోడనే ఇహలోకమార్గమును జేరి, జన్మలను బడయును.

శ్లో॥ యేషాం ధర్మే చ విస్వర్థా నతద్విజ్ఞాన సాధనం ।

యేషాం ధర్మే న చ స్వర్థా తేషాం తత్ జ్ఞాన సాధనమ్ ॥

ధర్మము విషయమై యెవరికి విశేషముగా విరోధము, అనూయ యుండునో అట్టి ధర్మము విజ్ఞానమునకు సాధనము కాదు. ఎవరికి ధర్మముపై స్పర్ధయుండదో, అనగా విరోధము అనూయయు నుండదో, వారికి ఆ ధర్మము జ్ఞానసాధన మగును. కావున ఎవ్వరైనను జ్ఞానసాధనమైన ధర్మమును గూర్చియే పాటుపడవలెను. అంతియే కాని ధర్మముపై ఎఱఁడును విరోధమును అనూయను వహించరాదు. వినియోగ మెఱిగినవాఁడై ఈశ్వరార్థము ఎఱఁడు కర్మల ననుష్ఠించునో అట్టి విద్వాంసుని యొక్క ధర్మము పాపముకంటె బలీయమైనదై, వాని పాపమును నశింపఁజేయునని ఎఱుగవలెను. అతఁడు కేవలము కర్మిష్ఠియైనచో వాని ధర్మము బలీయమైనది కాదు. అట్టివాఁడు పుణ్యపాప ఫలముల యనుభవమునకు

మాత్రమే పాత్రుఁ డగును. కాన వాని పుణ్యపాపములు ఒక దాని నొకటి నశింపఁ జేయఁ జాలవు.

వివరణము :- జ్ఞానిమాత్రమే జ్ఞానసహితములైన తపో యాగ కర్మలచే ధర్మాధర్మములను రెండింటిని క్షీణింపఁ జేసి కొనఁగలఁడు. మిగిలిన సామాన్యుల కది సాధ్యముకాదు. ధర్మద్వేషము కలవాఁడు ఆధ్యాత్మిక విషయము తెలిసిన మాత్రానఁ దన పుణ్యపాపములను ఏ మాత్రమును బోగొట్టు కొనఁజాలడు. పుణ్యకర్మఫలము స్వర్గము. పాపకర్మఫలము నరకము, ఆ రెండును అస్థిరములే. కావునఁ బుణ్యపాపకర్మల నాచరించువాఁడు ఈ లోకమునఁ బూర్వకర్మల కనుగుణమైన యోనిలో జన్మించును. జరాసంధుఁడు, కర్ణుఁడు, కార్తవీర్యార్జునుఁడు మున్నగు వారీ తెగకుఁ జెందినవారే. కర్మలను ఆచరించువాఁడు కర్మఫలములను అనుభవించి, మఱల మఱలఁ గర్మలనే ఆచరించును. వాఁడు కర్మపాశమునుండి విడివడఁడు. అట్టి కర్మయోగి కూడ, విద్వాంసుడైనచో ధర్మకార్యముచేఁ బాపమును బోగొట్టుకొనును. మూఁడు మాత్రము పాపమును బోగొట్టుకొనఁ జాలక కర్మఫలమైన స్వర్గాదికమునే కోరుచుండును. అందుచే ధర్మమే బలీయమైనదని యెఱుఁగుము. ధర్మకర్మల నాచరించువాఁడు కాలవశముచే రాగద్వేషాది దోషములను నశింపఁ జేసికొని, క్రమముగా మోక్షమును బొందును.

అజ్ఞాని మాత్రము కర్మమార్గముననే స్థిరుడై పుణ్య పాపకర్మఫలములను అనుభవించుచు, దేవదూతలచేతను యమ

దూతలచేతను ఆ యా లోకములకుఁ గొనిపోఁబడుచుండును. గుణాధి మున్నగువారు ఈ తెగకుఁ జెందినవారు. విద్వాంసుఁడు మాత్రము కర్మకౌశల మెరిగినవాఁడై అత్యుత్కృతమైన ధర్మముచే బాపమును నశింపఁ జేసికొనును. కావున బాలురైనను, యువకులైనను, వృద్ధులైనను మార్కండేయుఁడు ధ్రువుఁడు మున్నగు వారికథలచే చక్కని జ్ఞాన మార్జించి, తరించుట ఉత్తమపద్ధతి.

-: ధృతరాష్ట్ర ఉవాచ :-

శ్లో॥ యా నీహాహుః స్వస్య ధర్మస్య లోకాన్

ద్విజాతీనాం పుణ్యకృతాం సనాతనాన్ ।

తేషాం క్రమాన్ కథయ తతోఽపిచాన్యాన్

నై తద్విధ్వన్ వేత్తు మిచ్ఛామి కర్మ ॥

౨౬

తా॥ పుణ్యమాచరించు బ్రాహ్మణులకుఁ దమధర్మముల కనుకూలములైన లోకములు ప్రాప్తించును. అవి నిత్యము లని పెద్దలు చెప్పుచున్నారు. ఆ లోకములలో ఏవి ఉత్తమములో? ఏవి నీచములో వానిక్రమమును నా కెరిగింపుము. అంతియేకాని కామ్యకర్మలకుఁ జెందిన లోకములను గూర్చినాకుఁ జెలిసికొనవలె నను తలంపు లేదుసుమా ! అని ధృతరాష్ట్రుఁ డడుగగా సనత్సుజాతుఁ డిట్లుచెప్పెను.

నీ. భా. :- పైవిషయముల నాలకించి, కామ్యధర్మమును, బాపమును, సంసారబంధమునకు హేతువులు. నిత్య

ధర్మముచేఁ గల్గిన పుణ్యము మాత్రము, మోక్షహేతు వగు నని తలంచి, ధృతరాష్ట్రుఁడు ప్రశ్నింపఁ దొడఁగెను.

అయ్యా ! “అపామసోమ మమృతా బభూమ” సోమ పానముచేసి, అమృతుల మగుచున్నాము. “అక్షయ్యగ్ం హవై చాతుర్మాస్య యాజిన స్సుకృతం భసతి” చాతుర్మాస్య యాగము కావించువానికి అక్షయ సుఖము కలుగుచున్నది.

“యస్యైతే ఒష్టాచత్వారింశ త్సంస్కారాః సబ్రహ్మణః సాయుజ్యం సలోకతాం గచ్ఛతి” నలుబది యెనిమిది సంస్కారములను ఆచరించువాఁడు బ్రహ్మకుఁ జెందిన సాయుజ్య మోక్షమును, సాలోక్య మోక్షమును బొందుచున్నాఁడు. అని శ్రుతులు, స్మృతులు చెప్పుచున్నవి. వానిని బరిశీలించినచోఁ బుణ్య మాచరించు బ్రాహ్మణులు ధర్మఫలముగాఁ బొందు లోకముల, నిత్యములని తెలియు చున్నదే. ఆలోకము లుత్తమములా? లేక నీచములా? తెలియఁ జెప్పుఁడు’ అవి ప్రత్యేగా నందరూపములేనా? మోక్షసుఖము నిచ్చునా? ఎఱిగింపుడు. అంతేకాని నిషిద్ధకర్మలను గామ్యకర్మలను దెలిసికొను తలంపు నాకు లేదు. అట్టివానిని గూర్చి నేనెన్నడును దెలిసికొనఁ గోరను. అని ధృతరాష్ట్రుఁడు తన వైరాగ్యము ప్రదర్శించెను.

వివరణము : ధ్రువుఁడు గావించిన తపస్సు ఆతాకిక మైన ముక్తికిఁ జెందినది. విశ్వామిత్రుని తపస్సు తాకిక ధర్మమునకుఁ జెందినది. హిరణ్యాక్షాది రాక్షసులు గావించిన తపస్సు కేవలము తాకికమే. తాకిక ధర్మమునకుఁ జెందిన తపస్సు భోగములను చేకూర్చునదే కాని శాశ్వత మోక్ష

సుఖమును జేకూర్చునది కాదు. ఆత్మజ్ఞానముచే దుఃఖము నశించును గాని లౌకిక తపోరూపమైన ధర్మముచే సంసార దుఃఖము నశింపదు.

—: కర్మఫలము - జ్ఞానఫలము :—

సనత్సుజాత ఉవాచ :-

శ్లో॥ యేషాం వ్రతే ఽథ విస్వర్థా బలే బలమతా మిన ।

తే బ్రాహ్మణా ఇతః ప్రేత్య బ్రహ్మలోక ప్రకాశకాః॥-౨౭

తా॥ రాజులలో బలవంతుఁడు బలహీనుని జయించి, సుఖమనుభవింపఁ గోరినట్లు కొందఱు బ్రాహ్మణులు ఫల కాంక్షులై, జ్యోతిష్టోమాది ధర్మములను గూర్చి సంఘర్షణ చేయుదురు. వారు ధర్మాచరణముచే బ్రహ్మలోక ప్రకాశకులై స్వర్గము చేరినను ధర్మఫలానుభవము క్షీణించిన తోడనే మఱిల యీలోకమునే చేరుచున్నారు.

శం. భా. :- స్వర్గవాసులకు ఊర్వశి మున్నగు వారి భోగము లభించును. స్వర్గము జ్యోతిష్టోమాదులచే లభించును. అని విషయాసక్తులాలకించి బలవంతుఁడైన రాజును బలవంతుఁ డగు వేరొకరాజు జయించి, సుఖ మనుభవింపఁ గోరినట్లు తామును జ్యోతిష్టోమాది ధర్మముల పిషయమై అహమహమి కతో విస్వర్థ అనగా సంఘర్షణ గావించుదురు. ఇట్లు ఫలకాంక్షు లును, యజ్ఞాధికారులు నగు బ్రాహ్మణులు ధర్మాచరణముచే ధూమాదిమార్గమునఁ బోయి, స్వర్గమున నక్షత్రతాది రూప మున బ్రకాశించుచు, బ్రహ్మలోక ప్రకాశకు లగుచున్నారు.

కొంతకాలమైన పిమ్మట, ఆ ధూమాది మార్గముననే ఇహ లోకమునకు మఱలుచున్నారు.

“అథ య ఇమే ఇష్టా పూర్తే దత్త మిత్యుపాసతే ।
తే ధూమ మభిసంభవంతి” అనునది మొదలు, “ఏష సోమో
రాజా తద్దేవానా మన్నః, తం దేవా భక్షయంతి, యావత్సం
పాత ముషిత్యా ధైతమేవాధ్యానం, పున ర్నివర్తన్తే” అను
వరకుఁ గల మంత్రములు, పైవిషయమునే స్పష్టపఱచుచున్నవి.
ఎట్లన ? కొందఱు బ్రాహ్మణులు ఆయాదేవతల నుపాసించి,
ఇష్టాపూర్తము లాచరించి, ధూమమార్గమున స్వర్గము చేరు
చున్నారు. అట వారు దేవరూపులై దేవతల కాహారమగు
సోముని భక్షించి, పుణ్యకర్మఫలము పూర్తియైన తోడనే, ఆ
ధూమమార్గము ననుసరించియే, ఇహలోకమునకు మఱలు
చున్నారు.

నీ. భా. :- యమనియమా ద్యభ్యాసము యోగులకు
జెందిన వ్రతము. అట్టి వ్రతమును దపోఽభినివేశముతో, విశ్వా
మిత్రుఁడు ఆచరించెను. అటులనే సగుణబ్రహ్మోపాసకులును,
యోగులు నగు కొందఱు బ్రాహ్మణులు, బలప్రదర్శనమున
మల్లులవలె యోగవ్రతమున విస్ఫర్ధను అనగా సంఘర్షణను
గావించుచున్నారు. వారు భౌతిక దేహమును వీడి, బ్రహ్మ
లోకమున కేగి, పూజ్యులై, బ్రహ్మతోఁబాలు ముక్తిని బొందు
చున్నారు.

శ్లో॥ బ్రహ్మణాసహ తే సర్వే సంప్రాప్తే ప్రతి సంచరే ।
పరస్యాస్తే కృత త్మానః ప్రవిశన్తి పరంపదమ్ ॥

అను సూక్తి పై విషయమునే ప్రకటించు చున్నది. ఎట్లన ? కొందఱు యోగులగు విప్రులు వ్రతాంతమునఁ గృతార్థులై బ్రహ్మలోకమును బొంది, అట బ్రహ్మతోసహ బ్రహ్మ పదమునఁ బ్రవేశించు చున్నారు.

వివరణము :- కొందఱు బ్రాహ్మణులు దేవతలవలె విద్యాబలముచే విస్పర్థులై స్వర్గముచేరి దానిని ప్రకాశింపఁ జేయుచున్నారు. వారు బ్రహ్మచర్యా ద్యాశ్రమ ధర్మములను గ్రమముగ నాచరించిన కారణమున స్వర్గముచేరినను గ్రమముగా మోక్షమును బొందు చున్నారు. ధర్మస్పర్థలేని వారు తపోబలముచే బ్రహ్మలోకము చేరి మోక్షమును బొందు చున్నారనియు దెలిసికొనవలసి యున్నది.

శ్లో॥ యేషాం ధర్మే చ విస్పర్థా తేషాం తత్ జ్ఞాన సాధనమ్ ।
తే బ్రాహ్మణా ఇతో ముక్తాః స్వర్గం యాంతి త్రివిష్టపమ్ ॥

తా॥ నిష్కామముగా, ఈశ్వరార్పణబుద్ధితోఁ గర్మల నాచరించువారు జ్యోతిష్టోమాది ధర్మము విషయమై సంఘర్షణ చేయురు. అందుచే వారు చేయుకర్మ, జ్ఞానసాధనమే యగును. అట్టి బ్రాహ్మణులు కర్మలచే విశుద్ధచిత్తులై, ముక్తు లగుదురు. అందుచే వారు స్వర్గముచేరినను, గ్రమముగా, బ్రహ్మనిలయమును, త్రివిష్టపమును నామధేయముగల సత్యలోకమును జేరు చున్నారు.

శం. భా. :- ఇంద్రియ నిగ్రహముగల మానవులు, అనిత్యమైన స్వర్గఫలము, నొసఁగు జ్యోతిష్టోమాది ధర్మముల

విషయమై సంఘర్షణ చేయరు. వారు నిష్కామముగా ఈశ్వర ప్రీతికై యజ్ఞాది కర్మల ననుష్ఠింతురు. అందుచే అట్టి కర్మలు జ్ఞానసాధనము లగును. “పుణ్యేన పాపం వినిహత్య” అను శ్లోకము పై విషయమునే స్పష్టపఱచు చున్నది. యజ్ఞాది కర్మలచే విశుద్ధసత్వులై, ఆత్మజ్ఞాన సంపూర్ణులైన బ్రహ్మణులు, కార్యకారణ లక్షణమైన ఈ లోకమును వీడి ముక్తులై సుఖ లక్షణమైన స్వర్గమును బూర్ణానందమైన బ్రహ్మకు నిలయమగు సత్యలోకమును బొందుచున్నారు. సత్యలోకమునుగూడఁ ద్రివిష్టప మందురు. అది స్వర్గముకంటె విలక్షణమైనది. ఏమన ? ఆధ్యాత్మికము, ఆధిభౌతికము, ఆధిదైవికము నను తాపత్రయమునుండియు, సత్వరజస్తమస్సులనెడి గుణత్రయము నుండియు, జాగ్రత్స్వప్న సుషుప్తులనెడి అవస్థాత్రయమునుండియు, విముక్తుడై బ్రహ్మస్వరూపావిష్టుడైన, జ్ఞానిని గాపాడుటచే దానిని ద్రివిష్టప మనిరి.

నీ. భా. :- “యేషాం వ్రతే ఽథ విస్వర్థా” అను శ్లోకమున యోగధర్మముయొక్క ఫలము నెఱిగించి, ఇందు యజ్ఞధర్మముయొక్క ఫలము నెఱిగించు చున్నాడు. ఎట్లన ? “నేనే యజ్ఞాదులను సర్వోత్కృష్టముగా ఆచరించు చున్నాను” అనెడి పట్టుదల గలవారికి యజ్ఞాదికము క్రమముగా జ్ఞానసాధనమగును. అందుచే వారు బ్రహ్మవస్తువును దెలిసికొనఁ గోరెదరు.

“త మేతం వేదానువచనేన బ్రాహ్మణా వినిషన్తి” యజ్ఞేన దానేన తపసా ఽపశకేన” అను శ్రుతిలో యజ్ఞము, దానము, తపస్సు, అనునవి, బ్రహ్మవస్తువును దెలిసికొనవలె

నను కోరిక పుట్టించు నని కలదు. అని పైవిషయమును బలపఱచును. అందుచే యజ్ఞాదికర్మలను నిష్కామముగా ఆచరించు బ్రాహ్మణులు ముక్తులై ఆనుషంగిక ఫలప్రదమైన స్వర్గమును, బిమ్మట ద్రివిష్టపమైన సత్యలోకమును బొందుచున్నారు.

“యథా ప్రేఫలార్థం నిమితే ఛాయా గంధ ఇత్య
నూత్పద్యేతే ।

ఏవం ధర్మం చర్యమాణ మథా అనూత్పద్యతే”

అను నచనమునఁ బంక్తకై మామిడి చెట్టెక్కి పరిశోధించువానికి, దానినీడ, దానివాసన, ఆనుషంగిక ఫలములుగా లభించునని, ఆపస్తంబుఁడు చెప్పెను. అట్లే యజ్ఞాదు లాచరించువారికి బ్రహ్మజ్ఞానేచ్ఛతోఁ బాటు స్వర్గమును గల్గును.

వివరణము : జ్ఞానులు ప్రవృత్తిధర్మమునందు స్పర్థ లేకయుందురు. వారు ఫలాశను ఏడి విష్ణుప్రీతికై ప్రవృత్తిధర్మమును ఆచరింతురు. అందుచే అట్టిధర్మము జ్ఞానసాధనమే యగును. అట్టి జ్ఞానముచే ముక్తులైన బ్రాహ్మణులు వైకుంఠాది లోకములను మూడింటిని, మోక్షమునకై చేరుచున్నారని తెలియుచున్నది.

—: విద్వాంసుఁడు - సన్న్యాసి :—

శ్లో॥ తస్య సమ్యక్సమాచార మాహు ర్వేద విదోజనాః ।

నైనం మన్యేత భూయిష్ఠం బాహ్యచాభ్యంతరం జనమ్ ॥

తా॥ బ్రహ్మచర్య మొనర్చి కామ్యకర్మ సన్న్యాసము గావించినవాడే విద్వాంసుఁడు. అతఁడే బ్రహ్మనిష్ఠుడైన

పండితుడు. ఆతఁడే సన్న్యాసి. ఆతఁడు బాహ్యమైన ఐహికా ముష్మిక ఫలమును గొప్పదిగా భావింపడు. ఆభ్యంతరులైన పుత్రమిత్ర కళత్రాదులను దలంపడు. ఇదియే విద్వాంసుని సమాచార మని వేదవేత్తలు చెప్పుచున్నారు.

నీ. భా. :- పిమ్మట బ్రహ్మచర్యమునం దుండియే, కర్మ సన్న్యాస మొనర్చి వేదాన శ్రవణాదికము నాచరించి, మహిమతో విలసిల్లు నట్టియు, 'బరమహంస పరివ్రాజకాచార్యుడైన పండితుని సమాచారమును జెప్పదొడఁగెను. బ్రహ్మచర్యమందే సన్న్యాసించిన పరివ్రాజకులు కర్మల నాచరింపకున్నచో, బ్రత్యవాయము కల్గునని తలంచి, ధర్మార్థము ధర్మము నాచరించు చున్నారు. కాని స్వర్గమునకై ఆచరింపడు. అందుచే వేదవేత్తలైన జనులు విరక్తులైన విద్వాంసుల యొక్కయు వైదికధర్మము యొక్కయు, సమాచారము నిట్లు చెప్పిరి. సన్న్యాసులు ఐహికాముష్మిక ఫలములను వాంఛింపరు. వారు ఆభ్యంతరులైన పుత్రమిత్ర కళత్రాదులనుగాని, బాహ్య విషయములగు వర్ణాశ్రమాదులనుగాని, గొప్పవిగా భావింపరు.

“స ఏక ఇంద్ర స్యానందః, స ఏకః స్రజాపతే రానందః, శ్రోతియస్య చాకామహ, తస్య” అను శ్రుతులలోఁ జెప్పిన మానుషానందము, ఇంద్రానందము, స్రజాపత్వానందము మున్నగు వానిని అస్థిరములుగా భావించి, కామ వాతులు కాని, శ్రోతియులైనందున బ్రహ్మానందమునే బడయఁగోరెదరు.

—: సన్న్యాసుల జీవనవైఖరి :—

శ్లో॥ యత్ర మన్యేత భూయిష్ఠం ప్రావృషీవ తృణోలపం ।

అన్నం పానం బ్రాహ్మణస్య తజ్జీవే న్నాను సంజ్యరేత్ ॥ 30

తా॥ పై శ్లోకమునఁ జెప్పినట్లు మెలగు నాతఁడే సన్న్యాసి. ఆతఁడు వర్షాకాలమునందలి తృణోదకములవలె మునుల యాహారము మిక్కుటముగా లభించు గృహస్థుల యిండ్ల కేగి, అన్నపానములను అభ్యర్థించునే కాని, గృహస్థుల కుండు అన్నపానాదులు తనకు లేవని మాత్రము విచారింపడు.

శం. భా. :- మునులు భుజింపఁదగు నాహారమును, దూర్వలను, దట్టముగా నుండు తృణమును, ఉలప మందురు. అట్టి తృణోలపము, ఉదకము, బ్రాహ్మణోచితమైన అన్నపానములును, వర్షాకాలమందలి తృణోదకములవలె మిక్కుటముగా లభించు తావుల కేగి, సన్న్యాసులు అటచున్న గృహస్థులను జీవమాత్రకై ఆశ్రయించి, జీవించురే కాని గృహస్థుల కుండు అన్నపానాదులు తమకు లేవని మాత్రము పరితాపమును బొందరు.

శ్లో॥ యత్రాకథయ మానస్య ప్రయచ్ఛ త్యశివం భయం ।

అతిరిక్త మివాకుర్వన్ సశ్రేయా న్నేతరోజనః ॥ 31

తా॥ సన్న్యాసి తన గొప్పను దాను ఇతరులకుఁ జెప్పుకొనడు. ఆతఁడు తన కితరులవలన భయము కల్గినను, భాధ కల్గినను విచారింపడు. పరులవలనఁ గల్గిన యవమానము తనది

కాదన్నట్లే తలంచి మెలగును. తనను అవమానించిన వానినే గొప్పవానినిగాఁ దలంచును. తనను గొనియాడిన వానిని శత్రువుగాఁ దలంచును.

శం. భా. :- నిజమైన పరివ్రాజకులు తమ మహత్త్వము వ్యక్తము చేయక, యేదో యొక దేశమున నుందురు. దేహయాత్రకై ఆశ్రమానుకూలముగా ఏదో భుజించి, ఎక్కడనో ఒకచోట నిద్రింతురు. లోకమంతటిని దనవంటిదిగాఁ దలంతురు. జడ, మూక, బాల, పిశాచాదులవలె సంచరింతురు. అందుచే వాఁని స్థితప్రజ్ఞులుగా, బ్రహ్మవేత్తలుగా భావించి పూజింపకున్నను. అవమానించినను ఆగ్రహింపదు. తమ నవమానించు వారే గొప్పవారని వారితలంపు.

శ్లో॥ సంమానా ద్బ్రాహ్మణో విద్వా నుద్విజేత విషాదివ ।

అమృతస్యేవ చాకాంక్షే దవమానస్య సర్వదా ॥

విద్వాంసుడైన బ్రాహ్మణుఁడు అనగా బ్రహ్మజ్ఞుఁడు తనను ఇతరులు సన్మానించిరేని విషమిచ్చినట్లు భావించి, ఉద్వేగము చెందుచు. తనకొకఁడు గావించిన యవమానమును సర్వదా అమృతమునువలె ఆకాంక్షించును. అని మనువు చెప్పెను.

శ్లో॥ సంమాననాం వరాం హరిం యోగార్థేః కురుతే యతః ।

జనేనానమతో యోగీ యోగ సిద్ధిం చ విందతి ॥

నిజమైన యోగి తనకితరులు గావించు సన్మానమును మహాహరిగాఁ దలంచుచు. తనను ఇతరులు అవమానించుటయే

యోగసిద్ధిగా గ్రహించును. అని పరాశరుఁడు పేర్కొనెను.

నీ. భా. : మనువు పరాశరుఁడు చెప్పినట్లు సంచరించు పరివ్రాజకుఁడు ; జమైన సన్న్యాసి ఆతఁడు భయప్రదమైన దేశమందున్నను, దన విద్యచే దన సామర్థ్యమును వెల్లడి చేయఁడు. పరులు గావించు పీడను అవమానమును దనవి కావ నునట్లు విడచాడును. చెడుబుద్ధి కలవాఁడు కావించు నపకార మును దలంచియు, వ్యధచెందడు. సతీకార మొనర్పఁ దలం పడు. సన్న్యాసి యెల్లప్పుడను ఉదాసీనుఁడై, క్షమావం తుఁడై మెలంగును. భయము కల్గినను, సతతమును అహింసను విడనాడడు. మరణ మానస్సమైనను, దేహమున నిస్పృహతో నుండును.

శ్లో॥ యో వా కథయ మానస్య హ్యత్మానం నాను సంజ్యరేత్ |
బ్రహ్మస్యం నోవభూజీత, త దన్నం సంమతం సతామ్ ||

తా॥ బ్రహ్మజ్ఞానికిఁ జెందిన ధనము బ్రహ్మత్వము, అనఁబడును. సన్న్యాసి బ్రహ్మజ్ఞాని. కావున ఆతనికిఁ జెందిన “కుశ, దర్భ, నారబట్టలు” మున్నగునవియే బ్రహ్మస్వము అనఁబడును. దానిని ఎన్నడును బాదుచేయక, శ్రోత్రియుఁడై యుండు గృహస్థునింట నిడువట్టి యన్నమునే సన్న్యాసి భుజించును. కాని సామాన్యులయింట భుజింపడు. తన గోత్రనామాదులను వీరికిని వెల్లడి చేయడు. తనగోత్రాదులను దెల్పలేదని పీడించినను, నిజమైన సన్న్యాసి బాధపడడు. బ్రహ్మచారులను, సన్న్యాసులను ఆదరించుచు, సన్మార్గమున నున్నవారే సజ్జనులు చారిదునట్టి యన్నమే, సన్న్యాసులకు సమ్మతమైనది.

శం. భా. :-

శ్లో॥ రత్నక్షౌమాదికం నాస్య యోగినస్త్వం ప్రచక్షతే ।

కుశవల్కల చేలాద్యం బ్రహ్మస్త్వం యోగినో విదుః ।

అను నూక్తిని బరిశీలించినచో “రత్నములు, పట్టుబట్టలు” మున్నగునవి యోగికి జెందిన ధనముగాఁ జెప్పఁబడలేదు. కుశ, దర్భ, నారబట్టలు మున్నగునవియే, యోగికి జెందిన బ్రహ్మస్త్వముగాఁ జెప్పఁబడినవి. బ్రహ్మజ్ఞాన సంపన్నునకుఁ జెందిన ధనమునే బ్రహ్మస్త్వముఁ (బ్రాహ్మణద్రవ్యము) అందును. బ్రహ్మస్త్వమే బ్రహ్మవిష్టాసాధనము. అట్టి బ్రహ్మస్త్వమును బాడుచేయునట్టియు, దూష్టింభూతుఁడై సమస్తము నుపసంహరించుకొని, పూర్ణానందాత్ముఁడై యుండునట్టి గృహస్థుని బరితపింపఁజేయు పనియుఁ జేయరాదు. వాని ధనమును బాడుచేయరాదు. అట్టి వానియింట నిడిన యన్నమే. సజ్జనులకును, నిజమైన సన్న్యాసులకును సమ్మతమైనది. అట్టి వారియింటనే సన్న్యాసులు భుజింతురు. కొందఱు గృహస్థులు తమ గొప్పను బ్రదర్శింతురు. అట్టివారిని, వారిపరోక్షమునఁ బరితపింపఁ జేయరాదు. వారియుత్కర్షను జూచి, యనూయ పడరాదు. యతి, బ్రహ్మచారి, మున్నగు వారికి భోజన మిడకయే తాను భుజింపరాదు. పైనఁ జెప్పినట్లు మెలఁగినవాఁడే సాధువైన గృహస్థుఁడు. ఆతఁడే శ్రద్ధతో సన్న్యాసులను ఆదరించును. అట్టి వానియన్నమే సజ్జనులకు సమ్మతము. కొందఱు భిక్షువులు తమ గోత్రవిద్యాదికములను వెల్లడిచేయరు. అయినను గృహస్థుఁడు వారియెడల సహనమునే చూపవలెను.

శ్లో॥ యథా స్వం వాంత మశ్నంతి శ్వావైనిత్య మభూతయే ।

ఏవం తే వాంత మశ్నంతి స్వవీర్యస్యోపసేవనాత్ ॥ 33

తా॥ కక్కినట్టియుఁ, దినుచుండగాఁ గ్రిందఁ బడినట్టియుఁ, బారవేయఁ బడినట్టి యాహారమును వాంతమందురు. తన గొప్ప తాను జెప్పుకొనుటయును, వాంతమే యగును. కుక్క తాను గ్రక్కిన దానినే తాను దినును. వాంతమును భుజించుట ఆరోగ్యకరముకాదు. అందుచే సన్న్యాసి తనగొప్ప తాను జెప్పుకొనడు. తన గొప్ప తాను జెప్పుకొనుట, తనవీర్యమును దాను సేపించుటవంటిది. అట్టివనిని నీచులు చేయుదురేకాని, ఉత్తములైన సన్న్యాసులు చేయరు.

శం. భా. :- నిజమైన సన్న్యాసులు శిష్టులు కానివారి వలె సంచరింతురు. వేదములను బఠించుచుందురే కాని అన్నము పెట్టుడని అడుగ నేరరు. అన్న మడుగుట సన్న్యాసు లకు నిషిద్ధము. గూఢముగా మెలఁగని సన్న్యాసులు మూఢులతో సమానులు. “మూఢో బాల ఇతి ప్రోక్త శ్వాచ బాల ఇతి స్మృతః” అను సూక్తిలో బాలుని, కుక్కను మూఢులుగా జెప్పిరి గూఢముగా నుండని సన్న్యాసులు మూఢులు. బాలుఁడు కుక్కయు ఉచ్చిష్ఠమును (వాంతమును) భుజింతురు. కక్కినట్టియుఁ దినుచుండగాఁ గ్రిందఁబడినట్టియు, ఏదోకారణముచేఁ బారవేయఁబడినట్టి యన్నమును, వాంత మందురు. బాలుఁడు వాంతమును భుజించును. కుక్క తానుగ్రక్కిన దానిని అనగా వాంతమును భుజించును. వాంతాశనము ఆనరోగ్యహేతువు. తన వీర్యమును దాను సేపించుట వంటిది. శిష్టులును, బ్రహ్మ

వేత్తలును, సన్న్యాసులును, డమ గొప్పను దాము చెప్పు
కొందురేని, వారు వాంతాశను లగుదురు. అందుచే సన్న్యా
సులు, తమపాండిత్యమును స్వయముగాఁ బ్రదర్శించి, భిక్ష
మడిగితిరేని వాంతాశను లగుదురు. తనగొప్పను దాను జెప్పు
కొనుటయు వాంతాశనమే. స్వవీర్యోపజీవనమే. తాము
ధర్మముచేసి, దానిని దీసికొనుటయు వాంతాశనమే అగును.
సకలమును ద్యజించువారే సన్న్యాసులు. కాన వారి కట్టిపని
యుక్తము కాదు.

శ్లో॥ నిత్య మజ్ఞాత చర్యామే ఇతి మన్యేత బ్రాహ్మణః ।

జ్ఞాతినాం తు వసన్ మధ్యే తం విదు ర్బ్రాహ్మణం బుధాః॥

తా॥ బ్రహ్మ వేత్తయే బ్రాహ్మణుడు. అట్టి సన్న్యాసి
నిత్యము నియమబద్ధమైన తనచర్య అనఁగా దనసమాధి
స్థితియుఁ దనదినచర్యయును ఏరికిని దెలియరాదని తలంచును.
ఆతఁడు జ్ఞాతుల నడిమి నున్నను వారినుండి ఏమియును స్వీక
రింపకయు వారతో సంబంధము లేకయును ఉండును. అట్టి
వానినే బ్రాహ్మణుడైన సన్న్యాసిగా బుధులు చెప్పిరి.

శం. భా. :- బ్రహ్మవేత్తయైన బ్రాహ్మణుడు తా
నెవ్వఁడో తెలియకుండ, సంచరించుటయే తన కర్తవ్యమని
నిత్యము తలంచును. ఫత్ర మిత్ర కళత్రాదులైన జ్ఞాతుల
మధ్యనుండియు, వారినుండి లేశమైన స్వీకరించరాదు. తనకు
వారితోఁ గల సంబంధమును వెల్లడి చేయరాదు. అట్టివానినే
బ్రాహ్మణుడైన సన్న్యాసిగా బుధులు చెప్పుదురు. యోగి

యైన వాడు పుత్ర మిత్ర కళత్రాదులను బరిత్యజించి, కేవలము స్వాత్మనిష్ఠుడై గూఢచారియై మెలగవలెననియే శాస్త్రము.

శ్లో? కుటుంబ పుత్ర దారాంశ్చ వేదాంగానిచ సర్వశః
యజ్ఞం యజ్ఞోపవీతం చ త్యక్త్వా గూఢ శ్చరేన్మునిః ॥

అను శ్రుతిలో మునియైన వాడు కుటుంబమును, భార్యపుత్రులను, వేదాంగములను, యజ్ఞమును, యజ్ఞోపవీతమును, విడిచిపెట్టి గూఢముగాఁ జరించవలెననియే కలదు.

శ్లో॥ యం నసంతం నచాసంతం నాశ్రుతం నబహుశ్రుతం ।

నసున్పత్తం నదుర్వృత్తం వేదకశ్చి త్సబ్రాహ్మణః ।

జాన న్నపి చ మేధావీ జడవ త్లోక ఆచరేత్ ॥

అను సూక్తులలో, బ్రహ్మనిష్ఠ కలవాడే బ్రాహ్మణుడు. బ్రాహ్మణుడైన సన్న్యాసి, తాను సజ్జనుడో, లేక అసజ్జనుడో వేదవేదాంగాదు లభ్యసించిన బహుశ్రుతుడో, లేక, అశ్రుతుడో, సద్వర్తనడో లేక దుర్వర్తనుడో, ఎవ్వరికినీ తెలియరాదు. అతఁ డన్నియు నెఱిగిన మేధావియైనను, లోకమున జడునివలె సంచరింపవలెను. అట్టివానికే జ్ఞాననిష్ఠా ప్రాప్తి రూపమైన మోక్షము లభించును. కాని ఇతరునకు అనేకమైన విఠ్ఠేపము లున్న కారణమున మోక్షము లభింపదు, అని చెప్పబడెను.

చర్య అనగా నిష్ఠ. అది సమాధిరూపమైనది. అట్టి సమాధిరూపమైన నిష్ఠ ప్రత్యగ్భూతమైన పరబ్రహ్మయందే

యుండవలెను. బ్రహ్మపదార్థము నేత్రాదీంద్రియములకుఁ గాని, వాక్కులకుఁ గాని గోచరముకాదు. అది యుదయాస్తమయములులేని, జ్ఞానరూపమున నుండును. దానికి ఆకలిదప్పికలు మున్నగునవి యుండవు. పూర్ణానందస్వరూపమై అంతట నుండును. అట్టి అజ్ఞాత బ్రహ్మపదార్థమునందే సన్న్యాసులకు నిష్ఠయుండును. దేహేంద్రియములపైఁ గాని, పుత్ర మిత్ర కళత్రాదులపైఁగాని, నిష్ఠ యుండరాదు. సన్న్యాసి తాను స్థూలముగా నుంటిననియుఁ, గృశించితి ననియుఁ దలంచు కొనరాదు. నేను బోవుచున్నాను, నే నుంటిని, అనెడి యహంకారము వానికుండరాదు. వీడు క్లీబుఁడు, కాణుఁడు, మూఁగ, బధిరుఁడు, అను భావ ముండరాదు. వీడు వీనికిఁ బుత్రుఁడు, వీనికి నస్త, (మునిమనుమఁడు) నాకును గావలసిన వాడే అను భావ ముండకూడదు. నేను బ్రాహ్మణుఁడను, క్షత్రియుఁడను, ఈమె నాభార్య, వీడు నాపుత్రుఁడు, ఇది నావిభవము. ఈతఁడు నా కాపుత్రుఁడు, బంధువు, మిత్రుఁడు అను భావములుండరాదు.

“యచ్ఛత్రుషా నపశ్యతి, యేన చక్షునాంషి పశ్యతి
కదేవ బ్రహ్మ”

బ్రహ్మపదార్థము చర్మచక్షువులకు గోచరముకాదు. జ్ఞాననేత్రమునకే గోచర మగును. దాని ప్రభావముచేతనే లోకమంతటికిని దృష్టి యేర్పడుచున్నది, అని శ్రుతులలోఁ జెప్పఁబడిన బ్రహ్మవస్తువునందే సన్న్యాసులకు నిష్ఠ యుండవలెను.

శ్లో॥ “గ్రోధ మానాదయో దోషా విషయా క్షేంద్రియాణిచ ।
యేత ఏవ సమాఖ్యాతా జ్ఞాతయో దేహిన స్తవ ॥

దేహిణి అనగాఁ బ్రాణిణిఁ గ్రోధమానాదులైన దోషములు, ఇంద్రియములు; ఇంద్రియవిషయములే జ్ఞాతులు. (శత్రువులు) కాని వేరే జ్ఞాతులులేరు. అని పైనూక్తిలో వివరింపఁబడెను. కాన బ్రాహ్మణుడైన సన్న్యాసి, ఇంద్రియముల మధ్య నున్నను జూచుట, వినుట, స్పృశించుట, వాసనచూచుట, తినుట, సడచుట మున్నగు నింద్రియవిషయములకు దూరముగా నుండవలెను. ఆత్మకు వానితో సంబంధములేదు. కానఁ దానును వానితోడి సంబంధమును వీడవలెను. ఇవియే సన్న్యాసి మెలగవలసిన పద్ధతులు.

—: పరమాత్మ స్వరూపము :—

శ్లో॥ కో హ్యనంతర మాత్మానం బ్రాహ్మణో హస్తుమర్హతి ।
నిర్లింగ మచలం శుద్ధం సర్వద్వైత వివర్జితమ్ ॥ 3౫

తా॥ పరమాత్మకు ఎక్కువతక్కువ యను సంతరము (భేదము) లేదు. అట్టి పరమాత్మను బ్రాహ్మణుడైన మాత్రాన ఎవఁడును దెలిసికొనలేడు, చేరలేడు. పరమాత్మకు స్థూలసూక్ష్మాది లింగము (భేదము) లేదు. పరమాత్మ అచలుఁడు. శుద్ధుఁడు. సుఖదుఃఖా ద్వైతభావములు (ద్వందములు) లేనివాఁడు.

శం. భా. :- పైన జెప్పినట్లు మెలఁగుచు బ్రహ్మజ్ఞాని

యైననాడే సన్న్యాసి బ్రహ్మవసువును ఎఱుంగగలడు. కారణ మేమన ? బ్రహ్మపదార్థమునకు ఉపాధికృతములైన స్థూల సూక్ష్మాది వ్యవధానములు లేవు. భేదచిహ్నములును లేవు. పరమాత్మ నిర్లింగుడు. అనగా స్థూల సూక్ష్మభావ శూన్యుడు. అనుమానాది ప్రమాణములకు గోచరుడుకాదు. ఆతనికి స్త్రీ, పురుషలింగ భేదములేదు. క్రియాకర్తృత్వాదులు లేవు. ఆతడు సర్వవ్యాపకుడు. పరమాత్మ అవిద్యాదోషశూన్యుడు. కాన శుద్ధుడు. లోక సంగరహితుడు. సజాతీయ విజాతీయ స్వగత భేదములు ఆతనికిలేవు. ఆకలిదప్పికలు, శోకమోహములు, జరామరణములు, శీతోష్ణములు, సుఖదుఃఖములు, మున్నగు ద్వందములు పరమాత్మకు లేనే లేవు. అట్టి పరమాత్మను బ్రాహ్మణుడైన మాత్రాన ఎవడును దెలిసికొనలేడు.

“య ఏవ సత్యా న్నాపైతి సజ్జేయో బ్రాహ్మణ స్త్వయా” అను నూక్తిలో జెప్పినట్లు సత్యశీలుడైనవాడు మాత్రమే కించిత్తుగా నైనను, బ్రహ్మను దెలిసికొనఁ గలడు. అంతే కాని, అల్పతరుడు, అనగా స్వల్పప్రయత్నముతో సంసారమును దాటఁదలంచువాడు ఏమాత్రమును దెలిసికొనఁ జాలడు.

శ్లో॥ తస్మాద్ధిక్షత్రియస్యాపి బ్రహ్మ వసతి పశ్యతి. 3౬

తా॥ పైనఁ బేర్కొన్నట్లు మెలఁగుటవలసినే క్షత్రియ సన్న్యాసియైనను బరమాత్మను జూచును. యోగనిష్ఠులో బరమాత్మను అధివసించును. ఏజాతికిఁ జెందిన సన్న్యాసికైనను బైనఁ జెప్పిన నియమములు అత్యవసరములు.

వివరణము :- 29 వ శ్లోకము మొదలు 36 వ శ్లోకము వరకు గల విషయమును బరిశీలించినచో విద్వాంసుఁడు సన్న్యాసి విద్యత్సన్న్యాసి అనువారి విషయములు చక్కగాఁ దెలియును. ఏ మాసపుడైనను గామ్యకర్మ సన్న్యాసము గావించి బ్రహ్మనిష్ఠుడైనచోఁ దప్పక ముక్తుఁడు కాఁగలఁడని తెలిసికొన వలసియున్నది. “బ్రహ్మచర్యము, గార్హస్థ్యము, వానప్రస్థము, సన్న్యాసము” అను నాల్గూశ్రమములలో ఏ యాశ్రమమునకుఁ జెందినవాడైనను ధర్మతత్పరుడై నిష్కామముగా గర్మలను ఆచరింపవలసినదే. ముఖ్యముగా గృహస్థుఁడు సాత్వికాహార సంపన్నుడై సన్న్యాసులను ఆదరించవలెను. సన్న్యాసులుచు అట్టి గృహస్థుల యిండ్లకే భిక్ష కేగవలెనని 30 వ శ్లోకమువలనఁ దెలియుచున్నది.

“ఆత్మవ త్సర్వభూతాని” అను సూక్తిలోఁ జెప్పినట్లు సర్వభూతములను దననంటి వానినిగాఁ దలంచును. కాని సన్న్యాసి తన్ను గొప్పవానిగాఁ దలంచుకొనడు. తన సామర్థ్యమును వెల్లడి కానీయడు. ఇందు గమనించవలసిన దేమన ? సన్న్యాసుల కుండఁదగినవిగాఁ జెప్పిన లక్షణములు జ్ఞానియైన గృహస్థునకు నుండవలసినవే. అట్టి సల్లక్షణములుగల గృహస్థే, నిజమైన విద్వాంసుఁడు; స్థితప్రజ్ఞుఁడు నగును. “బధిర, పంగ్వంధ భిక్షుక బ్రహ్మచారి” అను మనుచరిత్ర పద్యమున అల్లసాని పెద్దన్న యోగ్యుడైన గృహస్థుని గూర్చి పేర్కొన్న విషయమునకు ఈ ససత్సజాతీయ విషయముకూడఁ బ్రబలప్రమాణమని తలంచు కొనవచ్చును (1) బ్రహ్మస్వము, (2) వాంతా

శనుడు” అను వానిని గూర్చి భాష్యకర్తలు విపులముగా వివరించి యున్నారు. అవి బాగుగా జ్ఞప్తిలో నుంచుకొనఁ దగిన విషయములు. సన్న్యాసులను, శిష్యులను, బ్రహ్మవేత్తలుచు దమ గొప్పను జెప్పుకొనరాదు. అది వాంతాశనమన్నమాట. కావుననే నన్నయభట్టు “తన్ను బ్రబ్బికోలు పొగడికోలు, ఆపగాతనూజ ! ఆర్యవృత్తములు గావని” పైవిషయమునే చక్కగా నిరూపించెను. దీనినిబట్టి శిశువాలాది మూర్ఖులు వాంతాశనులని స్పష్టముగాఁ దెలియుచున్నది. అందుచే ఎవ్వరును దమగొప్పను దాము చెప్పుకొనరాదని తెలిసికొనవలసి యున్నది. బ్రహ్మవేత్తయైన బ్రాహ్మణుఁడు, బ్రహ్మజ్ఞానియైన సన్న్యాసియును సమానులే. కావున ఈ ఘోరకలియుగమున నిషిద్ధమైన సన్న్యాసమును నేల స్వీకరింపవలెను. బ్రహ్మవేత్తయై మెలఁగుట నేర్చుకొనినఁ జాలదా ?

ఈ సందర్భమున, తన శ్లోకమున పరమాత్మ స్వరూపము చక్కగా వివరింపఁబడినది. ఇటఁ బేర్కొనఁబడిన “ఉపాధి” పదమునకు ఆధారము, ఆశ్రయము అని అర్థము చెప్పుకొనవలసి యున్నది. “ఘటాకాశ జలచంద్రాది” న్యాయములను బట్టి పై విషయము స్పష్టమగుచున్నది. ఎట్లన ? ఘటమందలి యాకాశము అనుచో అచట యాకాశమునకు ఘటము ఆధారము. జలమందలి చంద్రుఁడు అనుచో అటనున్న చంద్రునకుఁ జలమాశ్రయము. కావున ఘటము (కుండ) జలము అనునవి ఉపాధులన్నమాట. అట్టి యుపాధికృత ఘోరనూత్మ భేదము అనఁగా బెద్ద, చిన్న అను భేదము పరమాత్మకు లేదు. ఆడ,

మగ, నపుంసకుఁడు అను లింగభేదము పరమాత్మకు లేదు,

“కార్యకారణకర్తృత్వే హేతుః ప్రకృతి రుచ్యతే” అను గీతానూక్తినిబట్టి పరమాత్మ సృష్టికరియ, సృష్టికారణ, సృష్టికర్తృత్వములను దనపై నుంచుకొనక తన నుండి వేర్పడిన ప్రకృతియందుంచెను అని తెలియుచున్నది. కావునఁ బరమాత్మకుఁ గ్రీయాకర్తృత్వాదులు లేవు; అని తెలియుచున్నది. అవిద్య యనఁగా, అజ్ఞానము, మాయ, ప్రకృతి. దానిచేఁ గల్గు దోషము పరమాత్మకు లేదన్నమాట. సజాతీయము అనగా ఒకే తెగకుఁ జెందినది. స్త్రీలకు స్త్రీలు సజాతీయులు, పురుషులు విజాతీయులు. అటులనే పురుషులకుఁ బురుషులు సజాతీయులు, స్త్రీలు విజాతీయులు. సజాతీయము నకు వ్యతిరేకముగా నున్నది విజాతీయమన్నమాట. ఈ సజాతీయ విజాతీయ భేదము సృష్టిలో ననేక విధములఁ గలదు. అట్టి సజాతీయ విజాతీయ భేదము పరమాత్మకు లేదని తెలియుచున్నది. ఏ మానవుఁడైనను సత్యశీలము నలవఱచు కొనిన నాఁడే పరమాత్మ స్వరూపమును దెలిసి కొనగలఁడు. అని తెలిసికొనవలసి యున్నది. కర్మ, భక్తి, తపో, యోగ, జ్ఞానాది మార్గములలో నేయొక్క మార్గమున యత్నించి సిద్ధులైనను, అట్టి సిద్ధులలోఁగూడ ఎవఁడో ఒక్కఁడు మాత్రమే పరమాత్మను జూడఁగలఁడు. అందఱురు జూడలేరు. అట్టి పరమాత్మ దర్శనశక్తి ధ్రువుఁడు, ప్రహ్లాదుఁడు నంటివారికే యలవడినది. ఈ విషయమే “యతతా మపి సిద్ధానాం కశ్చి న్మాం వేత్తి తత్త్వతః” అను గీతానూక్తిలోఁ జెప్పఁబడినది.

సన్న్యాసి కట్టి సిద్ధి, బ్రహ్మజ్ఞానము అలవడును. కాన ఆతఁడు
ఏజాతికి జేందినను, బ్రహ్మజ్ఞానియైనచో బ్రహ్మపదార్థము
నెఱుంగఁ గలఁడు. కావున బ్రహ్మసాక్షాత్కారము కోరు
వారు 24 శ్లోకము నుండి 31 శ్లోకమువఱకుఁ జెప్పిన విషయ
త్సన్న్యాసి లక్షణములను అలవడుచుకొనుట మంచిది.

—: మూర్ఖుని స్వరూపము :—

శ్లో॥ యోఽన్యథా సంత మాత్మాన మన్యథా ప్రతిపద్యతే ।

కిం తేన సకృతం పాపం చౌ రేణాత్మాప హరిణా ॥ 32

తా॥ పరమాత్మ సచ్చిదానందాద్వితీయుఁడు. కాన
'సత్' అగుచున్నాడు. అట్టి బ్రహ్మస్వరూపము సామాన్యుల
కాత్మగాఁ దోచు దేహదులకంటె భిన్నముగా ఉన్నది. అట్టి
పరమాత్మను దేహేంద్రియాదులుగా భావించువాఁడు మహా
పాపమును ఆచరించువాఁడే యగును. వాఁడు ఆత్మకానిదానిని
ఆత్మగా భావించిన కారణమున ఆత్మాపహరియైన చోరుఁడే
యగును.

శం. భా. :- నేను జక్కగాఁ బరమాత్మ నెఱిగితి
ను నహంకారి మిక్కిలి పాపాత్ముఁడే యగును. కారణ
మిమన ? పరమాత్మ జ్ఞానస్వరూపుఁడు, నిర్లింగుఁడు, శుద్ధుఁడు.
అట్టి సత్స్వరూపమైన యాత్మను “నేను గర్తను, భోక్తను,
బ్రాహ్మణుఁడను, క్షత్రియుఁడను” అను కొను మూర్ఖుఁడు,
తెలిసికొన లేక ఆత్మాపహరియే యగును. ఆత్మజ్ఞుఁడు మాత్రము

కాదు. ఆత్మవస్తువు నెఱిగితి నను కొనినచో, వాడు చోటుఁడై మహాపాతకము నాచరించిన వాడే యగును.

శ్లో॥ అసుర్యానామతే లోకా అంధేన తమసా వృతాః ।

తాం స్తే ప్రీత్యా భిగచ్ఛన్తి యే కే చాత్మహనో జనాః॥

అను శ్రుతిలో జెప్పినట్లు దేహేంద్రియాదులను ఆత్మగా భావించు సహంకారి ఆత్మహీనుఁడైన జనుఁ డగును. వాడు గాఢాంధకారావృతమైన అసుర్య లోకములను జేరి మఱల జన్మమునే పొందును.

శ్లో॥ బ్రాహ్మణ్యం ప్రాప్య లోకేఽస్మి న్నమూకో బధిరో

భవేత్ ।

నాపక్రామతి సంసారాత్ సఖిలు బ్రహ్మ ఘాతకః ॥

అను శ్రుతిలోఁ బై విషయమే వినరింపఁబడెను. ఎట్లన ? బ్రహ్మనిష్ఠయే బ్రాహ్మణ్యము అది యహంకారముచేఁ జెఱి పోవును. అందుచే మానవుఁడు మూగయుఁ జెవిటియు నగును బ్రహ్మనిష్ఠగలవాఁడు మూగయు, బధిరుఁడును గారాదు. బ్రహ్మనిష్ఠను బాడుచేసికొనినవాఁడు, బ్రహ్మఘాతకుఁడై, సంసారబంధమునుండి విముక్తుఁడు కాలేడు. ప్రక్కకు దప్పుకొనలేడు. అందుచే మానవుఁడు దేహేంద్రియాదులనే బ్రహ్మ పదార్థముగా భావించరాదు. బ్రహ్మవస్తువు వాగాదులకు గోచరము కాదు. అందుచే దానివిషయమై నిష్ఠతో నుండవలెను.

—: బ్రాహ్మణుడు - బ్రహ్మవేత్త .—

శ్లో॥ అశ్రాంత స్సాస్య దనాదాతా సంమతో నిరుపద్రవః ।

శిష్టో న శిష్ట వత్సస్సాత్ బ్రాహ్మణో బ్రహ్మవిత్కవిః ॥

తా॥ దేహేంద్రియాదులను ఆత్మవస్తువుగాఁ దలంపని వాఁడే అనాదాత యగును. అనాదాత సంసారశ్రమ లేనివాఁ డగును. ఆతఁడే అందఱికిని సమ్మతుఁడగును. క్రోధలోభాది రూపములైన యుపద్రవము లాతని కుండవు. ఆతఁడు శిష్టుఁ డైనను శిష్టునివలెఁ గానరాడు. అట్టివాఁడే బ్రహ్మవేత్తయ్యఁ గవియు నగు బ్రాహ్మణుఁడగును.

శం. భా. :- దేహేంద్రియములును, వానిధర్మములును ఆత్మవస్తువు కానేరవు. అందుచే వానిని ఆత్మగా స్వీకరింపని వాఁడే అనాదాత యగును. అనాదాత అశ్రాంతుఁడు అనగా సంసారశ్రమహీనుఁ డగును. ఆకలిదప్పికలు మున్నగునవి దేహ ధర్మములే కాని ఆత్మధర్మములుకావు.

శ్రు॥ అశనాయాపి పాసే ప్రాణస్య ।

శోకమోహామనసో జరామరణే శరీరస్య ॥

అను శ్రుతిలో ఆకలిదప్పికలు ప్రాణమునకు జెందిన వనియు, శోకమోహములు మనస్సునకు జెందినవనియు, జరా మరణములు శరీరమునకు జెందినవనియుఁ జెప్పఁబడెను. అనాదాతకుఁ గ్రోధము, హర్షము; లోభము, మోహము మున్నగు నుపద్రవము లుండవు. బ్రహ్మవేత్తయ్యఁ గవియు నగు బ్రాహ్మ

ఋతు జడునివలె సంచరించునేకాని విద్వాంసులచే శిష్యుఁడుగా సమ్మతింపఁ బడినను శిష్యునివలె నుండడు.

సర్వజ్ఞభాష్యము :- పరులనుండి సమస్తమును సంగ్రహించుటయే ఆదానము. ఆదానముచేతనే మానవునకు శ్రమ కల్గును. శ్రమనొందినవాఁడే శ్రాంతుఁడు. శ్రమకల్గినచో రోగములు వాటిల్లుచు. రోగియైనచో దైవధ్యానమునకు విష్ణుమేర్పడును. బ్రహ్మజ్ఞానియైన బ్రాహ్మణుఁడు అనాదాత యగుటచే అశ్రాన్తుఁ డగును. అందఱికిని ఇష్టుఁడే కాని ద్వేష్టుఁడుకాడు. ఆతఁ డెప్పుడును ఎవ్వరిచేత నుండని కారణమున నిరుపహ్వరుడే యగును. అందఱిచేత నున్నవాఁడు ఉపహ్వరుఁ డగును. అట్టి యవస్థ జ్ఞానికి లేదు. జ్ఞాని గురుశాసనముచే శిష్యుఁడే కాని అశిష్యుఁడుకాడు. అనగా సర్వఘాతకుండు కానేరదు. అందుచే నాతఁడు బ్రహ్మవేత్తయైన కవియై బ్రాహ్మణుఁ డగును. అందుచే నాత్మతత్త్వము నెఱుగు నుపాయము వానికి దెలియును.

వివరణము:- నేను బరమాత్మ నెఱిగితి ననుకొనువాఁడు దురభిమాని; దురహంకారి; దురభిమానము కాపురుష గుణము అని -

కం॥ కోపము నుబ్బును గర్వము

నాపోవని యునికియును దురభిమానము ని ।

ర్యాపారత్వము ననునివి

కాపురుష గుణంబు లండ్రు కౌరవనాథా ! ॥

అనెడి ఆంధ్ర మహాభారత పద్యమువలన దెలియుచున్నది. కాపురుషుఁడు అజ్ఞానియే కాన వానికి ఆత్మజ్ఞామున కలుగనేరదు. అందుచే వానికి శరీరధర్మము లేవో, మనోధర్మము లేవో, ప్రాణధర్మము లేవో దెలియవు. అందుచే వాఁడు దేహేంద్రియాదులే ఆత్మయనుకొనును. మహాపాతకి యగును. జ్ఞాని బ్రహ్మవేత్త కావున అనాదాతయై పూజ్యుఁడగును. ఆతఁడే కవి. అనఁగా గ్రాంతదర్శి యగును. ఆతఁడెవరినుండియు తేజమంతైన స్వీకరింపడు. శిష్టుఁడుగాఁ బరిగణింపఁ బడును. వైదికమర్యాదలనే పాటించుచు. అట్టి వానికే గురువునదేశించుచు. కావున ఏమాత్రము జ్ఞానము కలవాఁడైనను అనాదాతగా నుండుటయే మంచిది.

—: బ్రహ్మవేత్త మహిమ :—

శ్లో॥ అనాథ్యా మానుషే విత్తే ఆధ్యా దైవే తథా క్రతౌ ।

తే దుర్ధర్షా దుష్ప్రకంప్యాస్తా నివిద్యా ద్బ్రహ్మణ

స్తనుమ్ ॥ 3౯

తా॥ పైనఁ బేర్కొన్న లక్షణములుగల బ్రాహ్మణుఁడు జ్ఞానియు, యోగియు నై బ్రహ్మవేత్త యగును. అట్టి బ్రహ్మవేత్త మానుష విత్తమునం దనాసక్తుఁడై యుండును. దైవ విత్తమునందాసక్తుఁడై యుండును. క్రతువునందాసక్తుఁడై యుండును. అట్టివాఁడే బ్రహ్మయొక్క తనువు. అసగా బ్రహ్మస్వరూపుఁ డన్నమాట. అందుచే బ్రహ్మవేత్తను ఎవ్వరును

ఎదిరింపఁ జాలరు. అట్టివాఁ డెపుడును దుష్ప్రకంప్యఁడే అనగా నిర్భయుఁడే అని తెలిసికొనవలెను.

శం. భా. :- జ్ఞానియును, యోగియును, బ్రహ్మవేత్తలుగా బరిగణింపఁ బడుదురు. కాన బ్రహ్మస్వరూపులగు యోగులు మానుషవిత్తమైన, జాయాపుత్రాదులందు అనాధ్యులు, అనగా అనాసక్తులుగా ఉందురు. వేదోక్తములైన అహింస, సత్యము, అస్తేయము, (దొంగిలింపకుండుట) అపరిగ్రహము, బ్రహ్మచర్యము, సమాధి మున్నగు వానియందు ఆసక్తులై యుందురు. అహింసాదులే దైవవిత్తగాలు. అటులనే యోగులు దైవవిషయికము లగు క్రతువులందును ఆసక్తులై యుందురు. అందుచే వారి నెవ్వరును ధర్మింప జాలరు. వారేమాత్రమును జలింపరు. కాన దుష్ప్రకంప్య లగుదురు. బ్రహ్మజ్ఞానులైన యోగులు దైవీసంపదలగు పారతాకిక ధర్మాదులందువలె, ఈశ్వరోపాసన క్రతువునందును ఆసక్తులై యుందురు. వైరాగ్య పూర్వక కర్మోపాసనను అనుష్ఠించుటలో ఆసక్తులగుటచే నిర్భయులై యుందురు. అందుచే వారు మానుషవిత్తమైన ధనాదులందు విరక్తులై యుందురు.

దుర్లుటార్థభాష్యము :-

శ్లో॥ “అమృతం చైవ మృత్యుశ్చ ద్వయం దేహీ ప్రతిష్ఠితం ।
మృత్యు మాపద్యతే నోహాత్ సత్యే నామృత మశ్నుతే॥”

అను నూక్తిని బరిశీలించినచో దేహమున కమృతత్వము, మృత్యువు అను రెండును గలవని తెలియుచున్నది.

మానవులు మోహముచేతను, లోభముచేతను, మృత్యువును బొందుదురు. సత్యజ్ఞానముచే అమృతు లగుదురు. అందువలన బ్రహ్మస్వరూపులు మానుష విత్తమును బరిగ్రహింపరు. విషయస్నేహ విహీనులై (ఇంద్రియ వాంఛలు లేనివారై) కామ్యకర్మలను బరిత్యజింతురు. అన్నయజ్ఞమైన క్రతువు నాచరించినను నిష్కాములై యుందురు. అందుచే ఇంద్రియ విషయములైన కామాదులు వానిని వశపఱచుకొనఁ జాలవు

వినరణము :- “బ్రహ్మవిత్ బ్రహ్మైవ భవతి” అను నూక్తిలోఁ జెప్పినట్లు బ్రహ్మవేత్త పరమాత్మజ్ఞానము కలవాఁడు కావునఁ బరబ్రహ్మయే యగును. ఆతఁడు నిష్కాముఁడు కాన మానుష విత్త మసేక్షింపక, “అహింసా సత్య మశ్రోధః” అను గీతా నూక్తులలోఁ జెప్పిన అహింసా సత్యాదులను జక్కగా నాచరించును. అందుచే నాతని గాంచిన తోడనే అందఱును వానికి వశ్యులే యగుదురు. ఆతఁడును నిర్భయుఁడై యుండును. సత్యశీలుఁడు కాన మృత్యువును జనుంచి అమృతుఁ డగును. ప్రవరుఁడు పై విషయమునకుఁ దార్కాణము. ప్రవరుఁడు యౌవనమున నుండియు, నిష్కాముఁడైన సోమయాజి; బ్రహ్మవేత్తయుఁ గావుననే “సాల గ్రామము మున్నుగాఁ గొనక “మానుషవిత్తమైన పరాధినీ ప్రేమకు వశుఁడుకాక ఉపానువాక్యమనెడి అగ్నిని సాక్షాత్కారము గావించుకొని, యోగి పూసిన కాలిషసరు మంచు నీటిచేఁ గఱగినను, నిర్భయుఁడై గృహము చేరఁ గలిగెను. కావునఁ బ్రతిమానవుఁడు మనుచక్రతాది ప్రబంధములు చదివి

మానుషవిత్తమునకు లోనుగాక బ్రహ్మవేత్త లగుటకుఁ బ్రయత్నించుట మంచిది.

శ్లో॥ సర్వాన్ స్విష్టకృతో దేవాన్ విద్యాద్య ఇహ కశ్చన ॥
న సమానో బ్రాహ్మణస్య తస్మిన్ ప్రయతతే స్వయమ్ ॥

తా॥ బాగుగా ఇష్టమును జేకూర్చువారే స్విష్టకృత్తులు. స్విష్టకృత్తులైన దేవతల నుద్దేశించి, యాగములను ఫలాపేక్షతో గావించువాఁడు, త్యాగహీనుఁడైన కారణమున, బ్రహ్మజ్ఞానియైన బ్రాహ్మణునితో సమానుఁడు కాఁడు. ఫలదాతలైన దేవతలు సైతము నిష్కామముగాఁ బ్రవర్తించు జ్ఞాతో సమానులు కారు. అందుచే బ్రహ్మవేత్త నిత్యము నిష్కామమార్గము గూర్చియే స్వయమ గాఁ బ్రయత్నించును.

శం.భా:- స్విష్టంకుర్వన్, స్విష్టకృత్ - అను శ్రుతివలనఁ దనను ఆరాధించువారికిఁ జక్కగా ఇష్టమును జేకూర్చువారే స్విష్టకృత్తులని తెలియుచున్నది. బ్రహ్మజ్ఞాన సంపన్నులు బ్రాహ్మణులు. సామాన్యులు ఏదో ఫలము నుద్దేశించి, దానిని బొందుటకై, ఆయా దేవతలకుఁ జెందునట్లు అగ్నిలో హవిస్సును హోమము చేయుదురు. అందుచే ఆ హోమము చేయు యజమాని, సకలదేవతలను స్విష్టకృత్తులుగా గుర్తించినను, ఆతఁడు బ్రహ్మజ్ఞాన సంపన్నుఁడైన బ్రాహ్మణునితో సమానుఁడు కానేరడు. “ఇదమగ్నే ఇదమింద్రాయ” మున్నగు శ్రుతులలోఁ జెప్పినట్లు హవిస్సును గ్రహించుటకై ఆహూతులైన అగ్నింద్రా

దులే బ్రాహ్మణునితో సమానులు కానపుడు వారి నారాధించు యజమాని బ్రహ్మముతో సమానుఁ డెంతమాత్రము కానేరడు.

శ్లో॥ బ్రాహ్మణస్య స సాదృశ్యే వర్తతే సోఽపి కింపునః ।
ఇజ్యతే యేన మంత్రేణ యజమానో ద్విజోత్తమః ॥

అను మోక్షధర్మోక్తిని బరిశీలించినచో ఆయా మంత్రములతో ఇంద్రాదులను ఆరాధించు యజమాని బ్రాహ్మణునితో సమానుఁడు కాడని తెలియుచున్నది. అంతేకాదు.

శ్లో॥ బ్రహ్మవిద్యః పరం భూతం న కించి దిహ విద్యతే ।

అను మనువచనమును బరిశీలించినచో బ్రహ్మవేత్తకంటె గొప్పవాఁ డెవఁడును లేడని దెలియుచున్నది.

నీ. భా. :- అండటికంటె బ్రహ్మవేత్తయే గొప్పవాఁడు. అటులనే సకల క్రతువులకంటె బ్రహ్మజ్ఞానమే శ్రేష్ఠమైనది. సు + ఇష్టమ్ = స్విష్టమ్ అనఁగా జాల యిష్టమైనదని యర్థము. భూలోకవాసులకు స్వర్గలోకమందలి పనితలు, అన్నము మున్నగునవి చాల యిష్టములై యుండును. అందుచే భూలోకవాసులు స్వర్లోక సౌఖ్యములకై అశ్వమేధాధియాగము లాచరించి, దేవతలను సంప్రీతులుగా నొనర్తురు. అందులకు మెచ్చి ఇంద్రాదులు మానవుల పట్ల స్విష్టకృతులై మెలఁగుదురు. అట్లు ఇంద్రాదులను బూజించి, వారిమెప్పు బడయు నాతఁడు బ్రాహ్మణునితో సమానుఁడు కాడు. కారణమేమన?

స్విప్తము, యాగాదిక్రియా సాధ్యము. కావున అనిత్యము. బ్రహ్మపదార్థము స్వతస్సిద్ధము కాన నిత్యము. అట్టి బ్రహ్మకు జేందిన జ్ఞానఫలమైన మోక్షము సైతము నిత్యమే యగును. అందుచే స్విప్తము బ్రహ్మజ్ఞానముతో సమానము కానేరదు.

శ్లో॥ యమ ప్రయతమానంతు మానయంతి సమానితః ।

నమాన్యమానో మస్యేత, నమాన్య మభి సంజ్వరేత్ ॥ ౪౧

తా॥ బ్రహ్మవేత్త తానెట్టి గౌరవము పొందుటకై నను బ్రయత్నింపడు. తానేషనిచేసినను ఫలము నపేక్షింపడు. వాని మహిమ నెఱిగి, అందఱును ఆతనినే గౌరవింతురు. అట్టి సన్మానము పొందియు, “నేనే పూజితుఁడ” ననిగర్వింపకయే యుండును. కొందఱు వివేకహీనులై వాని నవమానించినను, ఆతఁ డేమాత్రమును బరితాపము చెందడు.

శం. భా. :- బ్రహ్మవేత్త సర్వేంద్రియముల నుపసంహరించుకొనినవాడై తూష్ణీంభూతుఁడై యుండును. బ్రహ్మచర్యాశ్రమము నుండియే సన్న్యాసియై, ఆత్మసాక్షాత్కార స్థితిలోనిమిగులడై యుండును. పరమహంస పరివ్రాజకాచార్యుడై, వేదాంత విజ్ఞాన సునిశ్చితార్థుడై మోక్షును. స్థిత ప్రజ్ఞుడైన బ్రహ్మజ్ఞునిగా భావించి, కొందఱు విద్వాంసులారాతనిని బూజింతురు. అయినను, అహంకారహీనుఁడగుటచే, ఆతఁ డేమాత్రమును జలింపక, తన కా పూజలతో సంబంధమున్నట్లే భావింపడు. కొందఱు అజ్ఞులు ఆతనిని జడునిగాఁ దలంచి, అవమానించినను, దా నేమాత్రమును బరితపించడు.

నీ. భా. :- బ్రహ్మజ్ఞాని యజ్ఞాదు లాచరింపకున్నను, దేవాదు లాతనిని ఆత్మవిదునిగా భావించి, పూజింతురు.

“అథ యేఽన్యం దేవతా ముపాస్తే అన్యోఽసావన్యోఽహ-
మస్మీతి స సవేద, యథా పశురేస సదేహీనా మితి”

అను శ్రుతిలోఁ జెప్పినట్లు యజ్ఞాదు లాచరించినను, అన్యదేవతల నుపాసించినను, “బ్రహ్మ వేరు, నేను వేరు” అను అజ్ఞానస్థితిలో నుండుటచే, ఆ యజ్ఞకర్త దేవపశువుగా భావింపఁ బడును. అట్లు దేవ పశువైన వాఁడే తా నితరులచేఁ బూజి తుండై నట్లు భావించును. యజ్ఞాదు లాచరించినను, తానే ఇతరులకుఁ బూజ్యుడ నని భావింపక, పరు లాచరించిన యవ మానమునకుఁ బరితిపించక, మెలగినవాఁడే నిజమైన బ్రహ్మ జ్ఞాని యగును.

శ్లో॥ లోక స్వభావ వృత్తిర్హి నిమేషో న్నేవవత్సదా ।

విద్వాంసో మానయం తీహ ఇతి మన్యేత మానితః ॥ ౪౨

తా॥ శం. భా. :- కంటితెప్పలకు మూతపడుట సహ జము. అటులనే తన గౌరవము పొందు నర్హత లేకున్నను, తనను ఆదరించుట విద్వాంసులకు సహజ మని బ్రహ్మవేత్త భావించునే కాని గర్వింపడు.

శ్లో॥ అధర్మ నిపుణా మూఢా లోకే మాయా విశారదః ।

స మాన్యం మానయిష్యంతి మాన్యానా మవమానినః ॥

తా॥ శం. భా. :- లోకమునందలి మా న వు ల లోఁ

గొండలు జ్ఞానులు. కొండలు మూఢులు. జ్ఞానులు ధర్మవిద్వాంసులు. అనగా ధర్మకార్యము లాచరించుటలో నిపుణులన్నమాట. మూఢులు అధర్మవిద్వాంసులు. అనగా అధర్మము చేయుటలో నేర్పరు లన్నమాట. అంతేకాదు. మూఢులు వివేకహీనులు. మాయ చేయుటలో ఆసక్తిరైన వారుకూడ. వారు పూజ్యులను బూజింపరు, సరేకదా! అవమానింతురు కూడ. వారికిఁ జాణక్యాది నీతిశాస్త్రములు తెలియవు. అయినను లోకమును మోసగించు చుందురు. అని బ్రహ్మవేత్త భావించునే కాని తనకు జరిగిన అవమానమునకై విచారింపఁడు.

వివరణము :- జ్ఞానినే ఆయా సందర్భముల ననుసరించి బ్రహ్మవేత్త, బ్రహ్మజ్ఞాని, యోగి, అని పెద్దలు చెప్పుదురు. బ్రహ్మవేత్తకు జాతిమతములతో నిమిత్తము లేదు. వేదశాస్త్ర పాఠకుడై బ్రహ్మవేత్త కావచ్చును. లేక గురూపదేశ మహిమచేఁ జక్కని యనుభవము పొంది బ్రహ్మవేత్త కావచ్చును. ఆతఁడు నిష్కామఁడు. కామ్యకర్మలను విడుచు సన్న్యాసి సర్వకర్మ ఫలములను ఆశించిన త్యాగి. కావున ఆతఁడు స్వీప్త కృతులైన దేవతలకంటెను, సకామముగా యజ్ఞాదులు గావించు ఘనులకంటెను, గొప్పవాఁడు. బ్రహ్మజ్ఞానము నిత్యమైన బ్రహ్మపదార్థమునకు జెందినది. కావున యాగఫలమైన స్వీప్తము అనిత్యమగుటచే బ్రహ్మజ్ఞానముతో సమానముకాదు. బ్రహ్మజ్ఞానము వేదాంతములైన ఉపనిషత్తులు, బ్రహ్మసూత్రములు, భగవద్గీత మున్నగు వానిచే లభించును. అట్టి బ్రహ్మజ్ఞానము

పొందినవాడు లోకాల కన్నలకు జడులవలె గాననచ్చును. ఆతడు నివురుగప్పిన, నిప్పువంటి వాడు. కన్ను, ముక్కు, చెవి మున్నగు ఇంద్రియములకు జెందిన కోరికలను ఆతడు గడ్డిపోచగా భావించి విడిచి పెట్టును. బ్రహ్మవేత్త స్థితప్రజ్ఞుడు కావున,

శ్లో॥ ప్రజహతి యదా కామాన్ సర్వాన్ పార్థ మనోగతాన్ |
దుఃఖే వ్యనుద్విగ్నమనాః సుఖేషు విగతస్పృహః |
వీతరాగ భయక్రోధః స్థితధీ ర్మునిరుచ్యతే ||

అను గీతానూక్తులలో జెప్పినట్లు సకలవాంఛలను విడనాడును. ఎన్నికష్టములు కల్గినను మనసు నందైనను గెలతచెందడు. కామక్రోధ భయములను బూర్ణముగా విడనాసిన మునీశ్వరుడుగా నుండును. బ్రహ్మజ్ఞాని కాక స్వర్గసౌఖ్యములను ఆశించి యజ్ఞయాగాదులను ఆచరించువాడు దేవపశువు. దేవులనగా తాకిక సుఖములలో ముంచి యాడించు ఇంద్రియములు. అట్టి ఇంద్రియవాంఛలకు లోలుడై కర్మలాచరించు వాడు పశుతుల్యుడు. పశుకామ డు, కావున దేవపశువు అగును. బ్రహ్మజ్ఞాని మాత్రము దేవపశువు కాడు. ఆతడు యోగి. కావునఁ బరులు గావించు పూజలకుఁ దలయొగ్గడు. ఒకప్పుడు సభలలో ధనాదులచే సామాన్య జనులు తనను బూజించినను, తన యోగమున కవి విఘ్నహేతువు లని భావించి ఆ పూజలను గైకొనఁడు. వానిచే ఆనందింపఁడు. తన గురువుల కేమాత్రమను గర్వము కల్గింపఁడు. అందుచే బ్రహ్మవేత్త అంక్షకను గౌరవార్హుడే (శీరోధార్యుడే) యగును.

—: జ్ఞాని - అజ్ఞాని మానము - మానము :—

శ్లో॥ న వై మానం చ మానం చ సహితౌ వసత స్సదా ।

అయం హి లోక మానస్య అసౌ మానస్య తద్విదుః॥౪౪

తా॥ లోకమున మానము, మానము అను రెండును బరస్పర విరోధులు. అందుచే అవి రెండును ఒక్కచోటఁ గలిసి యెల్లప్పుడును ఉండవు. మానమునకు ఆశ్రయము ఈలోకము. మానమునకాశ్రయము పరలోకము. తత్పదార్థమైన పరబ్రహ్మను మానము గలవారు మాత్రమే తెలిసికొనఁగలరు. అని పెద్దలు తెలిసికొనిరి.

శం. భా. :- జ్ఞానులయు, అజ్ఞానులయు విషయ మెఱిగించు సందర్భమున మానము మానము భిన్నవిషయములని వివరించు చున్నాఁడు. అదెట్లన ? లోకమున “మానము, మానము” అను రెండును గలిసి యొకచోట నుండవు. ఎల్లప్పుడును బ్రత్యక్షాది ప్రమాణములకు గోచరమైన ఈపపంచము మానమునకుఁ జెందినది. పరలోకము మానమునకుఁ జెందినది. అనగా మానముగా నున్నవాఁడే పరమును జేరఁ గలఁడన్నమాట. పరబ్రహ్మ నెవరు తెలిసికొనిరి ? అని సందేహింప నక్కఱలేదు.

“ఓం తత్స దితి నిర్దేశో బ్రహ్మణ స్త్రివిధ స్స్మృతః ।” అను గీతాసూక్తిలో, ఓంకారమే సత్పదార్థమైన బ్రహ్మవస్తువనియు, అదియే బ్రహ్మవిష్ణు మహేశ్వరాత్మకమై త్రివిధముగా నున్నదనియుఁ జెప్పఁబడినది.

“ఓం తత్స ద్విష్ణవే చేతి సాయుజ్యాది ప్రదానివై” అనడి గీతానూక్తిలో ఓంకార మే బ్రహ్మపదార్థము. అది సర్వవ్యాపకుడైన విష్ణువునకుఁ జెంది యున్నది. అదియే జ్ఞానులకు సాయుజ్యాదుల నొసఁగున దని చెప్పఁబడెను. అట్టి బ్రహ్మ వస్తువు మానసాధ్య మని గ్రహించవలెను. అందుచేఁ బ్రతి ప్రాణికిని మానముచే సంసారము ప్రాప్తించు ననియు, మానముచే బ్రహ్మ ప్రాప్తించు ననియుఁ దెలిసికొనవలసి యున్నది. హైరణ్యగర్భ మనుదానిలో -

శ్లో॥ అన్నాంగనాది భోగేషు భావో మాన ఇతి స్మృతః ।

బ్రహ్మనంద సుఖప్రాప్తి హేతు ర్మాన మితి స్మృతః ॥

అని చెప్పఁబడెను. అనగా అన్నము, వనితలు, మున్నగు భోగములందలి కోరికలను మానమనియు, బ్రహ్మనందసుఖము కల్గుటకుఁ గారణము మాన మనియుఁ దెలిసికొనవలసి యున్నది.

నీ. భా. :- మునికర్మ మానము. అనగా యోగులు గావించు కృత్యము. దానిచేతనే పరము ప్రాప్తించును. మానము కేవలము ఇహలోక సంపదను మాత్రమే చేకూర్చును. మానము నాచరించువాఁడే బ్రాహ్మణుఁ డని దెలిసి కొనవలసి యున్నది.

దుర్ఘట భావ్యము :- మానము అహంకార స్వరూపము. అహంకారమును మానమును బరస్పర విరోధులు. మానమనఁగా బూజ. అది అహంకారమునకు మొదటి మెట్టు. అందుచే మానమును, ఆత్మపరిమైన మానమును ఒకచోట

నుండవు. లోకము మానమునకు ఆశ్రయము. మానము
వరమానందమునకు నిలయము. మాన మనగా అభిమాన
మనియు, మానమునగా దత్త్వజ్ఞానమనియు, గొందటి
మతము. ఈ రెండును విరుద్ధ ఫలహేతువు లగుటచే ఒకచోట
నుండవు వీనిలో మానము మోక్షార్థికిఁ బ్రయము. మానము
సంసారి కిష్టము. అందుచే మానము జ్ఞానులకు మాత్రమే
లభించును.

—: ధనశ్రీ - బ్రాహ్మశ్రీ :—

శ్లో॥ శ్రీః సుఖస్యేహ సంవాసః సా చాపి పరిపంథినీ ।

బ్రాహ్మ సుదుర్లభా శ్రీ ర్హి ప్రజ్ఞా హీనేన క్షత్రియ ॥

తా॥ క్షత్రియ ! లోకమున శ్రీ రెండు విధములుగా
నున్నది. 1. ధనలక్ష్మీగూపము; 2. బ్రాహ్మరూపము.
వీనిలో ధనగూపమగు శ్రీః సుఖమునకు నిలయము. అది
మోక్షపురుషార్థమునకు శత్రువు. బ్రాహ్మశ్రీ ప్రజ్ఞకు నిల
యము. అది ప్రజ్ఞాహీనునకు సుదుర్లభమైనది.

శం. భా. :- క్షత్రియ ! యజ్ఞ యాగాది కర్మలను,
అనుష్ఠించు వారికి, స్వర్గము, సశువులు, అన్నము మున్నగు
వి లభించును. వాని నభిలషించువాఁడు విషము విషాంధుఁడు
ఆశఁడు మానార్థి. వానికి సుఖనిలయమైన శ్రీ (ధనలక్ష్మి)
లభించును. అది శ్రేయోమార్గమున కాటంకము. దాని
నాకాంక్షించువానికి శ్రేయో మార్గము లభింపదు.

శ్లో॥ నిబంధినీ రజ్జు రేచా, యా గ్రామే వసతోరతిః ।

చిత్రైవనాం సుకృతో యాంతి నైనాం చిందన్తి

దుష్కృతః ॥

అను మోక్షధర్మోక్తిని బంధించినచో, గ్రామాదులలో నివసించు వారికి గల సుఖానందము, సంసారమున బంధించు రజ్జువు. సుకృతులు మాత్రమే దానిని ఛేదించుకొని మోక్షమును జేరుచున్నారు. దుష్కృతులు మాత్రము దానిని ఛేదింపఁ జాలరు. అని తెలియుచున్నది.

ఈ విధమైన సంపదను గాక్షించువాఁడు మూఢుఁడు వాఁడు ప్రజ్ఞాహీనుఁడు. అనగా విద్యాహీనుఁడు. వానికి, బ్రాహ్మీ అనగా బ్రహ్మనంద లక్షణరూపమైన శ్రీ శక్తి దుర్లభము. శ్రీ రెండువిధములు. 1. ధనలక్ష్మీరూపమైన శ్రీ. 2. బ్రాహ్మీరూపమైన శ్రీ.

శ్లో॥ యా నిత్యా చిద్భవానందా గుణరూప వివర్జితా ।

ఆనందాఖ్యా పరా శుద్ధా బ్రాహ్మీ శ్రీ రితి కథ్యతే ॥

అను హైరణ్యగర్భోక్తిని బంధించినచో బ్రాహ్మీశ్రీ స్వరూపము చక్కగాఁ దెలియును. ఎట్లన ? బ్రాహ్మీశ్రీ నిత్య; చిద్భవానందస్వరూప; దానికి సత్వాది గుణరూపము లుండవు. దానికే “ఆనందా” అను నామము కలదు. అదియే, పరా, శుద్ధా, అను నామములతో వ్యవహరింపఁ బడును. అట్టి బ్రాహ్మీశ్రీ మానార్థులైన సుఖశీలురకు లభింపదు. అది

విన్నంత మాత్రాన ఎవరికిని బట్టుచడదు. ఈ విషయమే “శ్రవణాయాపి బహుభి ర్యోన లభ్యక” అను శ్రుతివలనఁ దెలియుచున్నది.

నీ. భా. :- ధనము, అభిజనము, ఐశ్వర్యము, అను రూపములతో నున్న లక్ష్మియే సామాన్యముగా శ్రీశబ్దముచే జెప్పఁబడుచుండును. అది మానరూపమైన సుఖమునకు నివాసము. అది చోరులవంటిది, కానఁ బరలోకమును నశింపఁ జేయును. అది యోగులకుఁ అనిష్టములను జేకూర్చును. ఋగ్వజుస్సామ వేదాత్మక యగు శ్రీ “బ్రాహ్మీ” అని చెప్పఁబడును. అది బ్రాహ్మణునకు యోగ్యమైనది, సజ్జనులకు అమృతము వంటిది.

“ఋచ స్సామాని యజుగ్ంషి సా హి శ్రీ రమృతా సతామ్ ॥

అను శ్రుతితోఁ బై విషయమే వివరింపఁ బడినది. ప్రజ్ఞాహీనుఁడు ఆ ఋగాదుల రహస్యమును బొందఁజాలఁడు.

—: బ్రాహ్మీశ్రీ ప్రాప్తికి సాధనములు :—

శ్లో॥ ద్వారాణి తస్యేహ వదంతి సంతో

బహుప్రకారాణి దురాచరాణి ।

సత్యార్జవే హీ ర్దమశౌచ విద్యా

వ్యాస మోహ సతిబంధకాని ॥

౪౬

తా॥ బ్రాహ్మీశ్రీ ప్రాప్తికి బహుప్రకారములైన సాధన

ములు కలవని సజ్జనులు చెప్పుచున్నారు. అవి సామాన్యముగ ఆచరింపరానివి. సంరక్షించుకొనలేదు కూడ, అవేవన
1. సత్యము. 2. ఆర్జవము. 3. హ్రీ. 4. దమము. 5. శౌచము. 6. బ్రహ్మవిద్య. ఇవి మోహమునకుఁ బ్రతిబంధకములు.

శం.భా. నీ.భా:- బ్రాహ్మీరూపయైన లక్ష్మీయొక్క ప్రవేశమునకుఁ బెక్కు ద్వారములు కలవని సజ్జనులు చెప్పుచున్నారు. అవేవన- 1. సత్యము, 2. ఆర్జవము, 3. హ్రీ, 4. దమము, 5. శౌచము, 6. బ్రహ్మవిద్య. ఈ యాఁడు ద్వారములును మానమోహములకుఁ బ్రతిబంధకములు. సామాన్యులు వీని నాచరించుట కష్టము. భూతరహితమైన యథార్థ సంభాషణమే సత్యము. కౌటిల్యము లేకుండుటయే ఆర్జవము. అకార్యములను ఆచరించుటలోఁగల లజ్జయే “హ్రీ” అనఁబడును. ఈ “హ్రీ” గలవారు లోకాపవాదమునకు భయపడుదురు. దమమనఁగా ఇంద్రియనిగ్రహము. దీనిచేతనే “మనస్సు, బుద్ధి, చిత్తము, అహంకారము” అను సంకీర్ణము అడంచబడును. మృజ్జలములచే బాహ్యశరీరమునకుఁ గల కల్మషమును దొలగించుటను, మనస్సును నిర్మలముగా నుంచుటను శౌచము అందురు. వేద శాస్త్రాభ్యాసముద్వారా కల్లు బ్రహ్మజ్ఞానమునే విద్య యందురు. పూర్వ జన్మవాసనచేఁ బ్రాప్తించు అహంకారమును, మిథ్యాజ్ఞాన రూపమైన మోహమును బైయాదుద్వారములు గలవారి చేంతకుఁ జేరలేవు.

ఇది రెండవ యధ్యాయము

శ్రీ స న త్పు జా తీ య ము

తృ తీ యా ధ్యా య ము

—: మానస్వరూపము :—

ఈ యధ్యాయమున బ్రహ్మజ్ఞాన సాధనము లగు
మానాదుల లక్షణములను, గుణదోషస్వరూపములను వివ
రించి చెప్పఁదొడఁగెను.

ధృతరాష్ట్ర ఉవాచ :-

శ్లో॥ కస్యైష మానః కతరన్న మానం

ప్రబ్రూహి విద్వాన్ ఇహ మాన భావం ।

మానేన విద్వా ను తయాతి మానం

కథం మునే మాన మిహాచరన్తి ॥

౧

తా॥ ఆర్యా ! మానము దేనికిఁ జెందినది ? అది యే
విధముగా నుండును ? విద్వాంసుఁడు మానముచేతనే మాన
మును బొందుచున్నాఁడా ? మునిస త్తమా ? ఇహలోకమున
మానము నెట్లాచరించు చున్నారు ? మీరు విద్వాంసులు
కాన మానభావమును వివరించి చెప్పఁడని ధృతరాష్ట్రుఁడు
ప్రశ్నించెను.

శం. భా. :- అయ్యా ! వాక్కు మున్నగు వానిని ఉప
సంహరించుట యనెడి మాన మెవనికిఁ గల్గును ? విద్వాం

నుఁడా ! అసంభావణము, ఆత్మస్వరూపము, అను వానిలో
మౌనమున నేమి ? ఎఱిగింపుము. తూష్ణీం భావముచే మౌనము
కల్గురా ? మౌనముచేతనే మౌనము అనగా బ్రహ్మపదార్థ
మును మానవుఁడు పొందుచున్నాఁడా ? మునీశ్వరా! మౌనము
నెట్లు ఆచరించుచున్నారు ? ఎఱిగింపుఁడు.

నీ. భా. :- మృత్యువు అహంకార స్వరూపము.
మోహాత్మకము. సత్యాదులు దానిని నిరోధించునంటిరే ?
అదెట్లు ? న్యాసపూర్వకముగా స్వీకరించు మునిధర్మమే
మౌనమా ? దాని ప్రయోజనమేమి ? లోకప్రసిద్ధమైన వాఙ్మీ
యమమే మౌనమా ? “అమౌనం చ మౌనం చ నిర్విద్యాధ
బ్రాహ్మణః” అను శ్రుతిలో బ్రసిద్ధమైన మౌన శబ్దమునకు
“పాండిత్యము, బాబ్బము” అనునవి పర్యాయపదములుగా అగ
పడు చున్నవే ? శ్రవణ మన - నాదులలోఁ జేసిన నిధిధ్యాస
నము మౌనమగునా ? దాని లక్షణమేమి ? మనస్సు, వ్రాణ
ములు, ఇంద్రియములు, అను వానికృత్యములను సంపూర్ణ
ముగా నిరోధించుట మౌనమగునా ? అట్టి మౌనమును ఎట్లాచ
రించుచున్నారు ? అని పలువిధముల ధృతరాష్ట్రుఁడు ప్రశ్నిం
చెను. పై ప్రశ్నల కన్నిటికిని సనత్సుజాతుఁడు సమాధాన
మొసఁగఁ దలపడెను.

సనత్సుజాత ఉవాచ :-

శ్లో॥ యతో న వేదా మనసా సహౌన

మనుప్రవిశ్యంతి తతోఽథ మౌనం ।

యతో శ్చి తో వేదశబ్ద స్తథాయం

స తస్మయత్వేన విభాతి రాజన్ ||

—

తా|| వేదములు పరమాత్మను గూర్చి పూర్ణముగాఁ దెల్పుఁజాలవు. మనసునకుఁ బరమాత్మ గోచరింపదు. ఇటు మానమనగాఁ బరబ్రహ్మయని కొందఱు పెద్దలు చెప్పిరి. వేదములను దెల్పు వేదశబ్దము పరమాత్మబోధక మని శాస్త్రాదులు తెల్పుచున్నవి. రాజా ! వేదాదులను బరిశీలింపగాఁ బరమాత్మ తస్మయఁడుగా అనగా జ్యోతిర్మయఁడుగాఁ బ్రకాశించు చున్నట్లు తెలియుచున్నది.

శం. భా. :- “యతో వాచో నివర్తన్తే అప్రాప్య మనసా సహ” అను శ్రుతిలో వాక్కులు పరమాత్మ స్వరూపమును వివరించలేక వెనుకకు మఱలినవి. మనసుతో ఊహించినను పరమాత్మను బొందలేరు. అని చెప్పటచే, వేదములకుఁ గాని, మనస్సునకు గాని పరమాత్మ గోచరింపదని తెలిసికొనవలెను. అందుచేతనే మాన మనగా బ్రహ్మయని కొందఱి తలంపు. అయినచోఁ బరమాత్మ లక్షణమేమి ? అందురా; వినుఁడు. శాస్త్రాని కారణములచే బ్రహ్మను నిరూపించు వేదశబ్దమునకు “బ్రహ్మ” అను నర్థము నిర్ణయింపఁబడినది. అందుచే బ్రహ్మవాచకముగా వేదశబ్దము ప్రయోగింపఁ బడెనని తెలిసికొనవలెను. కావున వేదశబ్ద ప్రతిపాద్యమైన పరమాత్మ జ్ఞానరూపముగా నున్నదని తెలిసికొనవలెను. పరమాత్మ వాక్కులకు గోచరము కాదని చెప్పిన మీఱు పరమాత్మ వేదశబ్ద బోధిత

మని ఎట్లు చెప్పుచున్నా రందువేమో విచుము. రాజా ! వేదా
రమును బరిశీలించిన మేము పరమాత్మను జ్యోతిర్మయునిగా
దివ్యదృష్టిచేఁ దెలిసికొంటిమి. ఇది మా యనుభవము. అందుచే
మామాటను విశ్వసింపుము. శ్రుతిస్మృతి పురాణేతిహాసాదులు
పై తము పరమాత్మను జ్యోతిర్మయునిగా వివరించినవి ఎట్లన ?

“తం దేవా జ్యోతిషాం జ్యోతిః” అను శ్రుతి తేజోరూప
మైన వానిలోఁ బరమాత్మ తేజోమయుఁడని దేవత లెఱిగి
నట్లు చెప్పుచున్నది.

“అంతశ్శరీరే జ్యోతిర్మయో హి శుభ్రోయం పశ్యన్తి
యతయః క్షీణదోషాః” అను శ్రుతిని బరిశీలించినచో యతీశ్వ
రులు దోషరహితులై నిర్మలమనస్కులై తమ శరీరమందలి
హృదయాకాశములో ధ్యానించి పరమాత్మను బరిశుభ్రమైన
జ్యోతిర్మయునిగాఁ జూచినట్లు తెలియుచున్నది. “జ్యోతిషా
మపి తజ్జ్యోతిః తమసః పర ముచ్యతే” అను గీతావచనమునఁ
గృష్ణభగవానుఁడు పరమాత్మను జ్యోతిస్సులలో జ్యోతిస్సుగాఁ
దమస్సుకంటెఁ బరునిగా ఉత్కృష్టునిగా నిరూపించి చెప్పెను.
కావున రాజా ! పరమాత్మను సువర్ణజ్యోతిగా, దానినే మాన
ముగాఁ దెలిసికొనుము.

నీ. భా. :- ధృతరాష్ట్రుఁ డడిగిన ఐదుప్రశ్నలకును
సనత్సుజాతుఁడు తాంత్రికముగా సమాధాన మొసఁగఁ దొడఁ
గెను. ఎట్లన ? రాజా ! పరబ్రహ్మ వాఙ్మానసా తీతుఁడు.
అతనికే మాన మనిపేరు. వాఙ్మానసాతీతమైన బ్రహ్మపదమును
జొందుటయే మానమునకుఁ బ్రయోజనము. ఇంద్రియములను

నునస్సును నిగ్రహించుటయే మూనము. మూనము గలవానికిఁ గ్రమముగా బాహ్యభ్యంతర ప్రపంచములు జ్ఞానదృష్టిలో భాసింపవు. అప్పుడే యోగి, వాఙ్మానసాతీతమైన బ్రహ్మపదమును బొందుచున్నాడని మొదట నాల్గుప్రశ్నలకును సమాధాన మొసఁగెను.

క్షేత్రమునందు అంకురమును సముద్రమునందుఁ దరంగమును, ఆవిర్భవించినట్లే పరబ్రహ్మలో వేదశబ్దమును, లౌకిక శబ్దము నుద్భవించినవి. అందుచే భూతాత్మయైన పరమాత్మ శబ్దమయ్యుండుగాఁ బ్రకాశించుచున్నాఁడని ఐదవ ప్రశ్నకు సమాధాన మొసఁగెను. ఇందలి రహస్యమేమన ? వేదమనగాఁ బ్రణవము. ఓంకారము. అదియే వేదసారము. తొలుత ఋగ్వేదమునుండి “భూః” అనునది ప్రభవించెను. పిమ్మట యజుర్వేదమునుండి “భువః” అనునది ప్రభవించెను. అటుపిమ్మట సామవేదమునుండి “స్వః” అనునది ప్రభవించెను. అవియే శుక్రములు. అనగాఁ దేజస్సులు. అభితప్తములైన వానినుండి “అకారోకారమకారము” లనెడి మూడు వర్ణములు జన్మించెను. ఆ మూడును ఏకమై ఓంకారముగా వెలసెను. అని బహ్యుచ బ్రాహ్మణము నుండి పైవిషయము ప్రకటింపఁబడెను. ఓంకారమే ప్రణవము. అదియే ఏకమైన అక్షర బ్రహ్మ. దానినుండియే సర్వము నిర్మితమాయె నని సార్వాత్మ్య శ్రుతివలన దెలియుచున్నది. ప్రణవముయొక్క మాత్రలే అకారోకార మకారములు. వానినుండియే క్రమముగా స్థూల సూక్ష్మకారణ ప్రపంచము లుద్భవించెను. పైమూడు

మాత్రమును, బైమూఁడు ప్రపంచములకును, వాచకములు. వాచ్యవాచకముల కభేదము కావుననే వేదశబ్దము పరమాత్మ వాచకము, ప్రపంచవాచకము నాయెను. పై మూఁడు మాత్రలలో పూర్వపూర్వము, ఉత్తరోత్తరములందు లీనమై ఓంకారరూపము దాల్చెను. లవణమే ఉదకమా యెను. ఉదకమే లవణ మాయెను. అని తెల్పు లవణోదక న్యాయముచే స్థూల జగత్తు నూత్మ జగత్తులో విలయ మగును. నూత్మ జగత్తు కారణజగత్తులో లీనమగును. ఆ మాత్రాఖ్యము, తురీయము సగు నర్థమాత్రలోఁ గారణజగత్తు లీనమగును.

“శివ మద్వైతం చతుర్థం మన్యంతే” అను శ్రుతివలన అద్వైతము, చతుర్థమైన శివరూప మని తెలియుచున్నది. ద్వైతభావము తొలగినతోడనే, ప్రణవరూపము వాఙ్మానసాతీతమైన పరబ్రహ్మలో లీనమగును. కావున పరబ్రహ్మవస్తువు వొక్కటియే, అంతటను బ్రకాశించునని తెలిసికొనవలసి యున్నది. అందుచే వేదశబ్దమే నారాయణుఁ డనియు, ఆతఁడే మానమనియు వ్యక్తమగుచున్నది.

వివరణము :- క్రిందటి అధ్యాయమునందలి, 44 వ శ్లోకములో మానము, మానము అను రెండిటికినిఁ గల భేదము చక్కగా నిరూపింపఁబడినిది. మానముచేతనే బ్రాహ్మీశ్రీ అనగా మోక్షశ్రీ లభించునని, తెలియు చున్నది. ఈ అధ్యాయము నందలి మొదటి రెండుశ్లోకములలో మానము గూర్చి ప్రశ్నలు సమాధానములు భాష్యకర్తలచేఁ జక్కగాఁ బ్రదర్శింపఁ బడినవి. పరికించగా లోకమందలి మానశబ్దమునకు మాటాడక

ఊరకుండుట యను సర్థము పరబ్రహ్మవాచక మానశబ్దము నుండియే యేర్పడిన దని చెప్పవచ్చును. మానమైన పర మాత్మయొక్క స్వరూపము ఇదమిత్యమ్మని చెప్పలేనట్లే, సమా ధానము చెప్పలేనప్పుడు, మానము వహించుట తటస్థించును. అంతేకాదు “మునికర్మ మానము” అని లోకమంతటికిని దెలి సిన విషయమేకదా ! ముని యననేమి ? ఋషియననేమి ? అను ప్రశ్న సామాన్యులలో ఉదయించును. దానిని పరిశీ లింతము.

శ్లో॥ నిర్వృత్తః సర్వతత్త్వజ్ఞః కామక్రోధ విసర్జితః ।

ధ్యానస్థో నిష్క్రియో దాంతస్తుల్య మృత్యాంచనోమ నిః॥

అను శ్లోకమున సర్వతత్త్వము తెలిసినవాఁడును, కామ క్రోధ శూన్యుఁడును, బుద్ధిచాంచల్య మొదలించు ధనము లేని వాఁడును, ధ్యాన నిమగ్నుఁడును, లౌకిక వ్యాపారహీనుఁడును, ఇంద్రియ నిగ్రహము కలవాఁడును, మట్టిని బంగారమును సమానముగాఁ జూచువాఁడే ముని యని చెప్పబడెను. అట్టి ముని ధర్మము మానము అని చెప్పినచో అదియును పర బ్రహ్మనే సూచించునుగదా !

శ్లో॥ తప శ్శౌచ పరాదాంతా సత్వవాచో జహుశ్చుతాః ।

నేదవేదాంగ తత్త్వజ్ఞాః ఋషయః పరిశీర్తితాః ।

ఊర్ధ్వరేతా స్తపస్యగ్రో నియతాశీ చ సంయమీ ।

శాపానుగ్రహ యో శృక్తః సత్యసంధో భవేదృషిః ॥

అను శ్లోకములను బరిశీలించినచో, దపస్సు, శౌచము, ఇంద్రియ నిగ్రహము, సత్యభాషణము, బహుశ్రుతుడై యుండుట, వేదవేదాంగములందలి తత్త్వజ్ఞాన మెఱుఁగుట అనునవి కలవాడే ఋషియని తెలియుచున్నది. అంతేకాదు. ఊర్ధ్వరేతస్కుడు, ఉగ్రతపశ్శాలి, నియతాహారీడు, ఇంద్రియ నిగ్రహము కలవాడు, శాహసుగ్రహసమర్థుడు, సత్యమైన పరబ్రహ్మయందు లీనమైనవాడును ఋషియని తెలియుచున్నది. కావున ఋషిధర్మము మునిధర్మముకూడ బరబ్రహ్మ నెఱుఁగుటయే యని చెప్పవచ్చును. అందుచే మానము అనగా బరబ్రహ్మ యని చెప్పట సమంజసముగా నున్నది. “బ్రహ్మ విత్ బ్రహ్మైవ భవతి” అను నూక్తినే బరమాత్మ నెఱిగిన వాడు పరబ్రహ్మయే యగునని తెలియుచున్నది. కాన మానము = పరబ్రహ్మ అని చెప్పవచ్చును.

అట్టి పరమాత్మ ఓంకారస్వరూపుడు. ఆ యోంకారము నుండియే స్థూల, సూక్ష్మ కారణ జగత్తులును, స్థూల సూక్ష్మ కారణశరీరములు నుద్భవిల్లినప. స్థూలజగత్తు అనగా గంటికిఁ గానవచ్చు ఈ ప్రపంచము. సూక్ష్మజగత్తు అనగా బ్రహ్మచోత్పత్తికిఁ గారణములైన పంచభూతములు. కారణ జగత్తు అనగా బంచభూతోత్పత్తికిఁ గారణ మగు శక్తి. అదియే మాయ, అదియే అజ్ఞానమని పెద్దలు చెప్పుదురు. కరచరణ నయనాదులతోఁ గూడిన దేహము స్థూలశరీరము. మనోబుద్ధి చిత్తాహంకారములు సూక్ష్మశరీరము. కారణ శరీరమనగా

మాయయే. పై నఁ జెప్పినవిన్నియు, మానమైన పరమాత్మ నుండి వెలువడినవే యని, తెలియుచున్నది.

—: వేదపఠనము పాపనాశకమా ? :—

ధృతరాష్ట్ర ఉవాచ :-

శ్లో॥ ఋచోయజ్ఞాం వ్యధీతేయః సామవేదం చ వేదయః ।

పాపాని కుర్వన్ పాపేన లిప్యతే కిం న లిప్యతే ॥ 3

తా॥ అయ్యా ! ఋగ్యజుస్సామ వేదములను బఠించిన యాతఁడు పాపములు చేయుచున్నను ఆ పాపములను వేదపఠనముచే బోగొట్టుకొనునా ? లేదా ? తెలియఁ జెప్పుఁడని ధృతరాష్ట్రుఁడడుగగా సనత్కుజాతుఁడిట్లు చెప్పెను.

సీ. భా. :- ధృతరాష్ట్రుఁడు, వేదస్వభావ మెఱుగఁ గోరి, మఱలఁ బ్రశ్నింపఁ దొడఁగెను. అయ్యా ! ఋగ్యజుస్సామ వేదములను బఠించియు, పాపము నాచరించు వానికి ఆ పాపము అంటునా ? అంటదా ? ఎఱిగింపుడు.

“యథైషిక తూల మగ్నో ప్రోతం ప్రధూయే తైవం హస్య, సర్వే పాపానః ప్రదూయంతే.” అను శ్రుతిని బరిశీలించినచో, అగ్నిలోఁ బడిన దూదిపింజ భస్మమైనట్లు, వేదాభ్యాసముచే గల్గిన పరమాత్మ జ్ఞానముచే మానవుని పాపము లెల్ల నశించునని తెలియుచున్నది కదా ! అట్టి శ్రుతిమార్గము ననుసరించిన మానవుఁడు మానహీనుఁడైనను, వేదాభ్యాసముచే సకలపాపశూన్యుఁ డగునా ? కాదా ? ఎఱిగింపు డని

అడుగగా సనత్సుజాతుఁ డిట్లు చెప్పెను. ఏమన ?

సనత్సుజాత ఉవాచ :-

శ్లో॥ నై నం సామాన్యచో వాఽపి న యజ్ఞాంష్యవిచక్షణం ।
త్రాయస్తే కర్మణః పాపా న్న తే మిథ్యా బ్రహ్మహమ్॥౪

తా॥ రాజా ! పాపకర్మల నాచరించువానిని ఋగ్యజు
స్సామ వేదపఠనము పాపమునుండి రక్షింపదు. నే నెన్నడును
నీకు మిథ్యావచనములు చెప్పను. వినుము.

శం. భా. అవిచక్షణుడనగా నిషిద్ధ కర్మల నాచరించు
వాఁడు. వానికి వాఙ్మానస నిగ్రహముండదు. శాస్త్రవాండి
త్యము కూడ ఉండదు. అట్టివాఁడు గావించిన పాపము, ఋగ్యజు
స్సామ వేదపఠనముచే నశింపదు. వాఁడెంతమాత్రము పాప
కర్మలనుండి, రక్షింపఁబడదు. రాజా ! నేను ఎన్నడును నీకు
అసత్యము చెప్పను.

—: వేదపఠనము పాపనాశకము కాదు :—

శ్లో॥ న ఛందాంసి వృజినాత్తారయంతి
మాయావినం మాయయా వర్తమానం ।

నీడం శకుంతా ఇవ జాతపక్షా

శ్చందాం స్యేనం ప్రజహన్త్యస్తకాలే ॥

౫

తా॥ మాయావియును, మాయతోఁ బ్రవర్తించు
వాఁడు నగు మానవుని వేదము లెంతమాత్రమును బాపము
నుండి రక్షింపవు. తెక్కలు ఎచ్చిన పక్షులు గూటిని విడిచి

పెట్టి నట్లు మరణకాలమునఁ బాపాత్ముని వేదములు విడిచి పెట్టును. రక్షింపవు.

శం. భా. వేదాధ్యయన మొనర్చి, వేదార్థ మెఱిగి నను, నా స్తి కుని, బాపకర్ముని; మిథ్యాచార్యుని ఎంతమాత్రము అధర్మము నుండియుఁ బాపమునుండియు వేదములు దరలింపవు రక్షింపవు. టెక్కలు వచ్చిన పక్షులు తమగూటినివలె వేదాధ్యయన మొనర్చినను బాపాత్ముని వేదములు, మరణసమయ మున విడిచిపెట్టునే కాని, వానికిఁ బురుషార్థము నొసంగవు.

నీ. భా. :- యం యం వాపి స్మరన్ భావం త్యజత్య నై క శేఙ్కరమ్” అను గీత సూక్తిలోఁ జెప్పినట్లు మరణసమయ మున, నిత్యాభ్యాసము చే, ఆయా దేవతామంత్రములు పఠించి, ఆయా దేవతలను స్మరించినను, వాఙ్మనో నిగ్రహరూపమైన మౌనములేని వారికి ఆమంత్రములు స్ఫురించవు. ఆయా దేవతలు కానరారు వాఁడు తనకర్మఫలము ననుభవించ వలసినదే. వేదబలము నాశ్రయించి, పాపకర్మల నాచరించినను, ఫలము లేదు.

“అజ్ఞానేన కృతం పాపం వేదాభ్యాసేన నశ్యతి ।” అను సూక్తి తెలియక చేసిన పాపమును మాత్రమే వేదాభ్యాసము నశింప జేయునని జెప్పుచున్నది. కాని తెలిసి చేసిన పాపమును మాత్రము పోగొట్టదని తెలిసికొనవలెను.

—: సర్వజ్ఞ - భావ్యము :—

శ్లో॥ ఉత త్వం సఖ్యే స్థిర వీత మాహు

రైనం హిన్వ న్యపి వాజసనేషు ।

అధేన్వా చరతి మాయయైష వాచం
శుశ్రువాం అఫలా మపుష్టామ్ ॥

అను ఋగ్వేద మంత్రములో సైతము పైవిషయమే
చెప్పబడెను, అదెట్లున ?

అర్థము :

ఉతత్వం = తత్త్వజ్ఞానమును, సఖ్యే = తత్త్వజ్ఞాను
లతో స్నేహము సంభవించినపుడే, స్థిరపీతం = నిశ్చలా
నందముకలదిగా, ఆహుః = చెప్పిరి. కాని వాజననేషు +
అపి = యజ్ఞతత్త్వము తెలిసినవారితోఁ జేయు యజ్ఞము
లందు మాత్రము ఏనం = ఈయానందమును, సహి స్వన్తి =
పొందఁజాలరు. అనగా యజ్ఞము ప్రవృత్తి మార్గమును జూపు
కర్మ యగుటచే, నివృత్తిమార్గము చూపు తత్త్వజ్ఞానము కాని,
తత్త్వజ్ఞానుల మైత్రికాని లేనపుడు, కేవల యజ్ఞము లాచ
రించువారు మోక్షానందమును బొందఁ జాలరన్నమాట.

ఏషః = జ్ఞానహీనుడైన కేవల కర్మిష్టుఁడు, మాయయా =
ప్రవృత్తిమార్గము చూపు యజ్ఞము లాచరించు బుద్ధితో
నుండుటచే, అధేన్వా = కేవల ప్రవర్తక కర్మతోడనే, చరతి =
సంచరించుచున్నాడు. అందుచే, వాచం = వేదవాక్కును,
వాని విషయమై. అఫలాం = ప్రయోజన రహితమైనదిగాను,
శుశ్రువాం = ఆలకించెను. అనగాఁ కేవలము ప్రవృత్తి మార్గ
దాయకములైన యజ్ఞము లాచరించువాఁడు వేద మభ్యసిం

చినను, జ్ఞానహీనుఁ డగుటచేఁ బాపరాహిత్యమును బొందజాలఁడు. పరమానందమును బొందజాలఁడు. అందుచే వాని పట్ల వేదవాక్కు నిష్ఫలమగును.

“యదేతత్పుష్పం ఫలం వాచో యత్సవ్యమ్ |” అను నుపవిషద్వాక్యముకూడ సత్యమైన బ్రహ్మవస్తువు నెఱిగిననాడే వేదవాక్కు ఫలమును పరమానందము నొసంగునని న్యక్తము చేయుచున్నదని తెలిసికొనవలెను. కావున అట్టి సత్యవస్తుత్వే ఇందు మానపదముచే నిరూపింపఁ బడినది. కేవల ప్రవృత్తగర్మల నెఱిగినవాఁడు మాయావి యగునేకాని, ఆత్మజ్ఞుఁడు కానేరఁడు. అట్టిమాయతో మెలగినవాఁడు మరణించినను, గర్మలు వాని వెంటనేగి రక్షింపఁ జాలవు. జ్ఞానమొక్కటే వెంట నేగి, రక్షించును. అని తెలిసికొనవలసి యున్నది. అని చెప్పగావిని, ధృతరాష్ట్రుఁడు మఱిల యిట్లు స్రశ్నించెను.

ధృతరాష్ట్ర ఉవాచ :-

శ్లో॥ న చే ద్వేదావినా ధర్మం త్రాతుం శక్తా విచక్షణః ।

అథ కస్మాత్ ప్రలాపోఽయం బ్రాహ్మణానాం సనాతనః॥౬

తా॥ నాల్గు జాతులవారికిని విధించిన ధర్మము రక్షించు నట్లు, ధర్మమువినా వేదములు మానవులను రక్షింపఁజాలవు. అరుచూట నిజమై చో, విచక్షుణుఁడా! వేదములందు మహాత్వము కలదు. వేదవేత్తలే గొప్పవారు, అని అనాదిగా వినఁ బడుచున్న బ్రాహ్మణుల మాటలు అప్రమాణములేనా? సనాతనమైన ఆ సచనములు లోకమున ఏల వ్యాప్తిచెందినవి?

అని ధృతరాష్ట్రుడు డిగెను దానికి సనత్సుజాతుఁ డిట్లు సమాధానము చెప్పెను.

శం. భా. :- విచక్షణుఁడా! నిత్యమైన కామ్యకర్మలు జీవులకుఁ బితృలోకాదులను జేకూర్చి కొంతకాలమైన తర్వాత సంసారానర్థములకు హేతువులగు చున్నవి. ప్రతిషిద్ధకర్మలు నరక హేతువు లగుచున్నవి. అని తమరు నిరూపించిరి. ధర్మము వినా వేదములు జీవులను రక్షింపఁ జాలవనుచున్నారు. వేదములను బఠింపుడు. వేదవిహితకర్మలను ఆచరింపు డనెడి బ్రాహ్మణుల వచనము సనాతనమై లోకమున వినఁబడు చున్నదేల?

నీ. భా. :-

శ్లో॥ శమోదమ స్తవశ్శౌచం త్వాంతి రార్జవ మేవచ ।

జ్ఞానం విజ్ఞాన మా స్తిక్యం బ్రాహ్మం కర్మ స్వభావజమ్ ॥

అను గీతానూక్తిలో, శమము, దమము, తపస్సు, శౌచము, త్వాంతి, (ఓరిమి), ఆర్జవము, జ్ఞానము, విజ్ఞానము, ఆ స్తిక్యము అనునవి బ్రహ్మకర్మలు. అవి స్వాభావికములని వివరింపఁ బడినది. ఇట్లే క్షత్రియ, వైశ్య, శూద్రులకును గొన్ని కర్మలు విధింపఁబడినవే. ఇవన్నియును ధర్మములే. ఇట్టి ధర్మములు తప్ప వేదములు మానవులను రక్షింపఁజాలనని తమరు చెప్పుచున్నారు.

“ఋగ్వజ సామభివూతో బ్రహ్మలోకే మహీయతీ”
ఋగ్వజ సామవేదములచేఁ బవిత్రుఁడై బ్రహ్మలోకమున
మానవుడు ప్రకాశించును.

“యానతీ ర్వై దేవతా స్తాస్సర్వా వేదవిది బ్రాహ్మ
 నేవసంతి” వేదవేత్తయైన బ్రాహ్మణునియందు సకలదేవతలు
 నివసించుచున్నారు, అని కొన్ని బ్రాహ్మణ మాహాత్మ్యమును
 బ్రకటించు వచనములు అగాదులై వినఁబడుచున్నవేల? మీ
 మాటలవలన వేదపఠనము నిష్ఫలముగాఁ దోచుచున్నదే.
 ఏమందు రనగా సనత్కుజాతుఁ డిట్లు సమాధానము చెప్పఁ
 గొడఁగెను.

—: వేదములు సప్రయోజనములు - పరమ పురుషార్థ
 ప్రతిపాదకములు: —

సనత్కుజాత ఉవాచ :-

శ్లో॥ తస్యైవనామాది విశేషరూపై
 రిదం జగద్భృతి మహానుభావ ।
 నిర్దిశ్య సమ్యక్ప్రచదంతి వేదా
 స్తద్విశ్వవైరూప్య ముదాహరంతి॥

2

తా॥ మహానుభావా! పరమాత్మయొక్క నామములుఁ
 రూపములు పరమాత్మ మాయచేఁ గల్పింపఁబడినవే. పర
 మాత్మయొక్క నామరూపాదులతోడనే ఈ జగ మంతయు
 భాసించుచున్నది, వేదములు పరమాత్మయొక్క స్వరూప
 మును, ఆయా మంత్రముల మూలమునఁ జక్కగా నిర్దేశించి
 చెప్పుచున్నవి. అంతేకాదు. అవి పరబ్రహ్మయొక్క విశ్వ
 వైరూప్యమును జక్కగా ఉదహరించి చెప్పుచున్నవి.

శం. భా. :- మహానుభావా మోక్షమే పరమపురుషార్థము, అది స్వర్గాదులకంటె విభిన్నమైనది. వేదములందుఁ బ్రభావముగాఁ జెప్పఁబడినది మోక్షవిషయమే. వేదములందుఁ జెప్పఁబడిన వేదపఠనము, వేదవిహిత కర్మాచరణము, వేదబోధితమైన ఉపాసనా క్రమము, మున్నగు వానిలోఁ గొన్ని మోక్షప్రాప్తి సాధనములు; కొన్ని జ్ఞానసాధనములు, మరి కొన్ని అంతఃకరణ శుద్ధికిఁ గారణములు. ఈ విధముగా మోక్షే తర విషయము లన్నియుఁ, బరంపరగాఁ బురుషార్థ సాధనము లగుటచే వేదములందుఁ బ్రతిపాదింపఁ బడినవి. అందుచే వేదపఠనాదులు నిష్ఫలములన వీలులేదు. గమనింపవలసిన దేమనగాఁ పరమాత్మనే పరమపురుషార్థముగా వేదములు ప్రకల్పించుచున్నవన్నమాట.

శ్లో॥ “అనందానామ తే లోకా అంధేన తమసా వృతాం ।

తాం స్తేప్రీత్యాభి గచ్ఛంతి అవిద్వాంసోఽబుధా జనాః ॥”

అను నూక్తిని బరిశీలించితమేని, జ్ఞానహీనులును' అపండితులు నైన జనులు, కర్మలాచరించి, గాఢాంధకారముతో నిండిన అనందాఖ్యములైన లోకములను జేరి, మఱల యీలోకమునే చేరుచున్నారని తెలియుచున్నది.

శ్లో॥ ఆత్మానం చే ద్విజానీయా దయ మస్మీతి పూరుషః ।

కిమిచ్ఛన్ కస్య కామాయ శరీర మనుశంజ్వలేత్ ॥

అను నూక్తినిఁ బరిశీలించినచో, ఈ “పరబ్రహ్మయే నేనని ఆత్మనస్తువు నెఱిగిన పురుషుఁడు ఏమియును గోరఁడు.

వాని కేమాత్రమును బునర్జన్మ ప్రసక్తి లేదని తెలియుచున్నది. పై నూక్తుల నెఱిగినచో స్వర్గాది లోకములు పరమపురుషార్థ హీనములు అనఁ గూన్యములు. అవిద్యావంతుల కాశ్రయము లని చక్కగాఁ దెలియును. అంతేకాదు.

శ్లో॥ ఇహైవ సంతోఽథ విష్మ స్తద్వయం
నచే దిహః వేదీ న్మహతీవినష్టిః !
య ఏత ద్విదురమృతాస్తే భవ
స్యధేతరే దుఃఖ మేవాపియంతి॥

అను నూక్తిని బరిశీలించినచో సజ్జనులు ఇహలోకమున నుండియే ఆత్మానాత్మల నెఱిగి, తరించవలె ననియు వాని నెఱుంగకున్నచో గొప్పనష్టము వాటిల్లుననియు, బ్రహ్మపదార్థ మెఱిగినవాడు అమృతు లగుచున్నారనియు, ఇతరులు దుఃఖ మునే పొందుచున్నారనియుఁ దెలిసికొని ఆత్మజ్ఞులై తరించు చున్నట్లు తెలియుచున్నది.

“యథైత మనుషశ్య త్యాత్మానం దేన మంజసా ।
ఈశానం భూత భవ్యస్య నతతో విజగుప్సతే ॥”

అను నూక్తిని బరిశీలించినచోఁ బరమాత్మయే స్వయం ప్రకాశ మానుఁడు ఆతఁడే భూతభవిష్య ద్వర్తమాన ప్రపంచ ములకుఁ బ్రభువు. ఈ విషయమును వేగముగా గ్రహించిన జ్ఞాని, విజగుప్సను బొందడని తెలియుచున్నది.

భగవంతుడైన పరమాత్మపై మహావాక్యములద్వారా

జ్ఞానులకుఁ బరబ్రహ్మ స్వరూపమును బరమపురుషార్థమును, దత్తలమును బహువిధములఁ బ్రదర్శించెను. పిమ్మట అహంకార మనుకారములకు, రాగద్వేషాదులకును, వశుఁడైన జీవి. ఇంద్రియవాంఛలచే బంధితుఁడై పాపకారియై బహు నరకము లకు ఈడ్వఁబడుచున్నాడే! వానినిసై తము తరింపజేయు టెట్లు? వానిని బరమపదమైన మోక్షసామ్రాజ్యమున బ్రతిష్ఠించు టెట్లు? అని తర్కించి, తలంచి, పరమాత్మ, పాపజీవుల సముద్ధరణకై వేదపఠనము, ఉపాసనాక్రమము, యజ్ఞము మున్నగు వానిలో గొన్నిటిని మోక్షప్రాప్తి పాధనములుగా మఱికొన్ని టిని జ్ఞానసాధనముగా ఇంకొన్నిటిని అంతఃకరణశుద్ధికిఁ గారణములుగా నిర్ణయించెను. పై విషయములే.

[శ్రు॥ త మేతం వేదానువచనేన బ్రాహ్మణా వివిదిషన్తి ।

యజ్ఞేన, దానేన, తపసా నాశకేన ॥

అను సూక్తివలనఁ దెలియుచున్నది. కావున వేదపఠనము, యజ్ఞము, దానము, తపస్సు అనునవి వరంపరగాఁ బరమపురుషార్థ సాధనములేకాన వానిని నిత్యము ప్రతిమానవుఁ డాచరించవలెను. స్వర్గాదులను గూర్చి భోగకాంక్షతోఁ జేయు శ్యేనయాగాదులు మాత్రము పురుషార్థ పరములుకావు. అవన్నియును సంసారానర్థ హేతువులే, అను విషయము.

[శ్రు॥ ప్లవా హ్యేతే అదృథా యజ్ఞరూపా

అప్తాదశోక్త మవరం యేషుకర్మ ।

ఏతచ్ఛ్రేయో యేభినందంతి మూఢా

జరా మృత్యు తే పున రేవాపి యన్తి ॥

అను శ్రుతివలనఁ దెలియుచున్నది. ఎట్లన ? యజ్ఞ
రూపములైన కర్మలన్నియును జలప్రయాణ సాధనములైన
తెప్పలవంటివి. అదృఢములు. అనగా అశాశ్వతములు.
వేదములందేకాదు, అష్టాదశ విద్యలందుఁ జెప్పఁబడిన కర్మ
కాండ సైతము అవసరమే. కాని శ్రేష్ఠమైనదికాదు. అట్టి
కర్మజాలమే శ్రేయోదాయకమని భావించి, యానందించు
వారు మూఢులు అందుచే వారు జరామరణములను బొందుచు
బాధపడుచున్నారే కాని తరించలేరు. అని తెలియుచున్నది.
పరికింపగా వేదములు, మోక్షమును మోక్షసాధనములైన
వేదపఠన యజ్ఞోపాసనాదులను బోధించుచు, సంసారానర్థ
నివృత్తి హేతువు లగుచున్నవి. అందుచే వేదవేత్తను వేద
ములు రక్షింప సమర్థములే. వేదపఠనాదులు నిస్సాక్షములు
కావను విషయమును బోధింపదలంచి, తొలుత —

“తస్యై నామాది విశేషయాపైః” అను శ్లోకమున
నిత్యమును అపరోక్షమును బరమపురుషార్థము నగు పరమా
త్మకుఁ జెందిన విషయమును జెప్పుచున్నాఁడు.

మహానుభావా ? పరమాత్మకుఁ జెందిన నామములు
రూపములు మున్నగునవి పెక్కు కలవు. అవన్నియును మాయా
పరికల్పితములే. పరమాత్మకుఁ జెందిన నామరూప విశేష
ములతో ఈ జగత్తంతయును భాసించు చున్నది.

“ఇంద్రో మాయాభిః పురురూప ఈయతే” అను
మంత్రమున దేవదేవుడైన ఇంద్రుఁడు తన మాయాశక్తిచే

తామరతూడు రూపమును బొందినట్లు చెప్పబడినది. ఇట్టి మాయా నిగ్మితరూపము తెన్నియో పరమాత్మకుఁ గలవు. అని వేదమంత్రములవలనఁ దెలియుచున్నది.

మం. “తదేతద్బ్రహ్మ పూర్వమనపర మనస్తర మబాహ్య మయమాత్మా, బ్రహ్మ, సర్వానుభూరిత్యను శాసనమ్”.

అను మంత్రమున ఈ కానవచ్చు ప్రకృతియంతయును ఆ పరబ్రహ్మయే. బ్రహ్మపదార్థము అపూర్వము., అనుపమము (వేరుసాటి లేనిది) అనంతరము, అబాహ్యము. ఈ యాత్మ పస్తువే సకలాధార మని వివరింపబడినది.

“దేవే వా బ్రహ్మణో గూపే మూర్తం చై నామూర్తంచ” మున్నగు మంత్రములలో ఆ పరబ్రహ్మ సాకారము, నిరాకారమునై ఆత్మన జ్ఞగత్స్వరూపమునై యున్నదని, తొలుత నిర్దేశించి, ఆ పరబ్రహ్మయొక్క సమ్యక్గూపమునే “నేతి నేతి” మున్నగు మంత్రములద్వారా వేదములు చెప్పుచున్నవి. ఎట్లన?

“ఆత్మన ఆకాశ స్సంభూతః” మున్నగు మంత్రములలో వియత్తు అనగా ఆకాశము మొదలు భూమ్యంతమైన ప్రకృతియంతయు ఆపరబ్రహ్మయొక్క కార్యరూపమైవ సృష్టియై యని నిర్దేశించి, “యతో వాచో నివర్తంతే, అప్రాప్య మనసా సహ” మున్నగు మంత్రములద్వారా, అన్నమయ, ప్రాణమయ, మనోమయ, విజ్ఞానమయ, ఆనందమయ కోశముల వివరణము ద్వారా ఆపరబ్రహ్మయొక్క సమ్యక్గూపమును వేదములు నిరూపించు చున్నవి. అంతేకాదు.

“అధీహి భగవో బ్రహ్మేతి ఇతి హోవససాద”
మున్నగు మంత్రములలో, నామాది ప్రాణాంతమైన జగత్తంత
టికిని, ఆపరబ్రహ్మయొక్క మాయయే నిమిత్త మని నిర్దేశించి,

“యత్ర నాన్య త్ప్రశ్యతి, నాన్య చ్ఛృణోతి నాన్య
ద్విజానాతి సభూమా” మున్నగు మంత్రములద్వారా, ఆపర
బ్రహ్మయొక్క సమ్యక్గూపమే తమస్సుకంటెఁ బరమై తన
మహిమలోఁ గలదని వేదములు వివరించుచున్నవి. అంతే
కాదు. మునులుకూడ పరబ్రహ్మను విశ్వవైరూప్యము, విశ్వ
రూప విపరీతరూప మని ఉదాహరించిరి. ఎట్లన ?

భగవంతుఁడైన పరాశరమహర్షి,

శ్లో॥ ప్రత్యస్తమిత భేదం యత్ప్రత్యామాత్ర మగోచరం ।

మనసా మాత్మ సంవేద్యం తత్ జ్ఞానం బ్రహ్మసంజ్ఞితమ్ ।

తచ్చ విష్ణోః పరం రూప మరూపాఖ్య మనుత్తమం ।

త ద్విశ్వరూప వైరూప్య లక్షణం పరమాత్మనః ॥

అను నూక్తిలోఁ బరబ్రహ్మ, సత్తామాత్రము
(శాశ్వతము). మనోగోచరముకాదు. అత్యైక్య సంవేద్యము
దానికి జెందిన జ్ఞానమే బ్రహ్మజ్ఞానము. అదియే విష్ణువు
యొక్క పరరూపము. అనుత్తమము. నామరూప రహితము.
విశ్వరూప వైరూప్యము అని వివరించి చెప్పెను. ఈవిధముగా
శంకరాచార్యులవారు పై శ్లోకార్థమును వివరింపగా నీలకంఠుఁడు
ఈ క్రింది విధమున వివరించెను.

సీ. భా. :-

శ్రు॥ అస్యమహతో భూతస్య నిశ్వసిత మేతత్ ।

ఋగ్వేదో యజుర్వేద స్సామవేద ఇతి ॥

అను శ్రుతిలో మహాభూతమైన పరమాత్మయొక్క నిశ్వసితమే, అనగా ఉచ్ఛ్వాస, నిశ్వాసరూపమే, వేదశాస్త్రాది ప్రపంచము. అదియే పరబ్రహ్మయొక్క ప్రలాప మని చెప్పబడెను. అట్టి పరమాత్మ స్వయముగా అవ్యాకృతుడే. అనగా ఏవిధమైన మార్పులు లేనిస్థిరుడే. అయినను ఒకప్పుడు తన మాయావిలాసముచే బహు నామరూపములతో వ్యాకృతుడాయెను. అట్టి వ్యాకృతమైన స్వరూపమే ఈ భాసించుచున్న జగత్తంతయును సందేహములేదు.

మహానుభావా :

శ్లో॥ తద్దేదం తర్హ్యవ్యాకృత మాసీత్ త న్నామరూపాభ్యా ।

మేవ వ్యాక్రియతా సౌనామాఽయ మిదం రూప ఇతీతి ॥

అను శ్రుతిలో బైవిషయమే నిరూపింపబడెను.

“దేవే వాప బ్రహ్మణోరూపే మూర్తం చైవా మూర్తం చేతి” అను మంత్రములో దృశ్యమును, అదృశ్యము నగు ఈ జగత్తంతయును ఆ పరబ్రహ్మరూపమే, అని నిర్దేశింపబడెను. “బ్రహ్మైవేదం” మున్నగు మంత్రములద్వారా వేదములు ఆ పరబ్రహ్మయొక్క సమ్యగ్రూపమును జక్కగాఁ జెప్పుచున్నవి.

పై విషయమును బోధించినచో “బ్రహ్మయే ఈ

జగత్తు” అనునది అధ్యారోప ప్రసంగమే కానిండు, అపవాద ప్రసంగమే కానిండు. మూర్తా మూర్తరూపములతో నున్న ఈ విశ్వరూపుడే విరూపముల నొందెనని చెప్పక తప్పదు. ఆ విరూపమే విలక్షణమైన వైరూప్య మని పెద్దలుదాహించుచున్నారు. “నేతి నేతి” అను మంత్రమందలి నిషేధార్థకమైన సకారద్వయము మూర్తామూర్తములను నిషేధించి, శూన్యమే శేషించిన దను ప్రసక్తి తెచ్చినను, ఈ పరమాత్మకంటె, అన్యమును, ఉత్కృష్టమును, అతిరిక్తమునునైన కార్యముకాని, కారణముకాని లేవను విషయమునే “నేతి నేతి” వాక్యము వ్యక్తముచేయు చున్నదని చెప్పక తప్పదు. పైవిషయమునే “నతు శూన్య మవశిష్యతే” అను శ్రుతి దృఢపఱచు చున్నది. ఈ విధముగా వేదములు ఆ పరమాత్మయొక్క విశ్వవైరూప్యమును ఉదాహరించు చున్నవి. భగవత్ప్రభావమును బ్రకటించుటచే వేదములు మాన్యములు పూజ్యములు. అందుచే వేదోక్త మార్గము ననుష్ఠింపనిచో వేదములను అసమానపరచుటయే యగును. అపుడు వేదాధ్యయనము నిష్ఫల మగును. భగవంతుని యాజ్ఞను భంగపఱచిన దోషము వాటిల్లును. కావున దేహాదులే “ఆత్మ” అను భావమును విడిచి, వేదములను బరింప వలసినదే.

వివరణము :- శివ శ్లోకము మొదలు 7వ శ్లోకమువరకు గల వాగ్లో వేదప్రామాణ్యము, వేదప్రభావము, వేదావశ్యకత, వేదప్రయోజనమును పినరింపఁబడినవి. వేదపఠనమునకు జ్ఞానము, విష్ణువు, బ్రహ్మ, వేదములు అను సర్థములు కలవు.

వేదమంత్రము లన్నియుఁ బైన పేర్కొనిన జ్ఞానాదులను
 గూర్చి తెలియఁ జేయుచున్నది. పరికింపగా వేదములు,
 నూటేగాఁ గాని, పరంపరంగాఁ గాని బ్రహ్మపదార్థమును
 జ్ఞానమును జక్కగా మానవులకు తెలియఁ జేయును. అందుచే
 వేదపఠనము వేదశ్రవణమును, వాపనాశకము, మోక్షదాయ
 కము నగునని చెప్పినచ్చును. వేదోక్తములైన యజ్ఞయాగా
 దులు సైతము నిష్కామముగా ఆచరించినచో దస్పక ముక్తి
 నొసఁగును. సకామముగా జేసినచో సంసారబంధమును బున
 ర్జన్మను ఒసంగును. బ్రహ్మణులకు జెప్పిన “శమదమాదులు”
 క్షత్రియులకుఁ జెప్పిన “శౌర్యము, తేజస్సు” మున్నగునవి,
 వైశ్యులకుఁ జెప్పిన “కృషి గౌరవ్యవాణిజ్యాదులును” నాల్గవ
 జాతివారికిఁ జెప్పిన “పరిచర్యయు” వేదోక్తములైన ధర్మములే
 పైనఁ జెప్పినధర్మము లన్నియును బ్రహ్మర్పణబుద్ధితో నాచ
 రించినచో మానవులను దప్పక రక్షించును. రక్షణ మనగా
 మోక్ష మని ఇటఁ జెప్పుకొనవలసియున్నది. “ధర్మోరక్షతి
 ధార్మికమ్” అను నార్యోక్తియును బైవిషయమునే ప్రకటిం
 చును. ఈ కానవచ్చు ప్రకృతియంతయు బరమాత్మయొక్క
 విశ్వవైరూప్యమే యని వేదములు చెప్పుచున్నవి, వేదములు
 చెప్పినరీతిని ఆయా దేవతలను బరమాత్మగా భావించి ఉపా
 సించినచో మోక్షము ప్రాప్తించును. అంతేకాదు, నాల్గువేద
 ములు, శిక్షవ్యాకరణము, ఛందస్సు, నిరుక్తము, జ్యోతిషము,
 కల్పము, మీమాంస, న్యాయశాస్త్రము, పురాణములు, ధర్మ
 శాస్త్రము, ఆయుర్వేదము, ధనుర్వేదము, నీతిశాస్త్రము, అర్థ

శాస్త్రము అనేడి పదునెనిమిది విద్యలందుఁ జెప్పఁబడిన కర్మ
కాండ యంతయు బ్రహ్మర్పణ బుద్ధితో నాచరించినచో అంతః
కరణ శుద్ధిని జేకూర్చి, తద్వారా మోక్షమును దప్పక
యొసఁగును. ఎంతమాత్రము కర్మలను ఆచరించుటలో అశ్రద్ధ
వహించరాదు. మానవులు చేయు సత్కార్యములు, ఆరాధించు
దేవతలు, పరికించు వస్తువులను పరమాత్మ విలసితములే. ఈ
జగత్తంతయును బరమాత్మయే. ఆ విషయమునే శాస్త్ర
వేత్తలు, ఆరోపదృష్టి, అపవాదదృష్టి, వ్యామిశ్రదృష్టి అను
పద్ధతుల ననుసరించి వివరించిరి. ఆ మూఁడువిధములైన దృష్టు
లును 11 వ శ్లోకభాష్యములందు విపులముగా వివరింపఁబడును.
పైనఁ జెప్పిన విషయములను శ్రద్ధగాఁ బరిశీలించినచో ఏ
మానవుఁడును వేదవేదాంతము నిష్ప్రయోజన మని భావింపఁడు,
అని తెలియును.

— తపస్సు - యజ్ఞము - జ్ఞానమును మోక్షదానములే :—

శ్లో॥ త దర్థ ముక్తం తపవత దిజ్యా

తాభ్యా మసౌ పుణ్య ముపైతి విద్వాన్ ।

పుణ్యేన పాపం వినిహత్య పశ్చాత్

సంజాయతే జ్ఞాన విదీపితాత్మా ॥

౯

తా॥ పరబ్రహ్మప్రాప్తి కే, తపస్సు, యజ్ఞము, ముఖ్య
ముగాఁ జేయవలెనని వేదములందుఁ జెప్పఁబడినది. తపో
యజ్ఞములచేతనే విద్వాంసుఁడు పుణ్యమును బొందుచున్నాఁడు
బ్రహ్మర్పణ బుద్ధితో ఇజ్యాది కర్మలను (యజ్ఞాదులను) ఆచ

రించుటచే గల్గిన వివిత్రతయే అపూర్వము. అదియే పుణ్యము. అట్టి పుణ్యముచే మానవుడు వానమును క్షీణింప జేసికొని జ్ఞానమును పొందును. జ్ఞానముచేతనే పరిమాత్మ స్వరూపము చక్కగా వానికి గోచరించును.

శం. భా. : ఈశ్వరుడు అనగా బరిమాత్మ. ఈశ్వర ప్రాప్తికి జ్ఞానము ముఖ్యహేతువు. వేదపఠనాదులు పరిపరగా హేతువులు. వేదపఠనము, యజ్ఞాదులు ఉపాసన మున్నగు నవి ఈశ్వరప్రాప్తికై గావించినపుడే ఆవేదపఠనాదులకు బురుషార్థత్వము చేకూరును. తాక్షిక వాంఛలతో జేయునపుడు మాత్రము వానికి బురుషార్థత్వము చేకూరదు. అపుడు వేద పఠనాదులు సంసారాసర్థ హేతువులే యగును. అను విషయము ఈ క్రింది రెండుశ్లోకములలో బ్రదర్శింప బడుచున్నది. ఎట్లన ? పరబ్రహ్మ విశ్వరూపముకంటె విలక్షణమైనవాడు. అట్టి పరబ్రహ్మను పొందుటకై, కృత్యచాంద్రాయణాది రూపమును, ధ్యానధారణాది రూపము నగు తపస్సును, జ్యోతిష్టోమాదియాగములను ఆచరింపవలెను.

“తపసా బ్రహ్మవిజిజ్ఞానస్వ” అను శ్రుతిలో సైతము బ్రహ్మవిజిజ్ఞానకై తపస్సు చేయవలె ననియే చెప్పబడినది. విద్వాంసుడు తపోయజ్ఞరూపములైన కర్మలను ఈశ్వరార్థము ఆచరించుచు బుణ్యమును బొందుచున్నాడు. అట్టి పుణ్యమునే పెద్దలు కర్మజన్యమైన అపూర్వము గా భేర్కొనిరి. విద్వాంసుడు అట్టిపుణ్యముచే బాపమును నశింప జేసికొని, సకలకల్మష హీనుడగును. అపు డతడు తనకు గల్గిన జ్ఞానముచే, ఆత్మ

తత్త్వము చక్కగా నెఱిగినవాడై చిత్సదానందాద్వితీయ బ్రహ్మస్వరూపుఁ డగును. అట్టి విద్వాంసునే జ్ఞానవిదీపితాత్ముఁ డందురు. మహానుభావా ! పై విషయము చక్కగాఁ దెలిసి కొంటివేని తపోయజ్ఞములు సాక్షాత్తుగా మోక్షహేతువులు కావనియు, జ్ఞానదాయకమైన లగుటద్వారా మోక్షసాధనము లనియుఁ దెలిసినవాఁడ వగుచువు.

శ్లో॥ జ్ఞానేన చాత్మాన మపైతీ విద్వా
న ధాన్యధా వర్గ ఫలానుకాంక్షీ ।
అస్మిన్ కృతం తత్పరి గృహ్య సర్వ
మముత్ర భుంక్తే పున రేతి మార్గమ్ ॥

౯

తా॥ ఈశ్వరాన్నిబుద్ధితో యజ్ఞ, దాన, తపః కర్మల నాచరించుటయే జ్ఞానము. అట్టి జ్ఞానముచేతనే విద్వాంసుఁడు పరమాత్మను జేరును. అట్టి జ్ఞానములేనివాఁడే అజ్ఞాని. అజ్ఞానముచే మానవుఁడు స్వర్గము మున్నగు నింద్రియసుఖములనే కాంక్షించును. ఇహలోకమునఁ గావించిన పుణ్యపాపములను సంపూర్ణముగా స్వీకరించి, స్వర్గనరకములను జేరును. స్వర్గనరకఫలము లనుభవించిన పిమ్మట గర్మశేషముచేఁ బునర్జన్మ పొందుటకై భూలోక మార్గము చేరును.

శం. భా. :- అంతేకాదు. ఆత్మవిదుడైన పండితుఁడు జ్ఞానముచేతనే పరమాత్మను బొందుచున్నాఁడు. ఈశ్వరార్థము కర్మల ననుష్ఠించనివాఁడు ఆతనిలోఁగల కల్మషము నశించని కారణమున జ్ఞాని కానేండు. అపుఁ డాతఁడు వర్గఫలములను

అనగా ఇంద్రియఫలములైన స్వర్గాదులను గాంక్షించువాడై ఇహలోకమునఁ జేసిన యజ్ఞాదికముల ఫలము సంపూర్ణముగా స్వీకరించి, మరణానంతరము యజ్ఞాదుల ఫలములైన స్వర్గాదుల ననుభవించుచున్నాఁడు. పిమ్మటఁ బుణ్యఫలము క్షీణింపగాఁ గర్మశేషముచే సంసారమార్గమును బొందుచున్నాడు. అనఁగా మఱల భూలోకమున జన్మించుచున్నాఁడు.

“తస్మిన్యావత్సం పాత ముషిత్యా ధ్వైత మేఽవాధ్యానం పున ర్నివర్తన్తే” అను శ్రుతిలోఁ బుణ్యఫలానుభవమునకై స్వర్గమునఁ గొంతకాలముండి, మఱల యీమార్గమున భూలోకమునకే మఱలుచున్నారని చెప్పబడెను.

నీ. భా. :-

శ్లో॥ ఆత్మానం చే ద్విజానీయా దయ మస్మీతి పూరుషః।
కి మిచ్ఛన్ కస్యకామాయ శరీర మనుసంజ్వరేత్ ॥

ఈ కనబడుచున్న ప్రకృతియంతయు “నేను” అను పదముచేఁ జెప్పబడు పరబ్రహ్మయే, అనెడి ఆత్మజ్ఞానము కలవాఁడు ఏ కోరికలులేక, భౌతికశరీరమునకై బాధపడఁడని తెలియుచున్నది. పై శాస్త్రవచనమును బరిశీలించినచో ఆత్మలాభము కంటె ఉత్కృష్టమైన లాభము లేదని తెలియుచున్నది. అట్టి బరమాత్మ జ్ఞానములేక ఆత్మ కాని, దేహాదులే ఆత్మయని, పురుషార్థమును తలంపుతో వేదవినాదులను గావించువాఁడు వర్గఫలము, ననఁగా ఇంద్రియసుఖమును గాంక్షించువాడై,

ఇహలోకమునఁ గావించిన పుణ్యపాపములను స్వీకరించి, స్వర్గనరకఫలములైన సుఖదుఃఖములను అనుభవించు చున్నాఁడు. తత్ఫలానుభవమైన పిమ్మట భూలోకమార్గమునే పొందుచున్నాఁడు.

“తం విద్యా కర్మణే సమన్వారభేతే పూర్వపజ్ఞాచ” అను శ్రుతివలనఁ “బూర్వజ్ఞానము, విద్య, కర్మ” అను నవి మూఁడును స్వర్గనరక భూలోకములను జేరు జేవుని అనుసరించియే యుండును. అని తెలియుచున్నది.

“స్మృక్తే ఆత్మాన మితి వర్గః” “వర్గః=ఇంద్రియగణః” అనగాఁ దమతమ విషయోపసంహారము ద్వారా ఆత్మను ఆనరించి యుండునదియే వర్గము. ఇదియే ఇంద్రియగణమని “వృక్షో” ధాతువునుండి వుట్టిన వర్గపదమునకు అర్థము.

“తస్మా ల్లోకా స్పరై త్యస్మై లోకాయకర్మణః” అను శ్రుతివలన, జీవి, వాని కర్మల ననుసరించి, స్వర్గఫలానుభవమైన తోడనే ఇహలోకమును జేరుచున్నాఁడని తెలియుచున్నది.

8, 9 వివరణము :- మోక్షప్రాప్తికి జ్ఞానము నూటిగా గారణము. తపోయజ్ఞములు కర్మకాండకుఁ జెందినవి. కావున మోక్షప్రాప్తికిఁ బరంపర సాధనములు. అవియును నిష్కామముగా జేసినపుడే అంతఃకరణ శుద్ధిని జేకూర్చి, జ్ఞాన మొదలించి తద్వారా ముక్తిని జేకూర్చును. విశ్వామిత్రుఁడు తప మొనరించినను సకామముగా నొనరించుటచే వేగముగాఁ దరించలేక పోయెను. దశరథుఁడు, ద్రుపదుఁడు మున్నగువారు,

పుత్రకామేష్టి మున్నగు మాగములు గావించినను సకామముగా జేయుటచే వేగముగాఁ దరించి ముక్తులుకా లేక పోయిరి జనక మహారాజు యజ్ఞయాగాది కర్మ లాచరించినను, రాజ్యపాలన మొనర్చినను నిష్కాముడై బ్రహ్మర్పణబుద్ధితోఁ జేయుట చేతనే శీఘ్రముగా ముక్తి నొందెను “కర్మణైవహీ సంసిద్ధి మాస్థితా జనకాదయః” అను గీతానూక్తియుఁ బైవిషయ మునే వ్యక్తము సేయుచున్నది. శంకరులవారు, రమణమహర్షి రామకృష్ణపరమహంస నిష్కామకర్ములు, కావుననే తరించి శాశ్వతప్రతిష్ఠ నందిరి. తపస్సు సాత్వికము, రాజసము, తామస మని త్రివిధము. వానిలో ఫలాకాంక్ష లేక, చేసినతపస్సే సాత్వి కము. అదియే యుత్తమము. “అఫలాకాంక్షిభిర్యుక్తై స్సాత్వికం పరిచక్షతే” అను గీతానూక్తి పైవిషయమునే వ్యక్తము చేయును. సత్కార మానపూజార్థము, దంభమఃతోఁ జేయు తపస్సు రాజసము. అది ద్రువమైనది కాదు. ఆత్మపీడా నివృ త్తికిఁ జేయు తపస్సు తామసము. రాజస, తామస తపస్సులు సంసార బంధహేతువులే కాని ముక్తిదాయకములు కావు. పై తపస్సులు శారీరకము, వాఙ్మయము, మానసము అని మఱల మువ్విధములు. ఫలమపేక్షింపక, దేవతలను ద్విజులను, గురువులను, ప్రాజ్ఞులను బూజించుట, శౌచము, ఆర్జవము, బ్రహ్మచర్యము, అహింస అనువానిని అవలంబించుటయు, సాత్వికమైన శారీర తపస్సు. ఈ తపస్సును సకలజాతులవారును జేయవచ్చును. భీష్ముఁడు బ్రహ్మచర్య తపంబొనర్చి ముక్తుడాయెను. ధర్మవ్యాధుఁడు గురువులైన తల్లిదండ్రులఁ

సేవించి తరించెను. ఏకలవ్యుఁడు గురుపూజా రూపతపస్సు గావించెను. మహాత్ముఁడు (గాంధీ) అహింసారూప తప స్సాచ రించి శాశ్వతుఁ డాయెను.

శ్లో॥ దేవ ద్విజ గురు ప్రాజ్ఞ పూజనం శౌచ మార్జవం ।

బ్రహ్మచర్య మహింసా చ శారీరం తప ఉచ్యతే ॥

అను గీతానూక్తిచే బై విషయము తేట తెల్లమగును స్వాధ్యాయా న్యాసనముఁ (వేదపఠనము) వాఙ్మయ తపస్సునకుఁ జెందినది. ఆచారాది మలినములులేని మనస్సుతో నుండుట, మానవ్రత చూచరించుట, ఆత్మనిగ్రహము అను నవి మానస తపస్సునకుఁ జెందినవి. ఇవన్నియును మోక్షదాయకములే.

“యజ్ఞోవైవిష్ణుః” అను శ్రుతి యజ్ఞముచు విష్ణువుగాఁ బేర్కొనెను. అనగా విష్ణుపూజ యజ్ఞమన్నమాట.

తపస్సువలెనే యజ్ఞముకూడ సాత్వికము, రాజసము, తామస మని మువ్విధము. వానిలో సాత్వికయజ్ఞమే మోక్ష సాధకము. ఫలాపేక్ష లేక యష్టవ్యమని తలంచి యథాశాస్త్ర ముగాఁ జేయు యజ్ఞము సాత్వికము.

శ్లో॥ అఫలాకాంక్షిభి ర్యజ్ఞో విధివృష్టో య ఇజ్యతే ।

యష్టవ్య మేవేతి మన స్సమాధాయ స సాత్వికః ॥

అను గీతానూక్తిచే దెలియుచున్నది.

ద్రవ్యయజ్ఞము, తపోయజ్ఞము, యోగయజ్ఞము,

స్వాధ్యాయము, జ్ఞానయజ్ఞము అని యజ్ఞము లెన్నో విధములఁ గలవు. అనువిషయము.

శ్లో॥ ద్రవ్యయజ్ఞ స్తపోయజ్ఞ యోగయజ్ఞ స్తథాపరే ।

స్వాధ్యాయ జ్ఞాన యజ్ఞ శ్చ యతయ స్సంశ్రితవ్రతాః ॥

అను గీతానూక్తిచేఁ దెలియుచున్నది. వీనిలో జ్ఞాన యజ్ఞము నూటిగా ముక్తి సాధనము. మిగిలినవి పరంపరయ్య ముక్తి సాధనములు. వ్రతిమానవుఁడు వీనిని జేయుటయు, జేయించుటయు మిక్కిలి యవసరము. అవి చేయకుండుటచేతనే మనకు స్వాతంత్ర్యము వచ్చి శివ సం.లు దాటినను మన మాతృదేశము కరువుకాటములకు దూరము కాకున్నది. ఈనాఁడు కొండఱు పుణ్యాత్ములు చేయు దానధర్మాదులు ద్రవ్యయజ్ఞకోటిలోఁ జేరును. అందుచే వారు తప్పక తరింతురు. వారి సాధర్మ్యము తప్పక రక్షించును. “ధర్మో రక్షతి ధార్మికమ్” అను నార్యోక్తి పై విషయమునే చాటుచున్నది. “యద్ద దాతి యదశ్నాతి తదేన ధనినాం ధనమ్” తా ననుభవించినది, ఇతరులకు ఇచ్చినదియే ధనవంతులకుఁ గల ధనము. అది ధర్మ మార్గమునకుఁ జెందినది. ధర్మకర్మ, విద్య, జ్ఞానము అను మూఁడే మరణించినను జీవులను వెంబడించి రక్షించునని వేద మంత్రములవలనఁ దెలియుచున్నది. కావునఁ బ్రతి మానవుఁ డును మోక్షదాయకములైన తపో, యజ్ఞములను ఆచరించుచు, జ్ఞానము సంపాదించుకొనవలెనని పై రెండు శ్లోకములు చాటి చెప్పుచున్నవి.

—: తపో భేదములు :—

శ్లో॥ అస్మిన్ లోకే తపస్తప్తం ఫల మన్యత్ర భుజ్యతే ।

బ్రాహ్మణానా మిమేలోకా ధావ్యే తపసి తిష్ఠతామ్॥ ౧౦

తా॥ ఈలోకమునఁ గావించిన తపస్సుయొక్క ఫలము పరలోకమున అనుభవించుట పండితపామరుల కందఱుకును సమానమే. బ్రహ్మజ్ఞానులు మాత్ర మీలోకమునఁ గావించిన తపస్సుయొక్క ఫలమును ఈలోకమునందే అనుభవించుదురు. జ్ఞానులు తపస్సును “దస్పక చేయఁదగినదిగాఁ దలంచి” చేయుదురు.

శం. భా. :- “య దేవ విద్యయా కరోతి శ్రద్ధయో పనిషదా, త దేవ వీర్యవత్తరం భవతి” అని శ్రుతిలోఁ దపస్సు, వీర్యవత్తరము, అనగా సఫల మగుటకు విద్య, శ్రద్ధ, బ్రహ్మ సామీప్యస్థితి ముఖ్యకారణములని వినరింపఁ బడెను. పై కారణ ములు విషయవాసనా వాసిత్తులైన అజ్ఞానుల కుండవు. అందుచే వారి తపస్సు ఇహలోకమున సమృద్ధము కాదు. అజ్ఞానులు మంద సంవేగులు. జ్ఞానులు తీవ్ర సంవేగులు కాన జ్ఞానుల తపస్సు ప్రత్యక్ష ఫలమొనఁగును.

నీ. భా. :- అయ్యా ! రాజసత్తమా !

“స్వాధ్యాయ ప్రవచనే ఏవేతి నాకో మాద్గల్యః ।

తద్ధి తప స్తద్ధి తపః ।”

అను మంత్రమును బరిశీలించినచో మాద్గల్య మహర్షి వేదాధ్యయన ప్రవచనములనే తపస్సుగాఁ బేర్కొని అవియే

మోక్ష హేతువులని చెప్పెను గదా ! తమరు జ్ఞానమే మోక్ష హేతువుకాని, వేదపఠనాదులు నూటిగా మోక్ష హేతువులు కావనుచున్నారే. ఎట్లు? అని శంకింపకుము. విద్వాంసుల తపస్సునకు, విద్వాంసులు కానివారి తపస్సునకును భేదము కలదు. అని తెలిసిన సందేహ ముండదు. వినుము.

బ్రహ్మజ్ఞానములేని సామాన్యు లెల్లరు ఈ లోకమునఁ గావించిన తపఃఫలమును బరలోకమున అనుభవించుదురు. బ్రహ్మజ్ఞానులైన విద్వాంసులు మాత్రము ఈ లోకమునఁ దప మొనరించి, ఈ లోకముననే ఆ తపఃఫలము ననుభవించుచున్నారు. జ్ఞానులు తపస్సును “ధాత్వము” అనగా అవశ్యక త్వవ్య మని భావించి, ఆచరించి, తత్ఫలము సమృద్ధమగుటచే ఈ లోకముననే అనుభవించి సిద్ధు లగుదురు. అందులకు “వారిలోఁగల శమము, దమము, శౌచము” మున్నగునవియే కారణములు. విద్వాంసులు కానివారికి శమదమాదు లుండవు. అందుచే వారి తపస్సు ఇహలోకమున సమృద్ధము కాదు.

ధృతరాష్ట్ర ఉవాచ :-

శ్లో॥ కథం సమృద్ధ మసమృద్ధం తపో భవతి కేవలం ।

సనత్సుజాత తద్భ్రూహి యథా విద్యా మతద్వయమ్ ।

తా॥ శం. భా. :- మునిసత్తమా ! తపస్సు సమృద్ధము, అసమృద్ధము అని రెండువిధములుగా నున్నట్లు చెప్పుచున్నారే? ఆ రెండువిధముల నెఱిగింపుడు. అని యడుగగా సనత్సుజాతుఁ డిట్లు చెప్పెను.

సనత్సుజాత ఉవాచ :-

శ్లో॥ నిష్కల్మషం తపస్త్యేతత్ కేవలం పరిచక్షతే ।

ఏతత్సృద్ధ మప్యృద్ధం తపోభవతి కేవలమ్ । ౧౨

తా॥ నిష్కల్మషమైన తపస్సే కేవలము మోక్షసాధనమని పెద్దలు చెప్పిరి. అదియే సమృద్ధము, ఋద్ధ మని మఱల రెండువిధములుగా నున్నది.

శం. భా. :-

శ్లో॥ గుణసామ్యే స్థితం తత్త్వం కేవలం త్వితి కథ్యతే ।

కేవలా దేత దుద్భూతం జగత్సదసదాత్మకమ్ ॥

ఆహోశనుఁడు చెప్పిన ఈ నూక్తిని బరిశీలించినచో సత్వరజస్తమో గుణములు సమముగాఁ గల్గిన తత్త్వమే ప్రధానమైనదనియు, దాని నుండియే “సత్, అసత్” అను రూపములతో నుండిన జగత్తు ఉద్భవిల్లినదనియు, దెలియుచున్నది. అందుచే మహానుభావులు నిష్కల్మషతపస్సే తత్త్వము. సకల ప్రపంచమునకును నిమిత్తము. అదియే, “సమృద్ధము, ఋద్ధము” అని మఱిరెండు విధములుగాఁ గలదు. పరిశీలించగా నిష్కామముగా, శ్రద్ధాసక్తులతోఁ గావించు తపమే కేవలము మోక్షసాధనమని చెప్పబడెను.

నీ. భా. :- అట్టి తపమే శ్రద్ధాసక్తులతోఁ గూడినను సకామమైనచో సమృద్ధమనియు, దంభముతోఁ గావింపఁ బడినచో ఋద్ధమనియు, నిష్కామతపస్సు కేవలమనియు మువ్విధముల వ్యవహరింపఁ బడుచున్నట్లు తెలియుచున్నది.

“య దేన విద్యయా కరోతి, శ్రద్ధ యోపనిషదా, తదేన విద్యవత్తకం భవతి” అను శ్రుతియుఁ బై విషయమునే బలపఱచుచున్నది. ఈ శ్రుతి 10 వ శ్లోకభాష్యమున వివరింపఁ బడినది.

శ్లో! తపోమూల మిదం సర్వం యగ్మాం పృచ్ఛసి క్షత్రియ ।
తపసా వేదవిద్యాం సః పరం త్వ మృత మాపున్నయః” ॥

తా! శం. భా. :- క్షత్రియుఁడా! నీ వడుగుచున్న తపస్సును గూర్చి చెప్పుచున్నాను వినుము. లోకమున స్వర్గాదులే కదా? భోగ్యవస్తువులు. వాని నన్నిటిని బొందుటకు ఈ తపస్సే మూలకారణము. కాన వేదవిద్యాంసులు మాత్రము నిష్కల్మషమైన తపం బొనర్చి, ఉత్కృష్టమైన అమృతమును అనగా మోక్షమును బొందుదురు. అనగా విని, ధృతరాష్ట్రుఁ డిట్లు ప్రశ్నించెను.

—: తపస్సునకుఁ గల కల్మషము :—

శ్లో! కల్మషం తపసో బ్రూహీ శ్రుతం నిష్కల్మషం తపః ।

సనత్సుజాత ! యే నేదం విద్యాం గుహ్యం ననా

తనమ్. ౧౪

శం.భా. తా! :- అయ్యా! నిష్కల్మష తపస్సుచేతనే రహస్యమును, ననాతనము నగు బ్రహ్మపదార్థము తెలిసికొన వీలు ల్గునని వింటిని. నిష్కల్మషమగు తపస్సునుగూర్చి వింటిని. నిష్కల్మష మనుటచేఁ దపస్సునకుఁ గల్మష మొకటి యున్నట్లు

తెలియుచున్నది. తపస్సునకుఁ గల కల్మష మేమో ఎఱిగింపుఁడు. అనగా సనత్కుజాతుఁ డిట్లు చెప్పెను.

శ్లో॥ క్రోధాదయో ద్వాదశ యస్య దోషా

స్తథా నృశంసాని దశ త్రి రాజన్ ।

ధర్మాదయో ద్వాదశై తే పితౄణాం

శాస్త్రే గుణా యే విదితా ద్విజానామ్ ॥

౧౫

తా॥ శం. భా. :- రాజా ! తపస్సునకుఁ జెందిన క్రోధాది దోషములు పండ్రెండు కలవు. అవి తపస్సునకుఁ జెందిన కల్మషములు. వానిలో ఏడు చాలక్రూరమైనవి. వంశకర్తలైన మన్వాదులు, పరమగురువులైన, సనత్కుమార కపిలాదులును ద్విజులు. వారు చెప్పిన శాస్త్రములో దపస్సునకుఁ జెందిన గుణములను బండ్రెండు గలవు. ఆగుణములే ధర్మము జ్ఞానము మున్నగునవి. కొందఱి మతమునఁ దపస్సునకుఁ జెందిన దోషములు పదమూడు కూడఁ గలవు. ఆదోషములేవో గుణములేవో చెప్పెదను పినుము. ధర్మాది గుణయుక్తమైన తపస్సే నిష్కల్మషమైనది. అదియే మోక్ష పాత్రువు. అని వంశకర్తలైన మనువు మున్నగువారు చెప్పిరి. వారే లోకమునకుఁ బితరులు.

శ్లో॥ క్రోధః కామో లోభ మోహా విధిత్సా

కృపా నూయే మాన శోకా స్పృహఃచ ।

ఈర్ష్యా జగుప్సా చ మనుష్యదోషా

వర్జ్యా స్సదా ద్వాదశై తే సరాణామ్ ॥

౧౬

తా॥ “క్రోధము, కామము, లోభము, మోహము, విధిత్స, అకృప, అసూయ, మానము, శోకము, స్పృహ, ఈర్ష్య, జగుప్స” అను పండ్రెండును దపస్సునకుఁ జెందిన కల్మషములు. ఈ దోషములు తపస్సునకే కాదు, యోగులకును యోగులుకాని సామాన్య జనులందఱకును, విడువఁ దగిన దోషములు. ఇవి మోక్షపురుషార్థమునుండి మానవులను దూరముగాఁ బడద్రోయును. అందుచే సదా మానవులు వీనిని విడనాడవలెను. బ్రహ్మజ్ఞాన మనెడి మహాగుణము కలవాఁడు తప్పక వీనిని విడువవలెను.

శం. భా. :-

శ్లో॥ శమో దమ స్తప శ్శౌచం త్వాంతి రార్జన మేవ చ ।

జ్ఞానం విజ్ఞాన మాస్తిక్యం బ్రహ్మ కర్మ స్వభావజమ్ ॥

అను గీతానూక్తిని బరిశీలించినచో శమము, దమము, తపస్సు, శౌచము, త్వాంతి, ఆర్జనము, జ్ఞానము, విజ్ఞానము, ఆస్తిక్యము, అను సుగుణములు బ్రాహ్మణులకు స్వభావసిద్ధములు. అందుచే వారు తమ సుగుణములను బాడుచేయు క్రోధాదులను బండ్రెండింటిని, వీడకున్నచో దుర్గుణులై సరకపతితులగుదురు.

శ్లో॥ మహాన్ బ్రహ్మేతి చ ప్రోక్తో మహత్త్వా న్మహతా మపి ।

త త్ప్రాప్తి గుణసంయుక్తో మహాగుణ ఇతి స్మృతః ॥

అను నామమహోదధినూక్తిని బరిశీలించినచో మహత్తులలో మహత్త్వము కలదగుటచే బ్రహ్మపదార్థమునకు

“మహత్తు” అను నామము కలదనియు, దానిని బొందఁదగు గుణములు కలవాఁడే మహాగుణుఁ డనియుఁ జెప్పఁబడినట్లు తెలియుచున్నది. అందుచే బ్రహ్మజ్ఞానియైన మహాగుణుఁడు బై దోషములను విడిచి తీరవలెను.

క్రోధాదులను గూర్చి శంకరాచార్యులవారు మున్నగు పెద్దలు చెప్పిన విషయములను ఇంచుకంత పరిశీలించెదము.

ఈ క్రింద వివరింపఁబోవు దోషములకు, గుణములకును, ఉదాహరణములుగాఁ గొన్ని కథలను యథాశక్తి వ్రచ్చి కూర్చితిని, గమనింతురుగాక.

1. క్రోధము :- కోరికలు తీరనపుడు మానవహృదయములో జనించు దుర్గుణమే క్రోధము. దీని ప్రభావముచేతనే ముష్కరులు ఇతరులను హింసించెదరు. గాయపఱచెదరు. కౌరవులు పదుగురు కలిసి అభిమన్యుని వధించుటకు ఈ క్రోధమే కారణము. బలహీనులు చేతకాక దుఃఖించెదరు. క్రోధముచేఁ గొందఱు మానవుల దేహము చెమటపట్టును. శరీరము నడంకును. ఈ క్రోధము అంతఃకరణమును అనగా మనో, బుద్ధి చిత్తాహంకారములను గదల్చును. దీనిరూపాంతరమే మనస్తాపము. ఇది పరులను సంహరింపఁ బోతాహ పఱచును. దుర్యోధనుఁడు రాజనూయయాగ సందర్భమున పాండవుల రత్నాల భవనముగాంచి, తనకట్టిది లేదనియు, ధర్మరాజునకు వలె రాజులు తనకు వశ్యులు కా లేదని చింతించి, మనస్తాపము చెందెను. అందుచేఁ గాండవుల సంపద నపహరించుటకును వాని సంహరించుటకును బన్నాగములు పన్నెను.

2. కామము :- కాంతాకనకాదు లందుఁ గల్లు కోరి కయే కామము. దీని రూపాంతరమే తృప్తి. ఇదియే దురా శగాఁ బరిగణింపఁబడును. ఈ దురాశచేతనే ధనగుప్తుఁడు నందిగుప్తుని ధన మపహరించి, న్యాయాధికారుల విచారణలో బట్టువడెను. శిక్షింపఁబడెను.

జ్ఞానేంద్రియ కర్మేంద్రియములకుఁ జెందిన కోరికల మొత్తమే కామము. ఈకామమేకదా, శకుంతలా దుష్వస్తుల వివాహమునకుఁ గారణమాయెను.

3. లోభము :- పరద్రవ్యేచ్ఛనే లోభ మందురు. ఆర్జిం చిన ద్రవ్యమును బుణ్యకార్యములందు ఖర్చుచేయుటకు వెను దీయుటయు లోభమే. ధనవ్యయమునకు భయపడుటయును దీనిప్రభావమే. ఈ లోభముచేతనే చిత్రగ్రీవుఁడును పావురముల రాజు వలలోఁ జిక్కుకొనెను. దేవశర్మ యను సన్న్యాసి ధనము కూడఁబెట్టి బొంతలో దాచుటకును, ఆ దాచిన ధన మును శిష్యుడైన ఆషాఢభూతి గొనిపోవుటకును ఈలోభమే కారణము. ఉదంకుఁడు గురుపత్ని కొనఁగుటకై తెచ్చుచున్న అదితికుండలములను సర్పరాజైన తక్షకుఁడు అపహరించుటకు ఈలోభమే కారణము.

4. మోహము :- కార్యాకార్య వివేకము లేకుండుటయే మోహ మనఁబడును. ఆత్మకాని దేహాదులను ఆత్మగా భావించుటయు మోహమే. ఇదియే మిథ్యాజ్ఞానము. ఇట్టి మోహ ముచే భ్రష్టులైన వారిలో ధృతరాష్ట్రుఁడొకఁడు.

5. వివిత్స (లేక) విధిత్స :- శాస్త్రచోదిత విషయములను విషయరసములను దెలిసికొనఁ గోరుటయే వివిత్స. “విద్వలాభే” అను ధాత్వర్థము ననుసరించి చెప్పినచో ధనము పొందఁగోరుటను విధిత్సగాఁ జెప్పవలసి యున్నది. దీనిని అణఁగద్రొక్కఁగల ననుకొనుటయు విధిత్సయే. తృష్ణాత్మకమైన కర్మలం దిచ్చయు విధిత్స యగును. కామ్యకర్మలను ఆరంభించుటయు విధిత్సయే. అంతేకాదు. “ధేత్ - సానే” అను ధాత్వర్థమును బరిశీలించినచో ఉత్తరోత్తర లాభము నందుచున్నను దృష్టి లేకుండుటను గూడ విధిత్సగాఁ దెలిసికొనవలసి యున్నది. బలిచక్రవర్తి కథను ఈ విధిత్స కుదాహరణముగా గ్రహించవచ్చును.

6. అకృప :- అనగా దయావిహీనుడై నిష్ఠురముగా నుండుట. పుత్రాదులయెడ దయచూపుచు ఇతరులయెడఁ గతినముగాఁ బ్రవర్తించుట, అకృప యగును. ఈ యకృపకు ఆలంబమై ధృతరాష్ట్రుఁడు ఇతరులైన పాండవులపట్లఁ గతినముగాఁ బ్రవర్తించెను. పరుల దుఃఖమునకుఁ గలతచేంది, తన ధ్యానయోగమును విశ్వామిత్రునివలెఁ జెడఁగొట్టుకొనుటను అకృప యని కొందఱందురు. కృపకు రూపాంతరము కరుణ. అది జ్ఞానులకు విహితమే యైనను, బరుల దుఃఖములను బాపుటకు బ్రయత్నించుటచే విశ్వామిత్రునివంటి వాని తపంబునకు అది విఘ్నదాయక మాయెను. అందుచే దానిని అకృపగాఁ గొందఱిందురు. అది అకర్మ యగును.

7. అనూయ :- అనగా బదుల గుణములందు సైతము దోషములను బేర్కొనుట. అంతేకాదు. పదుల సుగుణములను గాంచి ఓర్వలేకుండుటయును అనూయయే యగును. దాని ప్రభావముచేతనే పదుల యభివృద్ధిగాంచి సహింపలేకుండును. కర్ణుడు అర్జునునిపై అనూయ సహించుటచేతనే దుర్యోధన పక్షపాతియై నశించెను.

8. మానము :- అనగా దనను దాను గొప్పవానిగాఁ దలంచుకొనుట, లేక తానే ఎల్లరకును బూజ్యుడ ననుకొనుట. ఇది గర్వమునకు రూపాంతరము. హిరణ్యకశిపుఁ డట్టి గర్వమునకు నిలయమగుటచేతనే మరణించెను ఇట్టి గర్వము చేతనే మానవుఁడు తనగుణములను గొప్పవిగాఁ బ్రకటించు కొవఁ బ్రయత్నించును. చిత్తసమున్నతియే మానమని కొందఱు తలంతురు.

9. శోకము :- తన యిష్టము జరుగకున్నచో విలపించుచుఁ జింతించుట శోకము. దీనిప్రభావముచేతనే గతించిన దానికై పరితపించెదరు. నింబవృక్షముపై నివసించు కొంగల జంటకథను ఇందుల కుదాహరణముగాఁ జెప్పవచ్చును.

10. స్పృహ :- అనగా నింద్రియసుఖముల ననుభవింప గోరుట. అజ్ఞానముచే నవి నిష్ప్రయోజనములని మానవుఁడు తెలిసికొనలేడు. వాలి సుగ్రీవునిభార్యను జేబట్టుటకు స్పృహయే కారణము. శూర్పణఖ రామలక్ష్మణులను బతులుగాఁ గోరుటకును ఈస్పృహయే కారణము. అందుచేతనే

అది ముక్కుచేవులను గోల్పోయి, లంకకంతకును ముప్పు తెచ్చినది.

1.1. ఈర్ష్య :- అనగాఁ బరుల సంపదను గొప్పతనమును గాంచి, దుర్యోధనునివలె సహింసలేకుండుట దీని ప్రభావముచేతనే దుర్యోధనుఁడు ఘోషయాత్ర గావించి, గంధర్వులకుఁ బట్టునడెను. దీని ప్రభావముచేతనే కపా! మానవుఁడు. పరుల గుణములను గాంచి, ఓర్వలేక వారియభివృద్ధిని బాడుచేయుఁ బ్రయత్నించును. పరుల కోరికలను గాంచి సహింస లేకుండుటకును ఇదియే కారణము.

1 . జగుప్స :- అనగాఁ బరుల గుణములను, గొప్పతనమును వ్యక్తముక నీయక, కప్పిపుచ్చుఁ దలంచుట. దీని ప్రభావముచేతనే మానవుఁడు పరులను నిందించుచు, భయపెట్టుఁ దలంచును సురుచి తండ్రియంకమునుండి ధ్రువుని దొలగించుటకును, కద్రువ వినతను ఓడించుటకును మంథర కైకకు దుర్యోధ చేయుటకును ఈజగుప్సయే ప్రధాన కారణము.

కావునఁ బ్రతిమానవుఁడు పై దోషములను విడనాడుటకే సదా ప్రయత్నించుట మంచిది.

శ్లో॥ ఏకై కః పర్యుపా స్తేహ మనుష్యాన్ మనుజర్షభ ।

లిప్సమానో ౭ స్తరం తేషాం మృగాణా మివ లుబ్ధకః॥

తా॥ మనుజర్షభ ! లోకమన వేటగాఁడు మృగము

లలోఁ గల లోపములను గమనించి, వెదకుచు హింసించుటకై వెంబడించును. అట్లే పైనఁ బేర్కొనిన శ్రోధాదులలోఁ బొక్కొక్కటియే మనుష్యులలోఁగల లోపములను అన్వేషించుచుఁ బొంచి చూచి పైఁబడి వారిని హింసించును. కావున మానవుఁడు వానిని సదా విడువవలెను.

శం. భా. :-

శ్లో॥ యథా పాంథస్యైకాంతా రే సింహవ్యాఘ్ర మృగాదయః ।
ఉపద్రవకరా స్తద్వత్ శ్రోధాద్యా దుర్గుణాన్మణామ్” ।

ఈ హైరణ్యగర్భోక్తియుఁ బైవిషయమునే సమర్థించుచున్నది. ఎట్లన ? సింహము వ్యాఘ్రము మున్నగు క్రూర జంతువులు దుర్గమమార్గమున నుండి దారిబోవు బాటసారులను హింసించును. అట్లే శ్రోధాది దుర్గుణములు మానవులకుపద్రవములను జేకూర్చును.

—: పాపధర్మములు :—

శ్లో॥ వికత్తనః స్పృహయాభుర్మనస్తీ
బిభ్రతోఽపశ్చ పలోఽరక్షణశ్చ ।
ఏతాన్ పాపాః షణ్ణరాః పాపధర్మాన్
ప్రకుర్వతే నో ఽత్ర సంత స్సుదుర్గే ॥

౧౦

తా॥ శ. భా. పైనఁ జెప్పిన దోషములే కాక పదముఁడు మహాదోషములును గలవు. వానిలో ఆరు పాపధర్మములు. వానిని బాపాత్ములు విధిగాఁ గావించుదురు. అవి మహా

కష్టములలో నున్నను మిక్కిలి హింసించును. అవి, సజ్జనులైనను. దుర్జనులైనను హింసించును. అంతేకాదు అవి దుర్జనునకు నలె, సజ్జనునకు సైతము నరకమునందు సైతము హాని గావించును. ఆ పాపధర్మము లాటింటిని గావించు వారెవరన?

1. వికత్తనుఁడు. 2. స్పృహయాభువు. 3. మనస్వి
4. కోపశీలుఁడు 5. చపలుఁడు 6. అరక్షణుఁడు. 7. రాదుగు
రును బాపాత్ములు.

వారిని గూర్చి శంకరాదిభాష్యకర్తలు చెప్పిన విషయములను ఇంచుకంత పరిశీలించెదము.

1. వికత్తనుఁడు :- ఈతఁడు పరుల గుణములను ఆక్షేపించుచుఁ దమగుణములను గొప్పవిగాఁ జెప్పుకొనును. అంతేకాదు. “ఈతఁడు పరులను దర్జించును. అనగా బెదిరించును. శిశుసాలుఁడు జరాసంధుఁడును వికత్తనులుగాఁ బరిగణింపఁబడుదురు.

2. స్పృహయాభువు :- ఈతఁ డెంతో ప్రయత్నించి, పరకాంతాదుల భోగములను అనుభవింపఁ గోరును. లుబ్ధుఁడై యుండును. అవణుఁడు ఈతెగకుఁ జెందివవాఁడు. స్పృహయాభువు అసంతృప్తుఁడై స్వప్రయోజనములకై ఇతరవస్తువులను హేయముగాఁ జూచును. వానిలో మంచివానిని సంగ్రహింపఁజూచును.

3. మనస్వి :- ఈతఁడు గొప్పగర్విష్టుఁడై పరులను అవమానించు చుండును. ఇతరులవలన గల్గిన యవమాన

లేశములైనను సహింపఁడు. విశ్వామిత్రుఁడు మనస్వియై దేవ సభలో వశిష్ఠుని ధిక్కరించెను. మనస్వి మనస్సు ధనాశతో నిండియుండును. ఆతఁడు అహంకారియై యుండును.

4. బిభ్రతోఽపుఁడు (కోపశీలుఁడు) :- ఈతఁడకారణ ముగా నితరులపై ఆగ్రహించును. కోపముచే బరోక్షముగానో, అపరోక్షముగానో, పరులకు అపకారము చేయదలంచును. నిత్యము కోపముతో నిండియుండును. తక్షకుఁడు బిభ్రతోఽపుఁడు కాన ఉద్దాలకుని మార్గమధ్యమునఁ గలవఱపఱచెను.

5. చపలుఁడు :- అనగా అస్థిరుఁడు. ఆతఁడు స్వీకరించిన ధనముచుగూడ అనిమిత్తముగాఁ ద్యజించును.

6. అరక్షణుఁడు:- అనగా శక్తికల్గియు, స్వీకరించిన వనితాదులను సంరక్షింపక ప్రమత్తుడై యుండును. కొందఱు రక్షణుఁడు ఆరవ వాడని యందురు. ఈతఁడు ధన్యాన పరఁడగుటచే దానవిముఖుడై యుండును. తనకు నచ్చిన వసువులను రక్షించుటయే వీనిపని. కొందఱు అరక్షణునికి మారుగా రూక్షణుని బైవారిలోఁ జేర్చిరి. రూక్షణుఁ డనఁగా బరుషముగా మాటాడువాఁడు. పరుషముగా మాటాడుట సప్తవ్యసనములలోనిదని,

“వెలది జూదంబు పానంబు వేట పలుకు
ప్రల్లదనంబు దండంపుఁ బరుసదనము ।
సొమ్ము నిష్ప్రయోజనముగ వమ్ముసేత
యనెడి సప్తవ్యసనముల జనకు తగుల ॥

ఈ సద్యమునలనఁ దెలియుచున్నది. పైనఁ బేర్కొన్న యారుగురును బాపులుగా భావింపఁ బడున్నారు.

—: సప్తనృశంసులు :—

శ్లో॥ సంభోగ సంవి ద్విషమోఽతిమానీ
దత్తానుతాపీ కృపణోఽబలీయాన్ ।
వర్గప్రశంసీ వనితాసు ద్వేష్టా
ఏతేపరే సప్త నృశంసవర్గాః ॥

౧౯

తా॥ నృశంసులని యేడుగురు కలరు వీరును మహా దోషులలోఁ జేరినవారే. వారెవరన ? 1. సంభోగ సంవిత్తు, 2. విషమేధయానుఁడు, 3. దత్తానుతాపి; 4. కృపణుఁడు, 5. అబలీయానుఁడు; 6. వర్గప్రశంసి; 7. వనితాద్వేషుఁడు; అను నేడుగురును ఘాతుకవర్గములోఁ జేరినవారు. వారిలోఁ గల విశేషములను దెలిసికొందము.

శంకరాది భాష్యములు :-

1. సంభోగ సంవిత్తు :- ఇంద్రియ సుఖముల సమ్మేళనమును సంభోగ మందురు. ఎల్లప్పు డింద్రియ సుఖానుభవమునే వాంఛించు వానిని “సంభోగసంవిత్తు” అని పెద్దలు చెప్పిరి. ఇంద్రియ సుఖవాంఛచేఁ జిపలచిత్తుడైన వానిని “సంభోగ సంవిద్విషముడని” నీలకంఠుఁడు వాక్రుచ్చెను. నిత్యము స్వపర భేదములేక వనితాసుఖ మనుభవించుచు దన తపస్సును భగ్నము చేసికొనినవాడని కొందఱి మతము. విశ్వామిత్రుఁడు ఈ

పద్ధతికిఁ జెందినవాఁడు కావుననే మేనకా సంపర్కమొంది, తన తపస్సును భగ్నము చేసికొనెనని చెప్పనచ్చును.

2. విషమేధమానుఁడు :- విషమునుబోలు మహోపద్రవముచేఁ బరులను బీడించుచు, వృద్ధిచెందువాఁడు. విషము వంటి ఇంద్రియ సుఖములం దనురక్తుడై వృద్ధిపొందువానిని సైతము “విషమేధమానుఁ” డనిరి. అక్కరు చక్రవర్తి ఈ తెగకుఁ జెందినవాఁ డనవచ్చును. ద్విషమేధమానుఁడని జ్ఞాని యగు శంకరుఁడు చెప్పెను. ఈ తెగకుఁ జెందినవాఁ డెల్లప్పుడును బ్రాహ్మణులలోఁ బ్రాహ్మణులకు ద్వేషము పుట్టించి, తాను వృద్ధిచెందాచుండును. అంగ్లేయులు ఈవిధముగనే భారతదేశీయ రాజులకు ద్వేషము పుట్టించి, మన దేశమున రాజ్యము స్థాపించుకొనిరి. అత్యంతము గర్వముగల అతిమానిని రెండవవానినిగా గొందఱు పేర్కొనిరి.

3. దత్తానుతాపి :- అసగాఁ దొలఁత ధర్మబుద్ధితో ధనాదికము నొసఁగి, పిమ్మట అయ్యో! ఏల నిష్కారణముగా నిచ్చితినని పరితపించువాఁడు. ఈతఁడీ లోకమున లోభియనఁ బడును.

4. కృపణుఁడు :- ఈతఁడు లేశమంత ధనలాభమునకు లోభపడి సకలంవమానములను సహించును. అంతేకాదు, ప్రాణావసాన సమయమందైనను ఈతఁడు ధనవ్యయమును సహింపఁడు. అందుచే వీఁడు ఇతరులకు ఇచ్చుటకుఁగాని, తా ననుభవించుటకుఁగాని ఏమాత్ర మంగీకరింపఁడు.

5. అబలీయాంసుఁడు :- అనగా షూర్ణముగా జ్ఞాన బలము లేనివాఁడు. కొండలు బలీయాంసుని ఐదవవానిగాఁ పేర్కొనిరి. వీఁడు శత్రురాజులనుండి మాత్రమే కాక ప్రజల నుండియు అధికముగా బలీని అనగాఁ బన్నును బుచ్చుకొనును. అంతేకాదు. మోక్షైవ శరీరబలముతో అండఁబడి బెదిరించి, అణగఁ ద్రొక్కును. ఒకప్పుడు ధనబలమునే ప్రధానముగా బ్రకటించి వ్యవహరించును, “ఔరంగజేబు” అను మొగలాయీ చక్రవర్తి ఈ తెగకుఁ జెందినవాఁడు. కంసుడును ఇట్టివాఁడే.

6. వర్గ ప్రశంసి :- అనగా ఇంద్రియవర్గమునే ప్రశంసించువాఁడు. వర్గమనగా సృజనము. పరులను అవమానించుట అనగా ఇతరులకుఁ దాను గావించు అవమానమునే గొప్పగాఁ జెప్పుకొనుచుండును. ఇతరులకు గట్టములు కావించి, తాను సుఖించును. అంతేకాదు. ధర్మార్థకామము లనెడి త్రివర్గమునే ప్రశంసించును గాని, మోక్షమును బ్రశంసింపఁడు. పరుల మనస్సు నాకర్షించుటకై పరవర్గమును బ్రశంసించువాఁడును వర్గప్రశంసియే యగును.

7. వనితా ద్వేషుఁడు :- అనగా అన్యశరణకాని భార్యను ద్వేషించువాఁడు. అంతేకాదు, ఎల్లప్పుడు వనితలలోఁ గల దోషములనే ఎంచుచు, వారిని ద్వేషించుచు, సకల కార్యము లందును వనితలనే నియోగించును. తాను గామించు వనితలు తనకు లభింపకున్నచోఁ బగఁబూని, వారిని ద్వేషించును.

కావునఁ బాపధర్మములు, సృశంసులు అనఁబడు పద

ముగ్గురును, దుష్టులే. సంఘమున దూరముగా నుండుదగినవారే అని తెలిసికొనవలెను.

ఈ విధముగఁ జెప్పిన పిమ్మట ద్వాదశగుణములను, వివరించి, చెప్పఁదొడఁగెను.

—: ద్వాదశగుణములు :—

శ్లో॥ ధర్మశ్చ సత్యం చ దమస్తపశ్చ
అమాత్స్యర్యం హ్రీ స్తితిక్షాననసూయా ।
యజ్ఞశ్చ దానం చ ధృతి శ్శ్రుతం చ
వ్రతాని వై ద్వాదశ బ్రాహ్మణస్య ॥ ౨౦

తా॥ 1. ధర్మము; 2. సత్యము; 3. దమము; 4. తపస్సు
5. అమాత్స్యర్యము; 6. హ్రీ; 7. తితిక్ష; 8. అనసూయ; 9.
యజ్ఞము; 10. దానము; 11. ధృతి; 12. శ్రుతము; అను
పండ్రెండును బ్రహ్మజ్ఞాన సంపన్నుడైన బ్రాహ్మణుఁడు ఆచ
రించవలసిన సతములు. ఇవియే పరమపురుషార్థమైన మోక్ష
మునకు సాధనములు. ఇవి లేనివానికి వేదార్థజ్ఞానము సరిగాఁ
గలుగనేరదు.

పై గుణములనుగూర్చి పెద్దలు చెప్పిన దానిని బరిశీ
లింతుము.

శంకరాదిభాష్యములు :-

1. ధర్మము :- వర్ణాశ్రమధర్మములుగా నిర్ణయింపఁ
బడిన సాధ్యవందనాదులను ఆచరించుటయే ధర్మము. దీనిని

ధర్మరాజు చక్క గాఁ బాటించెను. శంకరాచార్యులవారు ధర్మమునకు మారుగ జ్ఞానమును బేర్కొనెను. జ్ఞానమనగా బ్రహ్మతత్త్వమును దెలిసికొనుట. భీష్ముఁడు, వశిష్టాదులను ధర్మతత్త్వమును జక్కగాఁ దెలిసికొనిరి.

2. సత్యము :- అనగా భూతహితమున కనుకూలముగా యథార్థమును బలుకుట. పలుకులలోఁ గాయిక, వాచిక, మానసికములైన హింస లుండరాదు. కన్నులారఁ జూచిన దానికి కనుగుణముగాఁ బలుకుటయు సత్యమే యగును. హరిశ్చంద్రుఁడు ఈ సత్యగుణమును జక్కగా, బాటించిన ఘనుఁడు.

3. దమము :- అనగా మనోనిగ్రహము. అంతేకాదు జిహ్వా, ఉపస్థ మున్నగు వానిని నిగ్రహించుట. తపఃక్షేత్రమును సహించుటయును దమమే యగును. బాల్యానస్థయందే ధ్రువుఁడు దమమును బాటించి తపస్సాచరించి, శాశ్వతత్వమును బొందెను.

4. తపస్సు :- అనగాఁ గర్మమైన చాంద్రదాయణాదులను ఆచరించుట. అంతేకాదు నివృత్తి మార్గమునకుఁ జెందు కాయక్షేత్రమును సహించుటయును దపస్సే యగును.

5. అమాత్సర్యము :- పరుల గుణములను గొప్పతనమును గాంచి సహింప లేకుండుటయే మాత్సర్యము. దానికి జెందిన క్రోధము లేకుండుటయే అమాత్సర్యము.

6. హ్రీ :- అకార్యముల నాచరించుటచేఁ గలుగు లజ్జయే హ్రీ అనఁబడును.

7. తితిక్ష :- సుఖదుఃఖములు, లాభనష్టములు, వృద్ధిక్షయములు మున్నగు ద్వంద్వములను సహించియుండుటయే తితిక్ష. అంతేకాదు. క్రోధము కల్లుటకుఁ దగిన కారణమున్నను క్రోధమును వీడి, అందులకుఁ జెందిన కలహాదులను దృఢించుటయును తితిక్షయే యగును. భారవికథ యందుల కుదాహరణముగాఁ జెప్పఁ దగియున్నది.

8. అననూయ :- అనగా బరులదోషములను బ్రకటింపకుండుటయే కాక, పరుల గుణములందు దోషములను ఆరోపించుటయు, అనూయ యనఁబడును.

9. యజ్ఞము :- అగ్నిష్టోమము, జ్యోతిష్టోమము, నిత్యము ఆ యా దేవతల నుద్దేశించి, హోమము చేయుట, మున్నగు సత్కార్యములను ఆచరించుటయే యజ్ఞము. ఇందులకు జనక మహారాజు కథ ఉదాహరణము.

10. దానము :- బ్రాహ్మణులకు ధనాదుల నొసంగుటయే దానము.

11. ధృతి :- అనగా ఇంద్రియ నిగ్రహము. అంతేకాదు. ఆపదలు కల్గినను వ్రతాదులను విడువకుండుట, వికార హేతువులున్నను మనస్సును జలింప నీయక నిగ్రహించుటను ధృతి యందురు. త్రిపురసుందరి యగు పార్వతీదేవి, మన శ్చలన కారణముగా, దరినున్నను, మనో నిగ్రహముతోఁ దపసు గావించిన మహాదేవుఁడే దీని కుదాహరణము. అంతేకాదు. ప్రారబ్ధాది కర్మల నాశమొందించు జ్ఞానము నొంది,

దుఃఖములను సహించుటయు ధృతి యగును. భార్యావియోగము, వికృతరూపము, మున్నగు దుఃఖములు వాటిల్లినను ధృతితో, గార్యము సాధించిన నలమహారాజే ఇందుల కుదాహరణముగా జెప్ప దగినవాఁడు.

12. శ్రుతము :- ఆధ్యాత్మిక శాస్త్ర విషయములను ఆలకించుటతో, బాటు. మంత్రార్థము నెఱుఁగుచు, బఠించుటను శ్రుతమందురు. గురూపదేశ పూర్వకముగా వేదశాస్త్ర విషయములను దెలిసికొనుటయు శ్రుత మనఁబడును. జ్ఞానేంద్రియ కర్మేంద్రియములతో, బాటు అంతఃకరణమును సైతము అడంచుటయే శమము. ఈ శమమును బండ్రెండవ గుణముగా శంకరులవారు పేర్కొనిరి.

—: గుణఫలము :—

శ్లో॥ యస్త్యే తేభ్యః ప్రథవేత్ ద్వాదశభ్యః
సర్వా మహిమాం పృథివీం సశిష్యాత్ ।
త్రిభి ర్ద్వాభ్యం ఏకతో వార్థి తోయః
తస్య స్వమస్తీతి సవేదితన్యః ॥

౨౧

తా॥ శం. భా. :-పైన జ్ఞానాద్వైగుణములను బేర్కొనిన పిమ్మట గుణస్తుతి పూర్వకముగా వాని ఫలమును వివరింపఁ దొడగెను? ఎట్లన ?

పై పండ్రెండు గుణములు కలవాఁడు ఈ మహిమండల మంతటిని శాసించుచు, 'దసపిడికిట నుంచుకొను ననుటలో

సందియము లేదు. వానిలో మూడో, రెండో లేక యేయొక్క గుణమైనను సరే ఎవనిలో నుండునో వాడు బ్రహ్మజ్ఞాన సంపన్నుడై బ్రహ్మయే యగును.

సీ. భా. :- “యస్త మాత్మాన మనువిద్య విజానాతి స సర్వాం శ్చ లోకా నాప్నోతి సర్వాంశ్చ కామాన్” అను శ్రుతివలన అధ్యాత్మ విద్య నెఱిగిన వాడు, సర్వలోకములను సర్వకామములను బొందునని తెలియచున్నది. పై గుణము లలో నే యొక్క గుణమైనను కలవాడు దైవీవిత్తమును బొందునని తెలిసికొనవలెను. పై గుణములు కలవాడు బంధ హేతువైన సంపారమును దొలగించుకొని ముక్తుఁ డగును. మానవుడు స్వగృహమును వీడి, గురుకులమున నివసించి, పై గుణముల నలవలెను కొనవలెను.

శ్లో॥ దమస్త్యాగో అప్రమాదశ్చ ఏతే ష్టమృత మాహితం ।

తాని సత్య సుఖాన్యాహుః బ్రాహ్మణా యే మనీషిణః॥౨౨

తా॥ సీ. భా :- ఇంద్రియ విజయమే దమము. ఈశ్వరార్పణ బుద్ధితో, గర్మల నాచరించుటయే త్యాగము. భగవత్తత్వాను సంధానమే అప్రమాదము. ఈ మూడు గుణములు కలవాడు తప్పక ముక్తుఁ డగును. పై గుణములకుఁ దోడు సత్యగుణము ప్రధానముగాఁ గల్గియుండవలెను. అని మనీషులైన బ్రాహ్మణులు పల్కిరి.

—: దమదోషములు ;—

ఇప్పుడు పదునెనిమిది దమదోషములను మూడు శ్లోక

ములలో జెప్పుచున్నాడు.

శ్లో॥ దమో హ్యష్టాదశ గుణః ప్రతికూలం కృతాకృతే ।

అన్మతం చాభ్యసూయా చ కామార్థాచ తథా స్పృహ ॥

శ్లో॥ క్రోధ శ్శోక స్తథా తృష్ణా లోభః పైశున్య మేవచ ।

మత్సరశ్చ విహిం సాచ పరితాప స్తథా రతిః ॥ ౨౪

శ్లో॥ అపస్మార శ్చాతి వాద స్తథా సంభావనాత్మని ।

ఏతై ర్విముక్తో దోషే ర్యః సదాంత స్సన్ని యచ్యతే ॥

తా॥ మున్ముందు చెప్పఁబోవు దోషములు పదునెనిమిది. అవి మనోనిగ్రహ రూపమును ఇంద్రియ విజయరూపమునగు దమమునకుఁ బ్రతికూలములు. వానిని వీడినచో దమమును గుణము పదునెనిమిది రెట్లు బలము కలదగును. అందుకే యష్టాదశదోషములను దమమును జెఱఁగొట్టుటకై దాని నాశ్రయించి యుండును. పై దోషములలోనే యొకటి చేయఁబడినను అది దమమునకుఁ బ్రతికూలమే యగును. పైదోషములలో మొదటిది ప్రతికూల మనునది దానిని బరిశీలింతము.

శంకరాది భాష్యములు :-

1. ప్రతికూలము :- వేదోక్తమైన కర్మచేయునపుడు ఈ ప్రతికూలదోషము, అశ్రద్ధ, ఆలస్యము, మున్నగు రూపమున నుండును. వైదికకర్మలు చేయుటకై ఉపవాసవ్రతము చేయునపుడే ప్రతికూల దోషము ఆకలి, జిహ్వా చాపల్యము మున్నగు రూపమున నుండును. దమమును ఈ ప్రతికూలాది

దోషములు అంటిపెట్టుకొని యుండును. ఇవన్నియు దొలగవలసినవే. అందు ప్రతికూలము అన్నిటికిని బానకములోఁ బుడకవలె అడ్డముగా నిల్చును. కావున ఈ దోషమునుఁదొలుత దొలగించి తీరవలెను. పరిశీలింపగా నమమునకుఁ గృతమనగా సుకృతము, అకృతమనగా దుష్కృతము, అను రెండును బ్రతికూలములే, అనగా విరోధులే. అని తెలిసికొనవలసియున్నది. ప్రాతికూల్య మనునది దుఃఖహేతువు. ఎట్లన? ఉదాహరణముగాఁ దపమును గైకొందము. తపస్సు చేయునపుడు కల్లు దుఃఖము ప్రత్యక్షసిద్ధము. తపస్సు చేయకున్నచో, అయ్యో ! చేయలేక పోయితినే ! యని యదియును దుఃఖజనకమే యగును. ప్రతికూల స్వరూప మిట్టిదని యెఱుఁగవలయును

2. అన్యతము :- అనగా యథార్థము కాని దానిని వచించుట.

3. అభ్యసూయ :- అనగా అసూయ. దీని ప్రభావము చేతనే పరులదోషములను బ్రకటించుట, పరులగుణములను సైతము దోషములుగాఁ జూపుట సంభవించును.

4. కామము :- అనగా స్త్రీభోగాదులను గోరుట.

5. అర్థము :- అనగా ధనార్జనకై గావించు మహాప్రయత్నము.

6. స్పృహ :- అనగా ధనాద్యభిలాష, తన్మూలక సుఖాభిలాష.

7. క్రోధము :- అనగా గోరికలు తీరనపుడు ఇతరులపై గల్గు నాగ్రహము

8. శోకము :- సుఖాభావముచే గల్గు దుఃఖము.

9. తృప్తి :- అనగా నైహిక జీవనముపై గల యాశ. అంతేకాదు. సుఖ సంతానములపై, గల యభిలాషయు, దృష్టయే. అందుచే అధికముగా విషయేచ్ఛ గల్గును.

10. లోభము :- అనగా ధనాభిలాష.

11. పైశున్యము :- అనగా బరుల దోషములను నూచించుట (లేక) వెల్లడి చేయుటతో, బాటు పరులను దూషించుటయు, పైశున్యమే యగును.

12. మత్సరము :- అనగా బరుల యభివృద్ధిని గాంచి, సహింపకుండుట. ఈ సందర్భమున “తమస్సును” అనగా అజ్ఞానమును గూడ ఒకదోషముగాఁ బేర్కొనిరి.

13. హింస :- అనగా విశేషముగా హింసించుట.

14. పరితాపము :- వ్యర్థముగాఁ గావించు కష్టచింతనము. అందుచే అధికముగా దుఃఖించుట. దీనికి గుఱియైన వారు అల్పదుఃఖమునకు సైతము అతిగాఁ జింతించెదరు.

15. అరతి :- అనగా యధాలాభముగా సంతృప్తి పొందకుండుట. అంతేకాదు. సత్కార్యము లందు అభిలాష లేకుండుటయు అరతియే యగును.

16. అవస్మారము :- అనగా గర్తవ్యమును విస్మరించుట.

17. అతివాదము :- అనగా నిరర్థకమైన అతిప్రసంగము. దానిమూలమునఁ బరులపై ఆక్రోశించుట.

18. ఆత్మసంభావన : అనగా దనను దాను మహానుభావునిగా భావించుకొని తన గొప్ప చెప్పుకొనుట. అనగా ఆత్మశ్లాఘ. కొందఱు వీనిలోఁ గొన్నిటికి విభిన్నముగా లోకద్యేషాదులను దోషములుగాఁ బేర్కొనిరి. అవేవన ?

1. లోక ద్యేషము :- అనగా లోకులకు భయము గొల్పుపనులు గావించుట.

2. అభిమానము :- అనగా అందఱికడ వినయము లేక పెడునుగాఁ బ్రవర్తించుట.

3. వివాదము :- అనగా దఱచుగా జనులతో జగడము లాడుట.

4. ప్రాణిపీడనము :- అనగాఁ దన పొట్ట పోషించుకొనుటకై ప్రాణులను హింసించుట.

5. పరివాదము :- అనగా సమక్షముననే పరులను దూషించుట.

6. అతివాదము :- అనగా నిష్ప్రయోజనమైన అధిక ప్రసంగము.

7. పరితాపము :- అనగా వ్యర్థముగాఁ గావించు దుఃఖచింతనము.

8. అక్షము :- అనగా సుఖదుఃఖాది ద్వంద్వములను సహింప లేకుండుట.

9. అధృతి :- అనగా ఇంద్రియ వాంఛలకుఁ జెందిన చాంచల్యము.

10. అసిద్ధి :- అనగా ధర్మమును జ్ఞానమును వైరాగ్యమును బొందకుండుట.

11. పాపకర్మము :- అనగా శాస్త్రప్రతిషిద్ధములైన పాపకర్మల నాచరించుట.

12. హింస :- అనగా శాస్త్రవిరుద్ధముగా హింసించుట. పైనఁ బేర్కొనిన దోషములు లేకుండుటయే దమమును గుణముగా సజ్జనులు చెప్పిరి.

—: షడ్విధత్యాగములు :—

శ్లో॥ మదో ఒష్టాదశ దోషస్సాస్య త్యాగో భవతి షడ్విధః ।

విపర్యయా స్మృతా ఏ తే మదదోషా ఉదాహృతాః॥౨౬

తా॥ శం. భా. :- మదమునకుఁ గూడ పదునెనిమిది దోషములు కలవు. అస్మృతము మొదలు, హింసవరకుఁ గల పదునెనిమిది దమదోషములును వ్యతిరేకముగా నున్నచో మద నాశకరములైన దోషములుగాఁ జెప్పఁబడినవి. అవేమన ?

1. సత్యము, 2. అపైశునము, 3. అతృప్తి, 4. అప్రాతికూల్యము, 5. తమోగుణము లేకుండుట, 6. అరతి, 7. లోకమును ద్వేషింపకుండుట, 8. అనభిమానము, 9. అవివాదము, 10. హింస, 11. అపరివాదము, 12. అనతివాదము, 13. అపరితాపము, 14. అక్షము, 15. ధృతి, 16. సిద్ధి, 17. అపాపకృతి, 18. అహింస అనునవి. ఇవి మదయును సశింపఁ జేయును. శమమును లోపింపఁ జేయు కారణమునఁ దమదోషములనే శమదోషములుగాఁ గొందఱుచెప్పిరి

నీ. భా. :- ఇటులనే చెప్పఁబోవు షడ్విధత్యాగమునకును విషయములు ఆరుగలవు. అవేవన ? 1. లక్ష్మీప్రాప్తిచినచోఁ గల్గు హర్షము, 2. అప్రియము జరిగినతోడనే కల్గు వ్యధ, 3. స్వీయ విషయకమైన యాచన, 4. పాత్రులకు దానము చేయకుండుట, 5. అధికారము అనగా అర్హతయున్నను ఇష్టావూర్తములను ఆచరింపకుండుట, 6. కామమును వీడకుండుట యను ప్రమాదము. ఈ యారింటిని, బై పదు నెనిమిదింటితోఁ జేర్చినచో ఇరువదినాల్గు అగును. ఇవియును మదదోషములే.

శ్లో॥ శ్రేయాంస్తు షడ్విధ స్త్వాగః తృతీయా దుష్కరో భవేత్ ।

తేన దుఃఖం తరశ్యేవ భిన్నం తస్మిన్ జితం కృతే ॥ ౨౭

తా॥ షడ్విధ త్యాగము శ్రేష్ఠమైనది. వానిలో మూడవది దుష్కరము. దానిచే మానవుఁడు దుఃఖమును మీఱగలఁడు. దానిచే ద్వైతభావము తొలఁగిపోవును. దాని నాచరించినచో సర్వత్ర విజయము వాటిల్లును.

శంకరాది భాష్యములు :- త్యాగము ఆరు విధములు.
అవేవన -

1. ప్రియమును బొందియు హర్షింపకుండుట మొదటిది.
2. అప్రియము కల్గినను ఎప్పుడును వ్యధచెందకుండుట.
ఇష్టులను పుత్రులను, భార్యను ఉద్దేశించియు, అయాచ్యులు
కాన, వారిని మువ్వురిని ఎప్పుడును యాచింపకుండుట యను
నది రెండవది.
3. అనాచ్యము నాడు యాచకునకును, అర్హుడైన
యాచకునకును ఒసంగియు దుఃఖింప కుండుట మిక్కిలి శుభ
రము. ఇది మూడవది.
4. పై మూడు విధములైన గుణములతోఁ గూడి
మెలఁగుట నాల్గవది.
5. ననితాదులను వీడి నిష్కాముఁడుగా నుండుట,
న్యాయహీనములను విడనాడుట, విడిచిన వస్తువులచేఁ గల్గు
సుఖమును వాంఛింపకుండుట యనునది యైదవది.
6. కార్యములు నెఱవేరకున్నను, దుఃఖింపకయు, బాధ
పడకయు నుండుట యారవది.

పై యీరును ద్యాగభేదములని విమలబోధుఁడు వివ
రించెను. ఈ షష్టిధ త్యాగము చాలశ్రేష్ఠమైనది. కామత్యా
గము దుష్కరము. కామముచే, ఆధ్యాత్మికము, ఆధిభౌతికము,
ఆధిదైవికము అను దుఃఖములు కల్గును. కావున గామత్యాగ

ముచే ద్వైతభావమా, (భిన్నత్వమనునది) తొలఁగును.

శ్రు॥ “ద్వితీయా ద్వై భయం భవతి । యత్రాస్య తృత్య

త్యస్య చ్ఛృణోతి తదల్పం । అథ యదల్పం తద్దుఃఖమ్ ॥”

అను శ్రుతులను బరిశీలించినచో, ద్వైతభావమున్న పుడే, బ్రహ్మకంటె భిన్నమైన దానిని జూచుట, వినుట, అను నల్పవిషయము జరుగుచున్నది. దానివలననే భయము దుఃఖము కలుచున్నవి, అని తెలియుచున్నది. అట్టి ద్వైతభావమే కామ బీజము. అది తొలగినచో దుఃఖనివృత్తి రూపమైన మోక్షము లభించును.

శ్రు॥ “యదా సర్వే ప్రముచ్యంతే కామాయే ఽస్య హృది

స్థితాః ।

అథ మక్త్యో ఽమృతో భవత్యత్ర బ్రహ్మ సమశ్నుతే ॥”

పై విషయమును బలపఱచు యీ మంత్రమును పరిశీలించితిమేని, హృదయ మందలి కామములు తొలఁగినచో మర్త్యుఁ డమృతుఁడై బ్రహ్మవస్తువును బొందునని తెలియుచున్నది.

వివరణము :- పరికింపగాఁ బరమాత్మ, సత్త్వ, రజస్తమోగుణాతీతుఁడు, సృష్టితాంఛ కల్గిన తోడనే సగుణుడాయెను. వాని సత్త్వగుణము సుఖకరము రజోగుణము కర్మకారి. తమోగుణము జ్ఞానమును నశింపఁజేసి ప్రమాదమును జేసూర్పును. ముఖ్యముగా గామక్రోధములు రజోగుణ సము

దృఢములు. కామమే సర్వానర్థ కరము. అది తొలగినచో జీవుఁడు సుఖయై ముక్తుఁడగును.

శ్లో॥ సత్త్వం సుఖే సంజయతి రజః కర్మణి భారత ।
జ్ఞాన మావృత్య తు తమః ప్రమాదే సంజయత్యుత ॥

శ్లో॥ కామ ఏషః శ్రోధ ఏష రజోగుణ సముద్భవః ।
మహాశనో మహాపాపా ॥

అను గీతాసూక్తులు పై విషయమునే ప్రకటించు చున్నది. నిర్వికార నిరంజనుఁడై ఏకాకియైన పరమాత్మ పుష్కరపర్ణమున నుండగాఁ ఆతని మనసున సృష్టివాంఛ కలె నట. తోడనే వానియెదుటఁ గామము నిలచెనట. అప్పుడు పరమాత్మ మనసునుండి రేతస్సు స్రవింపగా, శరీరము కంపించగా, వాతరశనాదు లుద్భవిల్లిరట. ఇదియే పరమాత్మలోఁ గల్గిన ద్వైతభావము, కామబీజము.

శ్రు॥ “సప్రజా పతిరేకః పుష్కరపర్ణే సమభవత్ ।

తస్యాం తగ్మనసికామ స్సవర్తత ।

ఇదగ్ం సృజేయ మితి”

“కామ స్తదగ్రే సమవర్తతాధి

మనసో రేతః ప్రథమం యదాసీత్ ॥”

శరీర మధూనత తస్య యస్మాగ్ం సమాసీత్ ।

తతోఽ రుణాః కే తవో వాతరశనా ఉదత్తిష్ఠన్”.

అనెడి అరుణమంత్రములు పై విషయమునేఁ బ్రక

టించుచున్నవి. పరమాత్మయంతటివాడే కామబీజమున
కాకరమై ద్వైతభావము పొంది, సగుణుడాయెను. సామాన్య
జీవులు కామజాలమునఁ జిక్కువడెదరనుట ఒక వింతయా?
కావునఁ బ్రతిమానవుడు జ్ఞాన మార్జించుకొని, కామ
దూరుడై, మోక్షసుఖ యగుటకుఁ బ్రయత్నించుట ముఖ్యము.

శ్లో॥ శ్రేయాంస్తు షడ్విధ స్త్యాగః శ్రీయః ప్రాప్య స హృష్యతి ।
ఇష్టాపూర్తే ద్వితీయం స్వా నిత్య వై రాగ్య యోగతః ॥

తా॥ షడ్విధత్యాగము శ్రేష్ఠమైనది. దాని నాచరించిన
వాడు సంపదనొందియు, హర్షింపఁడు. వానిలో ఇష్టాపూర్తము
రెండవది. నిత్యము వైరాగ్యముకలవాడై దాని నాచరించుట
ఉత్తమము.

భాష్యములు : షడ్విధత్యాగములలో యోగ్యుడైన
యాచకునకుఁ బుత్రులను, ధనమును, ఒసఁగుట యను త్యాగ
ద్వయము మొదటిది. ఇష్టాపూర్తము రెండవది. కామ
త్యాగము మూడవ దని శంకరులవారు చెప్పిరి. లక్ష్మిని,
విద్యను బొందియు, హర్షింపక, గర్వింపక యుండుట, త్యాగ
ములలో మొదటిది. ఇష్టాపూర్తము రెండవదని; నీలకంఠుడు
చెప్పెను. ప్రియవిషయము లందలి రాగమును, అప్రియవిష
యము లచేఁ గల్గు వ్యధ యనెడి ద్వేషభావమును వీడుట
ప్రథమ త్యాగమని మఱికొందఱు చెప్పిరి “శ్రౌతకర్మలలోఁ
జేయుదానము పూర్తము హోమకార్యములలో దేవతల
కొరఁగునది ఇష్టమనియు, బిత్తు దేవతల కొరఁగు పిండప్ర

దానము పూర్తమనియు శంకరులవారు చెప్పిరి. యాగ హోమాదు ల్లిమనియుఁ దటాకారామాది నిర్మాణము పూర్తమనియు నీలాంతుఁడు చెప్పెను. ఇట్టి యిష్టాపూర్తము రెండవ త్యాగము.

శ్లో॥ కామత్యాగ శ్చ రాజేంద్ర స తృతీయ ఇతి స్మృతః ।

అప్య వాచ్యం వదన్వేతం సతృతీయో గుణస్మృతః॥౨౯

తా॥ రాజోత్తమా ! కామత్యాగము మూడవది. దాని నాచరించు దాతచేతకు యాచకుఁడు వచ్చి అవాచ్యము నడిగినను దాత దుఃఖింపరాదు, అపుడే యదినుగుణ మగును.

నీ. భా. :- నిత్యము విశుద్ధసత్త్వఁడై అనిత్యములేవో చక్కగా నెఱిగినవాఁడు, విరక్తుఁ డగును. అట్లు విరాగియై ధనాదులను బరిత్యజించుటయే కామత్యాగము. అది మూడవ త్యాగముగాఁ జెప్పఁబడినది. యాచకుఁడు వచ్చి, దాతకు దుఃఖముకల్గించు వస్తువుల నడిగినను దుఃఖింపక ఒసఁగుటయే నాలవత్యాగము.

శ్లో॥ త్యక్తై ర్ద్రవ్యై ర్యదభవతి నోపయుక్తై శ్చ కామతః ।

సద్రవ్యైస్తదభవతి నోపయుక్తై శ్చ కామతః 30

శ్లో॥ నచ కర్మస్వసిద్ధేషు దుఃఖం తేనచ న గ్ల పేత్ ।

సర్వై రేవ గుణై ర్యుక్తో ద్రవ్యవా నపి యోభవేత్॥ 3౧

శ్లో॥ అప్రియే చ సముత్పన్నే న్యధాం జాతు న గచ్ఛతి ।

ఇష్టాన్ పుత్రాంశ్చ దాహాం శ్చ న యాచేత కదాచన॥౩౨

తా|| నీ. బా. :- వనితాదులను వీడుటచే గల్లు నిష్కామత్వము కామపూర్వకముగా అనుభవించినను గల్గనేరదు. “నజాతు కామః కామాన ముపభోగేన శామ్యతి” అను నార్యోక్తియుఁ బై విషయమునే వివరించు చున్నది. బహుశ ద్రవ్యములు లభించినను దృష్టి నొంది, మానవుఁడు నిష్కాముఁడు కానేరఁడు. కామపూర్వకముగా బహుద్రవ్యముల ననుభవించినను, నిష్కాముఁడు కానేరఁడు. కావున నిష్కాముఁడై తా నాచరించు కర్మలు సఫలములు కాకున్నను, దుఃఖంపక, బాధపడక యుండువాఁడే త్యాగి యగును. సమృద్ధిగా సకల ద్రవ్యములు కీర్త్యాది సకల గుణములతో గూడినవాఁడై కలవాఁడై విష్టవీగని వాఁడే త్యాగి యగును. అట్టి త్యాగి, తన కప్రియము కల్గినను ఎప్పుడును, వ్యధ నొందఁడు. పై విధమున మెలఁగుటయు నాల్గవ త్యాగ మగును. తన యిష్టులను, ఋత్రులను, భార్యను జూచియు, వీమియును, ఎప్పుడును, యాచింప కుండుట, ఐదవత్యాగముః యోగ్యుఁడైన యాచకునకు అడిగిన దొసఁగుట, శుభకరము. అది యాఱవ త్యాగము. పరికింపగా అయాచితులకు సైతము వారి కిష్టమైన వస్తువుల నొసఁగుట సుగుణము. కావలసినన్ని వస్తువులున్నను, అనుభవింపకుండుట, ఉపభోగ త్యాగము. వనితాదులు వచ్చి తనపైఁబడినను, (బ్రహ్మనివలె) జలింప కుండుట, మహాత్యాగము. ఈ విధముగా రాగత్యాగము, ద్రవ్యత్యాగము నాచరించుట ఉత్తమపద్ధతి.

“మిథిలాయాం ప్రదగ్ధాయాం న మే కిం చ నదహ్యాతి”

మిథిలానగర మంతయు, దగ్ధ మగుచున్నను, నన్నేదియు

దహించలేదు; అ నెడి జనకమహారాజువలె సకల సంపన్నుడై నిష్కాముడై యున్నవాడే మహాత్మాగి.

శ్రు॥ శిష్యబుద్ధి ర్మతోయథా సర్వై రపి గుణైశ్చక్రో ।

ద్రవ్య వానపి యోభ వేత్ ॥

అను నూక్తి ననుసరించి సకలగుణములు ద్రవ్యము లున్నను, విరక్తుడై, గర్వహీనుడై, త్యాగియై శిష్యబుద్ధి గలవాడై యున్నవాడే బ్రహ్మజ్ఞానోపదేశమున కర్హుడు. అట్టివానిలో షడ్విధ త్యాగ ముండితీరును.

—: అప్రమాది - అష్టగుణుడు :—

శ్లో॥ అర్హ తే యాచమానాయ ప్రదేయం త చ్చభం భవేత్ ।

అప్రమాదీ భవే దేతైః సచాప్యష్ట గుణోభవేత్ ॥ 33

తా॥ అర్హుడైన యాచకున కొసగునదియే శుభకరము అగును. పై త్యాగములచే మానవుడు ప్రమాదహీనుడును అష్టగుణుడును అగును.

శం. భా. :- పై షడ్విధత్యాగము లాచరించువాడు అప్రమాదియు, అష్టగుణుడును అగును. అప్రమాదులకుఁ గామము నశించును.

శ్లో॥ అపధ్యాన మనోధర్మో మలో ఒర్థస్య నిగూహనం ।

అప్రమాద మలః కామో భూయ స్స గుణవర్ధనః ॥

అను రాజధర్మములందలి నూక్తిని బరిశీలించితిమేని

మోక్ష పురుషార్థమును గాన రానీయక కప్పివైచునదే మలము. అట్టి మలము అపధ్యానమనియు, అప్రమాదమనియు రెండు విధములు. అందు ధర్మమునకు జేరిన మలము అపధ్యానము, కామమునకు జేరిన మలము అప్రమాదమని తెలియుచున్నది. త్యాగబుద్ధిచే బ్రమాదము తొలఁగును. ప్రమాదము నశించిన తోడనే దాని కాశ్రమమైన కామము నశించును. అప్పుడు మానవుఁడు తనలోని గుణములను వృద్ధిచేసికొని, మోక్షమును బొందు నని తెలియుచున్నది. కావునఁ గామ, క్రోధ, లోభ, మోహ, మద, మాత్సర్యము లనెడి యారింటిని ద్యజించినవాఁడే అప్రమాదియై మోక్షము నొందఁగలడని తెలియు చున్నది.

శ్లో॥ సత్యం ధ్యానం సమాధానం చోద్యం వై రాగ్య మేవచ ।

అస్తేయం బ్రహ్మచర్యం చ తథా సంగ్రహ మేవచ ॥ 3౪

శ్లో॥ ఏవం దోషా మదస్యోక్తా స్తాన్ దోషాన్ పరివర్జయేత్ ।

తథా త్యాగో బ్రహ్మాదశ్చ సచాప్యప్త గుణోమతః॥ 3౫

తా॥ క్రోధాదులు పండ్రెండు వికల్పనాదులు ఆగును గలిసి పదునెనిమిది దమదోషములు పూర్వము చెప్పఁబడెను. అవియే మదదోషములు. ఆ దోషములను విసర్జింపవలెను. వానిని వీడినచో అప్రమాదియగును. అట్టి ప్రమాదహీనుఁడే అప్తగుణుఁ డగును. ఆ యెనిమిది గుణము లేవన ? 1. సత్యము 2. ధ్యానము, 3. సమాధానము, 4. చోద్యము, 5. వైరాగ్యము, 6. అస్తేయము, 7. బ్రహ్మచర్యము, 8. అసంగ్రహము. వీరిని గూర్చి పెద్దలు చెప్పిన దేమన ?

—: శంకరాది భాష్యములు :—

సత్యము :- 1. యథార్థసంభాషణమే సత్యము. సత్య భాషణ మహీమ మను, హరిశ్చంద్రచక్రవర్తి యాచరించి చూపెను.

2. భ్యాసము :- మండలస్థ పురుషుడగు నూర్వ్యుడు మున్నగు వారియెడఁ దైలధారవలె అవిచ్ఛేదముగా సతతముండు నట్టి మనః ప్రవృత్తియే భ్యాసము. భ్యాసమార్గమున ఈశ్వరునియందు ఆత్మను అనుసంధాన మొనర్చుట ముఖ్యము. ఇట్లు నూర్వ్యుని భ్యాసించి శ్యమంతక రత్నము సంపాదించినవాఁడు సత్రాజిత్తు - శివుని భ్యాసించి, అకాలమృత్యువు తొలగించుకొని, చిరంజీవియైనవాఁడు మార్కండేయుఁడు. విష్ణువును భ్యాసించి శాశ్వతమండలము పొందినవాఁడు ధ్రువుఁడు. శ్రీరామకృష్ణ పరమహంస, వివేకానంద మున్నగు మహానుభావులెందఱో భ్యాసమార్గమున సిద్ధి నొందిన ఘనులుకలరు.

3. సమాధానము :- ఓంకారరూప మగు ప్రణవముతో విశ్వాదుల నుపసంహరించుకొని, సచ్చిదానంద స్వరూపుఁ డగు పరబ్రహ్మయే తానను బుద్ధితో నుండుటయే సమాధి. (సమాధానము) ఇట్టి సమాధిస్థితిలో నుండి “రామ” అనెడి ప్రణవము నుపాసించి తరించినఘనుఁడు వాల్మీకి మనీంద్రుఁడు. అట్టి సమాధియే, సంప్రజ్ఞాతము, అసంప్రజ్ఞాతము అని ద్వివిధముగాఁ గలదు. కొండలు భ్యాసమునకు మారుగా న్యూనమను గుణమును బేర్కొనిరి. గర్భ్యములైన నీచకర్మలనుండి మనస్సును మఱల్చుటయే న్యూన మనబడును. విశ్వామి

త్రుడు నిలకడ లేని మనస్సుతోఁ దపంబొనర్చి తొలుత విఘ్నము లొందినను, దుదకు ఈ న్యూనగుణమును బాటించి తపం బొన రించి, బ్రహ్మర్షి యాయెను.

4. చోద్యము :- “కోహం కస్య కుతోఽవా” నే నెవఁ డను? నేనెవనికిఁ జెందినవాఁడను? నే నెటనుండి వచ్చితిని? మున్నగు ప్రశ్నలద్వారా తర్కించి, “నేను” అనఁబడు ఆత్మ వస్తువును వెదకుటయే చోద్యము. కర్మలకుఁ జెందిన సంశ యము కలుగఁగా, గురువుల చెంతకేగి, విచారణ చేయుటయే చోద్య మని కొందఱు చెప్పిరి. ధర్మరాజు అంపశయ్యపై నున్న భీష్ముని చెంతఁజేరి, యీచోద్యకర్మను జక్కగా నాచ రించి, మహాజ్ఞానియై తరించెను.

5. వైరాగ్యము :- కంటికిఁ కనఁబడునట్టియు, శెవికి వినఁబడునట్టి విషయము లందు విరక్తి చెందుటయే వైరా గ్యము. ఇట్టి వైరాగ్యముచేతనే జకకమహారాజు జ్ఞానియై తరించెను.

6. అస్తేయము :- ఆత్మవస్తువునకో లేక ద్రవ్యమునకో చెందిన దొంగబుద్ధి లేకుండుటయే అస్తేయము. అనగాఁ బరుల సొత్తు నపహరించు తలంపు లేకుండుట. ఇట్టి యస్తేయ గుణము లేనికారణముననే, రావణుడు దుర్యోధనుఁడు మున్నగువారు వంశనాశకులై నశించిరి. తక్షకుఁడు అస్తేయ గుణహీనుఁ డగుట చేతనే సర్పయాగ్నికి గుఱియై, తుద కాస్తీక మునీంద్రునిచే రక్షింపఁబడెను.

7. బ్రహ్మచర్యము :-

శ్లో॥ “స్మరణం కీర్తనం కేళి రీక్షణం గుహ్య భాషణం ।
సంకల్పోఽధ్యప సాయ శ్చ క్రియా నిష్పత్తి రేవచ ।
ఏతన్నైధున మష్టాంగం ప్రవదంతి మనీషిణః ।
విపరీతం బ్రహ్మచర్య మేతదే వాప్తలక్షణమ్ ॥

అనుసూక్తిలోఁ జెప్పినట్లు స్మరణము, కీర్తనము మున్నగు నష్టవిధ మైధున లక్షణములు లేకుండుటయే బ్రహ్మచర్యము. ఇట్టిబ్రహ్మచర్యవ్రతమును సంపూర్ణముగాఁ బాటించి తరించిన ఘనుఁడే భీష్ముఁడు. పై నఁ బేర్కొనిన యష్టవిధ మైధునములలో నే యొకటి యున్నను మానవుఁడు తప్పక చెడి పోవును. యథాశక్తిగా వీనిని వీడుటకు యత్నించుట వచ్చింది.

8. అసంగ్రహము :- పుత్రులు, భార్య, క్షేత్రము మున్నగు వానిని స్వీకరింప కుండుటయే అసంగ్రహము. వీనిలో నే యొక్కదానిని మోహముతో స్వీకరించినను దశగర్భుఁడు మున్నగు వారివలె నష్టము పొందుదురు. ఈ యెనిమిది సుగుణములును అప్రమాదికిఁ జెందినవి. ఇవి త్యాగఋద్ధి కలవానిలోఁ దప్పక యుండును.

—: ప్రమాద దోషములు :—

శ్లో॥ అష్టా దోషాః ప్రమాదస్య తాన్ దోషాన్

పరివర్జయేత్ ।

ఇంద్రియేభ్య శ్చ పంచభ్యో మనస శ్చైవ భారత ।

అతీతా నాగతేభ్య శ్చ ముక్త్యపేత సుఖీభవేత్ ॥ 3౬

తా॥ ప్రమాదమునకుఁ గల యెనిమిది దోషములను విడువవలెను. పంచజ్ఞానేంద్రియములు, పంచకర్మేంద్రియములు, అనువానికిఁ జెందిన గోరికలను వీడవలెను. ఆటన యింద్రియ మగు మనస్సును, గోరికలనుండి అరికట్టవలెను. గడచిన పుత్ర శోకాది కష్టములను స్మరింపరాదు. కలుగవలసిన సంతానము కలుగలేదే యనెడి విచారము విడువవలెను. అట్లు మెలఁగిన నాఁడే మానవుఁడు సుఖయై ముక్తుఁ డగును.

నీ. భా. :- భారతా ! మనసుతో జోడించినచో ఇంద్రియము లారు. వీని ప్రభావముచేతనే స్వస్వవిషయములకుఁ జెందిన రాగద్వేషాది దోషములు ఆరును బ్రభవించు చున్నవి. కావున ఇవి ప్రమాదస్థానములు. నశించిన పుత్రతాదులచేఁ గల్గిన దుఃఖము వీడవది. ఇది అతీతము. అనగాఁ గడిచినది. పుత్రకామునకు, బుత్రతాదులు లేకుండుటచే గల్గు దుఃఖము ఎనిమిదవది. ఇది అనాగతము. పై యెనిమిది కష్టములనుండి విముక్తి నందినవాఁడే సుఖము కలవాఁడగును.

అ. మి. భా. :- గడిచిన విషయములను స్మరించుటచేఁ గల్గిన దుఃఖమే అతీతము. వర్తమాన విషయములచేఁ గల్గు దోషములను జూచుటచేతను, మనోబాహ్యములను బరిహరించుటచేతను గల్గిన దుఃఖము అనాగతము. ఈప్రమాదదోషములచే విముక్తుడైనవాఁడు ఇంద్రియ యుక్తుడైనను సుఖయై యగును.

దు. భా. :- అంతేకాదు. ప్రమాదమునకు ఎనిమిది దోషములు కలవుకదా ! వానిని దప్పక విడువవలెను. అవేవన?

శ్లో॥ కామః క్రోధ శ్చలోభ శ్చ శోక ఈర్ష్యా భయం తథా ।
అనూయా చ జగుప్సా చ అప్టేదోషాః ప్రమాద్యతః ॥

అను సూక్తిలోఁ జెప్పినట్లు కామము, క్రోధము, లోభము, శోకము, ఈర్ష్య, భయము, అనూయ, జగుప్సయనెడి యెనిమిదియును బ్రమాదమునకుఁ జెందిన దోషములు. ఇవి మానవుని మత్తెక్కించి, పెడత్రోవలోఁ బెట్టి వీడించును.

సర్వజ్ఞ-భాష్యము :- అంతేకాదు. శుశూష, శ్రవణము, గ్రహణము, ధారణము, ఊహ, అపోహ, అర్థవిజ్ఞానము, తత్త్వజ్ఞానానుచింతనము అనెడి యెనిమిదియును, బుద్ధిగుణములు. ఈ గుణములు పెడత్రోవలో నున్నచోఁ గల్గు దోషములును, బ్రమాదమునకుఁ జెందిన దోషములే. వీనిని గూడ, తప్పక విడిచినవాఁడే సుఖియగును.

శ్లో॥ సత్యాత్మా భవ రాజేంద్ర! సత్యేలోకాః ప్రతిష్ఠితాః ।
తాం స్తు సత్యమఖానాహుః సత్యేహ్యమృత మాహితమ్ ॥

తా॥ నీ. భా. :- రాజేంద్రా! పై విషయములను జక్కగా నెఱిగి, స్వస్వరూపుడవై, సత్యమునందే చిత్తము గలవాడవై మెలఁగుము. సత్యమునందే లోకములన్నియును బ్రతిష్ఠింపఁ బడినవి. ఆత్మలాభము లన్నియును, సత్యాధీనములే. అని తెలిసికొనుము. దమము, త్యాగము, అప్రమాదము అనునవి మూఁడును, సత్యాధీనములు. సత్యప్రధానము లని పెద్దలు చెప్పిరి. సత్యము నందే అమృతము, అనగా మోక్షము,

ప్రతిష్ఠింపఁ బడినది. కావునఁ బ్రతిమానవుఁడు సత్యమార్గమునఁ బ్రవర్తిల్లుట ముఖ్యము.

—: తపోవ్రతము :—

శ్లో॥ నివృత్తే నైవ దోషేణ తపో వ్రత మిహాచరేత్ ।

ఏత ద్ధాతృకృతం వృత్తం సత్యమేవ సతాం వ్రతమ్ ॥ 3౮

తా॥ శం. భా. :- శ్రోధాది దోషములును బూర్ణముగా విడనాడి, తపోవ్రతమును ఈలోకమున ఆచరింపవలెను. అప్పుడే తపస్సు సిద్ధించును. బ్రహ్మచే ఈ నిర్ణయము గావింపఁ బడెను. కావున సత్యవ్రతమును నిజ్జను లాచరింపవలెను.

శ్లో॥ దోషై రేతై ర్విముక్తస్తు గుణై రేతై స్సమస్వితః ।

ఏత త్సమృద్ధ మత్యర్థిం తపో భవతి కేవలమ్ ॥ ౩౯

శ్లో॥ య న్మాం పృచ్ఛసి రాజేంద్ర ! సంక్షేపాత్ప్రబ్రవీమి తే ।

ఏత త్పాపహరం పుణ్యం జస్మమ్మత్యు జరాపహమ్ ॥ ౪౦

తా॥ శం. భా. :- పైనఁ బేర్కొన్న సమృద్ధము ఋద్ధము అను వానినిజెప్పి, శ్రోధాది దోషములులేనివాఁడై జ్ఞానధర్మాది గుణములు కలవాఁడై చేయు తపమే ముఖ్యమైనది. సమృద్ధ మైనది. అదియే అర్థమును అనగా తాకిక ప్రయోజనములను అతిక్రమించునదై యుండును. రాజేంద్రా ! నీ వడిగిన నిష్కల్మష తపస్సును గూర్చి, సంక్షేపముగాఁ జెప్పితిని. నేఁ జెప్పిన తపోవ్రతము పాపహరము, పుణ్యము అని యెఱుఁగఁము. ఇట్లు

తపోవ్రత మాచరించినవారే జన్మముచు, మృత్యువుచు, జరను
మీరఁగలరు. అని తెలిసికొనుము. అసగా విని, ధృతరాష్ట్రుఁ
డిట్లు ప్రశ్నించెను.

—: వేదము అన నేమి ? :—

ధృతరాష్ట్ర ఉవాచ :-

శ్లో॥ ఆఖ్యాన పంచమై ర్వేదైః భూయిష్ఠం కథ్యతే జనః ।

తథా చాన్యే చతుర్వేదా స్త్రివేదా శ్చ తథాపరే ॥ ౪౦

శ్లో॥ ద్వి వేదా శ్చైక వేదాశ్చా ప్యనృచశ్చ తథాపరే ।

తేషాం తు కతః సస్వాద్యమహం వేదవై ద్విజః ॥ ౪౧

తా॥ శం. భా. :- మునీంద్రా ! “ఇతిహాస పురాణం
పంచమం” అను ఛాందోగ్య మంత్రము చొప్పున ఇతిహాస
పురాణము పంచమవేద మని తెలియుచున్నది. కావునఁ బంచ
వేదములను బరించిన ద్విజుఁడే శ్రేష్ఠుఁడని కొందఱు చెప్పిరి.
చతుర్వేదములను బరించినవాఁడు శ్రేష్ఠుఁ డని కొందఱు,
ఋగ్యజుస్సామ వేదములను బరించినవాఁ డుత్తముఁడని మఱి
కొందఱు, ఋగ్యజుర్వేదాధ్యేత గొప్పవాఁ డని కొందఱు, ముఖ్య
మైన ఋగ్వేదము పఠించినవాఁ డుత్తముఁ డని కొందఱు,
ఋగాది వేదములను వీడి, ఆఖ్యానమును మాత్రము పఠించిన
వాఁడు త్తముఁ డని మఱికొందఱు చెప్పుచున్నారు. వీరిలో
మీరు చెప్పిన బ్రాహ్మణుఁ డెవఁడు ? ఆధికుఁ డెవఁడు ? చెప్పితి
రేని తెలిసికొందును. చెప్పుడు.

సీ. భా. :- అంతేకాదు. బ్రహ్మ నెఱిగిన వాడు కదా బ్రాహ్మణుడు.

“సర్వం ఖల్విదం బ్రహ్మ; బ్రహ్మైవేదం విశ్వమ్; పురుష ఏవేదం సర్వమ్.” మున్నగు మంత్రములను బుఱియించినచో, ఈ కానవచ్చు సమస్తవిశ్వమును, బ్రహ్మస్వరూపుడైన పురుషుడే అని తెలియుచున్నది. ఆ పరబ్రహ్మయే నామాది ప్రపంచముకంటె అధికతిమూడు. భూమాఖ్యమైన పరబ్రహ్మ. ఆతడే జనుడు, అనగా స్థావర జంగమరూపమైన జగత్తు అని పంచవేదములచే బ్రకటింప బడుచున్నది. వేద మనగా బ్రహ్మ. వేదములచే జెప్పబడు చున్నదియును బ్రహ్మయే యని తెలియుచున్నది. నాల్గువేదములు నలుగురు పురుషులను దెలియజేయు చున్నవి. వారు. 1. శరీరపురుషుడు 2. ఛందఃపురుషుడు; 3. వేదపురుషుడు; 4. మహాపురుషుడని ప్రఖ్యాతులై యున్నారు. అని కొందఱు చెప్పుచున్నారు.

గాయత్రి మున్నగు ఛందస్సులు ఋగ్యజు స్సామములకు జిహ్వాములు. అవి కర్మచోదనాత్మకుడైన బ్రాహ్మణుని గూర్చి చెప్పుచున్నవి. త్రివేదములు; 1. క్షరుడు; 2. అక్షరుడు; 3. ఉత్తముడు; అను మువ్వురు పురుషులను దెలియజేయుచున్నవి. క్షర, ప్రధాన, అమృతాక్షర, హర, (పర) క్షరాత్మ అను నామములు ఒకేదేవునకు జెందినవి. అమృతుడు, జీవుడు, కూటస్థుడు, అక్షరుడు, అను నామములు స్థూలపురుషునకు జెందినవి. క్షరాక్షరులకంటె భిన్నుడు ఉత్తమపురుషుడు.

శ్లో॥ క్షర స్వర్వాణి భూతాని కూటస్థాః క్షర ఉచ్యతే ।

ఉత్తమః పురుష స్త్వన్యః పరమాత్మే త్యుదాహృతః ॥

అను గీతానూక్తిని బరిశీలించితిమేని, క్షర మనగా నర్వభూతములనియు, కూటస్థుఁ డనగా అక్షరుఁ డనియు, ఉత్తమపురుషుఁ డనగాఁ బై యిరువురికంటె భిన్నుఁడైన పర మాత్మ యనియుఁ దెలియుచున్నది.

“ద్వే బ్రహ్మణే వేదితవ్యే శబ్దబ్రహ్మసరం చ యత్ ॥”

అను నూక్తిని బరిశీలించితిమేని, శబ్దబ్రహ్మ, పరము, అని బ్రహ్మపదార్థము రెండువిధములుగా నున్నట్లు తెలియు చున్నది. “వాచ్యవాచకముల కభేదము” అను న్యాయము చొప్పున సంపూర్ణము, నామరూపాత్మకము నగు ప్రపంచము శబ్దబ్రహ్మపదముచేఁ జెప్పఁబడినట్లు తెలియుచున్నది. “తత్, అతీతం” అను నామములు గల పరబ్రహ్మ పరపదముచేఁ జెప్పఁబడుచున్నది, అని కొందఱు చెప్పుచున్నారు.

—: ఏకవేదులు - అన్యచులు :—

“ఏకదైవాను ద్రవ్యన్యం నేహ నానాస్తి కించన” మున్నగు మంత్రములచే “బ్రహ్మపదార్థ” మొక్కటే యనియు, అదియే జ్ఞానదృష్టితోఁ జూడఁదగినఁ దనియు, బ్రహ్మవస్తువులో నానాత్వము, అనగా భిన్నత్వము లేదనియుఁ దెలియు చున్నది. కావున ఏకవేదము అనగా ఒకటే బ్రహ్మవస్తువు అని కొందఱు చెప్పుచున్నారు.

“ఋచ్యతే = స్తూయతే” అను ధాతువునుండి పుట్టిన ఋక్ శబ్దముచే స్తుతింపఁబడు నీశ్వరుఁ డొక్కడే యనియు, ఆతని విషయమునఁ బృథక్త్వము, భిన్నత్వము, లేదనియు, గావున “అన్యచః” అనగా ఈశ్వరుడైన పరమాత్మ అని బ్రహ్మద్వైత వాదులు చెప్పుచున్నారు. ఏకవేదులకు, అన్యచులకును గల భేద మేమన? ఏకవేదుల మతమున, వ్యుత్థాన కాలమున అనగా జాగ్రదవస్థలో బ్రహ్మపదార్థముపట్ల ద్వైత భావము కలదు. సమాధ్యవస్థలో అట్టి ద్వైతభావము నశించును. అన్యచులపక్షమున, అవస్థాద్వయమునందును, అనగా జాగ్రత్ సుషుప్త్యవస్థలలో సైతము ద్వైతభావము లేకుండుట తుల్యము.

అయ్యా! నే నెఱిగిన ద్విజుఁడు అనగా బ్రహ్మవేత్త పై యారుపక్షములలో దేనికీ జెందినవాఁడో నాకు దెలియఁ జెప్పుడు. అయ్యా! భూమాఖ్యమైన పరబ్రహ్మయే స్థావర జంగమ రూపమైన జగత్తు, అనెడి మొదటివాదము సవిశేషము కావున ద్వైత పక్షమై యున్నది. పురుష చతుష్టయమును గూర్చి చెప్పిరి రెండవవాదము, సాంఖ్యులకు, మీమాంసకులకును జెందిన నిరీశ్వరపక్షము. త్రివేదులు పాతంజలులు. వారు పునకును ఈశ్వరునకును, జగత్తునకును భేదము కలదని చెప్పుచున్నారు. అది మూడవపక్షము. ద్వివేదులను నాల్గవ పక్షమునకుఁ జెందినవారు బౌద్ధలోములు. వారు కార్యాత్మచే గల్గు భేదభావము, కారణాత్మచే గల్గు అభేదభావము అను రెండును శక్యములే అని చెప్పుచున్నారు. ఎట్లన? ఒకే కన

కము (బంగారము) కటక మకుటాదుల రూపమున నేర్పడు భేద భావమును కనకరూపమున నేర్పడు అభేదభావము, అను రెండును సత్యములే కదా ! కటకాదులు కార్యములు, కనకము కారణము, ఈ రెండును సత్యములే యని ఔదులోముల మతము.

ఏకవేదులు ఐదవపక్షమునకుఁ జెందినవారు. వారి మత మునఁ గించి ద్వాధకు యోగ్యమైన ద్వైతభావము కలదు. అది సత్యాసత్యములచే అనిర్వచనీయము, వ్యావహారికము నై యున్నది. అది ప్రాతిభాసికము, అనగా భ్రమ ప్రమాద సిద్ధ మును, సద్యోబాధ్యము నైన రజ్జురగాదుల కంటె విలక్షణ మైనది. మోక్షప్రాప్తి నరకు మాత్రము అబాధ్యము. మోక్ష ప్రాప్తి సమయమున జ్ఞానోదయముచే అట్టి ద్వైతభావము నశించును. కావునఁ గించి ద్వాధకు యోగ్య మగుచున్నది. చీకటిలో నున్న రజ్జువును (శ్రా)కిని గాంచి సర్పమని భావించు దీప్తప్రభచే యదార్థ మెరిగిన పిమ్మట ఆభ్రాంతి తొలఁ గును. రజ్జువు సత్యమై నట్లు పరబ్రహ్మయు సత్యమే. రజ్జువు నందలి సర్పభ్రమవలె బ్రహ్మవిషయకమైన ద్వైతభావము అసత్యము. అది వ్యవహారికమే కాని సత్యముకాదు.

అన్యములు ఆరవపక్షమునకుఁ జెందినవారు. వీరు సృష్టి సృష్టివాదులు. చీకటిలో రజ్జువును గాంచి, భ్రాంతిచే, సర్పము (సక్కు, పూలదంశ) అని కల్పించి చెప్పినట్లు, ఆత్మయందు జాగ్రత్స్వప్నములను. సమముగాఁ గలవని కల్పించి చెప్పు

చున్నారు. ఇదియే ఏకవాదుల పక్షమునకు. అన్యచవాదుల పక్షమునకును గలభేదము.

పై యారుపక్షములలో మొదటి నాల్గుపక్షములు వ్యన హారసిద్ధములు.

“తత్రాధ్యారోపాప వాదాభ్యాం నిష్ప్రపంచః

ప్రపంచ్యతే” ॥

అను న్యాయము ననుసరించి, అధ్యారోపదృష్టితోఁ
“భారమార్థికత్వ పరములుగా” అవి ఉపన్యసింపఁబడినవి.

—: అధ్యారోపాపవాదములు అన నేమి ? :—

అధ్యారోపమనగా ?

వస్తువునందు ఆవస్తువు కానిదానిని ఆరోపించుట. రజ్జువునందు సర్పమును, శుక్తియందు రజతమును, అరోపించుట అధ్యారోపము. ఈ న్యాయము ననుసరించి. నిష్ప్రపంచమైన బ్రహ్మయందుఁ, బ్రపంచము, శరీరపురుషాదులు, క్షుద్రాదులు, శబ్దబ్రహ్మమును ఆరోపింపబడినవి. చిట్టచివరిదగు అన్యచ పక్షమున బ్రహ్మయందు జాగ్రత్స్వప్నావస్థలు, “అధ్యారోపన్యాయ” మందలి అపవాద దృష్టిచే, వ్యనహారాపలాపముచే బ్రహ్మాతిరిక్తములు కల్పితములైనవి.

అపవాద మనగా ? బ్రహ్మయందుఁ దదతి రేకముగాఁ, బ్రతీతమైన ప్రపంచముయొక్క అభావమును నిశ్చయించి చెప్పుట, అపవాదము 1. శ్రౌతము, 2. యాగికము, 3. ప్రత్యక్షము, అని మూడువిధములుగాఁ గలదు.

1 శ్రౌతము :- “నేహ నానాస్తి కించన” మున్నగు శ్రుతులచే బ్రహ్మతిరిక్తాభావమును నిశ్చయించి చెప్పుట శ్రౌతాపవాదము.

2. యాగికము :- కనకముకంటె అతిరేకముగాఁ గన కాద్యభావము నిశ్చయించి నట్లు, ప్రపంచము బ్రహ్మమాత్రా త్మకమే కాని, బ్రహ్మతిరేకము గా లేదని చెప్పుట యాగికము.

3. ప్రత్యక్షము:- దీపప్రభ చేఁ బ్రత్యక్షముగాఁ జూపి, ఇది రజ్జువేకాని, సర్పము కాదని చెప్పినట్లు, “తత్త్వమసి” మున్నగు సూత్రములచే బ్రహ్మతింక్తము లేదని చెప్పుట ప్రత్యక్షాపవాదము.

—: ఆరోపాది దృష్టిత్రయము :—

ఏకవాదపక్షము మాత్రము అనిర్వచనీయమును పేరు గల వ్యామిశ్ర దృష్టిచేఁ జెప్పఁబడినది. వ్యామిశ్ర మనగా ఒక దానితో నొకటి విశేషించి, ఈషత్తుగానో, సంపూర్ణముగానో, కలిసి యుండుట. ఈవిధముగా అధ్యారోపదృష్టి, అపవాదదృష్టి వ్యామిశ్రదృష్టి అను మూడింటిని ఆశ్రయించి, శాస్త్రము ప్రవర్తించు చున్నది. “ఆకృతేః పరిణామాత్” అనగా ఆకారముయొక్క మార్పువలన అను సూక్తి ననుసరించి అధ్యారోపకాలములోఁ బరిణామ దృష్టి నూచింపఁ బడినది. కనకము వకు దానిచే నిర్మింపఁబడిన కుండలములకును, ఆకార భేదమే కాని, నిజమైన భేదములేదు. అను విషయమును దెల్పు కనక

కుండల న్యాయముచే, బ్రహ్మయే జగదాకారముతో మార్పు చెందినదని చెప్పబడినది.

శ్రు॥ తదాత్మాన నగ్గ్ంస్వయ మకురుత ।

సత్యంచా నృతంచ సత్యమభవత్ ॥

అను శ్రుతియుఁ బైవిషయమునే వ్యక్తము సేయుచున్నది. ఎట్లన? సత్యమనగా వ్యావహారికమైన జాగ్రదవస్థ, రజ్జువు మున్నగునది.

అన్యత మనగాఁబ్రాతిభాసికమైన స్వప్నావస్థ, రజ్జురగము మున్నగునది. ఈ యుభయూత్మకమైన సత్యమును గాలత్రయా బాధ్యమైన బ్రహ్మయే అని పై శ్రుతియందలి విషయము.

“తథా ఆత్మని చైవం విచిత్రాశ్చహి” అను సూత్రమును బరిశీలించినచో, స్వప్న కాలములో ఆత్మయం దున్నవే, జాగ్రత్కాలములో మాయోద్రజాల, మరీచికోదకాదులు ప్రసిద్ధ తరములైన సృష్టులై యున్నవి. అవన్నియును విచిత్రములే ! అనుభవములో నున్న ఆ విచిత్రసృష్టులు లేవనుటకు శక్యము కాదు. జ్ఞానము కల్గిన తోడనే అవి నశించును. అందుచే నవి కలవనుటకును వీలులేదు. ఇట్లు పరబ్రహ్మయందును విచిత్రమైనట్టియు, అనిర్వచనీయమైన సృష్టి కలదు. అని తెలియుచున్నది.

శ్రు॥ “కో అత్థావేదక ఇహ ప్రవోచ త్కుత ఆజాతా కుత ఇయం విసృష్టిః”

అను శ్రుతి, జగత్తు అనిర్వచనీయము, అను విషయమును వ్యక్తము చేయుచున్నది. ఎట్లన ? ఎవఁడును ఈ జగత్ప్రాదుర్భావము తెలిసికొనలేడు. ఎక్కడనుండి ఈ ప్రకృతి పుట్టినది. ఈ సృష్టి ఎవనినుండి వచ్చినది ? అను దానిని ఎవరును స్పష్టముగాఁ జెప్పలేరు. అనునది శ్రుతియందలి విషయము. ఇది యంతయును వ్యామిశ్ర దృష్టిఁ జెందిన విషయము.

“ఆహచ తన్మాత్రమ్” అను నూక్తిచే అపవాద దృష్టి నూచింపఁబడినది. సృష్టియంతయుఁ దన్మాత్రము; అనగా బ్రహ్మ (తన్మాత్ర) కుఁ జెందినది; అని నూచింపఁబడినది.

శ్రు॥ “స యథా సైంధవ ఖల్వ ఉదకే
ప్రాస్త ఉదక ఏవాను విలీయేత ।
స యథా సైంధవ ఘనో ఽనస్తరోఽ
బాహ్యః కృతోఽస్మి రసఘనః
ఏవం వా అరే ఽయచూత్మా
కృత్స్నః ప్రజ్ఞాఘనః ॥

అను శ్రుతియుఁ బై విషయమునే ప్రకటించు చున్నది. ఎట్లన ? సైంధవలవణము జలము నుండియే బహిర్గత మగుచున్నది. కాన దానికి జల ముపాదాన కారణము. జలము నుండి యుద్భవించిన సైంధవలవణము జలమునందే లీనమై యుండును. లేకున్నచోఁ గరకాలయమునందువలెఁ బరిణామా

ధిక్యము జరుగును. ఆ సైంధవఘనము రసతన్మాత్ర స్వరూపమున రసఘనమై, జలమునం దభివ్యక్త మగునపుడు, (కనఁబడునపుడు) అనంతరము అనగా గారణహీనము, అబాహ్యము అనగా ఘనీభావరూపహీనమునై యుండును. అటులనే ఆత్మనుండి అనగా బ్రహ్మపదార్థమునుండి వెలువడిన యీప్రపంచము ఆత్మయందే లీన మగును. ఆప్రపంచము తన్మాత్రరూపమున నున్నపుడు సమాధిలోఁ గేవల ప్రజ్ఞానఘనమై, కార్యకారణోభయ స్వరూపహీనమై యుండును ఇదియే యపవాదదృష్టి.

1. ఆరోపము, 2. అపవాదము, 3. వ్యామిశ్రమము అను దృష్టిత్రయముతో జనబోధకై శాస్త్రము వెలిసినది.

శ్రు. 1. ఆరోపదృష్టి రపవాదక దృష్టి రేనం

వ్యామిశ్ర దృష్టిరితి దృష్టివిభాగ మేనం ।

సంకృహ్వా సూత్రకృ దయం పురుషం ముముక్షుం

నమ్య క్ప్రబోధయితు ముత్సహతే క్రమేణ ॥

అనునది మొదలు,-

శ్రు॥ 2. “శ్రుతివచాంసి, మునిస్మరణాని చ,

ద్వయ విశారద గీఃపి సర్వశః ।

త్రయనుపేక్ష్య దృశాం త్రితయం వినా,

న హి ఘటా ముపయాంతి కదాచ న ॥”

అను వరకుఁగల “సంక్షేపశారీరక” మను గ్రంథమందలి శ్లోకములు పై విషయమునే స్పష్టపఱచుచున్నవి.

నూత్రకారుఁడు ముముక్షువురుషుని జక్కగా బోధించుటకై, బ్రహ్మవస్తువును వివరించు నపుడు వరుసగా, ఆత్మోపదృష్టి, అపవాదదృష్టి, వ్యామిశ్రదృష్టి, అను విభాగము గావించెను. శ్రుతులు, స్మృతులు చక్కగాఁ దెలిసిన పండితుఁడైనను, బై మూఁడు దృష్టులను విడిచి, ఋగ్యజు స్సామ వేదములందలి బ్రహ్మవస్తువు విషయమును, బోధింపఁ జాలఁడు, అని పై శ్లోకములచే వెల్లడి యగుచున్నది. కావునఁ బైనఁ బేర్కొనిన ఆరు పక్షములలో ఏపక్షమునకుఁ జేందిన ద్విజాఁడు తత్తముఁడు? జాతిచే బ్రాహ్మణుఁ డేర్పడుచున్నాఁడా? లేక జాతికిఁ జేందియు వేదములచే ఉత్తమ బ్రాహ్మణుఁ డగుచున్నాఁడా? ఎఱిగింపుకొనఁగల ధృతరాష్ట్రునకు సంజయఁ డిట్లు చెప్పెను.

—: బ్రాహ్మణుఁడు - వేదము :—

సనత్సుజాత ఉవాచ :-

శ్లో॥ ఏకస్య వేదస్యాజ్ఞానా ద్వేదాస్తే బహవః కృతాః ।

సత్యస్యైకస్య రాజేంద్ర సత్యే కశ్చి దవస్థితః ॥ ౪౩

తా॥ ఏకమైన బ్రహ్మపదార్థమయొక్క జ్ఞానములేని కారణమున, దానిని తెలియఁ జేయుటకై పెక్కు వేదములు బయల్పెడలినవి. ఏకమైన బ్రహ్మవస్తువే సత్యమైనది. అది తెలిసినవాఁ డెవఁడో ఒకఁడు మాత్రమే సత్యమైన పరబ్రహ్మ యందు లగ్నుఁడై యుండును.

శం. భా. :- రాజా ! స్వాభావికమైన సచ్చిదానందా

ద్వితీయమైన బ్రహ్మయే నేను అనుజ్ఞానముకలవాఁడే బ్రాహ్మణుఁడు త్వద్యతిరిక్తమైన సర్వమునకును అజ్ఞానమే మూలము. అది ఎట్లొ చెప్పెదను వినుఁడు.

“అనిదంరూపము” అనగా లౌకికమైన రూపము లేనట్టిదియు, ముఖ్యమైనట్టి ఈ బ్రహ్మస్వరూపము మాత్రమే వేద్యము. అనగాఁ దెలిసికొనఁ దగినది. అది అద్వితీయము. జ్ఞానస్వరూపము. పరమేశ్వరుఁడు దానిని ముఖ్యముగాఁ దెలియఁ జేయునదే ఏకవేదము. అట్టి యేకవేదమును దెలిసికొన లేకుండుటచే దానిని దెలుపుటకై ఋగాది వేదములు పెక్కులు వెలసినవి.

1. బ్రహ్మపదార్థ ప్రాప్తికై విచారణ చేయుకారణమున, ఋగ్యజు స్సామాధర్వణములకు వేదము అను నామము వాటిల్లినది.

2. సద్భావమును సాధించునవి వేదములు.

3. వేదనమునకు అనగా జ్ఞానమునకు సాధన భూతములు వేదములు.

4. బ్రహ్మధీనమైన ఆత్మను బొందునవి కావున వేదములు, లేక బ్రహ్మకు ఆత్మలగుటచే లాభహీతువులు కాన వేదములు.

5. బ్రహ్మనుగూర్చి చెప్పనవి కావున వేదములు అని వేదపదమున కెన్నియో అర్థములు కలవు.

1. విద - విచారణే, 2. విద - సత్తాయాం, 3. విద
జ్ఞానే, 4. విద్ల - లాభే, 5. వద - భాషణే, అను ఛాతువుల
నుండి “వేదః” అను పద మేర్పడుటచేఁ బైయర్థములు లభించు
చున్నవి. “సత్యం జ్ఞానం అనంతం బ్రహ్మ” అను శ్రుతివలన
బ్రహ్మవస్తువు సత్యస్వరూపము, జ్ఞానస్వరూపము, అనంతమైన
దని తెలియుచున్నది. ఇదియే ఏక వేద స్వరూపము.

వేదము అనగా బ్రహ్మ. ఇట్టి బ్రహ్మపదార్థము తెలి
యని కారణమున దానిని దెలుపుటకు ఋగాది నామములతోఁ
బెక్కు వేదములు వెలసినవి. ఇవన్నియును బ్రహ్మదర్శన
హేతువులే. పరికింపగా నెవఁడో ఒక్కఁడు మాత్రమే సత్య
మైన బ్రహ్మయందు లగ్నుడై స్థిరముగా నుండును. రాజేంద్రా!
ఈ విషయ మెఱిగియు నీవేల ఇట్లుంటివో తెలియకున్నది.

నీ. భా. :- పంచవేదములు, చతుర్వేదములు, మున్నగు
పక్షములు ఎన్ని యున్నను సిద్ధాంతమును జెప్పుచున్నాను.
వినుము. పరికింపగా బ్రహ్మపదార్థ మొక్కటియే వేద్యమైన
వస్తువు. అదియే సత్యము; కాలత్రయాబాధ్యము, అని తెలిసి
కొనక, అజ్ఞానముచే బ్రహ్మకాని వస్తువులు, అబ్రహ్మలు
ఉపాస్యములుగాఁ గల్పింపఁబడినవి.

“తదేవ బ్రహ్మత్వం విద్ధి, నేదం యదిద ముపాసతే.”
అను శ్రుతి, ఉపాసింపఁబడుచున్న ఈ దృశ్యమాన ప్రపంచము
బ్రహ్మకాదు. సత్యస్వరూపమైన ఆ తత్పదార్థ మొక్కటియే

ఉపాస్యమైన బ్రహ్మయని నీవు ఎఱుగుము. అని బోధించుచున్నది.

కావున వేదమే ఐహికోపాస్యములకు అబ్రహ్మత్వమునుఁ (పరబ్రహ్మ కాకుండుటను) నిరూపించి, సత్యప్రాప్తికిఁ దగిన జ్ఞానము ఎఱింగించు చున్నది. సత్యమైన అట్టి బ్రహ్మయందు ఎవఁడో ఒకఁడు మాత్రమే నిలకడగా నుండును. బ్రహ్మలాభము అతి దుర్లుటము. జగత్తంతయు అజ్ఞానకార్యమే అనువిషయము.

“తుచ్చే నాభ్య పిహితం యదాసీత్, తమస స్తస్మహి నా ౭జాయతై కమ్” అను శ్రుతివలనఁ దెలియుచున్నది. ఎట్లన ? నిజమునకు రజ్జువు సర్పముకాదు. ఐనను జీకటిలో అజ్ఞానము చే ఆవరింపఁబడిన ఆరజ్జువే సర్పాకారమున ఆవిర్భవించినది. అట్లే తుచ్చమైనట్టియు, విధ్యయైన తమస్సుచే, (అజ్ఞానముచే) “ఆభు” అనగా సర్వవ్యాపకమైన బ్రహ్మపదార్థము ఆచ్ఛాదింపఁబడి ఆ యజ్ఞానమహిమచే, ఏకమును, సత్తు నగు, అబ్రహ్మపదార్థమే ప్రపంచాకారమున ఆవిర్భవించినట్లు తోచుచున్నది. కొందఱిమతమునఁ దపస్సుయొక్క మహిమచే బ్రహ్మపదార్థము ప్రపంచరూపమున ఆవిర్భవించినట్లు చెప్పఁబడినది. తపస్సు అనగా సంకల్ప మాత్రమైన ఆలోచన. ఆలోచింపఁగా రజ్జువు సర్పముకానట్లే బ్రహ్మ వస్తువు ప్రపంచము కాదని తెలియుచున్నది.

అర్జున, సర్వజ్ఞ భాష్యములు:-

ఆ విషయము తెలియని అల్పప్రజ్ఞులైన అల్పజీవితులచే

అజ్ఞానమువలన ఋగ్వజు స్సామాధర్వణభేదముతోఁ దెలియఁ దగిన బ్రహ్మవస్తువు, పెక్కురీతులఁ గావింపఁబడినది. అటులనే అద్వితీయమును, సత్యమునగు, బ్రహ్మవస్తువు ఒక్కటే యైనను, అజ్ఞానముచే బహుసత్యములుగా జీవభావముతోఁ జెప్పఁబడినది. వీతిరాగుండైన వాఁడెచో ఒకఁడు మాత్రమే, ఏకమును, సత్యము నగు బ్రహ్మను దెలిసికొనఁ గలఁడని తెలియుచున్నది. సత్యమైన బ్రహ్మ నెఱిఁగినవాఁడే సర్వవేదియైన బ్రహ్మణుఁడు. అట్టి బ్రహ్మ నెఱుఁగనివారు అజ్ఞానులు కాన స్వర్గాదిఫల లోభముతోఁ బ్రసరించినవారై పంచవేదములు, చతుర్వేదములు మున్నగు విధముల భిన్నులై యున్నారు.

లక్షాభరణ భాష్యము :-

—: సత్య భేదములు :-

రాజేంద్రా ! శాక్తేయుల మతమున జగత్తంతయు, సత్యమే. అదియే అర్థక్రియాకారి యగుటచే బ్రహ్మతోగూడి ఏకాకారమై యున్నది. అదియే సత్యమను నామముగల పారమార్థిక సత్యము. జ్ఞానశక్తిలేని కారణమున మానవులు ఒకే సత్యమును బహుసత్యములుగా అనగా 1. పారమార్థికము, 2. వ్యావహారికము, 3. ప్రాతిభాసిక మని మువ్విధములుగాఁ జెప్పుచున్నారు. పరికింపగా వాయురూపుండైన జ్ఞానియొక్కఁడే యోగసమాధిలో సత్యమునందు అనగా జగత్తుతోఁ గూడిన బ్రహ్మలో గలఁడని తెలిసికొనవలెను ఇటు నొక విచిత్ర విషయము సప్రమాణముగనే తెలిసికొనవలసియున్నది. అదేమన?

—: కశ్చిత్ - సత్యము: అను పదముల నిర్వచనము :—

“సత్యే కశ్చి దవస్థితః” అనుచోట “కః + చిత్” అను రెండు పదములు కలిసి “కశ్చిత్” అను ఏకపదముగా భాసించుచున్నవి. “మారుతే వేధసి బ్రధ్నే పుంసి. కః, కం, శిరోంబునోః” అను నూక్తి ననుసరించి “కః” అనగా వాయురూపుడని తెలిసికొనవలెను. “చేతయతి సర్వమ్” అను వ్యుత్పత్తి ననుసరించి, సమస్తమును జైతన్యవంతముగాఁ జేయువాడు “చిత్” అనగా జ్ఞాని యని తెలిసికొనవలెను. “సత్ + యే” అను రెండుపదములు కలిసి “సత్యే” అను పదముగా నేర్పడినవి. “సద్ల - గతౌ” అను ధాతువునుండి “సత్” అనుపద మేర్పడెను. సత్ అనగా సర్వవ్యాపకమైన జగత్తు అని యర్థము “ఈయతే - ఇతియః, తస్మిన్ యే” అను వ్యుత్పత్తి ననుసరించి, “యః” అనగాఁ బొందఁ బడువాడు, పొందించువాడు నగు నారాయణుఁ డని యర్థము. “సత్యః” అనగా సత్తుతో = జగత్తుతోఁ గూడియున్న “యః = నారాయణుఁ” డని యర్థము. అనగా శక్తిసహితుడైన పురుషుఁ డని యర్థము, గోచరించుచున్నది.

“బ్రహ్మసత్యం జగన్మిథ్యా ఇతి వేదాంత డిండిమః” అను నూక్తి ననుసరించి చూచినచో బ్రహ్మవస్తువు సత్యము; శాశ్వతము; జగత్తు మిథ్య అనగా అశాశ్వత మని తెలియుచున్నది. కాని “బ్రహ్మసత్యం జగత్సత్యమ్” అను శాక్తేయుల మతము ననుసరించి చూచినచో, బ్రహ్మ, జగత్తు అను రెం

దును సత్యములే అని గోచరించుచున్నది. “సత్ + యః” అనగా జగద్రూపమైన శక్తితోఁ గూడిన పురుషుడే సత్యమని శాక్తేయుల వాదము. “శివశ్చక్త్యా యుక్తః” అను సౌందర్య లహరి సూక్తియుఁ బై విషయమునే ధృఢపఱచును.

—; యజ్ఞాచరణము :—

శ్లో॥ ఏవం వేద మవిజ్ఞాయ ప్రాజ్ఞోఽహమితి మన్యతే ।

దాన మధ్యయనం యజ్ఞో లోభా దేత త్ప్రవర్తతే ॥ ౪౪

తా॥ ఈపిధముగా వేదమును బ్రహ్మపదార్థము లెఱుఁగక, అహంకారముచే నేనే ప్రాజ్ఞుడనని మానవుఁడు తలంచుచున్నాఁడు. అంతేకాదు. ఫలాశతో దానమును, వేదాధ్యయనమును, యజ్ఞమును జేయుచున్నాఁడు.

అర్జున భాష్యము :- సత్యమైన బ్రహ్మపదార్థమును ఏక వేదమని తెలిసికొనక, బహువేదముల నభ్యసించి, అహంకారముచే, నేనే ప్రాజ్ఞుడనని, బ్రాహ్మణుఁడు తలంచుచున్నాఁడు. “తత్త్వ మసి శ్వేతకేతో” మున్నగు శ్రుతులచే “నేనే బ్రహ్మపదార్థమును” అనెడి జ్ఞానము లేక, స్వర్గఫల లోభముచే యజ్ఞమును, బాహ్యసుఖ లోభముచే దానాధ్యయనములను ఆరంభించుచున్నాఁడు. వేదములు యజ్ఞముల కొరకే అని తలంచినచో అవి ఫలలోభమునకు మూలము లగును. క్రమముగా నవి దుఃఖమునకు మార్గమును జూపును.

లక్షాభరణ భావ్యము:- “అన్నం బ్రహ్మేతి విజానాత్” అను శ్రుతి చొప్పున “అన్నము అనగాఁ బ్రపంచమే” సత్యమగు బ్రహ్మవస్తువు అని తెలిసి కొనినవాఁడు వాయుదేవరూపఁడు. ఆతఁడు ప్రాణాయామ పూర్వక యోగాభ్యాసము నాచరించి, ప్రాజ్ఞుఁ డగును. అట్టివానికే పూర్ణప్రాజ్ఞుఁ డను నామము గల్గును. ఆతఁడు బ్రహ్మ జగత్తుతోఁ గూడి, ఏకాకారముగల సత్యము. అదియే పారమార్థిక సత్యమని యెఱుఁగును. అట్టి జ్ఞానము లేనివాఁడు, లోభమువలన, దానాధ్యయ సములను యజ్ఞములను ఆచరించుఁ బ్రవృత్తిమూర్ఖమునఁ బ్రవేశించును.

శ్లో॥ సత్యా త్ప్రచ్యవమానానాం సంకల్పశ్చ తథా భవేత్ ।

తతో యజ్ఞః ప్రతాయేత సత్యస్యైవావధారణాత్ ॥ ౪౫

తా॥ సత్యమైన పరమార్థ జ్ఞానమునుండి జారినవాని సంకల్పము వ్యర్థమే యగును. అందుచే వాఁడు స్వర్గాది ఫల లోభముతో యజ్ఞము చేయును. సత్యమును, యజ్ఞమును గుర్తించినవాఁడు సత్యప్రీతికై యజ్ఞము చేయును.

శం. భా. :- సత్యజ్ఞానాది లక్షణములు గలదియే స్వాభావికమైన బ్రహ్మవస్తువు: అని తెలియనివాఁడు ఆత్మకాని, దేహదులను ఆత్మగాఁ దలంచి ప్రచ్యవమానుఁ డగును. వాని సంకల్పము లన్నియు వ్యర్థములే యగును. వాఁడు పరమాత్మయే ఆత్మవస్తు వనడి సత్యమును దెలిసికొనలేక, అజ్ఞాన నిమిత్తమైన సంసారమునఁ బడి, తాపత్రయమునకు

లోనై, మకరాదులవంటి రాగద్వేషాదులచే ఆకర్షింపఁబడి, మోహమున వ: నుఁగును. అందుచే వాఁడు, స్వర్గము, పశువులు, అన్నము మున్నగు హేయములను ఆశించి, యజ్ఞములు చేయును. ఇట్లు కర్మకాండ లోకమునఁ బ్రవర్తిల్లు చున్నది. అంతేకాదు.

నీ. భా. :- సత్యము పరమానందస్వరూపము. అట్టి సత్యమునుండి జారినవాఁడు త్సుద్రుఁడు. వాని యానందము త్సుద్రానందము. త్సుద్రానందుల సంకల్పము అనగాఁ గోరిక త్సుద్రమే యగును. అందుచే త్సుద్రుఁడు “జ్యోతిష్టోమేన స్వర్గ కామో యజేత” అను వేదవచనమును బ్రమాణముగాఁ గొని, బ్రహ్మర్పణముగాఁ జేయు దలంపువీడి, సంసారబంధ హేతువైన స్వర్గమును గామించువాఁడై జ్యోతిష్టోమాది యజ్ఞములను ఆచరించుచున్నాఁడు. సత్యమెఱిగిన వాని సంకల్పము సత్యసంకల్ప మగును. అట్టి సంకల్పముతో సత్యప్రీతిగాఁ జేయు యజ్ఞములు సఫలము లగును. సత్యప్రీతిగాఁ జేయని యజ్ఞాదులు వితథములు అనగా వ్యర్థము లగును.

“ఏత నృబధ్వా బుద్ధిమాన్ స్యాత్ కృతకృత్యశ్చ భారత”

అను గీతానూక్తియు, సత్యము నెఱిగినవాఁడే బుద్ధిమంతుఁడు, సత్యబుద్ధితో యజ్ఞాది కర్మలుచేయువాఁడే కృతకృత్యుఁడు, అనగా ముక్తుఁడగును అని చెప్పెను.

అర్జున భాష్యము :- సత్యమునుండి వేఱుచడిన అజ్ఞాని శబరసంవర్ధితుఁడైన రాజపుత్రుని వంటివాఁడు. శబర పోషిత

రాజపుత్రుఁడు స్వస్వరూప మెఱుగక, శబరోచిత హింసాకర్మలనే చేయును. అట్లే సత్యహినుఁడు అజ్ఞానముచే భోగకాంక్షియై బంధ హేతువులైన దానాదులను ఆచరించును.

సర్వజ్ఞ భాష్యము :- ఇట్లు చెప్పిన మాత్రాన జ్ఞానులకు వేదములు నిర్ధర్మకములని, యజ్ఞాదికములు నిష్ప్రయోజనములనియు అనరాదు. జ్ఞానియైనను లోభబుద్ధితో యజ్ఞదానాదులను గావించినచో అవి సిద్ధకర్మలే యగును. సంకల్పపూర్వకముగాఁ జేసిన యజ్ఞాదులు బంధహేతువులే యగును. అందుచే ఏ మానవుఁడైనను బ్రహ్మర్పణ బుద్ధితో, కామ సంకల్పహీనముగా, యజ్ఞదాన వేదాధ్యయనములు గావించుట ఉత్తమము.

—: యజ్ఞ భేదములు :—

శ్లో॥ మనసా న్యస్య భవతి వాచా న్యస్యాథ కర్మణా ।

సంకల్పసిద్ధః పురుష స్సంకల్పా నధితిష్ఠతి ॥ ౪౬

తా॥ మనస్సుతో నాయా దేవతలను ధ్యానించుటయే మానసిక యజ్ఞము. వాక్కులతో నాయా దేవతలను స్తుతించుట, జపించుట జపయజ్ఞము. యజ్ఞయాగాదుల నాచరించుట కర్మయజ్ఞము. సత్యసంకల్పుఁడే సంకల్పసిద్ధుఁడైన పురుషుఁడు. అతఁడే సంకల్పములైన బ్రహ్మ లోకాదులను అధిష్ఠించుచున్నాఁడు.

నీ. భా. :- మనసున దేవతలను ధ్యానించుట మానస యజ్ఞము. బ్రహ్మప్రీతిగాఁ జేసినచో నది జ్ఞానయజ్ఞ మగును

బ్రహ్మయజ్ఞము, జపానులును వాగ్యజ్ఞములగును. జ్యోతిష్టోమము, అగ్నిష్టోమము మున్నగునవి కర్మయజ్ఞములు కర్మయజ్ఞముకంటె జపయజ్ఞమును, దానికంటె జ్ఞానయజ్ఞమును ఉత్తమములు. సమ్యక్జ్ఞానమే సంకల్పము. దానిచే సిద్ధి నొందినవాడే సంకల్ప సిద్ధుడు అనగా సత్యసంకల్పుఁ డన్నమాట. అట్టివాడే సంకల్పములగు బ్రహ్మలోకాదులను అధిష్టింపఁ గల బ్రహ్మవేత్త యగును. అట్టివాడే భ్రాంతిహీనుడై బ్రహ్మస్వరూపుఁడగును.

—: స్వారాజ్యము-వాక్పతి-చక్షుష్పతి-శ్రోత్రపతి - విజ్ఞానపతి :-

పై విషయమునే “ఆప్నోతి స్వారాజ్యం ఆప్నోతి మనసస్పతి. వాక్పతి శ్చక్షుష్పతిః, శ్రోత్రపతి ర్విజ్ఞానపతిః” అను శ్లోతియు స్పష్టపఱచు చున్నది. ఎట్లన? స్వరాట్టు అనగా బ్రహ్మ, స్వారాజ్య మనగా బ్రహ్మైశ్వర్యము. అట్టి యైశ్వర్యమును వాక్పతి, చక్షుష్పతి, శ్రోత్రపతి, విజ్ఞానపతియును బొందఁగలరు.

వినరణము :- బ్రహ్మవస్తువును మనస్సున ధ్యానించి పొందినవాడే మనస్పతి యగును. వేదపఠనమును జపమును బ్రహ్మప్రీతిగాఁ గావించువాడే వాక్పతి యగును. కనులుమూసి ఆజ్ఞాచక్రమున బ్రహ్మను దలంచువాడే చక్షుష్పతి యగును. శ్రోత్రములతో బ్రహ్మవిషయముల నాలకించువాడే శ్రోత్రపతి యగును. పైరీతిని విజ్ఞాన స్వరూపముగా బ్రహ్మ నెఱిగినవాడే విజ్ఞానపతి యగును. వాక్పతి అనాహతచక్రమున మన

స్పతి మణివూరకచక్రమున, చతుష్పతి ఆజ్ఞాచక్రమున, విజ్ఞాన పతి సహస్రారమున, శ్రోత్రపతి ప్రణవస్వరూపనాద బ్రహ్మ కాధారములైన మూలాధార స్వాధిష్ఠాన చక్రములందును బ్రహ్మపడార్థమును ప్రాణాయామమునఁ జూడఁగలడు. ఉపాసనా విధానమున యోగులు పైనఁ జెప్పిన షట్చక్రములందును బరమాత్మను దర్శించి బ్రహ్మానందము పొందుదురు.

—: దీక్షిత వ్రతము :-

శ్లో॥ అనైభృత్యేన చైతస్య దీక్షిత వ్రత మాచరేత్ ।

నామైత ద్ధాతు నిర్వృత్తం సత్యమేవ సతాం పరిమ్॥ ౪౭

తా॥ పై శ్లోకమునఁ జెప్పిన సంకల్పము మనశ్చాంచల్యముచే దృఢమైనది కాదు. సంకల్పము దృఢమగుటకు దీక్షితవ్రతమును ఆచరించవలెను. “దీక్ష” అను ధాతువునుండి దీక్షితుఁడనెడి పదమేర్పడినది. దీక్షితుఁడు మున్నగు సజ్జనులకు సత్యమైన బ్రహ్మయే ధ్యాన్వాన్త మగుటచే శ్రేష్ఠమైనదని యెఱుఁగుము.

నీ. భా. :- తన యజ్ఞానమువలన ఆత్మయన నేమో సరిగాఁ దెలియదు. అపుడు బ్రహ్మలోకాదులకుఁ జెందిన తన సంకల్పము దృఢము కానందున వ్యర్థమగును. అందుచేఁ దన సంకల్పము దృఢమగుటకు, ముష్టికరణము, వాగ్ధ్యమనము, మున్నగు వానితోఁ గూడిన దీక్షితవ్రతమును ఆచరించవలెను. “దీక్ష - వ్రతాదేశే” అను ధాతువునుండి ఏర్పడిన దీక్షిత పదము దీక్షితుల వానికే చెల్లును. దీక్షితుఁడనెడి సంస్కారము,

దీక్షావ్రతము అనెడి కర్మచేసిన నానికే చెల్లును. కాని అది ఆగంతకు నామమైనచో వినాశకర మగును. దీక్షితుఁడు మున్నగు సజ్జనులకు సత్యమే, అనగా బ్రహ్మయే శ్రేష్ఠమైనది. కాన సత్యవ్రాప్తికై దీక్షిత వ్రతాదులను ఆచరించుట ఉత్తమము.

అర్జున భాష్యము :- అంతే కాదు మనస్సు చంచల మైనది. అది నిశ్చలముగా నుండనిదే బ్రహ్మసాక్షాత్కారము జరుగదు. మనస్సు నిలకడగా నుండుటకై దీక్షితుఁడు బ్రహ్మోప దేశము పొంది, యమము, నియమము, ఆసనము, మున్నగు సప్లాంగములుగల యోగ వ్రతము నాచరింపవలెను. యోగ వ్రత మాచరించిన దీక్షితుఁడు, సత్పదముచే జెప్పబడు బ్రహ్మ విష్ణు శివాశ్మకుఁ డగును. సత్పద బోధితులైన బ్రహ్మ విష్ణు శివులకు సైతము సత్యమే ధ్యేయము, కాన శ్రేయస్కర మగును. “సత్య” అను పదము “అస-భువి” అను ధాతువునుండి యేర్పడినది. సత్తుయొక్క ధర్మమే సత్యము. అనగా శాశ్వత మైన దని యర్థము. “సత్” అనెడి పదము “వద్ల - విశరణ గత్యనసాదనేషు” అను ధాతువునుండి ఏర్పడినది, అనియుఁ జెప్పవచ్చును. అపుడు “సీదతి = లయం గచ్ఛతి కార్యజాత మస్మిన్” అనెడి యర్థమున “క్విబంత” మగును. అట్టి సత్తు యొక్క ధర్మమే సత్యము. అనగా సత్యమునందు నిష్ఠకల్గి నపుడు లాకికమైన కార్యజాత మంతయు నశించును. అట్టి నిశ్చల మనస్సుతో సత్యమును ధ్యానించిన నాఁడే దీక్షితుఁ డను నామము సార్థక మగును.

సర్వజ్ఞ భావ్యము .- అంతేకాదు. సంకల్పమువలె యజ్ఞముకూడ మానసయజ్ఞము, వాచికయజ్ఞము, కర్మయజ్ఞము అని మువ్విధములఁ గలదు. మానసయజ్ఞమునకుఁ జెందిన బ్రహ్మజ్ఞానమే నైభృత్య మనఁబడును. మానసయజ్ఞమనెడి కర్మ నారంభించునపుడు నామోచ్ఛారణ పూర్వకముగా సంకల్పమును జెప్పగాదు. తూష్ణీం భావమే దానికి ముఖ్యము. మానస యజ్ఞముకంటె భిన్నమైన వాచికయజ్ఞమే దీక్షితవ్రతము. దీక్షితవ్రతము నారంభించునపుడు “సత్య ప్రీత్యర్థము” అని సంకల్పము చెప్పవలెను.

అంతేకాదు. కర్మయజ్ఞమునందును సత్యనామపూర్వకముగా సంకల్పము చెప్పవలెను. “సత్యము” అను నామము “అస - భవి” యను ధాతువుచుండి యేర్పడినది. కావున సత్యనామము శాశ్వతమని తెలియు చున్నది సత్యప్రాప్తియే సజ్జనులకు ఉత్కృష్టమైనది. అందుచే వాచికాది యజ్ఞములందు సత్యమును ఉచ్చరించి తీరవలెను. మోక్షప్రాప్తికి మానసయజ్ఞము సాక్షాత్తుగా సాధనము. వాచిక, కర్మ యజ్ఞములు మోక్షప్రాప్తికి మేడకు మెట్లువలె గ్రమ సాధనములు, అని తెలిసికొనవలెను.

—: ముఖ్య బ్రాహ్మణుడు :—

శ్లో॥ జ్ఞానం వై నామప్రత్యక్షం, పరోక్షం జాయతే తపః ।

విద్యా ద్భహుపతం తంతు ద్విజం వై బహుపాతితమ్॥ ౪౮

తా॥ జ్ఞానమునగాఁ బరబ్రహ్మ. పరబ్రహ్మచు గూర్చి తెలిసికొనుటచే శోకమోహములను దొలగించు కొనుట యను ప్రత్యక్షఫలము లభించును. బ్రహ్మర్పణబుద్ధితోఁ గావింపని తపస్సు పరోక్షమైన స్వర్గాదికముచే ఒసంగును. బహువేదము లను బఠించి. శిష్యులచేఁ బఠింపఁజేసిన బ్రాహ్మణుఁ డైనను బ్రహ్మజ్ఞాన మార్జించిన నాఁడే ముఖ్య బ్రాహ్మణుఁ డగును.

నీ. భా. :- సత్యము, జ్ఞానము, ఆనందము, బ్రహ్మ అను పదములు సమానార్థకములు. కావున జ్ఞానమునగాఁ బర బ్రహ్మ యని తెలిసి కొనవలెను. జ్ఞానస్వరూపమైన బ్రహ్మయే శోకమోహములను దొలగించును. అదియే జ్ఞానమునకఁ గల ప్రత్యక్ష ఫలము. ఇటఁ దపః పదము సర్వకర్మలకు నుపలక్షణము. కావునఁ దపః పదముచే వ్యక్త మగు కర్మ (1) కాయ కము; (2) వాచికము, (3) మానసికము అని మువ్విధముల నున్నది. అట్టి తపస్సు సత్యప్రీతిగాఁ గావించునపుడు పరోక్ష ఫలమగు ఆముష్మికమును, అనగా స్వర్గసుఖమును మాత్రమే యొసఁగి, సంసారకూపమునఁ బడఁద్రోయును. కావునఁ దపో రూపమైన కర్మను బ్రహ్మర్పణ బుద్ధితోఁ జేయుట ముఖ్యము.

శం. భా. :- స్వాభావిక చిత్సదానందా ద్వి తీ య బ్రహ్మ తానే అను తలంపుతో మెలంగుచు, సత్యనిష్ఠతో నున్న వాఁడే ముఖ్య బ్రాహ్మణుఁ డని తెలిసికొనుము.

శ్రు॥ మానం చామానం చ నిర్వి ద్యా థ బ్రాహ్మణ స్స
బ్రాహ్మణః ।

విషపో విరజోఽవిచికిత్సో బ్రాహ్మణో భవతి ॥

అను రెండు శ్రుతులలో ముఖ్య బ్రాహ్మణునిగూర్చి వినరింపఁ బడెను. ఎట్లన? మానము అనగా బ్రహ్మ, అమానము అనగా బ్రహ్మాతరము. ఏదో తెలిసికొని, మానపరుడై మెలగినవాడే బ్రాహ్మణుడు. ఆతడే పాపరిహితుడు. విరజాడు, అనగా రజోగుణహీనుడు. అవిచికిత్సుడు, అనగా నిస్సందేహుడు నగు బ్రాహ్మణుడని పై శ్రుతులు చెప్పుచున్నవి.

అర్జున భాష్యము :- అందుచేఁ బ్రతిమానవుడు జపయజ్ఞము నైనను, దపోయజ్ఞము నైనను, బ్రహ్మర్షణబుద్ధితోఁ జేయుట యుత్తమము. పంచవేదులు, చతుర్వేదులు, త్రివేదులు, ద్వివేదులు, అని చెప్పఁబడు విప్రులు, పరోక్షఫలము నొసంగు వేదపఠన రూపమైన కర్మయజ్ఞమును జేసిన కారణమున ముఖ్య బ్రాహ్మణులు కాదు. అట్టి అముఖ్య బ్రాహ్మణులే, బహుపఠంత, బహుపాఠిత పదములచేఁ జెప్పఁబడుచున్నారు. వారు కేవలము పరోక్షఫలమును మాత్రమే పొందనర్హులు.

శ్లో॥ తస్మాత్ క్షత్రియ మామంస్థా జల్పితే నైవ వైద్విజం ।

య ఏవ సత్యాన్నపైతి సజ్జేయో బ్రాహ్మణ స్త్వయా॥

తా॥ క్షత్రియుఁడా : వేదాధ్యయనమునే జల్పితముగా నెఱుఁగుము. కేవల వేదాధ్యయనము చేయు విప్రుని ద్విజునిగా భావింపకుము. సత్యమైన పరబ్రహ్మనుండి ఎవని మనస్సు జారదో వానినే బ్రాహ్మణునిగా భావింపుము.

నీ. భా. :- జల్పితమనగా అధ్యయనము. క్షత్రియా !
 కేవలము వేదాధ్యయనము చేసిన మాత్రాన విప్రుని బ్రహ్మ
 జ్ఞాన సంపన్నుడైన బ్రాహ్మణునిగా భావింపకుము. బ్రహ్మ
 ర్పణ బుద్ధితో జేసిన జపయజ్ఞముచేతనే బ్రాహ్మణునకు
 బ్రహ్మజ్ఞాన యోగ్యత ప్రాప్తించును. అంతేకాదు. ప్రత్య
 గద్వయీనంద స్వరూపుడైన బ్రహ్మకు దగ్గరగానుండు వాడే
 అపరోక్షజ్ఞానియైన బ్రాహ్మణుడని, “యోవా ఏత దక్షరం
 గార్గి విదిత్వా సాత్త్వికోక్త త్వేతి స బ్రాహ్మణం” అను
 శ్రుతి తెల్పుచున్నది.

అదేమనగా ! గార్గి ! అక్షరమైన ఈ బ్రహ్మపదార్థము,
 నెఱిగినవాడే ఈ లోకమును వీడి, బ్రహ్మలోకమును జేరిన
 బ్రాహ్మణుడని యెఱుఁగుము. కావున బ్రహ్మజ్ఞానము లేని
 పంచవేదాదులు బ్రాహ్మణులు కారన్నమాట. అందుచే
 సత్యమునందే నిశ్చలమనస్సుతో నుండుట యనెడి మానస
 యజ్ఞము నాచరించుట మంచిదని తెలిసి కొనుము.

—: ఛందస్సులు :—

శ్లో॥ ఛందాంసి నామ క్షత్రియ తా న్యధర్వా

పురా, జగౌ మహర్షి సంఘవీషః ।

ఛందో విదస్తే య ఉత నాధీతి వేదా

న వేద వేద్య స్య విదు ర్హిత త్త్వమ్ ॥

౫౦

తా॥ ఛందస్సులనగా వేదములు. క్షత్రియా ! వానిని
 దొలుత అధర్వ మహామని పఠించెను. పిమ్మట వానిని ఈ

మహర్షి సంఘము పఠించెను. కేవల వేదములను, వేదార్థమును దెలిసికొనిన మాత్రాన వేదవేత్తలు కారు. వేదవేద్యమైన తత్త్వమును, అనగా బ్రహ్మను ఎఱిగినవారే వేదవేత్త లగుదురు.

నీ. భా. :- బ్రహ్మేతర పరముగాఁ గావించు వేదపఠనముచే విప్రుఁడు సిద్ధిపొందలేడు. అంతమాత్రాన అధ్యయనయాగాదులు వ్యర్థములని తలంప నవసరములేదు. ఉపనిషత్ప్రసిద్ధుడైన అధర్వ మహామునియు, మహర్షి సంఘమును గానముచేసిన మంత్రములే, ఉపనిషద్రూపములైన ఛందస్సులు. “ఛాదయంతి, హ, వా, వనం ఛందాంసి పాపా త్కర్మణః” అను శ్రుతిచే బాపకర్మ నుండి ప్రాణులను గప్పివైచి, రక్షించునవే ఛందస్సులు అని తెలియుచున్నది.

“స్లవా హ్యేతే అదృథా యజ్ఞరూపాః” అనెడి అధర్వణోపనిష స్సంత్రములో, యజ్ఞరూపములైన కర్మలు, తెప్పలవంటి అల్పసాధనములు, అదృథములని చెప్పబడినది. అందుచే బాపమునుండి ప్రాణులను రక్షించుటకు యజ్ఞాది కర్మలు సమర్థములు కావని తెలియుచున్నది. బ్రహ్మవిద్య వర్ధించు ఋషులకు మాత్రమే ఛందస్సులు ముఖ్యములు. కాని కర్మాధులకు మాత్రము ఛందస్సులు గౌణములే అనగా అప్రధానములే అని తెలియుచున్నది. వేదములను ఉపనిషత్తులను అర్థముతో సహా పఠించిన అధీతవేదులకూడ వేదవేద్యుడైన పరబ్రహ్మయొక్క తత్త్వమును ఎఱుంగని కారణమున వేదవేత్తలు కానేరరు.

శ్రు॥ అధేన్వా చరతి మాయ యైవ వాచం
శుశ్రుహి అఫలా మపుష్టామ్,
పుష్పం హి ఫలం వాచస్పత్యమితి.

అను రెండుశ్రుతులను బరిశీలించినచో సత్యమనగాఁ
“బరబ్రహ్మయే” వేదవాక్కులకుఁ జెందిన ఫలము, పుష్పము
అని తెలియుచున్నది. మానవుఁ డాడుమాటలు, ఆనందమును,
ముక్తిఫలము నొసంగు నవిగా నుండవలె నన్నమాట. పుష్ప
ఫలముల నొసంగునది ధేనువు. వాని నొసగనిది అధేనువు.
ప్రకృతికిఁ జెందిన మాయాముక్తిని, ఆనందము నొసంగని అధే
నువు. దాని ప్రభావముచేతనే ప్రతిప్రాణియుఁ జరించు చున్నది.
దాని ప్రభావముచేతనే ప్రతి మానవుఁడు అఫలము, అపు
ష్పము నైనట్టియుఁ, బరబ్రహ్మకుఁ జెందిన మాటలనే ఆలకించు
చున్నాఁడు. కావున వేదములను అర్థములతో పఠించిన
మాత్రాన బ్రయోజనము లేదని తెలియుచున్నది.

అర్జున మిశ్ర భాష్యము :-| ఛందస్సు లనగా ఋషులు.
“ఋష్యతే - జ్ఞాయతే” అను వ్యుత్పత్తి ననుసరించి, జ్ఞానము
నొసంగు శశ్యపాదులే ఋషులు. అట్టి ఋషులనుండి పరబ్రహ్మ
తత్త్వ మెఱుగని వేదవేత్తలు ఛాందసులని పిలువఁబడుదురు.
అంతేకాదు. స్వేచ్ఛగా వేదములను బఠించినచో అవి ఇంద్రా
గ్న్యాదుల నామములే యగును. గురుముఖముగా వేదముల
నాలకించి, పఠింపకున్నచో దాని ముఖ్యార్థము నెవరును దెలిసి
కొనలేరు. అందుచే వారికి ముఖ్య ప్రతిపాద్యమైన బ్రహ్మవస్తువు
ఏమాత్రమును దెలియదు.

వివరణము :- “పుష్పం హి ఫలం వాచ స్సత్యమ్” అను శ్రుతిని బరిశీలింపగా శాశ్వతమైన పరబ్రహ్మయే సత్యమనియు, అదియే వేదవాక్కులకుఁ జెందిన ఫలము, పుష్పము అనియుఁ దెలియుచున్నది. పుష్పము సువాసనతోడి యానందమును, ఫలము రుచితోడి యానందము నొసఁగును. ఇటు జ్ఞానమే సువాసనగా, రుచిగా బేర్కొనఁ బడినది. వానివలన లభించు నానందము జ్ఞానమువలన లభించు నానందమును సత్యమైన పరబ్రహ్మయొక్క స్వరూపమే. అందుచేతనే సత్యపదార్థము వేదవాక్కుష్పముగాఁ బేర్కొనఁ బడెను. అట్టి సత్యపదార్థమే ప్రకృతితోఁ గూడి, సృష్టి గావించినపుడు సూర్యాగ్ని వాయూ దుల రూపము దాల్చినది ప్రథమ సృష్టియైన జలమే ప్రకృతి. దానితోఁ గూడి దానిలోనుండి, బ్రహ్మాండండాండ పిండాండ ములను గావించు సత్యపదార్థమే, సూర్యాగ్ని వాయు చంద్ర నక్షత్ర పర్జన్య సంవత్సర రూపములతోఁ బరిణామముచేంది సృష్టిగావించు చున్నది. పుష్పరూపమైన అట్టి సత్యపదార్థ ప్రభావమును దెలియఁజేయు భాగమగుటచేతనే “యోషాం పుష్పం వేద” అనునది మొదలు “యోప్సనావం ప్రతిష్ఠితాం వేద” అను వరకుఁ గల మంత్రభాగమునకు మంత్రపుష్ప మను నామ మేర్పడెనని నాతలంపు. ఆ వేదమంత్రములందలి జ్ఞాన మార్జించి, దానిని మనోబుద్ధులతో మననము చేసికొని సత్యము నందు లీనమైన నాఁడే మానవుఁడు ముక్తుఁ డగునని తెలియు చున్నది.

—: వేద ప్రయోజనము :—

శ్లో॥ ఛందాంసి నామ ద్విపదాం వరిష్ట

స్వచ్ఛందయోగేన భవంతి తత్ర ।

ఛందో విదస్తే న చ తా నధీత్య

గతా న వేదస్య న వేద్య మిర్యాకి ॥

౫౧

తా॥ మానవోత్తమా ! వేదములు స్వేచ్ఛగాఁ బరమాత్మను గూర్చి తెలుపుటయందే ప్రమాణములుగా నున్నవి. కావునఁ బండితులు బ్రహ్మప్రీతిగా వేదములను బఠించి, వేదవేద్యమైన బ్రహ్మవస్తువునే పొందుదురు. అందుచే జ్ఞానులైన యార్యులు వేద్యమైన ప్రపంచమును బొందరు.

శం. భా. :- మానవోత్తమా ! వేదములన్నియు యథేష్టముగాఁ బరమాత్మను నిరూపించుటలోఁ బ్రమాణములుగా నున్నవి.

శ్రు॥ “స ర్వే వేదా యత్పదమామనన్తి”

“వేదైశ్చ సర్వై రహమే వవేద్యః”

అను శ్రుతులను బరిశీలించినచో సకలవేదములును ఆ బ్రహ్మపదార్థమునే బోధించు చున్నవనియు, సకల వేదములచే అహంపదార్థమైన బ్రహ్మవస్తువే, తెలిసికొనఁ దగినదనియు దెలియుచున్నది. వేదములు పురుషార్థమైన బ్రహ్మవస్తువును ప్రతిపాదించుటచే బ్రహ్మతరమైన దంతయు, అనిత్యము, అశుచి, దుఃఖభూయిష్టము నై యున్నదనియుఁ దెలియుచున్నది.

అందుచే వేదములవలన, బ్రహ్మస్వరూపమును, బ్రహ్మజ్ఞానమును, బ్రహ్మప్రాప్తి సాధనములను దెలిసికొన వచ్చును. కావునఁ బండితులు వేదములను అధ్యయన మొనర్చి, వేదాంత శ్రవణాదుల నాచరించి, వేదముయొక్క అనగా జ్ఞానరూపుఁడైన పరమాత్మయొక్క స్వరూపమును బొందుచున్నారు. వేద్యమైన ప్రపంచమును బ్రహ్మవిదులు పొందరు.

సీ. భా. : కర్మకాండ నాచరించువారు, కర్మాచరణ సమయమున, దానియర్థము న పేక్షింపరు. కర్మానుష్ఠానానంతరము దానియర్థము న పేక్షింతురు. అట్లే వేదవిదులు వేదపఠన సమయమున, బ్రహ్మకాంక్షార్థము న పేక్షింపరు.

శ్రు॥ “తద్దైత త్పశ్యన్ ఋషి ర్వామదేవః ప్రతి

పదేహం మనురభవమ్ సూర్యశ్చ”

అను శ్రుతివలన వామదేవఋషి, సూర్యదర్శన సమయమున, నేనే మనువుననియు, దర్శనానంతరము జ్ఞానియైన, నేను సూర్యుడ నైతి నని, జ్ఞానముపొంది, తాదాత్మ్యమును జెందెను; అని తెలియుచున్నది. పై శ్రుతిని బరిశీలించినచో, ఒకక్రియ జరుగునపుడు, రెండవ క్రియ జరుగదనియు, అందుచే దర్శన క్రియలో సార్వాత్మ్యము సిద్ధించలేదు. దర్శనానంతరమే సార్వాత్మ్యము సిద్ధించినదని తెలియుచున్నది. “తిష్ఠన్ గాయతి” అనునదే దీనికి ధృష్టాంతము. ఎట్లన ? ఉండుట, గానము చేయుట అను రెండు క్రియలలో, “తిష్ఠతి”క్రియ జరుగునపుడు, “గాయతి”క్రియ జరుగదు. “తిష్ఠతి”క్రియ జరిగిన తర్వాతనే

“గాయత్రి” క్రియ జరుగును. అటులనే వేదపఠన క్రియ జరుగు నపుడే జ్ఞానక్రియ జరుగదు. తదనంతరము జరుగునని తెలిసికొనవలసి యున్నది. కావున కేవలకర్మమాత్ర జ్ఞానముచే వేదవేత్తలుకారు. సత్యజ్ఞానము కల్గినపుడే ఛందోవిదులు అగుదురు. “గతా న వేదస్య న” అనుచోటఁగల రెండు నకారములు, సత్యజ్ఞాన పూర్వక వేదపఠనముచేఁ దప్పక వేదవేద్యమైన బ్రహ్మను బొందుదురని తెల్పుచున్నవి. అందుచే అట్టి బ్రహ్మజ్ఞాన ప్రాప్తికి గురువునే ఆశ్రయించి తీరవలెనని తెలియుచున్నది. బ్రహ్మజ్ఞానము కలవారు వేద్యమైన ప్రపంచమును మఱిచేరరని తెలిసికొనుము. వేదవేద్యమైన బ్రహ్మను ఎఱుగనివారే ఛాందసులు, అనగా జ్ఞానహీను లన్నమాట. వారికి వేదమంత్రములకఁ జెందిన ఋషి, ఛందస్సు, దేవత అను వాని వినియోగము తెలియదు. కావున గురుముఖమున వాని నన్నిటి నెఱిగి జ్ఞానవంతులు కావలెను. ద్విజులు పఠించు వేదాక్షరము లన్నియు హరినామములే సందేహములేదు. పై విషయమును గశ్యపాదులే నిర్ణయించిరి. కాన ఆ విషయములను గూడఁ దెలిసికొనవలెను.

—: బ్రహ్మజ్ఞాన డేవఁడు :—

శ్లో॥ న వేదానాం వేదితా కశ్చి దస్తి
కశ్చి త్వేతాన్ బుధ్యతే వాపి రాజన్ ।
యోవేద, వేదాన్ ననవేద వేద్యం
సశ్యేస్థితో యస్తు స వేదవేద్యమ్ ॥

తా॥ వేదరహస్యముల నెఱిగినవాఁ డెవ్వఁడును లేడు. రాజా ! చిత్తశుద్ధి కలవాఁ డెవఁడో, ఒకఁడు మాత్రమే, బ్రహ్మవస్తువును దెలియఁజేయు వేదములను దెలిసికొను చున్నాడు. వేదముల నెఱిగిన వాఁడైనను, సంశయాత్మయైనచో వేదవేద్యమైన బ్రహ్మపదార్థమును ఎఱుఁగఁ జాలఁడు. సాక్ష్యమైన అక్షరబ్రహ్మయందు చిత్తమును నిల్పినవాఁడు మాత్రమే బ్రహ్మవస్తువును దెలిసి కొనఁగల్గుచున్నాఁడు.

సీ. భా. :- రాజా ! పరబ్రహ్మస్వరూపము తెలిసికొన నశక్యము. వేదములందలి రహస్య మెఱిగినవాఁ డెవ్వఁడును లేడు. అతిశయమైన చిత్తశుద్ధికలవాఁ డెవఁడో యొకఁడు మాత్రమే బ్రహ్మరహస్య ప్రతిపాదకములైన వేదములను దెలిసికొనుచున్నాఁడు. “తత్త్వమసి” అను వాక్యార్థమును అనుసంధించు వాఁడు వేదముల నెఱిగినను, అతఁడు పెక్కు వికల్పములతో (సందేహములతో) గూడిన కారణమున నిర్వికల్పకమైన (వేద్యమును) బ్రహ్మపదార్థము నెఱుఁగ జాలఁడు. వేద్యమైన బ్రహ్మవస్తువు సకలేంద్రియ వ్యాపారములును లయమైనపుడే స్పష్టముగా గోచరించును. ప్రత్యక్షైతన్యము సత్యపదార్థము. అది యక్షరము. క్షరమైన ప్రకృతి యంతయును అధిభూతము. అధిభూతమున, నున్నను సకలేంద్రియ వృత్తులు నశించఁ జేసికొని, సత్యమునందున్న వాఁడే నిర్వికల్ప సుఖ మెఱుఁగఁగలఁడు. వానికే వేద్యమైన బ్రహ్మవస్తువు గోచరించును.

అర్జున భావ్యము :- వేదములు బ్రహ్మస్వరూప నిరూపకములు, అనుటలో అన్వయ వ్యతిరేక వ్యభిచారములు గలవు. అన్వయ వ్యతిరేక వ్యభిచారముల నెఱిగినవాఁ డెవఁడో యొకఁడు మాత్రమే వేదములను దెలిసికొనుచున్నాఁడు. అట్లు వేదముల నెఱిగినను, ఆతఁడు సత్యమైన బ్రహ్మయందు లీనుఁడు కా లేఁడు; అని చెప్పటయే అన్వయ వ్యభిచారము. ఈతఁడు సత్యస్థితిమంతుఁడు; “వేదముల నెఱుఁగుటవలన” అని చెప్పట అనుమాన ప్రమాణము. వేదముల నెఱిగిన మాత్రతాన సత్యస్థితి సంభవింపదు; అని చెప్పటయే అనుమాన వ్యభిచారము. అన్వయ వ్యభిచారము ఈ క్రింది విధమున వివరింపఁ బడుచున్నది. ఎట్లన ? వేద మనగా విజ్ఞానము. వేదము సత్యమైనను గేవల వేదవే త్త ఆత్మజ్ఞానము లేనందున సత్యము నెఱుఁగఁ జాలఁడు. అని చెప్పట అన్వయ వ్యభిచార మగును. సత్యవేదాజ్ఞానమందును సత్యజ్ఞానము కలదని చెప్పట, వ్యతిరేక వ్యభిచారము. అనగా వేదమే సత్యము. అను జ్ఞానము లేనివాఁకిని సత్యజ్ఞానముండుట లోకమునఁ గలదు. కావున ఇదియే వ్యతిరేక వ్యభిచారము. పైనఁ జెప్పిన అన్వయ వ్యతిరేక వ్యభిచారములచే సత్యమైన బ్రహ్మపదార్థమునందు లీనుఁడై యున్నవాఁడు మాత్రమే వేద్యమైన సత్యమును దెలిసికొను చున్నాఁడు. అట్టివాఁడే బ్రాహ్మణుడని యెఱుగవలెను.

స. భా. :- అంతమాత్రాన వేదములు అప్రయోజనము లనరాదు. వేదములైన ఉపనిషత్తుల యర్థ మెఱిగినవాఁ డెవఁడును

లేడనుచున్నారే. తమ రెట్లు తెలిసికొను చున్నారందురేమో? ఎవడో జ్ఞానియైన వాడొకడు, తెలిసికొనుచున్నాడు. కాని సాధారణముగా నందఱును దెలిసికొన లేరని నాయభిప్రాయము వేదములైన కర్మశాగములను మాత్ర మెఱిగి, యజ్ఞములను జేయువాడు మాత్రము వేదవేద్యమైన బ్రహ్మ నెఱుగఁ జాలడు. వానికిఁ బ్రపంచము కూడ సరిగాఁ దెలియదు. వేదములు పఠించి, బ్రహ్మజ్ఞానము పొంద యత్నించినవాడు సత్యమునందు లీనుడై వేద్యమైన బ్రహ్మవస్తువు నెఱుఁగును. వాడే పరులకు బ్రహ్మజ్ఞానోపదేశము చేయఁగల బ్రాహ్మణుడగును.

శ్లో॥ స వేదానాం వేదితా కశ్చి దస్తి

వేద్యే స వేదం స విదు ర్న వేద్యం ।

యో వేద వేదం స చ వేద వేద్యం

యో వేద వేద్యః స స వేద సత్యమ్ ॥

౫౩

తా॥ వేదములు జడములు. వేద్యమైన బ్రహ్మపదార్థము జ్ఞానస్వరూపము, కావున ఋగాది వేదములలో నేయొక్కటియును బరమాత్మను దెలిసికొనఁ జాలదు. అనగాఁ గేవల వేదపాఠకుడు జడుడుకానఁ బరమాత్మ నెఱుగ లేడన్నమాట. వేద్యపదమునకు, బ్రహ్మపదార్థము, జడమైన ప్రపంచము అని రెండర్థములు కలవు. వేద్యముననగాఁ గేవల జడ ప్రపంచము నెఱిగినవాడు వేదమైన పరమాత్మను ఎఱుగఁ జాలడు. అంతేకాదు. వానికి వేద్యమైన ప్రపంచముయొక్క

విషయముకూడ సరిగాఁ దెలియను. వేదమును అనగాఁ బరమాత్మను ఎఱిగిన జ్ఞానిమాత్రమే, సత్యమైన పరమాత్మను, వేద్యమైన బ్రహ్మమును రెండింటిని తెలిసికొనఁ గలఁడని తెలియుచున్నది.

శం. భా. :-

[శు॥ అన్యదేవ, తద్విదితాదథో అవిది తాదథి

యతోవాచో నివర్తనే, అప్రాప్య మనసాసహ ॥

అను శ్రుతులలో బ్రహ్మస్వరూపము వాక్కులతో వివరింప శక్యముకాదనియు, మనస్సునకు సైతము గోచరము కాదనియు, విదితవస్తువుకంటెను, అవిదితవస్తువుకంటెను భిన్నమైన దనియుఁ జెప్పఁబడినది. వాని ననుసరించి చూచినచో ఋగాది వెదములలో నేయొకటియును, వాచామ గోచరుఁడును, జ్ఞానరూపుఁడు నగు పరమాత్మను తెలియఁ జేయలేదని తెలియుచున్నది. ఋగాది రూపములైన వేదములు జడములు. జడములకు జ్ఞానరూపమైన బ్రహ్మపదార్థము తెలిసికొన శక్యముకాదు. వేద్యమైన జడప్రపంచమునకుఁ గూడ బ్రహ్మవస్తువు తెలిసికొన శక్యముకాదు. సర్వసిద్ధియు, అనగా సృష్టియంతయు సంవిద్రూపుఁడైన పరమాత్మ యధీనమునఁ గలదు. కానఁ బరమాత్మ నెఱిగిన జ్ఞానియే సకలసృష్టిని, బ్రహ్మము నెఱుగును.

“ఆత్మనో వా అరే దర్శనేన, శ్రవణేన, మత్యా విజ్ఞానేనేనం విదితమ్” అనుశ్రుతిలో ఆత్మను దర్శించినవాఁడు, ఆత్మను గూర్చి అలకించినవాఁడు, ఆత్మను బుద్ధిబలముచే

దెలిసికొనినవాఁడు ఆత్మ విజ్ఞానముకలవాఁడును మాత్రమే ఈ సర్వమును దెలిసికొను నని చెప్పఁబడినది. అందుచే వేద్యమైన ప్రపంచమును మాత్రమే ఎఱిగినవాఁడు సత్యమును అనగా బరమాత్మను దెలిసికొనఁ జాలఁడనియు, సత్యము నెఱిగిన వాఁడు వేద్యమైన ప్రపంచము నెఱుగఁగలడనియును దెలియు చున్నది.

నీ. భా. :- అంతేకాదు. వేద్యములైన అహంకారాదులు అచేతనములు. వానిలో నేయొకటియును వేదమును అనగా వేదవేద్యమైన బ్రహ్మవస్తువునుఁ దెలియఁజాలదు. వేద్యమైన చేతస్సుచే (మనస్సుచే) వేదబోధ్యమైన ఆత్మ నెఱుగుదును దెలిసికొనలేడు. మనస్సు జడము. అట్టి జడమునకు, ఆత్మకాని, అనాత్మ అనగా ఆత్మభిన్నమైన ప్రపంచముకాని గోచరములు కావు. అందుచే వేద్యమైన చేతస్సుచే అనాత్మ కూడఁ దెలిసికొనఁబడదు.

“దృశ్యతే త్వగ్ర్యయా బుద్ధ్యా” అను శ్రుతివలనఁజూతు కైన బుద్ధిచే ఆత్మవస్తువు తెలిసికొనఁ బడుచున్నట్లు తెలియుచున్నదే. ఏమందుకు? అని శంకింపకుఁడు. ఆత్మచుండిప్రభవించుటచే, అనాత్మయైన సర్వప్రపంచమును, వేదమును అనగా ఆత్మను దెలిసికొనిన జ్ఞాని, తప్పక తెలిసికొనఁగలఁడు. బహిర్ముఖుడై, కేవల వేద్యమును అనగా అనాత్మయైన ప్రపంచము నెఱిగినవాఁడు మాత్రము సత్యమైన బ్రహ్మపదార్థమును దెలిసికొనఁజాలఁడు.

“పరాంచిఖాని వ్యతృణ త్వయంభూ
స్తస్మా త్పరామ్పశ్యతి నాంతరాత్మన్”

అను శ్రుతిలో స్వయంభువుఁడును, స్వతంత్రుఁడు నగు ఈశ్వరుఁడే పరాంచి అనగా బహిష్కృతములైన ఇంద్రియములను హింసించెను. అనగా ఈశ్వరుఁడు మాత్రమే వీనిని అణగఁ ద్రొక్కెను. ఈశ్వరునికంటె భిన్నుఁడైన జీవి అజ్ఞాని యగుటచే ఇంద్రియములను, ఆత్మగాఁ దలంచి చూచుచున్నాఁడు. కాని అంతరాత్మను మాత్రము చూడలేకున్నాఁడని చెప్పబడెను. పై శ్రుతియు వేద్యమైన ప్రపంచము నెఱిగింపవాఁడు సత్యము నెఱుంగ లేఁడనియే తెల్పుచున్నది.

—: ప్రమాత-బ్రాహ్మణుఁడు; అన నెవరు ? :—

శ్లో॥ యో వేద వేదాన్ స చ వేదవేద్యం
న తం విదు ర్వేదవిదో న వేదాః ।

తథాపి వేదేన పదన్తి వేదం

యే బ్రాహ్మణా వేదవిదో భవన్తి ॥

౫౪

తా॥ కేవలము ఋగాది వేదములను బఠించువాఁడు మాత్రము, వేదవేద్యమైన పరబ్రహ్మను దెలిసికొనఁ జాలఁడు. జడములైన వేదములు, కేవల వేదపాఠకులును మాత్రము, తత్ పదార్థమైన సరమాత్మను దెలిసికొనఁ జాలరు. తెలియఁ జేయలేరు. బ్రహ్మజ్ఞాన సంపన్నులైన వేదవేత్తలు మాత్రము పరమాత్మను దెలిసికొని, ఇతరులకు దెలియఁజేయఁ గలరు.

వేదపఠనము, వేదార్థజ్ఞానము, వేదకర్మానుష్ఠానము, అను
మూడింటిని ఎఱిగినవారే వేదవేత్తలైన బ్రాహ్మణు లగు
చున్నారు.

శం. భా. :- “వేదే న వేదం నవిదు ర్నవేద్యమ్” అను
నూక్తినిబట్టి, వేదములైన కర్మభాగముల నెఱిగినవానికి బ్రహ్మ
పదార్థమే కాక వేద్యమైన ప్రపంచముకూడఁ దెలియదని
చెప్పిరికదా! అయినచో ఆత్మవిదుఁడు కానివానికిఁ బ్రపంచమే
సిద్ధించదన్నమాట; అని శంకింప నవసరములేదు. కారణ
మేమన ?

కేవలము ఋగాది వేదపఠనము తెలిసినవాఁడు అనాత్మ
విదుఁడే అగును అనగా ఆత్మజ్ఞానము లేనివాఁడే యగును.
అట్టివాఁడు ఆత్మకంటె భిన్నమైన ప్రపంచము నెఱుఁగును.
అంతమాత్రానఁ బరమాత్మను సైతము తెలిసికొన శక్యము
కాదు. కేవల వేదవిదులు, వాచామగోచరుడైన పరమాత్మ
నెఱుఁగఁజాలరు. వేదవిదులే కాదు, వేదములు సైతము
నూటిగాఁ బరమాత్మను దెలుపఁజాలవు. అట్లైనచో వేదము
లైన ఉపనిషత్తులు మాత్రము, బ్రహ్మనస్తువు నెట్లు వివరింపఁ
గలవని శంకింప నవసరములేదు. బ్రహ్మజ్ఞాన సంపన్నులు
మాత్రము ఋగాది వేదములచే వాగాదులకు గోచరము
కానట్టియు, సంవిద్రూపుఁడు నగు పరమాత్మను దెలిసికొను
చు గ్గురు. అట్టివారే వేదము లెట్లు బ్రహ్మను బ్రతిపాదించునో
తెలిసికొని, లోకమునకు ఉపనిష ద్రూపమునఁ దెలియఁ

జేయఁగలరు. కావున వారే వేదవేత్తలైన బ్రాహ్మణులు అగుచున్నారు.

నీ. భా. :- అంతేకాదు. చిదాత్మ అందఱకుఁ బ్రత్యక్ స్వరూపుఁడుగా బ్రసిద్ధుడై యున్నాఁడు. అట్టి ప్రత్యక్ స్వరూపుడైన పరబ్రహ్మను దెలియఁజేయుటచేతనే వానికి వేదములను సంజ్ఞ యేర్పఱిగినది. వేదపఠనము, వేదార్థగ్రహణము, వేదోక్తకర్మానుష్ఠానము అను మూఁడింటిని ఆచరించినవారే వేదవిదులు అగుదురు. వారు అధ్యయన యజ్ఞాదులచే సంస్కృత చిత్తు లగుదురు. పై రీతిని వేదముల నెఱిగిన వారే వేద ప్రమాణముల నెఱిగిన వారై ప్రమాణి లనఁబడుదురు వారికే వేద్యము అనగాఁ బ్రమేయమైన పరమాత్మ తెలియును. కేవల వేదములు జడములు కాన వేద్యమును దెలిసికొనలేవు.

శ్రు॥ “ప్రాణస్య ప్రాణం, చక్షుష శ్చక్షుషం, శ్రోత్రస్య శ్రోత్రం, మనసో యే మనోవిదుః”

అను శ్రుత్యర్థమును బరిశీలించినచోఁ బ్రాణములను నేత్రములను, శ్రోత్రమును, మనస్సును ఆయా పనులపైఁ బ్రవర్తింపఁ జేయువాఁడు పరమాత్మయే అను విషయము నెఱుఁగుటకు, వేదములే ప్రమాణములు. అట్టి పరబ్రహ్మ శక్తిని, నారాయణునిఁ గేవల వేదపాఠకులు తెలిసికొనలేరు. “అహం బ్రహ్మస్మి” అను జ్ఞానముగల వేదవిదులు వేదప్రమాణముచే, వేద్యమైన పరమాత్మను దెలిసికొనుచున్నారు. అట్లు పరబ్రహ్మ నెఱిగిన వేదవిదులే బ్రాహ్మణు లగుచున్నారు.

శ్లో॥ ధామాంశ భాగస్య (యమాంశ భాగస్య) తథా
హివేదా

యథా చ శాఖాహి మహీరుహస్య ।

సంవేదనే చైవ యథామనన్తి

తస్మిన్హి సత్యే పరమాత్మనో ఽర్థే ॥ గిగి

తా॥ చెట్టు గుర్తించుటకు దాని శాఖలు హేతువులగు
నట్లే, యామాంశభాగమైన బాద్యమి చంద్రుని గుర్తించుటకు
వేదమే హేతు వగుచున్నది. తేజోమయుడైన చంద్రుని
గుర్తించుటకు ప్రతిప చ్చంద్రకళయే హేతు వగుచున్నది.
అట్లే సత్యమైన పరమాత్మను, పరమాత్మజ్ఞానమును దెలియఁ
జేయుటకు వేదములే హేతువులగుచున్నవి.

శం. భా. :- వృక్షము కలదని గుర్తించుటకు శాఖలు
హేతువగునట్లు, యామాంశ భాగమైన ప్రతిప చ్చంద్రకళను
(బాద్యమిచంద్రుని) గుర్తించుటకు “త్రిమామశ్చంద్రః” అను
శ్రుతి హేతువగుచున్నది. అట్లే నిత్యమును, వినాశహీనమును
బరమ పురుషార్థమును, బూర్ణానందరూపము నగు పరమాత్మ
స్వరూపమును, నిరూపించుటకు వేదములు హేతువు లగు
చున్నవి. అవి (వేదములు) వాచామగోచరుడైన పరమా
త్మను సాక్షాత్తుగాఁ బ్రతిపాదించవు. అనుమాన ప్రమాణ
ముచే నిరూపించు చున్నవి.

నీ. భా. :- “ధామాంశభాగస్య” అను పాఠమును
గ్రహించినచో ధామము అనగాఁ దేజస్సు చంద్రుఁడు తేజో

మయుఁడు. అతని భాగమైన ఒకకళను, ప్రతిపత్తును అనగాఁ బాడ్యమినిఁ బొందినది. ఆప్రతిపత్కళయే, చంద్రుని జ్ఞప్తికిఁ దెచ్చుటకు స్వీకరింపఁ బడుచున్నది. చెట్టు అని తెలిసికొనుటకు దాని శాఖ గ్రహింపఁబడుచున్నదికదా ! అట్లే పరమపురుషార్థ రూపుఁడును, సర్వభా అభాధ్యుఁడును, సత్యస్వరూపుఁడు నగు పరమాత్మను గుర్తించుటకు వేదములు స్వీకరింపఁ బడుచున్నవి. “సోయం దేవదత్తః” అను వాక్యము ఆవీడే దేవదత్తుఁ డని నూచించినట్లే “తత్త్వ మసి” మున్నగు వాక్యము లును లక్షణాశక్తిచే ఉపనిషద్బోధితుఁడైన పరమపురుషుని సూచించును. అట్లే వేదములను వాచామగోచరుఁడైన పరమపురుషుని సూచించుచున్నవి.

లక్షాభరణ భాష్యము :- అంతేకాదు. “ధర్మాంశ భాగస్య” అను పాఠమును స్వీకరించినపుడు, ఇట్లు చెప్పవలెను వేదములు పరమాత్మ ధర్మములను, బరమాత్మనుండి వెలువడిన ప్రకృతియొక్క ధర్మములను బ్రతిపాదించుటచే ధర్మాంశ భాక్కులు అగుచున్నవి. శాఖలు, మహీరుహమునువలె, వేదములు పరమాత్మ ప్రీతికై పరమాత్మ ధర్మములతోఁబాటు పరమాత్మను సైతము తెలియఁ జేయుచున్నవి. పదసమన్వయముచేతను, వాక్య సమన్వయముచేతను బరమాత్మను జ్ఞాపకము చేయుచున్నవి. పరమాత్మ ధర్మములు యజ్ఞాది కర్మల రూపమున వెల్లడి చేయఁబడుచున్నవి. ప్రళయమునందుఁ గర్మలు నశించినచో గర్మ ప్రతిపాదకములైన వేదభాగములు

నిరర్థకము లగును. అందుచే ధర్మరూపములైన కర్మలు నిత్యములే కాని అనిత్యములు కావు.

శ్రు॥ క్వచి దజయాత్మ నానుచరతో అనుచరే నిగమః ॥

అనుశ్రుతి గీతానూక్తినిఁ బరిశీలించినచో ఒకప్పుడు సృష్టికాలమున అజయయైన లక్ష్మితోఁగూడిన పరమాత్మ రామకృష్ణాది రూపమున అవతరించి, తమ కనుకూలములైన యజ్ఞాదికములను దనప్రీతికై ఆచరించుటకు నిగమములను వేదరూపమునఁ బ్రకృతిలోఁ బ్రకటించె నని తెలియుచున్నది. అందుచే వేదములు విధినిషేధ రూపధర్మములను లోకమున వెదజల్లినవి. అందుచే వేదములు “ధర్మధర్మలకు భేదము లేద”ను న్యాయము ననుసరించి, ధర్మస్వరూపుఁడైన నిత్య సత్య స్వరూపుని వ్యక్తము చేయుటయందే చరితార్థము లగు చున్నవి.

శ్లో॥ అభిజానామి బ్రాహ్మణం వ్యాఖ్యాతారం విచక్షణం ।

య శ్చిన్న విచికిత్సస్స వ్యాచప్తే సర్వసంచయాన్ ॥ ౫౬

తా॥ బ్రహ్మయనగా వేదము. అందలి పరమాత్మ స్వరూపమును జక్కగా వివరించి చెప్పఁగలవాఁడే విచక్షణుఁడైన బ్రాహ్మణుఁడు. ఆతఁడే పరబ్రహ్మ నిరూపణలోఁ గల్గు సందేహములను, సామాన్యములైన సంశయములను దొలఁగించి, చెప్పఁగలఁడు అట్టివానినే బ్రాహ్మణునిగా నేను గుర్తించుచున్నాను.

శం. భా. :- వేదములందలి పరమాత్మ స్వరూపమును వేదనచేయువాడే (తెలియఁ జేయువాడే) బ్రాహ్మణుఁడు ఆతఁడే విచక్షణుఁడు. అనగాఁ జక్కగా వివరించి చెప్పఁగల వాఁడు. ఆతఁడే వినెడివారి విచిత్రములను అనగా సందేహములను దొలఁగించఁ గలఁడు. పరమాత్మ నిరూపణములో సామాన్యులకుఁ గల్గు సంశయములను వివరించి చూపి, తొలఁగించఁగలఁడు.

నీ. భా. :- బ్రాహ్మణుఁ డనగా బ్రహ్మవేత్త. ఆతఁడే బ్రహ్మవిద్యను బోధించుటలో, ఉపక్రమము, ఉపసంహారము, వికరూప్యము, మున్నగు షడ్విధ మార్గముల ననుసరించి, వేద వాక్యార్థములను నిరూపింపఁ గుశలుఁడు. అట్టి కుశలునే వేద వ్యాఖ్యాత యందురు. అట్టి వేదవ్యాఖ్యాతయే నిధిధ్యాస పరి వాకముచే అపరోక్ష బ్రహ్మను సాక్షాత్కరింప జేయ బలము గలవాడై విచక్షణుఁడు అని అనిపించుకొనును. “స్వరూప వ్యాక్రియై న పరాక్రియా” అను న్యాయము ననుసరించి, ఆతఁడే చిన్నసంశయముడై పరుల సంశయముల నెల్లఁ బాపఁగలఁడు. ఆతఁడే పరబ్రహ్మోపదేశము చేయఁ గల గురువు.

సర్వజ్ఞ భాష్యము :- “అత్రా సఖాయ స్సఖ్యాని జానతే” అను శ్రుతిలోఁ జెప్పినట్లు నేను మాత్రమే తత్త్వజ్ఞాని నగుటచే అట్టి బ్రాహ్మణుని గురువును ఎఱుఁగఁగలను. నీవు ఎఱుఁగఁ జాలవునుమా! అని ససత్సుజ్ఞాతుఁడు చెప్పెను.

వివరణము :- గురుశుశ్రూష సేయువానికిని శ్రద్ధ, చిత్త శుద్ధియును గలవానికి మాత్రమే వేదరహస్యములు తెలియును.

పై మూడింటిలో నే యొకటి లోపించినను వేదరిహస్యములు తెలియవు. అప్పుడు వేదపాఠకునకు సంశయములే కల్గును. అజ్ఞుడు అగును. అందుచే వాడు “అజ్ఞశ్చ శ్రద్ధ ధాన శ్చ సంశయాత్మా వినశ్యతి” అను గీతాసూక్తితో జెప్పినట్లు నశించును. అందుచే బ్రహ్మజ్ఞుడు శ్రద్ధాచిత్తశుద్ధులు కల్గి ఊరాక్షర వస్తువులు ఏవేని తెలిసికొని, వానిలో అక్షరమైన బ్రహ్మవస్తువును దెలిసికొనవలెను.

“క్షరస్సర్వాణి భూతాని కూటస్థోఽక్షర ఉచ్యతే” అను గీతాసూక్తిని బరిశీలించి, క్షరములైన (నాశస్వభావము గల) వానియందు దృష్టినుంచక, అక్షరుడగు పరబ్రహ్మయందు దృష్టి నుంచవలెను. అట్టి స్థితిలోనున్న వానికే (1) స్థూల సూక్ష్మ శరీరసహితుడైన పరబ్రహ్మ జీవుడై అధ్యాత్మము అగుననియు, (2) కంటికిఁ గానవచ్చు క్షరవస్తువు అధిభూత మగు ననియు, (3) అధ్యాత్మాధి భూతములకుఁ గల యిక చేకూర్పు జీవాత్మ అధిదైవమగు ననియు, (4) జీవులచే ఆరాధింపఁ బడు నీశ్వరుడే అధియజ్ఞ మగుననియుఁ జక్కగాఁ దెలియును. అట్టివాడే విచక్షణుడైన బ్రాహ్మణుడై ఇతరులకు బ్రహ్మపదార్థమును బోధింపఁ గలవాడగును. అట్టివాడే వేద్యమేదో, వేదమేదో చక్కగాఁ దెలిసికొని చెప్పఁగలవాడగును. అట్టివాడే వేదములను బరమార్థదృష్టితో నభ్యసించి వేదార్థ మెఱిగి వైదికకర్మలను బ్రహ్మర్పణబుద్ధితోఁ గావించి. వేదవేత్త యగును.

శ్రు॥ తస్మాద్బ్రాహ్మణేభ్యో వేదవిద్యో దివేదివే
నమస్కుర్యాత్”

అను స్వాధ్యాయ మంత్రములోఁ జెప్పినట్లు అట్టి వేద
వేత్తయైన బ్రాహ్మణుఁడే నిత్యనమస్కార్యుఁ డగును. అట్టి
వేదవేత్తయే “ఆత్మానాత్మ వివేఃము కలవాఁడగును.”
అందుచేఁ బ్రతిమానవుఁడును వేదవేత్తయగుటకుఁ బ్రయత్నింప
వలెను. ఈ మహాఘోర కలియుగమున సర్వవిజ్ఞాన నిధియైన
వేదములను, వేదవేత్తలను సంరక్షించి, కలిబాధను దొలఁగిం
చుటకుఁ బెద్దలందఱును బ్రయత్నించుట చాలముఖ్యము.

శ్లో॥ నాస్య సర్వేషాం గచ్ఛేత్ ప్రాచీనం నో తదక్షిణం ।
నార్యాచీనం త స్త్రిర్యజ్ఞాదిశం సకథం చన ॥ ౫౭

తా॥ తూర్పు, దక్షిణము మున్నగు దిక్కులందును, ఆగ్నే
యము మున్నగు నవాంతర దిక్కులందును పరమాత్మ గలఁ
డేమో యని వెదకుట వ్యర్థము. పరమాత్మ అంతటను గలఁడు.
అట్టి పరమాత్మను నిరూపించుటకు జ్ఞానయైన బ్రాహ్మణుఁ
డొక్కఁడే సమర్థుఁడు

నీ. భా. :- రాజా ! పైనఁ జెప్పినట్లు సత్యనిష్ఠ కల
వాఁడు విషయపరుఁడు కానేరఁడు. కాన నిజమైన బ్రాహ్మ
ణుఁడు అగును. నిజమైన బ్రాహ్మణునకు అభిముఖముగా
నుండి, ఆతఁడు చెప్పిన మార్గము ననుసరించి, పరమాత్మను
అన్వేషింపవలెను. ధ్యానించవలెను. వ్యాఖ్యాతయైన బ్రాహ్మ
ణుఁడు పరబ్రహ్మ స్వరూపమును జక్కగా నెఱిగించుటనే

పరమోత్కృష్ట క్రియగా భావించి, బోధించును. కావునఁ బరమాత్మ, తూర్పున, దక్షిణమున, బడమరను, ఉత్తరమునను, అవాంతరదిక్కులను గలఁడని అన్వేషింపరాదు. ఆతఁడు అధిశుఁడు. అనగా ఒకదిక్కున లేఁడు. ఒక దేశమున లేఁడు. ఆతఁడు సర్వాంతర్యామి. సర్వవ్యాపకుఁడు. అంతర్హృదయుఁడు. కాన ధ్యానించు వారికి హృదయములందు గోచరించును అందులకై ప్రయత్నించుట, పరమాత్మ సాక్షాత్కారమునకై ఆత్మాను సంధాన మొనర్చుకొనుటయు ముఖ్యము. పుత్రాదులను వలె, పరమాత్మను బాహ్య ప్రదేశముల వెదకుట వ్యర్థము.

వివరణము :-

శ్లో॥ “అంగుష్ఠమాత్రః పురుషోఽంతరాత్మా ।

సదా జనానాం హృదయే సన్నివిష్ఠః ॥”

అంగుష్ఠమాత్రః పురుషో జ్యోతి రివాధూమకః” అనడి ఉపనిష న్మంత్రములను బరిశీలించినచో పరమాత్మ అంగుష్ఠ ప్రమాణుడై, ధూమములేని జ్యోతిరూపుడై జనుల హృదయ పద్మమునఁ గలఁడనియు, ఆతఁడే అంతరాత్మ యని చెప్పఁబడుచున్నాడనియుఁ దెలియుచున్నది. పరమాత్మ హృదయమున నెచటఁగలఁడని ప్రశ్నింప సక్కఱలేదు ?

శ్రు॥ పద్మకోశః ప్రతీకాశం హృదయంచా ప్యథోమ ఖం ।

అథోఽస్థ్యామిత స్యాంతే నాభ్యా ముపరిలిష్ఠతి ।

జ్వాలామాలాకులం భాతి విశ్వస్యాయ తనం మహత్
తస్య మధ్యే నహ్నిశిఖా అణియోర్ధ్వా వ్యసస్థితః ।
నీలతోయస మధ్యస్థా ద్విద్యుల్లేఖేవ భాస్వరా ।
నీవార శూకవత్తస్త్వి పీతాభా స్స్వస్త్వణూపమా ॥

అను పురుషసూక్త మంత్రములలో ఆవిషయము చెక్కగా వివరింపఁ బడినది. ఎట్లన ? ప్రాణుల శరీరమున నాభికి మీఁదిభాగమునఁ దామర మొగ్గవంటి యాకారముగల కోశము అథోముఖముగాఁ గలదు. అందు విశ్వమంతటికిని మహాధారమైన పరమాత్మ జ్వాలామాలారూపమున, బ్రహ్మ శించుచుఁ గలఁడు. ఆ హృత్పద్మకోశపు మధ్యభాగమున నున్న పరమాత్మ అణుస్వరూపమైన అగ్నిశిఖగా నుండి మెఱయు చున్నాఁడు ఆతఁడు నివరధాన్యపు గింజ చివరను గల మల్లువలె సూక్ష్మరూపుఁడై పీతవర్ణుఁడై కలఁడు. ఆతఁడు చూపరులకు నల్లటి నీటిమేఘపు మధ్యభాగమున నున్న మెఱపుఁ దీగవలె మెఱయుచుఁ గానవచ్చునట. ఆ చూపరు లెవరందురా ? వారే, యోగులు, జ్ఞానులు, ఉపాసకులు, తపశ్శాలురు; వేదవేత్తలును. వా రెట్లు చూడఁగల్గుచున్నారో ఈ క్రింది మంత్రము మనకుఁ దెలుపుచున్నది చూడుఁడు.

శ్లో॥ ఊర్ధ్వం ప్రాణ మున్నయ త్యపానం ప్రత్య గస్యతి ।
మధ్యే వామన మాసీనం విశ్వేదేవా ఉపాసతే ॥

పైనఁ బేర్కొన్న చూపరులే విశ్వేదేవులు. వారు పరమాత్మ సాక్షాత్కారమునకై ప్రాణాయామము చేయు

దురు. అందుఁ బ్రాణవాయువును మీదికి నెట్టి, అపాన వాయువును గ్రింది కడంచి, కుంభకస్థితిలో హృత్పిండరీక మధ్య స్థుడైన, వామన నామమున విలసిల్లు పరమాత్మను జూచి, ముక్తు లగుచున్నారట. మన యాంధ్రభాషా పోషక చక్రవర్తి శ్రీకృష్ణ దేవరాయలు ప్రత్యూషకాలమున మేల్కొంచి, పైనఁ బేర్కొన్నట్లు ప్రాణాయామ మాచరించుచు, వామనునిగాంచి, స్తుతించు చుండెడి వాడని యాంధ్రకవితా పితామహుఁడు.

“ప్రత్యూష పవనాంకురములు పైకొనువేళ, వామన స్తుతి పరత్వమునలేచి”

అను మనుచరిత్రపద్యమున నూచించెను. ఇదియే మాయమ్మగారివంటి ముసలమ్మలు తెల్లవారు ఝామున పాడెడి దధి వామన స్తోత్రము.

—: ఆత్మాన్వేషణ పద్ధతి :—

శ్లో॥ తస్య పర్యేషణం గచ్ఛేత్ ప్రత్యర్థిషు కథం చన ।

అవిచన్వ న్నిమం వేదే తపః పశ్యతి తం ప్రభుమ్॥గౌ

తా॥ దేహేంద్రియాదులు శబ్దస్పర్శాదులును బరమాత్మకుఁ బ్రత్యర్థులు. వానిలోఁ బరమాత్మ లేడు. అందుచే వానినే పరమాత్మగాఁ దలంచరాదు. జ్ఞానులు పరమాత్మను గూర్చి వేదములందే వెదుకుదురు. కొందఱు వేదములద్వారా పరమాత్మను దెలిసికొన లేక, తపోమార్గమునఁ బరమాత్మను

గాంచెదరు. పిమ్మట సమస్తమునకును బరమాత్మయే ప్రభువని జ్ఞానులును దపశ్శాలుకును నిర్ణయించిరి.

శం. భా. :-

శ్లో॥ విషయా శ్చేంద్రియా న్యేవ దేహోఽహం కార ఏవచ ।
బాహ్య ఆభ్యంతరా ఘోరా శ్శత్రవో యోగిన స్సృతాః॥

అను సూక్తిని బరిశీలించినచో ఆత్మానుసంధానము గావించు యోగికి ఆటంకము లొదవించు శత్రువులెందఱో కలరు. వారిలోఁ గొందఱు బాహ్యులు, కొందఱు ఆభ్యంతరులు. విషయములు అనగా విషయవాసనలును (శబ్దరూపములు) అహంకారమును యోగికి విఘ్నములు గావించును. ఇంద్రియములు దేహమును యోగికి బాహ్యశత్రువులు. అవి యోగి దృష్టిని బాహ్యప్రపంచమునకు మఱల్చి విఘ్నము లొనర్చును కావున దేహేంద్రియ శబ్దాది విషయములు పరమాత్మప్రాప్తికిఁ బ్రత్యర్థులు. అనగా శత్రువులు. వారిని గూర్చి దిక్కులం దెచ్చటఁ గలరా ? యని వెదకుట వ్యర్థము. అందుచే ఆత్మా న్వేషకులు విషయా న్వేషణ పరులుకారాదు. జ్ఞానులు విషయములనుండి దృష్టిని మఱల్చి, ప్రత్యగాత్మయైన పరబ్రహ్మను గూర్చి, వేదములయందు, ఉపనిషత్తులందు, “తత్త్వ మస్మాది వాక్యములందును” బరిశీలించెదరు. పిమ్మట సకల ప్రపంచము నకును బరమాత్మయే ప్రభువని తెలిసికొందురు.

కావున ఆత్మకుఁ బ్రతిపక్షులైన దేహేంద్రియములను, వానిధర్మములను ఆత్మగా గ్రహించరాదు. దేహేంద్రియాదు

లకే కాదు; సకలసృష్టికిని సాక్షి భూతుడైన ఆత్మయే ప్రభువని తత్త్వంపదార్థ శోధనానంతరము తెలియును.

నీ. భా. :- అన్నమయ, ప్రాణమయ, మనోమయ, విజ్ఞానమయానంద మయకోశము లైదును ఆత్మగా లోకమునఁ బ్రఖ్యాతములు. అవియే నిజముగాఁ బరమాత్మకుఁ బ్రత్యర్థులు వానిని జక్కగా నన్వేషించి, ఆపంచకోశములును ఆత్మ కావని తెలిసికొనవలెను. కాని ఆత్మ అవ్యక్తమని తెలిసికొనుట చాలకష్టము.

“అవ్యక్తా హి గతి ర్దుఃఖం దేహవద్భి రవాప్యతే” అను నూక్తిని బరిశీలించినచో అవ్యక్తమైన ఆత్మయే అందఱికిని గతి. అనగా ముఖ్యముగాఁ బొందఁదగిన నస్తువు. కాని ఆత్మను బొందుటకై దేహవంతులైన జీవులు చాల దుఃఖమును క్లేశమును బొందు చున్నారని తెలియుచున్నది.

వేదాంత న్యాయము ననుసరించి, వేదములందు ఆత్మ కలదా? లేదా? అని వెదుకరాదు. “తం పశ్యతి నిష్కలం ధ్యాయమానః” అను శ్రుతి ననుసరించి చూచినచో నిష్కలం దును బ్రభువు నగు ఆత్మను తెలిసికొనుటకుఁ గాని, చూచుటకుఁ గాని తపోమార్గము, లేక, ధ్యానమార్గము అనునవే ముఖ్యములు. ముఖ్యముగాఁ దపశ్శాలి ఆత్మను జూచుచున్నాఁడని చెప్పవచ్చును. అందుచే ఆత్మాన్వేషణలోఁ దపోధ్యాన మార్గముల ననుసరించుట మంచిది.

లక్షాభరణ భావ్యము :- గురుశుశ్రూష, విద్య, ధనము మున్నగు సాధనములచే శ్రవణ మనన ధ్యానాదులఁ గావించి, ఆత్మను అన్వేషింపవలెను.

శ్లో॥ తూష్ణీం భూత ఉపాసీత, నచేష్టే న్మనసా పిచ ।

ఉపానర్త స్వతద్బ్రహ్మ అంతరాత్మని విశ్రుతమ్॥ ౬౯

తా॥ సకల లౌకిక విషయములను బరిత్యజించుటయే తూష్ణీంభావము. తూష్ణీంభావము పొందినవాడే తూష్ణీం భూతుఁడు. అట్లు ప్రతిమానవుఁడు తూష్ణీం భూతుఁడై, మనసు నందు సైతము విషయవాంఛ లేనివాడై, పరమాత్మ నువా సింపవలెను. అట్లు సమస్తము నుపసంహరించు కొనినవాడై, తన యంతరాత్మలోనే పరబ్రహ్మ కలఁడని యెఱింగి ఆతనినే భ్యానింపవలెను.

శం. భా. :- సర్వవిషయ పరిత్యాగముచేసినఁ గాని ఆత్మసర్వవము సిద్ధింపదు. కావున మానవుఁడు సర్వకర్మ సన్న్యాస మొనర్చి, స్వాత్మ వ్యతిరిక్తమైన సమస్తమును బరిత్యజించి, కేవలఁడై లోకమును స్వాత్మగానే ఉపాసించ వలెను. మనసునందైనను విషయేచ్ఛ కల్గియుండరాదు. ఇట్లు తూష్ణీంభూతుఁడై విషయముల నుపసంహరించి, లోకమును స్వాత్మగా భావించినవాడే బ్రాహ్మణుఁడు. అట్టివానికే అపూర్వమైన బ్రహ్మసాక్షాత్కారము జరుగును.

“య మే వైష వృణుతే, తేన లభ్య స్తస్యైష ఆత్మా వివృణుతే తనూంస్యామ్”, అను నూక్తిలోఁ బై విషయమే

ప్రకటింపఁ బడెను. ఎట్లన ? ఎవఁడు ఆత్మను నిశ్చల మనస్సును నిల్పి, ధ్యానించునో వానికి పరబ్రహ్మ తన రూపమున జూపును. అని తెలియుచున్నది.

సీ. భా. :- బ్రహ్మసాక్షాత్కారమునకై ప్రయత్నించు నాతఁడు వాక్కు మున్నగు బాహ్యేంద్రియముల వ్యాపారములను విడిచిపెట్టవలెను. జ్ఞానేంద్రియములను బరమాత్మ ధ్యానానుకూలములుగా నుంచవలెను. మనస్సును నిగ్రహించు కొనవలెను. దేవప్రసిద్ధమైన పరబ్రహ్మను అంతరాత్మలో అనగా హృదయాకాశము లో నిల్పి, మనోనేత్రముతోఁ గాంచవలెను.

లక్షాభరణ భావ్యము :- బ్రహ్మవలోకమునకై జపాదులుపయోగింపవు. తూష్ణిం భావముతో మెలంగి, జ్ఞానమార్గమునఁ బరబ్రహ్మను హృత్పుండరీకమునఁ గాంచవలెను. పరమాత్మాన్వేషణకు అసరోక్ష జ్ఞానము ముఖ్యము. “ఆవృత్తి రసకృ దుపదేశాత్” అను సూత్రమునఁ జెప్పినట్లు, యోగీశ్వరుల చెంత కేగి, ఉపదేశము పొంది, వారు చెప్పినది మాటి మాటికిని ఆవృత్తి చేసికొనవలెను. అనగా మననము చేసికొనవలెను. అట్లు శ్రవణ మననముల నొనర్చి, బ్రహ్మను ధ్యానించి, చిత్తమున నిల్పిచూడవలెను.

—: మునియన నెవఁడు :—

శ్లో॥ మానా న్న సముని ర్భవతి, నారణ్ణ వసనా న్మునిః ।
స్వలక్షణం తు యోవేద సముని శ్రేష్ఠ ఉచ్యతే ॥ ౬౦

తా॥ మౌనము వలన మునికానేరఁడు. అరణ్యమున నివసించిన మాత్రాన ముని కానేరఁడు. “స్వ” అనగాఁ బరబ్రహ్మ. ఆతఁ యక్షణ మెఱిగిన యాతఁడే మునిశ్రేష్ఠుఁ డని చెప్పఁబడుచున్నాఁడు.

శం. భా. :- తూష్ణీం భావరూప మౌనమువలన ముని కానేరఁడు. అరణ్యమున నివసించిన మాత్రాన ముని కానేరఁడు. “అయ మహ మస్మి” అను వాక్యములోఁ జెప్పినట్లు “నేను ఈ పరమాత్మను” అను నిశ్చయముతో అక్షరమైన పరబ్రహ్మ నెఱిగి వాఁడే స్వలక్షణ మెఱిగిన వాఁడు. వాఁడే మునిశ్రేష్ఠుఁ డగును. “ఏత మేన విదిత్వా ముని ర్భవతి” అను సూక్తియు బై విషయమునే నిరూపించుచున్నది.

నీ. భా. :- అటులనే ధ్యానించినమాత్రాన ముని కానేరఁడు. జగజ్జన్మాది హేతువును సచ్చిదానంద స్వరూపుఁడు నగు ప్రత్యగాత్మ నెఱిగిన జ్ఞానియే మునిశ్రేష్ఠుఁ డగును. ఆతఁడు సన్న్యాసులకంటె యోగులకంటెను శ్రేష్ఠుఁడు.

అర్జున భాష్యము :- జాగ్రత్స్వప్న సుషుప్తి తురీయములనెడి యర్థమును వ్యక్తపఱచు “అకారోకార మకారార్థ మాత్రల కలయికయే ఓంకారము.” అదియే స్వరూపమైన అక్షరపరబ్రహ్మ. దాని నెఱిగినవాఁడే ముని యగును.

సర్వజ్ఞ భాష్యము :- ఆ యోంకారమే విష్ణు శివ బ్రహ్మ పరబ్రహ్మ వాచకమై “ఓం తత్సత్” అని సవాక్షర పాదమై యున్నది. దాని నెఱిగినవాఁడే మునిశ్రేష్ఠుఁడు. “తే వా ఏకే నాక్షరేణ ఛందాంసి వియన్తి సవాద్వాభ్యామ్” అని బ్రాహ్మణ

మునఁ గలదు. “ఓం” అనెడి యేకాక్షరముతోడనే ఛందస్సులు అనగా వేదములు నిండియున్నవి. కాని రెండింటితో లేవు. అదియే బ్రహ్మపదార్థము. ఆ విషయ మెఱిగిన జ్ఞానియే ముని శ్రేష్ఠుఁడు.

—: వైయాకరణుఁ డన నెవఁడు ? :—

శ్లో॥ సర్వార్థానాం వ్యాకరణా ద్వైయాకరణ ఉచ్యతే ।

తన్ములతో వ్యాకరణం వ్యాకరోతీతి తత్తథా ॥ ౬౧

తా॥ సకల వస్తువులను, వాని నామరూపములను బ్రకృతి ప్రత్యయాదుల ద్వారా వివరించి చెప్పెడివాఁడే వైయాకరణుఁడు, నామరూపము లన్నియు అక్షరరూపములే. పర బ్రహ్మయును అక్షరుఁడే. ఆతఁడే నామరూపాత్మక ప్రపంచ మునకును, వానిని దెల్పుశబ్దములకును మూలము. వాని నన్నిటిని వివరించి చెప్పుటచే వ్యాకరణము తన్ముల మాయెను. తత్ అనగాఁ బరబ్రహ్మ. ఆతఁడే వేదాది శబ్దముల ద్వారా ప్రకృతిని వివరించి చూపుచున్నాఁడు. అందుచేఁ బరమాత్మయు, ఆత్మజ్ఞానము తెల్పు వ్యాకరణశాస్త్ర మభ్యసించినవాఁడును వైయాకరణులు అగుచున్నారు.

శం. భా. :- శబ్దములను, శబ్దైక దేశములైన అక్షరము లను వివరించి చెప్పినమాత్రాన వైయాకరణుఁడు కానేరఁడు. సర్వార్థములను, వాని నామరూపములను వివరించి చెప్పుట చేతనే వైయాకరణుఁ డగును. అక్షరరూపుఁడైన పరబ్రహ్మ వలన నామరూప ప్రపంచము వ్యక్తమగుచున్నది.

“అనేన జీవే నాశ్మనాను ప్రవిశ్యనామరూపే వ్యాకర
వాణి” అను నూక్తిని బరిశీలించినచో, బ్రహ్మాత్మ జీవాత్మ
రూపమునఁ బ్రకృతిలోఁ బ్రవేశించి, నామరూప ప్రపంచమును
వ్యాకరించు చున్నాఁడని తెలియుచున్నది. అందుచే సాక్షా
త్తుగా బ్రహ్మపదార్థమునుండియే వైయాకరణత్వము అనగా
సర్వవస్తు ప్రకటనము జరుగుచున్న దన్నమాట, కావున
బ్రహ్మజ్ఞానము కలువాఁడు వైయాకరణి అనిపించుకొనును.

నీ. భా. :- పరికింపగా వైయాకరణుఁడు కూడ పర
బ్రహ్మయే. ఆతఁడేజ్ఞాని. ఆతఁడు సర్వజ్ఞుఁడు. కాన సర్వార్థ
ములను అనగా బ్రహ్మను, బ్రహ్మేతరములను జక్కగా నిరూ
పించుచు. వ్యాకరణము అనగాఁ జక్కగా వివరించి నిరూపిం
చుట యని యర్థము. అనియే జ్ఞానము. జ్ఞానముచే సర్వార్థ
ములను దెలిసినట్లు యోగధర్మముచేఁ దెలియఁజాలవు. ఆత్మ
జ్ఞానముచే సర్వవిజ్ఞానము కల్గును. కాని కేవల శబ్దజ్ఞానముచే
విజ్ఞానము కలుగనేరదు. అట్టి విజ్ఞానము ప్రకృతి ప్రత్యయ
విభాగమును జూపు వ్యాకరణ శాస్త్రముచేఁ గల్గనేరదు. సమ
స్తమునకును మూలకారణము పరబ్రహ్మయే. పరబ్రహ్మను
బొందినవానికిని, తెలిసికొనిన వానికిని సమస్తమును దెలియు
నన్నమాట. సమస్తమునకును వ్యాకర్త పరమాత్మయే. పర
మాత్మచేతనే నామరూపములు వివరింపఁ బడుచున్నవి. కావున
వ్యాకరణమునకు మూలము పరబ్రహ్మ యని తెలిసికొనవలసి
యున్నది.

అర్జున భాష్యము:- ప్రణవమైన ఓంకారము పరబ్రహ్మ. దానికిఁ జేరిన అర్థములే, దానియవయవములు. అవియే జాగ్రత్స్వప్నాది రూపమున అభ్యాత్మ మందును, విశ్వరూపాదుల రూపమున అధిదైవమునందును గలవని జ్ఞానియైన వైయాకరణిచే నిరూపింపఁ బడుచున్నది. ఓంకారావయవములను వినరించి చెప్పటయే వ్యాకరణము. అది పరబ్రహ్మనుండియే వినిర్గత మగుచున్నది. కావునఁ బరబ్రహ్మయే వ్యాకరణము నకు మూలము. దానిని దెలియఁజేయు నునియే వైయాకరణి అని తెలిసికొనుము. కేవల వర్ణపదవాక్య సాధనమగు శబ్ద శాస్త్రాభ్యాసముచే మాత్రము మోక్షము వాటిల్లదని తెలిసి కొనుము.

వివరణము :-

“నహినహిరక్షతి దుక్యఞ్ కరణే భజ

గోవిందం భజగోవిందం భజగోవిందం మూఢమతే”

అను గోవిందస్తోత్ర శ్లోకమున కేవల వ్యాకరణాభ్యాసము కంటె గోవింద భజనమే ముఖ్యమని పేర్కొనఁబడినది. గోవులను అనగా జీవులను దిక్కు, నేత్రములు, భూమి, జలము మున్నగు రూపమున నున్న ప్రకృతిని దనలోనికిఁ గైకొని రక్షించువాఁడు పరబ్రహ్మయే. ఆతనిని సేవించి తెలిసికొనని వాఁడే మూఢమతి యగునని దాని వలనఁ దెలియు చున్నది.

— : బ్రహ్మజ్ఞానియే సర్వజ్ఞఁడు : —

శ్లో॥ ప్రత్యక్షదర్శీ లోకానాం సర్వదర్శీ భవేన్నరః ।

సత్యే వై బ్రాహ్మణ స్త్రిష్ఠన్ తద్విద్వాన్ సర్వవిద్యజేత్ ॥

తా॥ లోకము లన్నియును బరమాత్మ స్వరూపములే. కావున లోకములను, లోకరూపుడైన పరమాత్మకును ప్రత్యక్షముగాఁ జూచు మానవుడే సర్వదర్శి, సర్వజ్ఞఁడు నగును. తరమాత్మ సత్యస్వరూపుఁడు. సత్యమైన పరమాత్మయందే మనస్సును నిలకడగా నుంచుచుఁ బరమాత్మ నెఱిగినవాడే సర్వవేత్తయు, విద్వాంసుఁడునగు బ్రాహ్మణుఁడగును.

శం. భా. :- పై శ్లోకమునఁ జెప్పినట్లు బ్రహ్మజ్ఞానియైన వైయాకరణియే సర్వజ్ఞఁడు. నిజమునకు సర్వజ్ఞఁడు పరబ్రహ్మయే పరబ్రహ్మను దెలిసినవాఁడును సర్వజ్ఞఁడే యగును. ఎట్లు ? అందురేని వినుఁడు. “భూర్లోక భువర్లోక సువర్లోకాదులైన” పదునాల్గు లోకములను ప్రత్యక్షముగాఁ జూచునరుడే సర్వదర్శియగును. సర్వరూపుడైన పరమాత్మను జూచువాఁడు అగును. అతఁడే సత్యాది లక్షణుడైన పరబ్రహ్మయందు మనస్సును నిలకడగా నుంచి, తత్పదార్థమైన పరబ్రహ్మను ఎఱిగిన వాఁడగును. సర్వవిదుఁ డగును. అతఁడే సాక్షాత్తుగా సర్వజ్ఞఁడన్నమాట. అంతే కాని అనాత్మయైన ప్రకృతి నెఱిగిన వాఁడు మాత్రము సర్వజ్ఞఁడు కాఁడు. పరికింపగా దేహాద్యా కారము సత్యపదార్థము కాదు. పరమాత్మయే సత్యపదార్థము. అదియే బ్రహ్మపదార్థము. బ్రహ్మపదార్థ మెఱిగిన వాడే

బ్రాహ్మణుడు. బ్రహ్మపదార్థము నెఱుగుటయే స్వరాక్షర జ్ఞానవిభూతి. స్వరాక్షరమనగా బ్రణవ మని ముం దెఱిగి యుంటిమికదా !

నీ. భా. :- స్వర్గాది లోకములు ప్రత్యక్షములు వాని నెఱిగిన వాడు ప్రత్యక్షదర్శి. స్వర్గము చేరినవాడు సైతము అభ్యాసాతిశయముచే స్వస్థానమున నుండియే, అతీంద్రియ పదార్థము నెఱిగిన తత్త్వజ్ఞుడగును.

—: జ్ఞాన సత్యాది విచారము అవశ్యక ర్తవ్యము :—

శ్లో॥ ధర్మాదిషు స్థితోఽప్యేవం క్షత్రియ ! బ్రహ్మపశ్యతి ।

వేదానాం చానుపూర్వ్యేణ ఏత ద్బుధ్యా బ్రవీమితే॥ ౬౩

తా॥ క్షత్రియ ! జ్ఞానము, ధర్మము, సత్యము మున్నగు వానిని అవశ్యము తెలిసికొనవలెను. అవి తెలిసిన మాత్రాన లాభములేదు. వాని నాచరించుచు, సత్యమునందు దృష్టినుంచి నట్లే, బ్రహ్మజ్ఞానార్జనమునందును దృష్టి యుంచవలెను. మనో నేత్రమునఁ బరబ్రహ్మను గాంచవలెను. అందులకై గురువు నాశ్రయించి, వేదముల నభ్యసించి, వేదాంత విచారణ చేయ వలెను. అందుచే వేదాంత విచారము గావించవలసిన పద్ధతిని నీకుఁ జెప్పఁగలను; అని సనత్సుజాతుడు పలికెను.

శం. భా. :- రాజా ! “య స్తే తేభ్యః” మున్నగు శ్లోకములందుఁ జెప్పినట్లు జ్ఞానాద్యార్జనము అవశ్య కర్తవ్యమే. జ్ఞానాదులు గల్గిన మాత్రాన మానవుడు బ్రహ్మవస్తువును

గాంచలేడు. వేదములను, వేదాంతములను, ఆనుపూర్వ్యముగా గురువు నాశ్రయించి, చక్కగా నాలకించి, మననము చేయవలెను. అప్పుడే వేదాంత విచారము జరుగును. అందుచే మానవుడు విద్వాంసుడై బ్రహ్మాదర్శి యగును. అంతేకాదు.

సర్వజ్ఞ భావ్యము :- యోగాదులను అభ్యసించ వలెను. యోగమనగా, జితవృత్తి నిరోధము. దానికి నిధిభ్యాసాదులు సాధనములు. నిధిభ్యాసాదులచే దోలుత అనాత్మ సాక్షాత్కారము జరుగును. పిమ్మట భగ్నముకాని యోగాభ్యాసాతిశయముచే బ్రహ్మసాక్షాత్కారము జరుగును. ధృఢమైన యోగము కలవాడు సత్యనిష్ఠుడైన బ్రాహ్మణుడగును. యోగధర్మములందు స్థిరుడైన బ్రాహ్మణుడు బ్రహ్మపదార్థమును జూచును. యోగధర్మము లన్నియు వేదములవలనను, ఉపనిషత్తులవలనను స్పష్టముగాఁ దెలియును. కాన వేదాభ్యాసము వ్యర్థము కాదని తెలిసికొనుము.

నీ. భా. :- ధర్మము, సత్యము, దమము, తపస్సు మున్నగునవి పండ్రెండును మానవుఁ డాచరింపఁ దగినవి. అటులనే సత్యాది రూపములైన అష్టవిధ ప్రమాదములందును మానవుఁడు నిలకడగా నుండుట నేర్చుకొనవలెను. పిమ్మట సాధనచతుష్టయమును అనగా 1. నిత్యానిత్య వస్తువివేకము; 2. ఇహముత్ర ఫలభోగవిరాగము; 3. శమదమాది సాధన సంపత్తి; 4. ముముక్షుత్వము అను వానిని అలవాటులో నుంచుకొని, వేదములను “ఆరోపదృష్టి, అపవాదదృష్టి, వ్యామిశ్రదృష్టి” అను మార్గముల ననుసరించి, పరిశీలింప

వలెను. అవుడే మానవుడు సోపానారోహణ న్యాయము ననుసరించి, పరమపదవి నొందగలడు. మెట్లను వరుసగా, ఎక్కనిదే మేడమీదికి వెళ్ళలేడుకదా ? అటులనే, ధర్మాదులు, అప్రమాదములు. సాధనచతుష్టయము, ఆరోపదృష్టి మున్నగు దృష్టులును బరమపదవి పొందుటకు సోపానములు. కావున వాని నలవఱచుకొననిదే, మానవుడు పరమాత్మను జేరలేడు. వాని నలవఱచుకొనినచో మానవుడు “అహ మేతత్” అనెడి స్వానుభవసిద్ధి నొందగలడు. రాజా ! నీపై గల స్నేహముచే నీ కీవిషయమును జెప్పుచున్నాను.

“ఓ తాను జ్ఞాత్రుజ్ఞా వికల్పైః” అను సృసింహ తాతనీయోపనిషత్సూక్తిలో సోపానక్రమము చక్కగా జెప్పబడినది చూడుడు.

“ఓతత్త్వ” మనగాఁ గారణవ్యాప్తి. అనగా కార్యము నందుఁ గారణము వ్యాపించుట. ఎట్లన ? ఘటము కార్యము మృత్తుకారణము. కారణమైన మృత్తు కార్యమైన ఘటము నందు వ్యాపించి యున్నదికదా !

“సర్వం బ్రహ్మేతి తన్నిష్ఠా జానతే పరిణామతః” అను నూక్తిని బరిశీలించినచో సర్వమును అనగాఁ గానవచ్చుప్రకృతి మంతయును బ్రహ్మయే. పరిణామవాదము ననుసరించి ప్రకృతి బ్రహ్మయందు గలదన్నమాట. బ్రహ్మకారణము. ప్రకృతి దాని కార్యము కార్యమైన ప్రకృతి కారణమైన బ్రహ్మయందా గలదని యర్థము. అనగా బ్రహ్మయే ప్రకృతిగాఁ బరిణమించిన దన్నమాట. దీనినే పరిణామ వాదమందురు.

2. అనుజ్ఞాతి అనగా గార్యాసమసత్వము. కారణమైన బ్రహ్మాయందుఁ గార్యమైన ప్రకృతి సమముగా లేకున్నను భ్రాంతిచే సమానముగా నున్నదనుకొందురు. అదియే వివర్తనము. ఎట్లన? మునుపునందు అనగా మృగత్పక్ష్యలో (ఎండ మావులలో) నీరు లేకున్నను, భ్రాంతిచే నీరుకలదను కొందురు. ఇదియే వివర్తనవాదము. ఇదియే అనుజ్ఞాతృ శబ్దమున కర్థము.

శ్లో॥ కార్యస్యా సమసత్వం యత్కారణే సముదీరితం ।

తదనుజ్ఞాతృ శబ్దార్థో మరా వారివివర్తనమ్ ॥

అను సూక్తిలో బైవిషయమే స్పష్టముగా నిరూపింపఁ బడెను.

3. అనుజ్ఞా అనగా బ్రహ్మపదార్థమును అనుసరించి జగత్తు మిథ్యయని తెలిసికొనుట. బ్రహ్మనిష్ఠులైన జ్ఞానులు బ్రహ్మ సత్వము; శాశ్వతము; జగము మిథ్య; అశాశ్వతము. శశమునకు (చెవులపిల్లికి) శృంగములు లేనట్లే, బ్రహ్మకు, జగత్సంబంధములేదు. కావున జగత్తంతయుఁ దుచ్చమే, అని తెలిసికొనుటయే, “అనుజ్ఞా” అనఁబడును.

శ్లో॥ ఏతన్నిష్ఠాస్తతో భూత్వా జగన్నిధ్యేతి జానతే ।

అనుజ్ఞాయాం జగత్తుచ్ఛం శశశృంగాది వన్మతమ్ ॥

అను సూక్తిలోఁ బైవిషయమే స్పష్టముగా నిరూపింపఁ బడెను.

శ్లో॥ ఏవం సోపాన రీత్యైవ భూమి త్రితయ లఘునాత్ ।

అవికల్పం పరం యత్త దహం బ్రహ్మాస్మి నిర్భయమ్ ॥

అను నూక్తిని బరిశీలించినచో, అవికల్ప జ్ఞానమన నేమో; తెలియును. వికల్ప మనగా మాధ్వును గల్పించుట. అది లేకుండుట అవికల్పము. బ్రహ్మపదార్థములో వికల్పము లేదు. కాన అది అవికల్పమైనది. బ్రహ్మ అవికల్పము, అని తెలిసికొనుటకు (1) ఓతత్వము, (2) అనుజ్ఞాత, (3) అనుజ్ఞా అను మూఁడును మేడ నెక్కుటకు సోపానములవలె ఉపయోగ పడును. ఓతత్వాదులు మూఁడును బ్రహ్మపదార్థ మనెడి సాధము నిలుచుటకు భూమివంటివి. ఆ మూడింటిని జక్కగా నెఱుగుటయే భూమిత్రితయమును లంఘించుట. భూమిత్రితయ మును లంఘించుటవలననే జ్ఞాని “అవికల్పమైన పరబ్రహ్మ నేను” అని తెలిసికొని, నిర్భయముగా నుండును. “అహం బ్రహ్మాస్మి” అను జ్ఞానము కలవానికి, జనన మరణాదుల వలనఁ గాని, సంసారము వలనఁగాని, భయ ముండదు. పై విషయము నందలి స్థూలసూక్ష్మ రూఢిక్రమము నెఱుగుటకు, వేదములను ఆనుపూర్వ్యముగాఁ దెలిసి కొనవలెను. ఓ త్తత్రియా ! నీయందలి కరుణచేఁ జెప్పితిని. చక్కగాఁ దెలిసికొనుము. అని సనత్సు జాతుఁడు చెప్పెను.

ఇది మూడవ యధ్యాయము

శ్రీ సనత్కుజాతీయము

చతుర్థాధ్యాయము

—: బ్రహ్మచర్యము - గురుకులవాసము - బ్రహ్మజ్ఞాన
సాధనములు :—

ఈ యధ్యాయమున బ్రహ్మవిద్యా సాధనమైన, బ్రహ్మ
చర్యమును, బ్రహ్మ స్వరూపము అను వానిని గూర్చి చెప్పఁ
బడుచున్నది.

ధృతరాష్ట్ర ఉవాచ :-

శ్లో॥ సనత్కుజాత ! యీ మిమాం పరాం త్వం

బ్రాహ్మీం వాచం వదసే విశ్వరూపాం ।

పరాం హి కామేన సుదుర్లభాం కథాం

ప్రబ్రూహి, మే వాక్య మిదం కుమార ॥

౧

తా॥ సనత్కుజాత ! నీవు చెప్పుచున్న ఈ బ్రాహ్మీ
వాక్కు బ్రహ్మవిద్య ఉత్కృష్టమైనది. అది నానారూపములు
కలదని చెప్పుచున్నావు. ఉత్కృష్టమైన బ్రహ్మకథ కోరిన
మాత్రాన లభింపదు. అట్టి యీ బ్రహ్మవిద్యను సనత్కుమార !
నా కెఱిగింపు మని ధృతరాష్ట్రుఁ డడిగెను.

శం. భా. :- బ్రహ్మచర్యాది సాధన ప్రతిపాదనా
సంతరమే పరబ్రహ్మప్రాప్తి జయగును. అని సనత్కుజాతుఁడు

చెప్పగా విని, ధృతరాష్ట్రుడు బ్రహ్మపదార్థమును దెలిసికొనఁ దగిన పద్ధతిని గూర్చి చెప్పుమని కోరెను.

సనత్సుజాత ! నీవు బ్రహ్మసంబంధమైన వాక్కును జెప్పుచుంటివి. అది పరార్థము. ఉత్కృష్టార్థము. పరికింపగా నది, నానారూపమున నున్నది. ఉత్తమమైన బ్రహ్మవిద్య, కోరినమాత్రాన గాఢమైన ప్రపంచమందు అది సుదుర్లభము.

శ్రు “శ్రవణాయాపి బహుభి ర్యో న లభ్యః

శృణ్వంతో ఽపి బహవో య స్న విద్యుః ।

ఆశ్చర్యో వక్తా కుశలో ఽస్య ప్రోక్తా

ఆశ్చర్యో జ్ఞాతా కుశలాను శిష్టః ॥

అను కఠోపనిషత్సూక్తిలోఁ జెప్పినట్లు, బ్రహ్మజ్ఞానము పెద్దలు పదిమందివలన వినినను దుర్లభమే. వినినవారిలోఁ గూడఁ బెక్కురు ఆవిషయమును దెలిసికొనఁ జాలరు. బ్రహ్మజ్ఞానము గూర్చి నేర్పుగాఁ జెప్పెడివారుకాని, చక్కగాఁ దెలిసికొనిన వారుకాని, లోకమున అరుదుగా నుందురు. కుమారా ! నీవు చెప్పినది బ్రాహ్మీవాక్కు. అది పరమ పురుషార్థ సాధనభూతము. సుదుర్లభము. నాదృష్టిలో నీవే ఆబ్రహ్మవస్తువు నెఱిగింప సమర్థుడవు కావున నా కెఱిగింపుము.

నీ. భా. :- కుమారా ! నీవు చెప్పిన ఆత్మజ్ఞాన మార్గమును ఆలకించితిని. దాని కంతరంగ సాధనమైన యోగమును వినఁగోరుచున్నాను. నీవు ఉపనిషత్తులందలి బ్రహ్మపదార్థ విషయమును జెప్పుచున్నావు. నీవు చెప్పినదానిలో విశ్వమంతయుఁ

బ్రకాశించుచున్నది. బ్రశ్నించుట కవకాశము లేకుండఁ జెప్పుచుంటివి. సుదుర్లభమైన ఆవిషయమును ఇంకను వినఁ గుతూహలుఁడనై యున్నాను. నా ప్రార్థనను మన్నించి; ఎఱిగింపుమని వేడగా సనత్సుజాతుఁ డిట్లుచెప్పెను.

సనత్సుజాత ఉవాచ :-

శ్లో॥ నై తత్ బ్రహ్మ త్వరమాణేన లభ్యం
య న్మాం పృచ్ఛ స్నపి హృష్యస్యతీవ ।
బుద్ధే విలీనే మనసి ప్రచింత్యా ।
విద్యా హి సా బ్రహ్మచర్యేణ లభ్యా ॥ ౨

తా॥ రాజా ! తొందరపడిన మాత్రాన బ్రహ్మవిద్య లభ్యము కాదుసుమా ! నీవు నన్ను బ్రశ్నించుచునే చాల సంశించుచున్నావు. చెప్పెనను వినుము. మనస్సును బుద్ధితో లీనముచేసి, బాగుగాఁ జింతింపఁ దగిన దాబ్రహ్మవిద్య. బ్రహ్మచర్యముచేతనే అది లభ్యమని యెఱుఁగుము. అని సనత్సుజాతుఁడు చెప్పెను.

శం. భా. రాజా ! నీవు ఉత్సాహముతో నడుగుచున్నావు. కాని తొందరపడు మానవున కది లభ్యము కాదుసుమా ! సంకల్ప వికల్పాత్మకమైన మనస్సును, “అహం బ్రహ్మస్మి” అని నిశ్చయాత్మమైన బుద్ధితో లీనముచేసి, బాగుగాఁ జింతింపఁ దగిన దాబ్రహ్మవిద్య. కావున విషయములనుండి మనస్సును మఱల్చి, బ్రహ్మచర్యములోనున్న వారికే బ్రహ్మవిద్య లభ్య

మగును. సర్వవ్యాపారములను నిరోధించి యుంచు బ్రహ్మ విద్య గురుకులవాసముచేఁగాని; బ్రహ్మచర్యముచేఁ గాని లభ్య మగును. అంతేకాని నేనే బ్రహ్మవిద్య నెఱుఁగ అధికారి నని గర్వించిన మాత్రాన బ్రహ్మవిద్య తెలియనేరదు. ఇంద్రియ నిగ్రహము కల్గినను, ఆరవ యింద్రియమైన మనస్సు నణంచ నిదే, అది బుద్ధిలో లీనముకానిదే బ్రహ్మవిద్య యేరికిని బట్టు వడదుసుమా !

నీ. భా. :- రాజా ! నీవు బ్రాహ్మణ్యమును గూర్చి నన్ను బ్రశ్నించు చున్నావు. ఆత్మజ్ఞానమే బ్రాహ్మణ్యము. అదియే “అవ్యక్తము, విద్య” అను నామముల నొప్పుచున్నది. అట్టి జ్ఞానమును కొలఁది దివసములలోనే పట్టుదలతో సాధించి, సంపాదింపఁ గలరన్నమాట గర్వముతో నాడినమాట. గర్వితున కేమాత్రమును జ్ఞానము కలుగదుసుమా ! గురువుల కటాక్ష మున, మనస్సును, ఇంద్రియములను నిగ్రహించుట నేర్చి, స్థిరబుద్ధిగల్గి బ్రహ్మచర్య మాచరించినవారికి మాత్రమే అది లభ్యమగును. అంతేకాని, గర్వము, రాగద్వేషములును గల వారికి మాత్రము బ్రహ్మజ్ఞానము లభ్యముకాదు. రాజా ! నీలో బ్రహ్మచర్యము లేదే ఎట్లు? అనగా విని ధృతరాష్ట్రుఁ డిట్లుపల్కెను.

ధృతరాష్ట్ర ఉవాచ :-

శ్లో॥ అత్యంత విద్యా మితి య త్సనాతనీం
బ్రవీషి త్వం బ్రహ్మచర్యేణ సిద్ధాం ।

అనారంభ్యాం నసతీహ కార్యకాలే

కథం బ్రాహ్మణ్య మమృతత్వం లభేత ||

3

తా॥ అయ్యా! బ్రహ్మవిద్య యొక్కటియే మిక్కిలి తెలిసికొనఁ దగినది. సనాతనమైనది. బ్రహ్మచేతనే అది సిద్ధించు ననుచున్నావు. సృష్టిచేయు కాలమున ఆత్మయందే యున్న బ్రహ్మయజ్ఞాది కర్మలవలె ఆరంభింప వీలుకాని దనుచున్నావు. బ్రహ్మనిష్ఠకల బ్రాహ్మణునకు మాత్రమే లభించు మోక్షవిద్య నావంటివాని కెట్లు లభించునో చెప్పుమా? అని ధృతరాష్ట్రుఁడడిగెను.

శం. భా. :- అయ్యా! అన్నిటికిని ఆదియైన బ్రహ్మవిద్యను గూర్చి చెప్పుచున్నావు. నిజముగా నది సత్యస్వరూపము. దానినుండియే ప్రపంచము వెలసినది. అందుచేఁ గారణము బ్రహ్మ. కార్యము ప్రపంచము అని యొప్పుకొనక తప్పదు. బ్రహ్మవిద్య యెన్నడును గార్యముకాదు. అసత్యమైన ప్రపంచమునకుఁ జెందినది కాదు. అది తొందరపడినను లభించునది కానని నే నెఱుగుచును. బ్రహ్మచర్యాది సాధన సంపత్తికల్గి, అంతఃకరణమును అడంచిన వారికి మాత్రమే బ్రహ్మవిద్య లభించు ననుచున్నావు. సజ్జనులు సైతము బ్రహ్మచర్యముచేతనే దానిని బొందుచున్నారనుచున్నావు. బ్రహ్మవిద్య నొందినవారు మర్త్య భావమును విడుచుచున్నారనియుఁ చెప్పుచున్నావు. వృద్ధులైన గురువుల మూలమున శిష్యుల కది

లభించు ననుచున్నావు. కాన నీవే నాకు గురువుగా నుండి
బ్రహ్మచర్యమున నేమో అది యెట్లు లభించునో చెప్పుము.

నీ. భా. :- పరికింపగా బ్రహ్మవిద్య అండాండ, పిం
డాండ, బ్రహ్మాండము లనెడి త్రివిధ పరిచ్ఛేదములను అతిక్ర
మించి యున్నది. అంతేకాదు. స్థూల సూక్ష్మకారణ శరీరము
లనెడి త్రివిధపరిచ్ఛేదములను, సత్త్వరజస్తమో గుణములచే
నేర్పడు త్రివిధ పరిచ్ఛేదములను, అతిక్రమించి యున్నది.
“యత్సాక్షా దపరోక్షాద్భిచ్ఛా” అను శ్రుతివలన బ్రహ్మ
పదార్థము సాక్షాత్తుగా అపరోక్షమైన ప్రత్యగాత్మనుండి
అభివ్యజ్యమానమై నట్లు తెలియు చున్నది. కాన అది సనాతన
మైనది. కార్యమైన ప్రకృతిని సృష్టించు కాలమున ఆత్మయందే
యుండుటచే బ్రహ్మవిద్య, యజ్ఞాది కర్మలవలె ఆరంభింప
యోగ్యముకాదు. కేవలము బ్రహ్మచర్యముచేతనే అది
సిద్ధించు నని నీవు చెప్పుచున్నావు. అయినచో బ్రాహ్మణునకు
యోగ్యమైన అమృతత్వము మావంటి వారి కెట్లు లభించునో
చెప్పుము.

అర్జున భాష్యము :- అంతేకాదు. పండితుడా ! గార్హ
స్థ్యములో నున్న నాకు గురువు చేత బ్రహ్మచర్యముతో
నుండుట యెట్లు పొసగును ? నేను రాజునై రాజ్యమును
బాలించు చుంటినిగదా ! రాజ్యపాలన కాలమున నాకు గురు
కుల వాసమును, బ్రహ్మచర్యమును ఆచరించుట యెట్లు పొస
గును. కావున నీవే నాకు గురువుగా నుండి అమృతత్వము

లభించు మార్గము నెఱిగింపు మని ధృతరాష్ట్రుఁ డడుగగా నన
త్సుజాతుఁ డిట్లు చెప్పెను.

వివరణము :- పరికింపగా, వాక్కు, 1. పరా, 2.
పశ్యంతీ, 3. మధ్యమా, 4. వైఖరీ అను నాల్గువిధముల
నున్నది. తాకిక వ్యవహారమున సర్వజనులచే వాడఁబడు
వాక్కు, మధ్యమా, వైఖరీ అను రెండుతెగలకుఁ జెందును.
బ్రాహ్మీవాక్కు మాత్రము, పరా, పశ్యంతీ అనువానికిఁ జెంది
యున్నది. అందుచేఁ బరాపశ్యంతీ రూపమున నున్న బ్రాహ్మీ
వాక్కు గురుకుల వాసముచేసి బ్రహ్మచర్యమున నున్నవారికో,
తపో, యోగ, మార్గములతో నున్నవారికో, జ్ఞానమార్గమున
నున్నవారికో తప్ప అందఱికినీ లభింపదు. పై మార్గము లన్ని
యును గురుశుశ్రూష చేయువారికిఁ దప్ప అందఱికినీ లభింపవు.
వాల్మీకి, ధృవుఁడు తపోమార్గమున బ్రాహ్మీవాక్కు నాశ్ర
యించి తరించిరి. మార్కండేయుఁడు యోగ మార్గమున,
కుచేలుఁడు గురుశుశ్రూష చేతను, అంబరీషుఁడు భక్తిమార్గ
మున, ప్రహ్లాదుఁడు జ్ఞాన మార్గమున, జనకమహారాజు కర్మ
మార్గమునను, బ్రాహ్మీవాక్కు నాశ్రయించి తరించిరి. కావున
మనవంటి సామాన్యులకు ఈబ్రాహ్మీవాక్కు గురుసేవచేఁ దప్ప
వేరొక మార్గమున లభించదని తెలియుచున్నది. ఉపాసకులును,
యోగులను బైవాక్కులను పట్చక్ర మార్గమునను, బ్రాహ్మ
యామ మార్గమునను గాంచి తరించుచున్నారు.

సనత్సుజాత ఉవాచ :-

శ్లో॥ అవ్యక్త విద్యా మభిధాస్యే పురాణేం
బుద్ధ్యాచ శేషాం బ్రహ్మచర్యేణ సిద్ధాం ।
యాం ప్రాప్యై నం మర్త్యలోకం త్యజన్తి
యా వై విద్యా గురువృద్ధేషు నిత్యా ॥ ౪

తా॥ రాజా ! బ్రహ్మవిద్య అవ్యక్తము. అతిప్రాచీనమైనది. అయినను జెప్పఁగలను. వినుము. అది బుద్ధిబలముచే లభించదు బ్రహ్మచర్యముచే మాత్రమే అది సిద్ధించును. ఆవిద్య పొందినపిమ్మట మానవు లీమర్త్యలోకమును విడిచెదరు. నిత్యమైన ఆవిద్య వృద్ధులైన గురువుల చెంతఁ జేరి తెలిసికొనఁ దగినదని యెఱుగుము. అని సనత్సుజాతుఁడు చెప్పెను.

నీ. భా, :- బ్రహ్మపదార్థము ఆత్మయగుటచే నిత్యము అపరోక్షమునై యున్నది. అది అశనాయాసా ద్యతీతము. అనగా ఆకలిదప్పికలు మున్నగునవి లేనిదన్నమాట. అందుచే అది అందఱికిని వ్యక్తముకాదు. కాన అవ్యక్తవిద్య యైనది. బుద్ధికినిఁ గాలుష్యము కలదు. కాన బుద్ధిబలముచే దాని నెఱుగుట అశక్యము. పురాణియైన బ్రహ్మవిద్య బ్రహ్మచర్యము చేతనే సిద్ధించును. బ్రహ్మవిద్య నెఱిగినవారు మర్త్యలోకమును విడిచెదరు. గురువృద్ధు లందు అది నిత్యము నుండును. కావున గురువుల నాశ్రయించి, బ్రహ్మచర్యమన నేమో తెలిసికొను మనగా విని ధృతరాష్ట్రుఁ డిట్లడిగెను.

ధృతరాష్ట్ర ఉవాచ :-

శ్లో॥ బ్రహ్మచర్యేణ యా విద్యా శక్యా వేదితు మంజసా ।

త త్కథం బ్రహ్మచర్యం న్యా దేతత్ బ్రహ్మన్
బ్రవీహిమే॥ ౫

తా॥ శం. భా. :- బ్రహ్మణ్యుఁడా ! బ్రహ్మచర్యము చేతనే బ్రహ్మవిద్య వేగముగాఁ దెలిసికొన శక్యము; అనుచుంటివి. బ్రహ్మచర్యమే ఋజుమార్గమైనచో అది నా కెట్లు చేకూరును; అనగా సనత్కుజాతుఁ డిట్లు చెప్పెను.

— : గురువేతండ్రి ఆతఁడే బ్రహ్మవిద్యా ప్రదాత :—

సనత్కుజాత ఉవాచ :-

శ్లో॥ ఆచార్య యోని మిహయే ప్రవిశ్య

భూత్వా గ ర్భే బ్రహ్మచర్యం చరన్తి ।

ఇహైవ ఖే శాస్త్ర కారా భవన్తి

ప్రహాయ దేహం పరమం యాంతి యోగమ్ ॥ ౬

తా॥ రాజా ! బ్రహ్మవిద్య గోరు మానవులు ఆచార్య యోనిలోఁ బ్రవేశించి, అనగా ఆతనిచేతఁ జేరి, ఆతనికి బుత్రులై, బ్రహ్మచర్య మాచరించి, జ్ఞానులగుచున్నారు. వారే ఈలోకమున శాస్త్రకారు లగుచున్నారు. వారే ఈ మానవదేహమును వీడి, ఉత్కృష్టమైన బ్రహ్మయోగము పొందుచున్నారు.

శం. భా. :- రాజా ! మానవులు ఆచార్యుని సమీపమున కేగి, ఆతని సేవచేసి, శిష్యులై గురుశుశ్రూషాదికమును ఆచరింతురు. వారే ఈలోకమున శాస్త్రకారు లగుచున్నారు. శాస్త్రకర్తలే పండితులై బాల్య యావనాదులను జక్కగా నెఱిగి, బ్రాహ్మణులై ప్రారబ్ధ కర్మక్షయము కాగానే, దేహమును వీడి, సత్యాధిలక్షణ సంపన్నుడైన పరమాత్మను బొందుచున్నారు. లోకమున జననీజనకులు పూర్వజన్మ ఫలానుగుణమైన శరీరమును మాత్రమే జీవున కొనఁగొనుచున్నారు. ఆత్మ శబ్దవాచ్యమైన దేహమును మాత్రము వారు ఒనఁగలేదు. స్థూల, సూక్ష్మ శరీరములతో నేర్పడిన జన్మ మాత్రము అసత్యము; అశాశ్వతము, అట్టి శరీరమునే తల్లిదండ్రు లొనఁగుచున్నారు. చిత్సదానంద ద్వితీయ బ్రహ్మత్వతో నేర్పడిన జన్మను మాత్రము ఆచార్యుడే ఒనఁగుచున్నాఁడు. అదియే జ్ఞానరూపముతో నేర్పడిన జన్మ. అదియే సత్యమైనది. పరమార్థమైనది. అదియే వినాశములేని జన్మ. కావున అమృతమైనది. అట్టి యమృతజన్మ నొనఁగిన వాఁడాచార్యుఁడు. కావున ఆచార్యుడే నిజమైన తండ్రి. అందుచేతనే జీవుఁడు ఆచార్యయోనిలోఁ బ్రవేశించి, బ్రహ్మచర్య మాచరించి, జ్ఞానియై శాస్త్రకారుడై పరబ్రహ్మను జేరవలె నని చెప్పఁబడినది.

శ్రు॥ త్వం నః పితా యోఽస్మాక మవిద్యాయాః

పరం పారం తారయసి॥

అ నెడి ప్రశ్నోపనిషత్తులోని మంత్రమును బరిశీలించినచో ఆచార్య! అవిద్యనుండి తొలగించి, ఉత్కృష్టమైన పర బ్రహ్మను జేర్చు నీవే మాకుఁ దండ్రువి. కాని జన్మహేతువు లైన వారు మాత్రము నిజమైన తల్లిదండ్రులు కారని తెలియు చున్నది.

శ్రు॥ “స హివిద్యా త స్తం జనయతి, తచ్ఛ్రేష్ఠం జన్మ ।
శరీర మేవ మాతాపితరా జనయతః ॥”

అనెడి యాపస్తంబ నూక్తిలో, శ్రేష్ఠమైన జన్మను జ్ఞానమువలనఁ గల్గించు నాతఁడే నిజమైన తండ్రు. భౌతికస్థూల శరీరము నొసఁగువారు మాత్రము సామాన్యమైన జననీ జనకులుగా నున్నారని చెప్పఁబడినది.

నీ. భా. :-

శ్రు॥ “యో నిష్ట ఇంద్ర నివదే అకారి, స్వయో నా
నివదంతం సరూపాః॥”

మున్నగు శ్రుతులనుబట్టి యోనిపదమునకు స్థానము అని యర్థ మున్నట్లు తెలియుచున్నది. కావున జ్ఞానార్థులు ఆచార్య స్థానమును జేరి, నిష్క పట సేవచే, అంతరంగత్వమును బొంది, అనగా వారి కాపులై బ్రహ్మచర్యము నాచరించుచు, బ్రహ్మజ్ఞానులై శాస్త్రకారు లగుచున్నారు.

“మహతో భూతస్య నిశ్వసిత మేత దృక్వేదః” అను శ్రుతిలో మహాభూత సంజ్ఞ గల బ్రహ్మయొక్క నిశ్వాసమే

ఋగ్వేద మని చెప్పఁబడినది. కాన వేదశాస్త్రములు బ్రహ్మ ప్రతిపాదకము లన్నమాట. అందుచే బ్రహ్మచర్య మాచరించినవారు, శాస్త్రకారులు; అనగా బ్రహ్మప్రతిపాదకు లన్నమాట. శాస్త్రకారులు గుర్వనుగ్రహమువలన ఇహలోకము ననే, కారణ దేహమును వీడి బ్రహ్మత్వమును బొందుచున్నారు. అనగా బునరాస్పత్తిలేని యోగమును, అనగా బ్రహ్మైక్యమును బొందు చున్నారని తెలిసికొనుము.

శ్లో॥ అస్మిన్ లోకే వై జయంతీ హ కామాన్

బ్రాహ్మీం స్థితిం హ్యను తితిక్షమాణాః ।

తతత్మానం నిర్హర స్తీహ దేహాత్

ముంజా దిషీకా మివ స త్వసంస్థాః ॥

2

తా॥ ఈ లోకమున అనగా ఈ జన్మలో జ్ఞానులు ఐహికములైన కామములను విడుచుచున్నారు. ప్రతిదినము పరబ్రహ్మయందే తమ మనస్సు నిశ్చలస్థితి నొందు నట్లు చేయుచున్నారు. పారు సత్త్వమైన బ్రహ్మపదార్థమునందే స్థిరముగా నున్నవారై ముంజగడ్డినుండి, దానిలో నున్న దుబ్బును (కాండమును) వేరుచేసినట్లు తమ దేహమునుండి ఆత్మను వేరుచేసి దానిని బొందుచున్నారు.

శం. భా. :- జ్ఞానులు ప్రతిదినము తమమనస్సును, బుద్ధిని పరబ్రహ్మయందే నిలకడగా నుంచి, బాహ్యవిఘ్నములను, సుఖదుఃఖాది ద్వంద్వములను సహించి, కామములను, గామకారణములైన దేహేంద్రియాదులను జయించు చున్నారు.

అపుడు వారు ఆత్మను దేహేంద్రియాదులకంటె విలక్షణ మైనదిగా నిర్ణయించు చున్నారు. పిమ్మట దేహదుల నుండి దేహేంద్రియాదులకు సాక్షియైసట్టియు, జిన్మాత్ర మైన పరబ్రహ్మను, ముంజగడ్డినుండి ఇషీకనువలె అనగా దానిలో నున్న ఘోల తృణవిశేషమునువలె, వేరుచేసి, తెలిసికొనుచున్నారు. అట్లే అన్నమయ, ప్రాణమయ, మనోమయ, విజ్ఞానమయా, నందమయ కోశములకంటె, సర్వాత్మ, భిన్నముగా నున్నదని, నిర్ధారణ చేసి, తెలిసికొను చున్నారు.

శ్రు॥ అంగుష్ఠమాత్రః పురుషోఽంతరాత్మా

సదా జనానాం హృదయే సన్నివిష్టః ।

తం స్వాచ్ఛరీరా త్రవృహే న్మంజాది

వేషీకాం ధైర్యేణ తం విద్యా చ్ఛక్రమమృతమితి॥

అను కరోపనిషత్సూక్తిలోఁ బై విషయము స్పష్టముగా నిరూపింపఁ బడెను. ఎట్లన? జనుల హృదయపుండరీకములో అంతరాత్మ సదా సన్నివిష్టమై యుండెను. అదియే అంగుష్ఠ పరిమాణమున నున్న అక్షరపురుషుఁడు. జ్ఞాని ధైర్యముతో అనగా నిశ్చల చిత్తముతో ముంజగడ్డినుండి దానిలో నున్న గడ్డికాడను వేరుచేసి, తెలిసికొను నట్లే తన శరీరమునుండి ఆత్మను వేరుచేసి, తెలిసికొనును. అట్లు తెలిసికొనఁ బడిన యాత్మనే అమృతముగాఁ దెలిసి కొనవలెను.

అర్జున భాష్యము :- యోగులైనను, బ్రహ్మచారులైనను, గృహస్థులైనను, స్వధర్మనిష్ఠులై, ధ్యాన ధారణ,

సమాధులు మున్నగు నుపాయములతోఁ దమ చిత్తమును నిశ్చలము గావించుకొని, రెల్లుదుబ్బునుండి రెల్లుకాండమును వేరుచేసి తెలిసికొనినట్లే, తమ శరీరమునుండి ఆత్మను వేరుచేసి తెలిసికొందురు. వారు తమచిత్తము స్థిరముగా నుండుటకై యోగనిష్ఠలో నుండుటకు ముందే సకలకామములను వీడి, బ్రాహ్మీస్థితి నలవఱచు కొందురు. సత్వగుణ ప్రధానులై యుందురు.

—: ఆచార్యుని మహత్త్వము :—

శ్లో॥ శరీర మేతౌ కురుతః పితా మాతా చ భారత ।

ఆచార్య శ్శాస్త్రాయా జాతిః సా పుణ్యా సా జరామరా॥

తా॥ భారత ! లోకమునఁ దల్లియుఁ దండ్రుయును, భాతికమైన దేహమునే నిర్మించి, తమ సంతానమున కొనఁగు చున్నారు. ఉపనయనమున గాయత్రి నొసంగి తద్వారా రెండవ జన్మ నొసంగి, శాసించువాఁ డాచార్యుడే. ఆ తండ్రొసంగిన జన్మయే పుణ్యమైనది. జరామరణ రహితమైనదని యెఱుగుము.

శం. భా. తల్లిదండ్రులుండగా నాచార్యుడే జన్మకారణ మెట్లు ? అని శంకించి, ఆచార్యుడే జన్మకారకుడని చెప్పఁ దొడఁగెను.

రాజా ! తల్లిదండ్రులని ప్రసిద్ధి నొందినవారు తమ సంతానమునకు సహజభంగురమైన శరీరము నొసంగు చున్నారు. ఉపనయన కర్మ దీక్షలో గాయత్రీమంత్రము నుపదేశించి, సావిత్రిమైన ద్వితీయజన్మ నొసంగువాఁడు శాస్త్ర ఆచార్యుఁ

డని పిలువబడును. ఆతఁడు జ్ఞానావిర్భావ కారణమైన తండ్రి
యగును. పిమ్మటఁ బరబ్రహ్మవిద్యా ప్రాప్తికి, అధికారమును
జ్ఞానము నొసంగు నాతఁడు నిజమైన తండ్రియగును. జ్ఞానో
దయమే ఉత్తమజన్మ. అదియే మోక్ష హేతువు. కాన అది
పుణ్యమైనది. జరామరణ హీనమైనది; నిత్యవిదము నొసంగు
నది యని తెలిసికొనుము.

శ్లో॥ యః ప్రావృణో త్యవితధేన సర్గా

నృతం కుర్వ న్నమృతం సంప్రయచ్ఛన్ ।

తం మన్యే త పితరం మాతరం చ

తస్మై స ద్రుప్యో త్కృత మస్య జానన్ ॥

తా॥ ఆచార్యుఁడు బ్రాహ్మణాది వర్ణములను వితథము
కాని అనగా సత్యమైన చిచ్చితస్యముతో నింపుచున్నాఁడు.
ఋతమైన బ్రహ్మనస్తువును వాక్కులతో వివరించుచు, అమృత
మొసంగుచున్నాఁడు. కావున ఆతనినే తల్లిగాఁ దండ్రిగాఁ
దలంచవలెను. ఆతఁడు గావించిన యుపకారము నెఱుఁగుచు,
ఆతని కెన్నడును ద్రోహము చేయరాదు.

శం. భా. :- పరమపురుషార్థ సిద్ధి ఆచార్యాధీనమని
చెప్పఁదొడఁగెను. ఆతఁడు అమృతమును అనగాఁ బూర్ణానంద
మైన బ్రహ్మను ఆత్మగాఁ దెలియఁ జేయుచున్నాఁడు. కావున
ఆచార్యునకు ద్రోహము చేయరాదు.

శ్లో॥ యస్య దేవే సరాభక్తిః యథా దేవే తథా గురౌ ।

తస్మై తే కథితా హ్యర్థాః ప్రకాశస్తే మహత్మనః ॥

అను శ్రుతిలో దేవునియందుండు మహాభక్తిని గురువు సందుంచవలెను. అట్టివాడే మహాత్ముడు. ఆతనికి చెప్పిన విషయములు చక్కగా, దెలియును. అంతటను వ్యక్తములై రాణించును; అనికలదు.

ఆప స్తంబుడు కూడ, “తస్మై సద్రుహ్యే త్కదాచన స హి విద్యాత స్తం జనయతి” అను నూక్తిలో గురువు విద్యను బోధించిన కారణమున శిష్యునకు, దండ్రీయగును. కావున వాని కెన్నడును ద్రోహము చేయరాదు; అని చెప్పెను. అట్లు మెలగిన నాడే తన కాలేడు చేసిన యుపకారమును తెలిసికొనుచు, గృతజ్ఞుడగును. అందుచే శిష్యుడు గురువుకు నిత్యమును సమస్కరించవలెను. ఆచార్యునే దైవముగా ఉపాసించవలెను. ఎల్లప్పుడు జాగరూకుడై, ఆచార్యుడు చెప్పిన దానిని, జక్కగా నాలకించుచు, మంత్రములను అర్థవంతముగా, బఠించవలెను. అదియే స్వాధ్యాయము.

“స్వాధ్యాయ మిచ్ఛేచ్ఛ శ్రవణాది పరో భవేత్ ” అను నూక్తియు, బై విషయమునే ప్రకటించును.

నీ. భా. :- ఆత్మకంటె భిన్నమైన దంతయు జడమే. అదియే యన్యతము. దానిని వితథమందురు. ఆత్మ మాత్రమే సత్యమును జత్స్వరూపము నై యున్నది. ఆచార్యుడు బ్రాహ్మణాది వర్ణములకు జ్ఞానము నొసంగుచు, సత్యస్వరూప ముతో బాహ్యభ్యంతరముల నావరించి, పరిని రక్షించు చుండును. ఆతడు శిష్యులకు ద్వైతభావముచే గల్గు భయ

మును నివారించి, వారిని రక్షించును. శిష్యులకు బ్రహ్మపదార్థమును వాక్కులతో వివరించి, చెప్పుచు వారిని బ్రహ్మజ్ఞానులను గావించి, వారు తత్ఫలమైన అమృతమును (మోక్షమును) బొందునట్లు గావించును.

సర్వజ్ఞ భావ్యము :- ఇట్లు జ్ఞానమార్గమున అమృతమును జేర్చు నాచార్యుడే తమకు వల్లియును దండ్రీయు నని తలంచనలెను. అందుచే గృతజ్ఞులై యుండి ఆచార్యునకు ద్రోహము చేయని వారగుదురు.

శ్రు॥ “య ఆన్మణో త్యవితథేన కర్ణావదుఃఖం
కుర్వ స్నమృతం సంప్రయచ్ఛన్ ।
తం మన్యేత పితరం మాతరం చ
తస్మై సద్రుష్యేత్కృత మస్య జానన్” ॥

అను శ్రుతిలో పైతముఁ బై విషయమే వివరింపఁబడెను.

—: చతుర్థాద బ్రహ్మచర్య వివరణము :—

శ్లో॥ గురుం శిష్యో నిత్య మభివాదయాత
స్వాధ్యాయ మిచ్ఛే చ్ఛుచిరప్రమత్తః !
మానం న కుర్యా న్నాదధీత రోష
మేషః ప్రథమో బ్రహ్మచర్యస్య పాదః ॥

తా॥ శిష్యుఁడు నిత్యము గురువునకు వందనములు సమర్పించవలెను. తాను శుచియై ప్రమత్తుఁడుకాక, స్వాధ్యాయమునే కోరవలెను. ఆతని చెంత నాత్మాభిమానము చూపరాదు. ఆతనిపట్ల కోపము వహింపరాదు. ఇట్లు మెలఁగుటయే బ్రహ్మచర్యముయొక్క మొదటిపాదము.

శం. భా. నీ. భా. లు :- పిమ్మటఁ చతుర్పాద బ్రహ్మచర్యమును గూర్చి నాల్గుశ్లోకములందుఁ జెప్పఁదొడగెను. ఎట్లన ? శిష్యుఁడు గురువునకు నిత్య మభివందన మాచరింపవలెను. ఆచార్యుని దేవునిగా భావించి యుపాసించవలెను. శిష్యుఁడు స్నానాదులచేత శుచియగుటయే కాదు. భావశుద్ధి అనగా మానసికశుద్ధియుఁ గల్గి యుండవలెను. గురుశుశ్రూష యందు అప్రమత్తుడై, యాతనిని బూజించుచు, ఆతనినుండి వేదమును జక్కగా నాలకించుచు, స్వాధ్యాయమును (సార్థమగు వేదపఠనమును) గావింపవలెను. ఆతనిచెంత సహంకారమును, ఆత్మాభిమానమును జూపరాదు. ఆతని శిశువులకుఁ జెందిన శౌచాదికము అతితుచ్ఛమైన కార్యమైనను, ఎంతశ్రమనైనను సహించి, చేయవలెను. మనసునందైనను గురువుపట్ల రోషమును వహింపరాదు. ఇదియే బ్రహ్మచర్యముయొక్క మొదటి పాదము.

శ్లో॥ శిష్యవృత్తి శ్రమేణైవ విద్యా మప్నోతి యశ్శుచిః ।

బ్రహ్మచర్య వ్రతస్యాస్య ప్రథమః పాద ఉచ్యతే ॥ ౧౧

తా॥ నీ. భా. :- శిష్యుఁడు శుచియై సాయంప్రాతః
కాలములందు భిక్షావృత్తితో జీవనము చేయవలెనేకాని
గురువు గృహమున ఆతని యన్నమును భుజింపరాదు. అదియే
శిష్యవృత్తి క్రమము. అట్లు ప్రవర్తించిన వానికే విద్య
ప్రాప్తించును. ఇదియే బ్రహ్మచర్య వ్రతముయొక్క మొదటి
పాదము.

శ్లో॥ ఆచారస్య ప్రియంకుర్యాత్ ప్రాణై రపి ధనై రపి ।

కర్మణా మనసా వాచా ద్వితీయః పాద ఉచ్యతే॥ ౧౨

తా॥ తన ప్రాణములచేతను, ధనముచేతను, ఆచార్యు
నకుఁ బ్రియమునే ఆచరింపవలెను. మనోవాక్కాయ కర్మలచే
సైతము ప్రియ మాచరించుచు, ఆచార్యునిపట్ల వినయవంతుఁడై
మోక్షుఁగవలెను. ఇదియే బ్రహ్మచర్యముయొక్క ద్వితీయ
పాదము.

శ్లో॥ సమాగురౌ యదావృత్తి ర్గురుపత్న్యాం శత్రాచరేత్ ।

తత్పుత్రే చ శత్రా కుర్వన్ ద్వితీయః పాద ఉచ్యతే ॥ ౧౩

తా॥ గురువునందువలె గురుపత్నియందు, గురుపుత్రుని
యందును, గౌరవాభిమానములను జూపుచు, సవినయముగాఁ
బ్రియ మాచరించుటయును బ్రహ్మచర్యవ్రతము యొక్క
ద్వితీయ పాదమే యగును.

శ్లో॥ ఆచార్యేణాత్మకృతం విజానన్

జ్ఞాత్వా చార్థంభావితో ఽస్మిత్యనేన ।

యన్మన్యతే తం ప్రతిహృష్ట బుద్ధిః
సవై తృతీయోబ్రహ్మచర్య స్యపాదః ॥

౧౪

తా॥ ఆచార్యుఁడు తన కొనర్చిన మేలు తెలంచి, కృతజ్ఞుఁడుగా నుండవలెను. ఆతనివలన వేదార్థము నెఱింగి, ఆతనిచే బలిత్రుఁడ నైతిని భావించవలెను. నిత్యము ఆతనిపట్ల సంతృప్తి బుద్ధియై యుండవలెను. ఇదియే బ్రహ్మచర్యముయొక్క మూడవ పాదము.

శం. భా. :- శిష్యుఁ డాచార్యునిచే దనకు గల్గిన వేదపఠన మనెడి, యుపకారమును దెలిసికొని ఆతనివలన వేదార్థమును సైతము చక్కగా దెలిసికొనవలెను. వేదార్థము ద్వారా పరమపురుషార్థమును దెలిసికొనుటయే కాక, చక్కగా జిత్తుచున ధ్యానించి, చూడవలెను. పిన్నుట దాను గురువువలన “అహం బ్రహ్మస్మి” అనెడి జ్ఞానము నొంది, స్వాభావిక చిత్సదానందాద్వితీయ బ్రహ్మత్మగా దాను జనింపఁ బడినట్లు భావించవలెను. తర్వాత ఆచార్యునిగూర్చి హృష్టబుద్ధియై తనను గృతార్థునిగా దలంచుకొనవలెను అదియే బ్రహ్మచర్యముయొక్క తృతీయపాదము.

నీ. భా. :- ఆచార్యుఁడు తనకు వేదవిద్య నేర్పి, గావించిన యుపకారమును, శిష్యుఁడు చక్కగా గ్రహించవలెను. వేదార్థమును వానివలనఁ జక్కగా దెలిసికొనవలెను జ్ఞానబోధచే దనకు గల్గిన దుఃఖనివృత్తిని, గల్గిన మహానందమునుఁ జక్కగా దెలిసికొనవలెను. ఈ విధముగా నాచార్యునివలన

వృద్ధిపొందితి నని తలఁచి, శిష్యుఁ డాచార్యునిపట్ల సంతుష్ట
చిత్తుఁడై యుందుటయే బ్రహ్మచర్యవ్రతముయొక్క తృతీయ
పాదము

శ్లో॥ నాచార్యస్యా న పాకృత్య ప్రవాసం
ప్రాజ్ఞః కుర్వీత నై త దహంకరోమి ।
ఇతివ మన్యేత న భావయేత

స వై చతుర్థో బ్రహ్మచర్యస్య పాదః ॥

౧౫

తా॥ ఆచార్యుని ఋణము తీర్చనిదే ప్రవాసమునకుఁ,
(గృహస్థాద్యాశ్రమ స్వీకారమునకు) నేగరాదు. తాను గురు
ఋణము తీర్చినని యహంకరించరాదు. అట్టితరులకుఁ జెప్ప
రాదు. అట్లు చెప్పినచో శిష్యుఁడు ప్రాజ్ఞుఁడు కానేరడు. అంతే
కాదు. శిష్యుఁడు గురుఋణ విముక్తుఁడ నై తినని తలంచరాదు.
ఇట్లు మేలఁగుట బ్రహ్మచర్యముయొక్క నాల్గవపాదము.

నీ. భా. :- ఆచార్యుఁడు తనకు (శిష్యునకు) జెప్పిన
విద్య అమూల్యమైనది. అయినను విద్యాప్రదానముచే వీర్ప
డిన ఋణమును శిష్యుఁడు గురువునకు ధనము నొసంగి తీర్చు
కొనవలెను. గురుఋణమును దీర్చనిదే ప్రాజ్ఞుఁడైన శిష్యుఁడు
గురుగృహమును వీడి ఆశ్రమాంతరమున కేగరాదు. ఆశ్రమాం
తరము పొందుటయే ప్రవాసము. అట్టి ప్రవాసమును దా
నాచరింపరాదు.

శిష్యుఁ డర్థప్రదానరూపమునఁ దాను గురుఋణమును
దీర్చితి నని తలంచరాదు. గురు ఋణవిముక్తుఁడ నై తినని

శిష్యుడు తా నెవరితోడను జెప్పరాదు. తమకెంత ధనము ఋణవిముక్తికై యొసంగవలె నని శిష్యుడు గురువు నడుగ రాదు. ప్రశ్నించి యతనికిఁ గోపము పుట్టించరాదు. నిర్బంధము చేసి, యతని మనస్సునకు నొప్పి కల్పించరాదు. ఇదియే బ్రహ్మ చర్య వ్రతముయొక్క చతుర్థపాదము.

—: చతుష్పదీ విద్యా నిరూపణము :—

శ్లో॥ కా లేన పాదం లభ తే తథార్థం

తతశ్చ పాదం గురు యోగతశ్చ ।

ఉత్సాహ యోగేన చ పాదమృచ్ఛేత్

శాస్త్రేణ పాదం చ తతో లభియాతి ।

౧౬

తా॥ శిష్యునకు విద్యలో నొకటవవంతు గురుబోధన వలనను, రెండవవంతు బుద్ధిబలముచేతను, మూడవవంతు సహాధ్యాయులతోఁ జర్చించుటచేతను, నాల్గవవంతు తన బుద్ధి పరిపాకము చేతను లభించును.

శం. భా. :- విద్యాస్వీకారములోఁ గ్రమము వివక్షింపఁ బడదు. విద్యలో ఒకటవవంతు గురుయోగము నలనను, అనగా గురుబోధన వలన లభించును. రెండవవంతు బుద్ధివై భవముచేఁ గల్గును. ఉత్సాహముచే జేకూరును. మూడవవంతు బుద్ధి పరిపాకముచే లభించును. నాల్గవవంతు సహాధ్యాయులతో గూడి గావించు శాస్త్రచర్చచే లభించును.

శ్లో॥ ఆచార్యా త్పాద మాదత్తే పాదం శిష్య స్స్వమేధయా ।
కా లేన పాద మాదత్తే పాదం సబ్రహ్మచారిభిః ॥

అను నూక్తిలోఁ బైవిషయమే స్పష్టముగాఁ బ్రతిపాదింపఁ బడినది. ఇట్లు చతుర్పాదబ్రహ్మచర్యములోఁ జతుష్పదీవిద్య లభించు చున్నది.

—: బ్రహ్మచర్య ఫలము :—

శ్లో॥ ధర్మాదయో ద్వాదశ యస్య రూప
మన్యాని చాంగాని తథా బలంచ ।
ఆచార్య యోగే ఫలతీతి చాహు
ర్బ్రహ్మర్థయోగేన చ బ్రహ్మచర్యమ్ ॥ ౧౭

తా॥ జ్ఞానము ధర్మము మున్నగు పంజ్రెండు గుణములును బ్రహ్మచర్యముయొక్క రూపములు. ఆసన, ప్రాణ జయదాలును బలమును దానికిఁ జెందిన యితరంగములు. ఆచార్యుతోఁ గలిసి యుండుట చేతను, ఆతని దయచేతను బ్రహ్మచర్యము, సఫల మగును. పరబ్రహ్మైక్యము పొందుటయే బ్రహ్మచర్యముయొక్క సంపూర్ణఫలము.

శం. భా. :- ఆచార్య సన్నిధానమునందె జ్ఞానాది ఫలములు లభించును ఎట్లన? జ్ఞానము, ధర్మము, మున్నగు ద్వాదశగుణములే బ్రహ్మచర్యముయొక్క స్వరూపములు. “శ్రేయాంస్తు పశ్విధ స్త్వాగః” “సత్యంధ్యానమ్” అను శ్లోక ద్వయమునఁ జెప్పిన విషయములు బ్రహ్మచర్యముయొక్క

యితరాంగములై యున్నవి. ఆసన ప్రాణ జఘాదులను గొందఱు అంగములుగాఁ జెప్పుచున్నారు. తద్ధర్మ పరిపాలన సామర్థ్యము, విద్యాస్వీకారమునకై నిత్యము జాగరూకతతో నుండుటయును. బ్రహ్మచర్య వ్రతముయొక్క ఫలమై యున్నది. పైనఁ జెప్పిన జ్ఞానాదులు, వ్యక్తిగత్యాగము, బలము అనునవి సమస్తమును ఆచార్య యోగమునందే అనగా ఆచార్యుని చెంతనున్నపుడే ఫలించును, అని పెద్దలు చెప్పిరి.

“ఆచార్యా దైవ విద్యావిదితా” “ఆచార్యవాన్ పురుషో వేద” అను సూక్తులనుబట్టి, ఆచార్యునివలననే బ్రహ్మవిద్య తెలియును. ఆచార్యుఁడు గల పురుషుఁడే బ్రహ్మవిద్యనెఱుంగును అని తెలియుచున్నది. తన యాత్మకుఁ జిత్సదానందా ద్వితీయ బ్రహ్మతో నైక్యమును సంపాదించుటయే బ్రహ్మర్థ యోగము. అట్టి బ్రహ్మర్థయోగముచేతనే బ్రహ్మచర్యము ఫలించును. అంతేకాదు. బ్రహ్మర్థ మనగా వేదార్థము. అధికర్మ, బ్రహ్మరూపమున నుండును. ఆ రెండింటిని జక్కగా అధిగమించుటయే అనగాఁ జక్కగాఁ దెలిసికొని ఆచరించుటయే బ్రహ్మర్థయోగము. దానిచేఁ గూడ బ్రహ్మచర్యము ఫలించును.

శ్లో॥ ఏవం ప్రవృత్తో యదుపాలభేతవై

ధన మాచార్యాయ తదను ప్రయచ్ఛేత్ ।

సతాం వృత్తిం బహుగుణా మేవ మేతి

గురోః పుత్రే భవతి చ వృత్తి రేఖా ॥

తా॥ నీ. తా. :- పైనఁజెప్పినట్లు ప్రవర్తించిన శిష్యుఁడే బ్రహ్మవిద్యను బొందును. శిష్యుఁ డెప్పుడును నేనే గురుసేవఁ జేసితినిని అహంకరించ రాదు. అహంకారమును సూచించు మాటనై నను బల్కరాదు. విద్యాభ్యాసమైన తర్వాత నాచార్యు నకు జీవికకుఁ దగిన ధనము నొసఁగవలెను. ఇట్లాచరించిన వాఁడే బహుగుణమైన సద్వృత్తిని బొందును. నైష్ఠిక బ్రహ్మచారి యగును. నైష్ఠిక బ్రహ్మచారి గురువు నందువలె, గురు పుత్రునియందును సద్వృత్తిని జూపవలెను.

—: బ్రహ్మచర్యఫలము స్తుతి :—

శ్లో॥ ఏవం వసన్ సర్వతో వర్థతీహ
బహూన్ పుత్రాన్ లభతే చ సతిష్ఠాం ।
వర్షన్తి చాస్మై ప్రదిశోదిశశ్చ
వసన్త్యస్మిన్ బ్రహ్మచర్యే జనాశ్చ ॥

౧౯

తా॥ సర్వజ్ఞభాష్యము :- పైనఁ జెప్పినట్లు గురువు వట్ల మెలఁగు శిష్యుఁ డన్నివిధములైన ధనముతోడను, వృద్ధి పొందును. బహుపుత్రులను, గొప్పకీర్తిని బొందును. దిక్కులును, విదిక్కులును వానికై ధనరాసులను వర్షించును. అనగా అంతటను ధనసమృద్ధిని, గీర్తిప్రతిష్ఠలను అతఁడు పొందును. పిమ్మట సామాన్య జనులందఱును, వాని నాచార్యునిగా భావించి, వానిచేత బ్రహ్మచర్యవ్రతమున నుందురు.

శ్లో॥ ఏతేన బ్రహ్మచర్యేణ దేవా దేవత్వ మాప్నువన్ ।
ఋషయ శ్చ మహాభాగా బ్రహ్మలోకం మనీషిణః ॥

శ్లో॥ గంధర్వాణా మనేనైవ గూఢ మస్పరసా మభూత్ ।
ఏతేన బ్రహ్మచర్యేణ సూర్యోఽప్యహ్నియ జాయతే ॥

తా॥ శం. భా. :- పై శ్లోకములందు వివరించిన బ్రహ్మచర్యముయొక్క స్తుతిని ఈ రెండు శ్లోకములందును జేయఁ దొడఁగెను.

బ్రహ్మచర్యముచేతనే దేవతలు దేవత్వమును బొందిరి. ఋషులు సైతము ఈ బ్రహ్మచర్యముచేతనే ఋషిత్వమును బొంది, మహాభాగులైరి. మనీషులు అనగా విజ్ఞానులును ఈ బ్రహ్మచర్యముచేతనే బ్రహ్మలోకమును బొందిరి. గంధర్వులు ఈ బ్రహ్మచర్యముచేతనే సగంధర్వులైరి. అస్పరసలు ఈ బ్రహ్మచర్యముచేతనే చక్కని రూపమును బొందిరి.

“అహ్నో దీప్తిశ్చ కథ్యతే” అను నూక్తిచే “అహ్న” మనగా, దీప్తి కాంతి యని తెలియుచున్నది. సూర్యుడు కూడ ఈ బ్రహ్మచర్యముచేతనే జగత్తులను బ్రకాశింపఁ జేయు కాంతిని బొంది సూర్యుఁ డాయెను.

—: బ్రహ్మచర్యమే అనేకవిధ ఫలసాధకము :—

శ్లో॥ ఆకాంత్యా ర్థస్య సంయోగా ద్రసభేదార్థినా మివ ।
ఏవం హ్యేతే సమాజ్ఞాయ తాదృ గ్భవం గతా యమే ॥

తా॥ శం. భా. :- పరికింపగా బ్రహ్మచర్యమే అనేక విధ ఫలసాధకము. ఎట్లన? చింతామణ్యాదులు రసభేదము నపేక్షించువారికిఁ జింతితవస్తువు నొసఁగును. అట్లే గురువు శిష్యులకుఁ జింతితవస్తువు నొసఁగును. అందుచే బ్రహ్మచర్యము నాశ్రయించినవారు తా మాకాంక్షించు విషయమును, బొందుచున్నారు. ఇటులనే దేవాదులును బ్రహ్మచర్యము నాశ్రయించి, వారి వారి కోరికలను బొందుచున్నారు. ఇతరులు కోరిన వస్తువుల నొసఁగు చున్నారు. కావున గురువు చెంతఁ జేరి, బ్రహ్మచర్యము నాచరించి, పరమపురుషార్థమును బొందవచ్చును. దీనివలన బ్రహ్మచర్యము అనేకవిధఫల సాధక మని తెలిసికొనవలసి యున్నది.

శ్లో॥ య ఆశ్రయే త్పానయే చ్ఛాపి రాజన్
సర్వం శరీరం తపసా తప్యమానః ।
ఏతే నైవ బాల్య మభ్యేతి విద్వాన్
మృత్యుం తథా సంజయ త్యస్తకాలే ॥

-93

తా॥ రాజా ! ప్రతిమానపుడు బ్రహ్మచర్యము నాశ్రయించవలెను. తాను బవిత్రుడై పరులను సైతియు పవిత్రులుగాఁ జేయవలెను. బ్రహ్మచర్యమునఁ దపస్సు చేసి, సర్వ శరీరమును దపింపఁ జేయవలెను. అట్లైనచో బాల్యమును అనగా అజ్ఞానమును వీడి విద్వాంసుఁ డగును. ఆతఁడే అంత కాలమున మృత్యువును జయింపఁ గల్గును.

తా॥ శం. భా. :- పరికింపగా బ్రహ్మచర్యమే అనేక విధ ఫలసాధకము. ఎట్లన? చింతామణ్యాదులు రసభేదము నపేక్షించువారికిఁ జింతితవస్తువు నొసఁగును. అట్లే గురువు శిష్యులకుఁ జింతితవస్తువు నొసఁగును. అందుచే బ్రహ్మచర్యము నాశ్రయించినవారు తా మాకాంక్షించు విషయమును, బొందుచున్నారు. ఇటులనే దేవాదులును బ్రహ్మచర్యము నాశ్రయించి, వారి వారి కోరికలను బొందుచున్నారు. ఇతరులు కోరిన వస్తువుల నొసఁగు చున్నారు. కావున గురువు చెంతఁ జేరి, బ్రహ్మచర్యము నాచరించి, పరమపురుషార్థమును బొందవచ్చును. దీనివలన బ్రహ్మచర్యము అనేకవిధఫల సాధక మని తెలిసికొనవలసి యున్నది.

శ్లో॥ య ఆశ్రయే త్పానయే చ్ఛాపి రాజన్
సర్వం శరీరం తపసా తప్యమానః ।
ఏతే నైవ బాల్య మభ్యేతి విద్వాన్
మృత్యుం తథా సంజయ త్యస్తకాలే ॥

-93

తా॥ రాజా ! ప్రతిమానపుడు బ్రహ్మచర్యము నాశ్రయించవలెను. తాను బవిత్రుడై పరులను సైతియు పవిత్రులుగాఁ జేయవలెను. బ్రహ్మచర్యమునఁ దపస్సు చేసి, సర్వ శరీరమును దపింపఁ జేయవలెను. అట్లైనచో బాల్యమును అనగా అజ్ఞానమును వీడి విద్వాంసుఁ డగును. ఆతఁడే అంత కాలమున మృత్యువును జయింపఁ గల్గును.